

ไทยแบบ

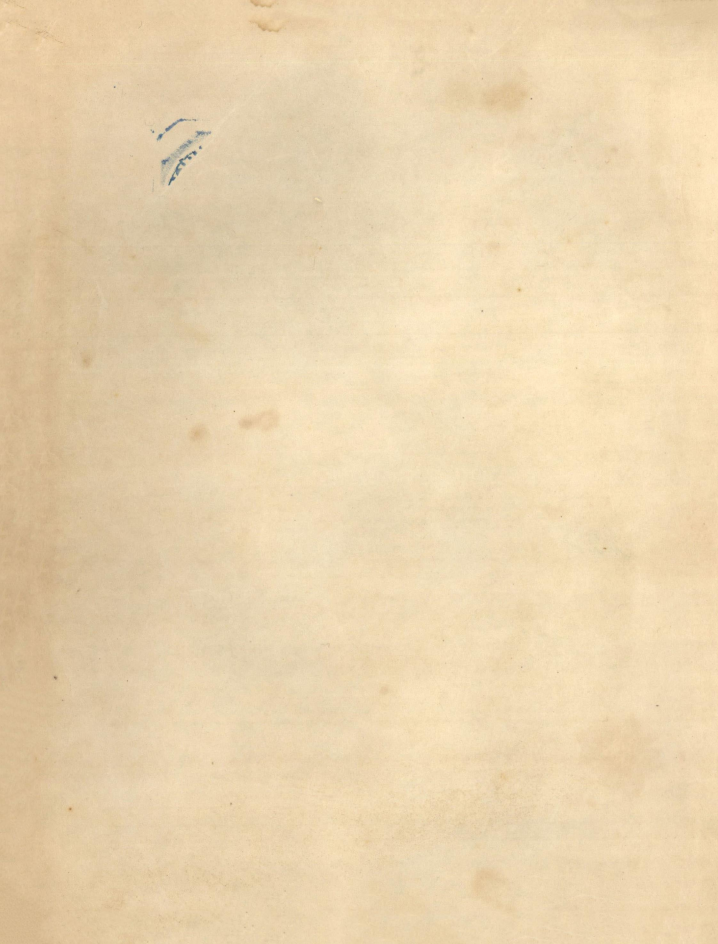
ปีที่ 5 เล่ม 1 - 12

พฤษภาคม 2471 - เมษายน 2472

ถ่ายไมโครฟิล์มแล้ว

ด้วยถึ้นนันทนาการ
ทางรถไฟหลวง กรมรถไฟ

บัญชีเรื่อง

(ปีที่ ๕ เล่ม ๑ วันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๑)

มโหสถชาดก .	ภาพฝีพระหัตถ์ 	หน้า พิเศษ
พุทธานุสรณ์	พานวิลาส	๑
บอกศักราชวितถาร	อุบลวรรณ	๒
อโห วัด เม แปล	พระนิพนธ์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า	๓
เทศนาวิสาขบูชาที่ชะอำ	พระนิพนธ์ กรมพระนราธิป	๔
มงคลคาถาต้น	ศ. อมร	๑๔
มงคล ๓๘ ประการ	ครูเทพ	๒๓
พระมหाराชาครวพุทธกาล	เสฐียรโกเศศและนาคะประทีป	๒๕
พระพุทธศาสนาในประเทศอเมริกา	ส. เฉลิมเผ่า	๓๔
พระพุทธคุณสังเขป	เจ้าจ๊อบ	๔๖
พระพุทธประวัติ	เลขยานนท์	๔๕
อดได้เป็นพระ	สุกรห์สน	๕๔
งั่ง	นายรุ่ง ผลิตนุเคราะห์	๖๑
อนุบุพพิภพ	อ. น. ก.	๖๔
ปฤษณธรรม ๘ ข้อ	ฉ. ส. อ.	๖๕
ศาสตราจารย์ใบ้	พื่อนอก	๗๑
เมตตากฤดาภกบ่อ	พรธนะแพทย	๗๔
ธรรมดาแห่งพระพุทธเจ้า	สาธิตกษณ์	๘๐
บ้านนายจิต	แสงทอง	๘๓
บูชา	สุนทรโรปสัมบัน	๘๕
วัดลุยอิม	ดินสอ	๘๖
แถลงการณ์สาธารณสุขพิเศษ	กรมสาธารณสุข	๑๐๔
หมายเหตุเบ็ดเตล็ด	ศิริวิยานนท์	๑๐๗
ตำนานดอกบัว	กาญจนาภพันธ์	๑๑๓
อันตวาทิ	หลวงสรรพกิจ	๑๓๕

โทรศัพท์ ๔๖๕

โทรเลข "สี่"

ไฟแบทกซ์

สำนักงานล้างรูป ประสาทสุขุม

ถนนหลานหลวง (ห้างยอนแซมซันเก่า) พระนคร

เราสอนการวิธีถ่ายรูป โดยส่งแบบแนะนำกำกับฟิล์ม ทุก ๆ ฟิล์มที่ส่ง

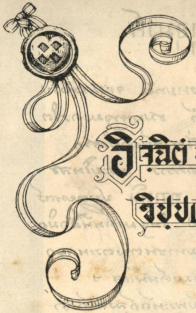
มาล้าง ณะสำนักงานล้างรูปของเรา

รูปธรรมดา

ล้างรูป พิมพ์รูป ขยายรูป ฯ ล ฯ

ภาพยนตร์

ถ่ายภาพยนตร์ ล้างภาพยนตร์ พิมพ์ภาพยนตร์ ฯ ล ฯ

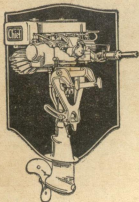

วิจิตร วัฒน ฤทธิ

วิจิตร วัฒน ฤทธิ

... ๓๓ ...
... ๓๔ ...
... ๓๕ ...
... ๓๖ ...
... ๓๗ ...
... ๓๘ ...
... ๓๙ ...
... ๔๐ ...
... ๔๑ ...
... ๔๒ ...
... ๔๓ ...
... ๔๔ ...
... ๔๕ ...
... ๔๖ ...
... ๔๗ ...
... ๔๘ ...
... ๔๙ ...
... ๕๐ ...
... ๕๑ ...
... ๕๒ ...
... ๕๓ ...
... ๕๔ ...
... ๕๕ ...
... ๕๖ ...
... ๕๗ ...
... ๕๘ ...
... ๕๙ ...
... ๖๐ ...
... ๖๑ ...
... ๖๒ ...
... ๖๓ ...
... ๖๔ ...
... ๖๕ ...
... ๖๖ ...
... ๖๗ ...
... ๖๘ ...
... ๖๙ ...
... ๗๐ ...
... ๗๑ ...
... ๗๒ ...
... ๗๓ ...
... ๗๔ ...
... ๗๕ ...
... ๗๖ ...
... ๗๗ ...
... ๗๘ ...
... ๗๙ ...
... ๘๐ ...
... ๘๑ ...
... ๘๒ ...
... ๘๓ ...
... ๘๔ ...
... ๘๕ ...
... ๘๖ ...
... ๘๗ ...
... ๘๘ ...
... ๘๙ ...
... ๙๐ ...
... ๙๑ ...
... ๙๒ ...
... ๙๓ ...
... ๙๔ ...
... ๙๕ ...
... ๙๖ ...
... ๙๗ ...
... ๙๘ ...
... ๙๙ ...
... ๑๐๐ ...

ลวกวด ช

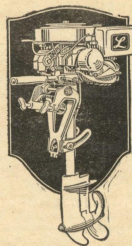

๑.๑ แรงม้า
วิ่ง ๓๓ ไมล์ครึ่ง ต่อ ๑ ชั่วโมง

๑.๖ แรงม้า
วิ่ง ๒๗ ไมล์ ต่อ ๑ ชั่วโมง

๔ แรงม้าครึ่ง
วิ่ง ๒๐ ไมล์ ต่อ ๑ ชั่วโมง

เชิญเลือกตามใจชอบ

ห้างสามเหลี่ยมจำกัด

ถนนบูรพา หลังวังบูรพา พระนคร โทรศัพท์ ๖๕๓

เป็นผู้รับขายขาดในกรุงสยามแต่ผู้เดียว

៥ មហេសីវង្សា

ប្រាសាទ

ឃ.ស. ១២៧៣

มัทสยสวด ปังประทุมมรค์

ภส อุมมรค์ โยโลเกมิเต พญารุคหิพรหมกัต จอมกนตรีป
อุตตปญฺญิตาภษฏร เสถียรบารมีไปเมืองหัท ชนมหาอุมมรค์
พระมโหสถมณีนิตตคามไปเมืองหลวง สพรังพรอมด้วยเสนา
อุมมรค์เต นิภาขมิ พระภคเสถียรออกพนัคมณฑาทวาร พระมโหสถ
เรอียดประทุหมะยงตากมิให้คนขึ้นตามจอกไป ทวารนิ ประตุลหตร
หมดทั้งหม้อใหญ่ก็ล้นจืด โสภณัตนิริเยียว ในอุมมรค์หม้อมด
ภวณิลอกนิถนาก มทาสเณ รัตตสีเต มทาสเณต่างเกาะหมอก
สนัรวัคสัถยาบ อีเทสี ก็มีอยู่ภาดภายในอุมมรค์นั้นแล ฯ

มทาสติเต พระมโหสถมทาสเณ เวื่อนพระหม้อกลวงจกเอา
พระวรคต อัมหมกพบซ้อนไว้ แล้วสั้แดงเดชะโอดจกไปให้อากต
คนีพระบาทกคณพบสเวงพินขึ้นนกดนั ก็นอบเอาข้อพระหม้อก็พระ
ภท เวื่อนสัถยประหมึงระบะนาร เช่นจาทาฏาตาม พลนัณสัทน
ว่าตังหิ

สกลชมณียิปรัช กสส สมบัตักวักขมพทวิปเนนจางไดร
พระเทวี่

ตยหิ เนนจางเจ้า เจ้าจงให้ออกบิแค้นทัเทอ

ภานนถ มาเรตตามตยาบ จอตกพระพุททุกบิเลบ พระเจ้าทั
ทัพระองคร์จับตัสตท จะหมายฆ่าพระองคร์นั้นหาบิได้ จับด้วยจงใจ
จะแสดงบิญญานพาทแห่งทัพระองคร์ ชกคั วัณปิเนน ทัเตเต
อทาสี แล้วส่งพระจรรคทวาบไฟพระหม้อก็พระภท

ปณชิต แหม่ บณัฑิต ทานสมบารณด้วยค้ำลึงบิญญ
ลึงเสนาหิโรส ทำไมไม่บิเงาภชสมบัตีเณ

มทาทช ทัแต่พระมทาทชเจ้า ทัทัพระองคร์จะบาริได้
ก็ตอจฆ่าพระภทในชมพทวิปเนน ปรี มาเรตทา บสศกทณ
ปน ปณชิตเตนิ นบิปัสสูกิ การฆ่าตหิร้นแล้วจึงเอายถ บณัฑิต
ทันหลายไม้สรวเสอญ ๗

ภาพนี้

คณะไทยเขมรจำลองขึ้นโดยพระกรุณาธิคุณ

ใน

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์

โปรดเกล้าพระราชทานอนุญาต

มูทธานุสสรณ์

โธโน น หิ เตน มนุญติ

ยทิทํ ทิฏฐิํ สุทํ มุเตสุ วา ฯ

นาณเบเน วิสุทฺธิมิขฺhati

น หิ โส รชฺชติ โน วิรชฺชติ ฯ

พระเจ้าผู้รู้จักสิ้น

กิเลส- สพเฮย

สิ่งสดับ, เห็น, รูมา

ไม่ข้อง;

ฤาฟังอันปรารถนา

บริสุทธิ์,

เพราะท่านไม่ติดต้อง

ชอบทั้งข้างไหน.

He who has shaken off (sin) does not therefore think (much of anything) because it has been seen or heard or thought; he does not wish for purification through another, for he is not pleased nor displeased (with anything).

พาณีวิลาส

บอกตักกราช วิจารณ์

ศุภพระมัสสุพระพุทศักราช จักสำแดง
เรื่องขัณมิชชาติ จำเคิมแต่สมเด็จพระบรม
จอมโลกนาถ เสกัธลิตาสดกแล้ว จุติ
จากรัตนพิมานแก้วสุธาสวรรค์ เสกัธระลง
ปฏิสนธิในครรภ์แห่งพระชนนีวิราชใน วิมุตต
มาบุรีตัน เมือง กบิลพัสดุ์ ราชธานี ใน
พระกาเถื่อนแปดชั้นสิบห้าค่ำ บัณเฑรสักดิ
ขณะนั้นแผ่นแปดพิ้วทั้งโลกธาตุ ก็กัมปนาท
หาวาหวัน ยังเกิดยุพพนมิตร์มหัศจรรย์ ตกลง
ถึงภวัคคมหาพรหมทั่วทุกห้องฟ้า เสกัธอยู่ใน
ครรภ์พระมารดาถ้วนกำหนดกตมาศ ก็ประสูติ
จากครรภ์พระชนนีวิราชในข้าลุมพินัน พร้อม
ด้วยมหัศจรรย์ในวันไหว้ตลอดชาติเขตต์ทั่วทุก

ประเทศหมื่นโลกธาตุ ในวิสาขมาสเดือนหก
บ้จอ ชนสิบห้าค่ำ วันศุกร์ ศุภสวัสดิ์ มิ่ง
มงคลวาร ครั้นทรงพระเยาว์วิวัฒนาการ
ได้สิบหกพระพรรษา พระองค์จะได้ราชา
ภิเษกเป็นเอกอัครราชามาหิสสราธิบดี ในปี
ฉลุณัณษัตร์ผ่านพิภพโกลโยโธสุริยสมยัตอนันต์
เสวยมิ่งมโหสิพรรษาอยู่ใน ชมราวาส นั้นสิบสาม
พระพรรษา จึงเห็นคนแก่เฒ่าชราคน โรค
พยาธิคนตายวายชีวิต เห็นบรรพชิตในวาระ
คำรบสี่ ก็มีพระหฤทัยน้อยไปในที่ระทรง
บรรพชาเพศ เห็นอนิจจังสังเวชนเห็นอนภัย
จากสิริสมบัติ จึงมีพระราชโองการตรัสสั่ง
แก่นายฉันทนามาคัย ให้ผูก มิ่งม้า แก้วกัณฐัก

๑ ควรจะเป็น “ในวิสาขมาสบุรีตัน เมืองกบิลพัสดุ์ ราชธานี” ซึ่งหมายความว่า
ในเมืองทองอันผ่องแผ้ว เมืองแก้วล้วนแล้ว คือ เมืองกบิลพัสดุ์ ราชธานี.

พ.ศ. ๒๔๗๑

บอกคีกราวชีวิตการ

อัครราช นายฉันทนามาศย์ ก็ผูกม้าในเพลา
 อัครราชก็กราบ น้าอัครราชมาประทับไว้
 ตามพระราชประสงค์ พระองค์เสด็จทรงม้า
 พระที่นั่ง ออกจากราชวังบรมนิวาสเมืองมโห
 สวรรค์ เป็นสองกับนายฉันท พระหฤทัยจะได้
 ไหวพริบ พะว้า พะวังด้วย พระญาติ ประยูรวงศ์
 และเอกองค์พระพิฆเนศ พระราชนัดดา หามิได้
 ทั้งพระทัยมั่นในพระบรมมถัฏฐาน ณครั้นนั้น
 เทพพยาทุกสถานในหิมณจักรวาลก็พร้อมเพรียง
 กัน ประณมกร อภิวันทนา นำเสด็จแห่แทน
 ไสวไปด้วย ฉัตรน้อย และฉัตรใหญ่ ขงชัย
 และธงกระชาย เกลื่อนกลาดมอญลด้วย
 พวงพุ่มทิพย์กุสุมมาลามาลัย ส่องสว่าง
 กระเจ่างไปด้วย แสง ประทีป และ เทียน เรืองรุ่ง
 ไววัน ก็ก้องอู้อาโหมขวัญของกลองและ
 แตรสังข์ ทิพย์มโหรีวงคึกคึกขยคนตรี เสด็จถึง
 แม่น้ำเนรัญชรานทีแล้ว ก็ให้สัญญาแก่
 นายม้าแก้ว ให้เล่นโพนข้ามแม่น้ำไปถึง
 ฟากโน้น ลำแถมนิมิตรที่จะข้ามสัตว์ให้
 พันจากสังสารวัฏแก่กันคาว ทรงประภัสฐาน
 จำเริญพระเอกด้วยพระแสงขรรค์ ทักพระ
 โมฬีขึ้นขึ้นไปในพโยมเมศ ท้าวสหัสเนตร

ก็อัญเชิญพระขรรค์ขึ้นขึ้นไป ประภัสฐาน ไว้
 ในพระอุมาถิเรกเป็นทักการบูชา ท้าว
 มหาพรหมสุทรวาส ก็นำเอาไกรจิวและ
 ยาทรงมาถวายในขณะนั้น พระชินวงศ์ผู้
 ทรงธรรม ก็ทรงบรรพชาเพศในเภาะ ตั้ง
 วิริยาพระเพาะพระบรมสมันตญาณ ทรมาน
 พระองค์ด้วยกิจทุกกรกิจวิจิตรถึงหกพรรษา รัช
 มยุปายาศแห่งนางสุธาดากับทั้งถาค ฉันท
 ปายาศทั้งหมกมกำหนดสัสยเจ้ากัน เสด็จไป
 สู่ฝั่งแม่น้ำที่ชล ลอยซ่ง ถาค เลี้ยง พระยารมย์
 ถาคทองก็เร็วเร็ว แดกถาคก็สายชลลการเสด็จ
 ถึงพระยาสุวรรณคณาส์ ยิน ทรง ออกไป ถึง กลาง
 น้ำใหญ่ แล้วก็ถอยลวผ่านสายน้ำอันเขียว
 พุ่งฟุ้งทวนกระแสน้ำ ขึ้นไป ไกลได้ แยกสยศอก
 แล้วจึงลงลง ทรงพิภพแห่งพระยาภาณุมาศราช
 ลงประภัสฐานอยู่ภายใต้ถาคแห่ง พระพุทธเจ้า
 ทั้งสาม ลำแถมนิมิตรที่พระองค์จะไ้ประสิทธิ
 สำเร็จ พระ โยนิญาณ โดย พระหฤทัยประสงค์
 พระบรมชินวงศ์ ก็เข้าพระทัยแท้ ว่าพระองค์
 จะได้ตรัสเป็นพระพุทธเจ้าและสันตสย พระ
 องค์จึงเสด็จไปสู่ คง ไม่ พระคิริรัตนมหาโพธิ์
 ทรงพระปราโมทย์รับเอาพระญาณาคาแยกคำ อัน

อุปลาวรรณ

พฤษภ

โสทรียพราหมณ์นำมาถวาย หมายถึง มหามงคลสำเภาธรรมอันล้ำเลิศ ประเสริฐ
 มั่นว่าประเทศ ทั้งสิ้นนั้น เป็นที่คง ยึดถึงแล้ว สุกกุเทพย์ มนุษย์ นัย ด้วย ของ ไชยไม่วางไม่วาง
 เสกๆ ไปลำคียบัญชาดา ลงที่ นั้น แล้วก็ ทรง พระ
 อธิษฐาน ญานักขึ้นกาลเปนมหายาวรรชีรา- ไม่ห่อไม่ฉาก แม่นว่าลเมวมีภาวาทระยิก
 ชาตินี้งามออกคมได้ รมพระรัตนมหาโพธิ์ โดย ไชยกระ ไชยพัต ก็ยังมีอาจให้เกิดพิภลวิยติ
 กำหนดที่สูง โสภได้ สิบสี่ศอกปริมณฑล พระ เพลียงพล้ำได้ ส่งสัตว์ทั้งหลายให้ข้ามไป
 องค์ที่ทรงนั่งเบื้องบนประจัญด้วยมารมาราธิราช พันทร โชน ชล โลภ อนธักล้ำ ชักนำให้
 หมูมาร ทั้งหลายก็ พ่ายแพ้ พินาศ ปลาคนากการ ถึงฝั่งพระมหา อมฤต นครนฤพาน วิสัฏ
 พระองค์ ก็ได้ตรัสแก่ พระบรมสมันตญาณ ขรม ขึ้นจากห้อง มหระณ พาสงสาร จำเิม
 พุทธาภิเษก ทรงพระวิมุกตเสวขวรฉัตร แต่ พระ องค์ ได้ ตรัส นัย เวไนย สัตว์ ไคยสืบ
 จตุสัจธรรมมาภิเษกเอกอัครนายกอุลลภกิจจอม อสง ไชย กับ สามสืบ หก แสน สองหมื่น เจ็ดพัน
 มงกุฏ ในเพ็ญวันพุทธเดือนหกขัระกาโดย โภฏี เวไนยสัตว์ ที่พระพุทธรองค์ยังมีได้
 สมมุติโวหาร มหิศวรย์ ก็ ขึ้นกาล ตลอดทั่ว ไพรคนั้น สี่สสง ไชยกับยี่สิบสี่แสนเจ็ดหมื่น
 สกลหมื่นโลกธาตุ เป็นต้นว่าพระสุธามาต ส่องพัน โภฏีโดยสังขยา เหตุฉะนั้น จึงทรง
 ก็กัมปนาทหาวคหวั่น ส่งเสียงขึ้นลือลั่น กุ พระมหา กรุณา ไว้ พระพุทธรศาสนา และ พระ
 ช้องสาธุการ เขาพระสุเมรุ ในหมื่นจักรวาล เพื่อจะให้ ไพรสัตว์ ใน
 ก็โอนอ่อนถึงจะน้อมเศียรสโรทมนอภิวาท คอก สัตตาวาส ให้ครบจำนวนยี่สิบสี่สสง ไชย
 มณฑลารพกตกลมาเกลื่อนกลาดสุกที่ระว่าพัน หกหมื่นเจ็ดแสน โภฏีสัตว์ โดยกำหนด แต่
 ซึ่งมหิศวรย์และบุพพนมิตรโดยวิถการ ครั้น สมเด็จพระศรีสุทศเทียว ไพรสัตว์อยู่นั้น สี่สิบ
 พระ องค์ ได้ ตรัส แก่ พระบรมสมันตญาณ แล้ว หาพระ วรธมา พระชนมายุครบแปดสิบทิศ
 แค่นั้นไปตั้งพระทัยที่จะ ไพรซึ่งเวไนยสรรพสัตว์ แล้ว เมื่อพระพุทธรองค์เสด็จเข้าสู่เมืองแก้ว
 ทรสัพพะธรรมเทศนา จนสัตว์ ขึ้นสู่เกศรา สิวโมกขมหานครนฤพาน จึงเสด็จไปสู่สวน

อุบลวรรณ

พฤษภ

วรรณสา เศษสังขยา ๓๓ เกือนกับ ๒๘ วัน บรรพทศศาสนาในอนาคต กำหนดกับ ๕๕๒๘
 บัณฑิตบ่มะ โรงสัมฤทธิศก คิมฤฎุ เกือนหก พระวรรณสา ประมณมาทั้งอภิตอนาคตและ
 ขัน ๓๕ คำ วันพฤษภเป็นกำหนด พระ บัณฑิตจึงจะบริบูรณ์ถ้วน ๕๐๐๐ พระวรรณสา ฯ

หมายเหตุ ขอก็คกราชโดยพิสดารเป็นของเก่า ข้าพเจ้าส่งลงในหนังสือพิมพ์ไทยเชนม
 ละยัประจำเกือนวิชาสมาส ก็เพราะเห็นว่า เป็นเรื่องเกี่ยวกับพุทธประวัติสังเขป
 ท่านสมาชิกรทั้งหลายจะได้ฟังถ้อยคำไวหารพร้อมทั้งความคึกคักอ่านของคนโบราณ
 แต่ความจริงจะมีอยู่เพียงไรนั้น แล้วแต่ท่านผู้อ่านจะสันนิษฐาน

ขอให้ท่านทั้งหลาย จงถอประหนึ่งว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้จำหน่ายวรรณสาสน์ คือ
 ขอก็คกราชแล้ว ท่านทั้งหลายก็จะได้เทศนาธรรมบรรยายในเรื่องต่าง ๆ โดย
 อัดโนมิตยามีขายต่อไป.

อุบลวรรณ

อิห วัต เม แปล

โอ อายาตมสัน
ชีวิตเราก็กว้างไกล

ต่อมรณภัย

ตามทศวันเช้า

สังขารทั้งหมดล้วน

เพราะเกิดแล้วไปพัง

ความทนเที่ยงในสัง—

เราจะได้แต่ไหนด้วย—

พระผู้มีพระภาคผู้

ทรงแสดงธรรมชู

ให้สงฆ์ศึกษาดู

เพื่อบรรณสังขาร

คุณคือพระพุทธเจ้า

คุณส่วนพระธรรมทรง

คุณคืออริยสงฆ์

เป็นพระคุณเลิศแท้

เพราะที่เรานึกน้อม

เห็นพระคุณสามรัตน

ยังตฤกยังเห็นอัศ—

นำเลื่อมใสจริงแท้

เสื่อมกษัย

จิตเข้า

เป็นนิตย

คำนลวงไป

อนิจจัง

ดับม้วย

ขารเหล่า นั้นนา

ว่าแท้อนิจจัง

สขัมภุ

เชตข

ปฏิบัติ

เท่านั้นพระองค์หวัง

ดีตรง

ประเสริฐแท้

ปฏิบัติ งามเอย

แก่ผู้เฝ้าตาม

ในอรรถ นั้นนา

ยังแก้ว

จรรยจิตต์ นักรณ

รภาคน้อมนรินทร

กรมพลเรือนวิจิตร

เขตนาวีตาสะบูชา ทัชชะอำ

พ. ศ. ๒๔๗๐

พระนิพนธ์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์

นมตฤ ตฤตตฤ

รฤ เซยย อตฤไน สำถึ ลอนึ โลกนึ ยถาถิ

วันนี้ เรามาศึกษาชุมนุมกันธรรมศาลา
ชายทะเลชะอำ ชื้อชุมนุมธรรมเสวนา ต่อหน้า
พระพุทธรูปสมาธิ พระธรรมปิฎก แลพระสงฆ์
เจ้า พร้อมเพรียง ไม่ถ้อยคักก็อ่านาวาสนา
ว่าเป็นเจ้า เป็นขุนนาง หรือเป็นไพร่ว่างใจ
ฉัน มนุษย์ชาติไทย นับถือศาสนา พระพุทธเจ้า
เสมอกันทั้งนี้ เพื่อกะทำสักการบูชา
พระศรีรัตนไตร ถ้วนนิยมกันว่า ทรงกนิวันเกิด
วันตรัสรู้ แลวันตาย ของพระพุทธเจ้า
ที่พอเนื่องร่วมลงในวัน พระจันทร์ เต็มดวง กลาง
เดือนหก ที่ชะอำเคยประชุมวิสาขบูชามา
๕ ศกเข้านแล้ว ท่านที่เคยมาคงไม่แปลกใจ
ที่เห็นคฤหิรัญ์แสดงธรรม แต่ท่านที่มาแขก
บางทีแปลกใจบ้าง การชมราวาสแสดงธรรม
เป็นจารีตมากกว่า ๒๕๐๐ ปี แล้วคือพระ โพธิสัตว์

เจ้าก็ทรงแสดงธรรม ในพงศาวดารไท
พระร่วงเจ้า ทรงสุโขทัยตั้ง ๖ รัชสมัยมาก็ทรง
แสดงธรรม ในชีวิตข้าพเจ้าก็ได้เห็น
สมเด็จพระบรมชนกนาถเจ้าของ ข้าพเจ้าแล
พระมงกุฎเกล้า ทรงแสดงธรรม ท่ามกลาง
บริษัทข้าพเจ้าจึง คำเนรี ความรอยพระยุคลบาท
ยังเท่านั้น

ศาสนาในโลกมีหลายอย่าง ทำไมเรา
ไม่บูชาพระเยซูคริสต์ พระเจ้าของฝรั่ง
ทำไมเราไม่บูชาพระนัมมัทมิก พระเจ้าของ
แขก หรือพระเจ้าองค์อื่น ๆ ของคนชาติอื่น ๆ
นับถือ ถ้าพวงๆ ตามจริงใจพวกเราโดย
มากคน ก็คงคอยว่า เพราะพ่อแม่ปู่ย่าตายาย
เคยบูชาพระพุทธเจ้า แต่มีมนุษย์ที่ฉลาดกว่า
คนสามัญของท่าน ไม่นับถือแต่ตามปู่ย่าชวค

พ.ศ. ๒๔๗๑

เทศนาวิเศษบูชาที่ชะอำ

อย่างเดียว แค้นยิ่งตามเลื่อมใสในคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ว่าอาจะสื่อความสุขให้ได้จริงด้วย

พระเยซูสัมฤทธิ์ผลว่าเป็นลูกพระเจ้าบนสวรรค์มาเกิด เราไม่เชื่อ คำสั่งสอนของท่าน แม้จะคิดสักพักก็ไม่ได้ใจด้วย พระนามิรมหิต เขาว่าเป็นทศของพระเจ้ายันสวรรค์ พระเจ้าจารึกไว้ที่หน้าสอนให้ เราไม่เชื่ออีก คำสั่งสอนของท่าน เราไม่เชื่อตามอีก พระพุทธเจ้าของเรา เป็นมนุษย์เหมือนเรา ๆ คริสต์ธรรมที่ถูกต้องจริง สอนเราเห็นจริงด้วยได้ เราจึงยอมทอดชีวิตคนยัดท่านเป็นที่พึ่ง

พระพุทธเจ้าพญานกเกิดมาเป็นลูก พระเจ้าแผ่นดิน ซอสักขัตตะ จะต้องครองแผ่นดินเมื่อสิ้นพ่อท่านลง ธรรมกาลูกเจ้า พ่อท่านยอมเป็นพระ ให้เราเรียนเป็นอย่างนี้ ทั้งขบวรปกครองบ้านเมือง แลขบวรรับราชสำนัก ทั้งเป็นพระปกครอง ให้มีเมี่ยมลูก แลทุนบำรุง ให้มีความสุข

ขบวรพระพุทธเจ้า จะมีนิสัย รักน้ำ รักลม เกิดมาเป็นคน ทั้งคาถาต่างๆ ยกขึ้นกล่าวไว้เยื้องกัน แปลว่า สัตว์ชาติเกลียด ย่อมรักหาความเต็มของมันไว้มันฉันใด คนก็ควรรักหาน้ำที่ตนไว้ มันฉันนั้น จึงถือน้ำที่ตนต้อง

ทำทุกสิ่งเพื่อประโยชน์ ต่อเพื่อนมนุษย์ จนสุดท้ายจะทำได้ในชีวิตนี้ คงเห็นเจ้าแผ่นดินทำดีได้แค่เลวกว่าผู้สำเร็จจึงหนีออกบวช ไม่ได้บวชเป็นพระสงฆ์ แต่เป็นฤษี เพราะพระสงฆ์เมื่อก่อน ๒,๕๐๕ ปี ยังไม่มีบวช

ศาสนาครั้งโน้นยังเป็น พาทริไลยศาลัน เชื้อ กันว่า คน แล เจริญ คาย แล้ว เกิดใหม่ เวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏตามกฏสภาวะ จนสำเร็จนฤวณะ จึงจะพ้นมหิตมมิมิทธิกฤตย์ ยัง อยู่วันวัน ครอง ไม่ต้องคายแลเกิดอีกต่อไป การสำเร็จได้ ก็โดยยาเพญโยคะปฏิบัติ ครั้นตระบะนั่งหรือยืนภาวนาตามกาย แม้ไม่

สำเร็จ ก็ยังบรรลุนิพพานสมาธิ เทวราช ประสานพรให้ทรงสถิตยานภาพ พระพุทธเจ้าหลงทรงเข้ามานอนพระอาหาร มาเท่าไร ๆ ก็ไม่รู้คิดว่าเกิดคุณะวิเศษสถานใด ทรงเห็นชัดว่า อุปเทห์เหลวไหลฉนั้น ไม่ใช่ทางสำเร็จ ทั้งไม่รู้จะเรียนทางสำเร็จได้จริงจากใคร จึงหลีกออกทรงบำเพ็ญสมณะธรรมล้างพระองค์ ทรงรักษาศีล คือสมาทานไม่ทำสิ่งชั่วให้เกลียดคือ โสภ โกรธ แสหลง ราคะ กิเลสในโลภกัวยก่าเวีย ทรงรักษาสมาธิ คือทำให้สงบจากฟุ้งสวาม แลทรงบำเพ็ญปัญญา คือ ใฝ่เพียรตรองถึงธรรมภาทิจริงตามสภาของ

กรมพระนราธิปฯ

พฤษภ

โลก ให้รู้เหตุ ให้รู้ผล ที่ะสำเร็จได้จริง จนสำเร็จพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ครั้นสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า ในวันคล้ายวันนั้น เมื่อ ๒,๕๐๕ ปีมาแล้ว

นำที่ะมีบางท่านอยากรู้ ว่าพระพุทธเจ้าสำเร็จอย่างไร ขอบอกว่า สำเร็จด้วยตรัสรู้ ตรัสรู้ด้วยดี ข้า ๆ พวกเพียงเท่านั้น บางที่ะไม่มีใครฝึกหัดฟังเสียงนกลึงร้องกะโถ้งโห่กัน มิใช่หรือ จึงจะลองพูดอีก พระพุทธเจ้าตรัสรู้ความจริงอย่างฉลาด ๔ ประการ ประการที่ ๑ ท่านเรียกทุกขสัจ คือท่านรู้ว่า ร่างกายท่านเรียกรูป ชีวิตจิตใจท่านเรียกนาม รูปนามนี้เป็นของกลาง เป็นเองตามธรรมชาติ ไม่ใช่ของใคร แลไม่ใช่ของจริงจัง เหมือนเราเข้าใจ เป็นธรรมดาไม่เที่ยง สักแต่ว่าธาตุ เช่นดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศ วิญญาณเป็นต้น อาศัยเครื่องประกอบเกิดขึ้น แล้วก็ต่างดิ้นว่า ตัวคนของตน กลัวก็เกิด คือ โลภ โกรธ หลง เล็ดล้นกันมาแต่กำเนิด เจริญพิกหนึ่งแล้ว ก็เสื่อมโซมกับสูญ แยกย้ายกันไปตามยถากรรมชาติ แลวนอาศัยเครื่องประกอบเกิดขึ้นใหม่อีกเล่า เวียนอยู่ ยังมีไม่มีใครรู้ที่สักว่าะละงอยกันเช่นไร ความรู้สึกสุขแลทุกข์ย่อมเกิดกับความประพจน์ ภาย วาจา ใจ

ของรูปนามกองนั้นเอง ไม่ใช่เพราะเส้นตรวง อ่อนนอนฉิบสาง เทวคา หรือพระเจ้าองค์ไหนให้ช่วยอำนวยการ อย่างเราเข้าใจโดยหลงไหล เมื่อความจริงเป็นเช่นนั้น รูปนามของเราทุกคนก็เหมือนสักแต่ว่ากองทุกข์ ย่อเกิดความแก่ ความเจ็บ ความตาย ความร้อนตก ความพิไร เพื่อ ความรัก ความเคียว ความคับแค้น เป็นต้น รวยยอกก็เพราะเราปรารถนาอันใดมิได้ สมประสงค์นั้นเองก่อให้เกิดทุกข์ อันเป็นข้อควรกำหนดรู้ พระพุทธเจ้าได้กำหนดรู้แน่ชัดแล้ว ประการที่ ๒ ท่านเรียกทุกขสมุทัยสัจ คือท่านรู้ว่าทุกข์เกิดเพราะคิดหา คือความร่ำ ๓ ประการ คือการละคิดหา ความร่ำ กระปรินกั ภาวะคิดหา ความร่ำอยากให้มี คือข้อไรที่ช้อยใจอยากไห้คนอื่นอยู่ด้วย แลวิภาวะคิดหา ความร่ำอยากไม่ให้มี คือข้อไรที่ไม่ช้อยใจไม่อยากไห้คนอื่นอยู่ด้วย ความร่ำนั่นเองเป็นต้นเหตุให้เกิดทุกข์ ภูษามิแต่รูปไม่มีนาม ต้นไม้มีทั้งรูปทั้งนาม แต่เป็นไรไม่รู้สึกทุกข์ปรากฏ เพราะธรรมชาติไม่แ่งให้มัน มีเครื่อง ประกอบพอ มีมันสมองรู้สึกได้เหมือนคน แล เกร็ดจาดาน ที่มี ความร่ำอันเป็นข้อควรคิดเสียให้ห่างจากสันดาน พระพุทธเจ้าได้ดับเสียขาด จาก พระสันดาน แล้ว

พ.ศ. ๒๔๗๑

เทศนาวิชาพระบาทสมเด็จพระเจ้า

ประการที่ ๓ ท่านเรียกทุกชนิดโรหสัง คือท่าน
รู้ว่า ทุกสิ่งเกิดโดยธาตุ เพราะด้วยดินหาคือ
ความร่วน ๓ ประการนั้น ได้ ซากโดยไม่เหลือ
คือไม่ยืนถาวรเมื่อของวิจิตรจาก หรือของ
ซึ่งจะมากลัว ก็เคยข่างมันเพราะรู้เท่าว่า
มันจะไปตามธรรมชาติผลของกรรม ก็
สำเร็จหรือหักผล อันเป็นข้อควรกระทำให้แจ้ง
พระพุทธรูปก็ ได้กระทำให้แจ้งปรากฏแล้ว
ประการที่ ๔ ท่านเรียกมรรคสัง คือท่านรู้
ว่าทางที่จะตัดกิเลส หรือความร่วนให้ ได้
จากนั้น ก็คือขันธ์ ๕ มรรคคือ คีต สมภา
แลปัญญา ทั้งกล่าวแล้วขันธ์ ๕ มรรค
บรรลือหรือหักผล ท่านองยากวินัยอย่าใช้
มาแต่เรื่อยให้หายได้ อันเป็นข้อควรกระทำให้เจริญ
ขึ้น พระพุทธรูปก็ ได้กระทำให้เจริญขึ้นแล้วถึง
ที่สุด จึงตัดเครื่องลุ่มทั้ง ๑๐ ประการได้เกิด
จาก สำเร็จพระโพธิญาณ เป็นองค์
พระพุทธรูปแล้ววิมุตติสุขสันต์ตามยถาสภาวะ
พระพุทธรูปเจ้าตรัสสอนธรรมะ คือธรรมคา
โลก ไปรรมนุษย์ ทศวรรคสัง ได้ ให้ตรัสรู้
ตามก็มาก ธรรมชั้นสูงเพื่อตรัสรู้ถึงที่สุดทุกข
นั้น ท่านเรียกโลกุตระธรรม คือธรรมข้าม
ขั้นพ้นโลก จักเป็น ๔ ชั้น ๆ (๓) เรียก
โสดาบัน ตักเครื่องลุ่มเบี่ยงต่ำได้ ๓ ประการ

คือ ๓ สักกยะวิจิตร คือการยึดมั่นมั่นว่ารูป
นามนี้เป็นตัวของตนรู้ว่าเป็นของกลางใช้จริงจึง
หากอุปาทาน คือ การยึดมั่นหลงสมมติ
เอาเอง ๒ วิจิตรวิจิตร คือการสงสัยในอริยะสัง
และ ๓ สัตตะพัตตะปรามาส คือเชื่องโง่มนตร์
ศักกิสัทธินี้ซึ่งโดยอุทธรณ์สิ่งต่าง ๆ
นอกจากกรรม คือการกระทำด้วยกาย วาจา
และใจ ของสภาวะนั้น ๆ เอง ชั้น (๒) เรียก
สกิทกทาคามิ เพลาเครื่องลุ่มเบี่ยงต่ำได้ อีก
๒ ประการคือ ๑ เพลาการละฉันท คือเพลาความ
โลภพอใจกระตือรือร้นก็ แล ๒ เพลาพยายาม
คือเพลาการปองร้ายท่าน หรือโกรธชิงคั่ง
แค้นเขายางลงได้ ชั้น (๓) เรียกอนาคามิ
ตัดเครื่องลุ่มเบี่ยงต่ำได้ขาดหมดทั้ง ๕ ประการ
ชั้นสูงสุด (๔) เรียกอรหัตตนั้น ตักเครื่อง
ลุ่มเบี่ยงสูงอีก ๕ ประการได้ขาด หมดสิ้นเชือ
คือ ๑ มานะ ๒ อุทธะ คือความพึงสรวาน
๑ อวิชา คือความไม่รู้ธรรมชาติของโลกธาตุ
๔ รูปราค คือหมกหมุ่นในรูป แล ๕
อรปราค คือหมกหมุ่นในนาม หรือความ
สำนึก

พระพุทธรูปเจ้าตระหนักพระญาณว่า มีสัตว์
โลกที่เขลา สัตว์สยัระเข้าใจโลกุตระธรรม
ปฏิบัติได้ ไหว่นั่นมีมาก อาศัยพระกรุณาต่อ

กรรมพระนารายณ์ ๓

พฤษภ

สัตว์โลกไม่มีประมาณ ทั้งสัตว์สอนโลกก็ยะ
กรรมด้วย คือกรรมที่เกียวยอยู่ในโลก ท่านอง
ศาสนาต่าง ๆ สอน เพื่อโปรดผู้คนอันหนา
แน่นไปด้วยความโง่เขลา แลอุปภิเลส คือ
โลก โกรธ หลง พึงไต่สุขสันต์สมสภาวะ
ปฏิบัติ รวมหัวข้อ ๑ ไม่ให้เขียดเขี่ยพรา
ท่าน ๒ ให้อนุเคราะห์เราท่าน แล ๓ ให้ทำใ
ให้สัตว์โลกร้าง

พระพุทธรูปพยายาม ทั้ง พระพุทธรูปศาสนา
อื่นในโลก แลทรงพระหัตถ์ธรรมคำสั่งสอน
โปรดสัตว์ ไต่ ๔๕ ปีแล้วท่านก็ตาย เหมือนคน
เราตายแล้ว แลจะตายต่อไป เมื่อ ๒๔๗๐ ปีมา
แล้ว พระสังฆสภาศิษย์ท่าน ทรงจำพระธรรม
คำสอนของท่าน แลประพฤติพระมรรค คือ
ถือบวชอย่างท่าน สั่งสอนเราสืบมาจนกาล
ทุกวันนี้ ถ้าเราไม่มีพระพุทธรูป ไม่มี
พระธรรมของพระพุทธรูป แลไม่มีพระสังฆ
สภาของพระพุทธรูปแล้ว ก็โลนเลยเราจะรู้
ธรรมปฏิบัติ ไต่สุขสันต์สมสภาวะเล่า เหตุฉนั้น
เราจึงปักถักร้อยคุณท่านเมื่อถึงวันท่านเกิด วัน
ท่านสำเร็จพระนิพพาน แลวันท่านตาย ร่วม
ลงคล้ายวันนั้น เราจึงพร้อมกันมาบูชาพระคุณ
ท่าน หนึ่ง

นอกจากบูชา เรายังควรใส่ใจในคำ

สั่งสอนของท่าน ทั้งใจปฏิบัติตาม คือ ๑ ไม่
เขียดเขี่ยพราท่าน คือไม่ทำบาปช่วยเหลือ
เขียดเขี่ยพราท่านคือทำบุญ แล ๓ ทำใจให้
สกลโลกร้างเถิด เราจะไต่กุศลบุญเป็นผล คือมี
ความสุขโดยสงบ ตามควรแก่ฐานะที่เรา
ปฏิบัติ

นำคติอีกหน่อย เมื่อพระพุทธรูปเจ้าศรี
แล้ว ท่านจะเห็นแก่แต่ตัวนิ่งเสีย ไม่สยาย

กว่าหรือ ทำไมท่านจึงพยายามทั้งพระศาสนา
แต่เพียงสั่งสอนโปรดสัตว์ให้ลำบากมิใช่เล่น
ข้า ๆ เชื่อว่า พระพุทธรูปท่านรู้จักหน้าที่ของ
ท่าน แลทรงรักษาน้ำที่ของท่านโดยเคารพ
เพราะเกิดมาเป็นมนุษย์แล้ว ใช้จะมีน้ำที่เพียง
แต่ไม่ทำบาปเขียดเขี่ยพราใคร แลทำไรจนให้
ผ่องใสเขียดขานเท่านั้นก็ทำไม่ออก ยิ่งมีน้ำที่
จะต้องทำบุญอุทิศแด่เราที่เขียดเขียดอยู่ต่อ
เพื่อนชาติก็วยอก

เรา นี้ ถือ แล ยอม เป็น ลูกศิษย์ พึง พระ
พุทธรูปแล้ว เราจักควรประพฤติตามรอยคัน
บรมครูของเรา คือพระพุทธรูป อย่างน้ำที่
ของเรา แม้จะลำบากกายแลใจบ้าง ข้า ๆ
จะแนะนำขอสอดตามนักได้ คือ ๑ เราต้องรัก
ชาติไทยแลเมืองไทยของเราด้วยเกิดมาเป็นคนไทย
ช่วยเก็บรั้นแทน อาสาธุราชการแผ่นดินสยาม

พ.ศ. ๒๔๗๑

เทศนาวิชาชนะบุชาติชนะอัม

เกิดที่พิศ ก็หรือเข้ารับราชการทหารรักษา
ความสงบ เมื่อท่านเรียกตัว ช่วยเสียภาษี
อากร รัชชูปการ แลศึกษาพระลั วาจนเป็น
พลเมืองก็ไม่ว่านินทาล ไม่สู้ย่น สู้กันชา
แลไม่เป็นขเมา ไม่ซ่มเหงเพื่อนบ้าน แต่
เอื้อเฟื้อแก่กัน ๒ เราต้องอุปถัมภ์พระพท
ศาสดาอุคหนุน พระสงฆ์เจ้าใจบุญ สุนทรทาน
คามสมอัครภาพ อุตสาห์พึ่งขรรคม แลคงใจ
ปฏิบัติตามที่ชอบ ๓ ต้องผูกใจสวามิภักดิ์
เจ้าชีวิตของไทย แลเชื่อพระวงศ์ของท่าน
เพราะ ไม่ไต่ฟังบุญบารมีท่านปกครองเราแล้วก็
จะเกิดร้อนด้วยคนซ่มเหง ๔ เราต้องเอา
ใจใส่ทนุบำรุงร่างกายเราให้บริสุทธิ์ จะได้
อยู่อย่างยืน ๆ รักษาบ้านเรือนให้สะอาด จะได้
ไม่เกิดโรคภัย ขยันทำการกรวร จะได้มีอัน
จะกินพุ่มพวย อย่าหลงการพนันเกินพอหอม
ปากหอมคอ ๕ เอาธุระเลี้ยงลูกเจ้า อย่าทวน
ย้อนเข้าก่อนพ้นชน ถ้าไม่มันแม่ให้กินก็
ให้กินนมจว อย่าปล่อยลูกให้ลักปรก อย่า
ลุ่มปลุกผี ปลุกกันอิหวิว แลปลุกกัน
กาฬโรค ไม่ต้องออกเงิน เจ้าชีวิตท่าน
ล้ารองหมอไว้ปลุกให้เราเป็นทาน ถ้าลูกเป็น
คุชโรค จงชวนช่วยให้หมดอดิทยาแก้
หายให้ซำกรัง ๆ ข้อสำคัญต้องพยายาม

ให้ลูกได้เล่าเรียน จะได้ฉลาดเลี้ยงชีวิตดีกว่า
เรา ๖ ถ้าเกิดร้อนด้วยประการใด ๆ ก็ร้อง
ต่ออำเภอ เจ้าเมือง เทศา เสนาบดี หรือถวาย
ฎีกาเจ้าชีวิตอย่าคิดข้อยข้อการทำกิน เจ้านาย
อยู่ใกล้ มี ทุกข์ ร้อน รัง พยา ท่าน ๆ เป็น
อนุเคราะห์ตามกำลังของท่านทุกองค์ เพราะ
ท่านรักษาน้ำที่สมท่านเกิดมาเป็นเจ้า พอ
เท่านั้น

เมื่อข้าพเจ้าแถลงธรรมเพื่อประโยชน์ทั่วไป
แลเฉพาะประโยชน์ชาวชะอำแล้ว ข้า ๆ จะ
แถลงธรรมเป็นเหยื่อความคำวิธ สหายชาว
พระนครของข้า ๆ ย่างละ แต่ไม่ออกนอกวง
เรืองน่าทมนุญ ย่างที่สหายชาวชะอำของ
ข้า ๆ ก็จะพลอยฟังเข้าใจด้วยบ้าง

ข้า ๆ จะ เลือกลงถึงน้ำ ๆ กำลังเป็น
ขัดหนาว อูทาม หรือลึงเล คือ น้ำที่เมีย
อย่าคิดแต่เห็นแก่ตัว หรือยึดจวักโบราณดณัน
ไป ทั้งอย่าฝรังจำเกินไปด้วย เอาแต่คุณ
ประโยชน์สำหรับเมืองไทยเป็นใหญ่ ในชัยหา
เรืองการมีเมียมมาก หรือมีคนเคียว

ข้า ๆ ขอออกตัวเสียแต่แรกว่า ข้า ๆ เป็น
คนมีเมียมมากกว่าคนเคียว เพราะเชื่อว่าดี ตาม
คึกขามาเช่นนั้น โดยเห็นแบบขรรพบุรุษ
และอย่างคนทั่วไป ทั้งอ่านอิเหนาแลขุนช้าง

กรมพระนครบาล

พฤษภ

ขุนแผนสอนให้เจ้าชู้เล็ก แม่บ้านรามเก้รต
ด้วย ก็เล่นเรื่องยักยัก ๆ ลิง ๆ ขุนพองแผลงฤทธิ์
เศษเสี้ยนเป็นพิน ไม่ให้หัวลั่นกลองพระรามแล
พระลักษมณ์ นึกใจเรื่องดังแก้หอดูมาน ก็
เจ้าชู้มิใช่เล่นอีก เชื่อว่าถ้าไม่เป็นเจ้าชู้ก็น่า
อัสปัยค มาได้ความรัยคใหม่เอาเมื่อเกินเวลา
มาขอเสียแล้ว นิสัยข้า ราชกิจด้วยญี่ไม่เคย
ทิ้งเมียคนไหนเลย หอยหัวกันไปตามยถาพลัง
จนเข้าเขตรวยก็เลิกเจ้าชู้ก็เกี้ยว เพราะช่วย
ใจ เคยช้อน ดชิททรวงคนแก่ ๆ คลั่งผู้หญิง
มาแต่หนุ่ม ๆ หัวง้วน่าจะปลดปล่อยไปไหน
หาชีวิตไม่ แต่ลูก ๆ ของข้า ๆ เขามมีเมียน
คนเกี้ยวอย่างครั้งศรีทงนั้น กฎหมายของ
เรา ยอมให้มีเมียมากได้ โอวาทผู้หลัก
ผู้ใหญ่ของเราสอนว่า ถ้าคลากพอลงน้ำใจ
ไม่ให้เก็กพระยูนในเรือนได้ แลมีกำลังพอ
เลี้ยงภักันได้ จะมีเมียนกี่คนก็ได้ แต่ฝรั่ง
เขาถือว่าความมีแก่นเกี้ยว เหมือนยังคัยให้
ผู้หญิงมีสัวคนเดียว ที่จะยุติธรรม ใช่แต่
เท่านั้น เขาถือการมีเมียมากขายกรรมเป็น
โทษอาญาด้วย ตามธรรมชาติของมนุษย์
อย่างไรจะเหมาะหนอ พระพุทธเจ้าบรมครู
ของเรา ก็ปรากฏมีเมียมาก แลไม่มีเลย
ไม่เคยมีเมียคนเดียว คำสั่งสอนของพระ

พุทธเจ้า ข้า ๆ ก็ยังไม่เคยพวามตรงไหนที่
นะให้มีเมียคนเดียวหรือการมีเมียมาก จำ
กาลาโดยทหนึ่งว่า เสหิ ทาเรหิ อสนตุญโฐ
เวสียาสุ ปทุสสุติ ทุสสุติ ปราทาเรสุ ตัม
ปราภาวโต มุขี แปลว่า การไม่พอใจแต่
ด้วยภรรยาของคน เล่นคนชั่ว แลประทุรร้าย
เมียคนอื่น เป็นปากแห่งความฉิบหาย คน
ธรรมชาติของโลกก็เหมือนช้อนเรณไปข้าง
ให้ผู้ชายมีเมียได้มาก แต่ให้ผู้หญิงมีสัว
ได้แต่คนเดียว โดยแม้ชายจะมีเมียถึง ๑๐๐ คน
มีลูกออกมา ก็ยังได้กันทั่วใครเป็นพ่อใคร
เป็นแม่ ฝ่ายสัตว์ แม่มีสัวเพียง ๒ คน
เท่านั้น มีลูกออกมาจะรู้ได้หรือ ว่าใครเป็น
พ่อ ถ้าชนมีสัวมากอย่างอื่นตามมีเมียมาก
ธรรมชาติเลยห้ามไม่ให้มีลูกเสียเลย ด้วยข้า
ไป แม้คน ข้า ๆ ก็ยังไม่กล้ายืนยันได้ว่า
การมีเมียคนเดียวไม่ดีกว่าจริงอยู่ การที่ชายมี
เมียมาก ย่อมเกี้ยวด้วยความประพฤตของ
หญิง หญิงฝรั่งหรือหญิงพม่า (แม้กฎหมาย
ไม่ได้บังคับให้เป็นคู่เดียวเมีย) ก็ทนคหน้า
เมียน้อยไม่ไหว แต่ไทยเราแลหญิงนี้ ก็ได้
อย่างรรมย์ แทบไม่ต้องทนด้วยข้าไป นึกเป็น
ด้วยศึกษามาหลายสิบชั่วบรรพชน นอกจาก
คิดถึงธรรมชาติมนุษย์ทั่วโลก เรายังจะต้อง

พ.ศ. ๒๔๗๑

เทศนาวิชาชนะบุชาติชนะยา

พลันถึงขรรคมชาติไทยก็ด้วย เพราะเรา
เป็นไท ก็สำหรับคุณประโยชน์เมืองไทย
ประเพณีไทยอย่างไทจำเริญไทยไม่เหมือนเขา
อื่น ๆ

เมื่อนึกถึงคุณประโยชน์แก่โลก น่าจะ
คิดถึงพืชพันธุ์ กวีย ยุติอาศัยพันธุ์ ยึก
สำคัญ การมีเมียมาก พ่อคนเดียว มีลูกได้
มาก กว่าคนตัวเดียว ฝรั่งเขยวนก็ปรารถน
พืชพันธุ์ เพื่อให้มีมนุษย์ ดิน ถึงคิดจะออก
กฎหมายห้ามการแต่งงาน ไม่ชั่วแต่ชาวมุสลิม
แต่ ะ ห้าม ชาย ที่ หินะ ชาต ใจ อยาย ชั่ว เป็น
อันชพาลหมั่นทอไทยด้วย ไม่ให้สืบพันธุ์

คนทั้งโลกความประพฤติชนตนแต่ยังเป็น
แข็ง แม้มีคนละมุมโลก ก็ไม่มีใครผิดกัน
เท่าไร ไม่มีคนตัวเดียว สมองกันปะปะไป
อย่างเกร็ดจาน พ่อก็ไม่มี มีแต่แม่ ฟังสัส
เป็นคนตัวเดียวไม่เกิน ๑ พันยี่มานเอง การ
ปกครองครอบครัว หรือเหล่า ทุนพลเมือง ก็มี
พ่อบ้าน พ่อเหล่า พ่อเมือง ทุนพระเจ้า
ราชาธิราช ละถันมีอำนาจสิทธิ์ขาดของตัวเอง
อย่างเมืองไทยเรากูวันนั้น ในประเทศยุโรป
นั้น - เพราะเหตุเจ้านายอ่อนแอ แลเกราะ
ราษฎรแข็งขัน ราชประเพณีจึงเหิน เปลี่ยนไป
เป็นมีราชสำนักหน้าอำนาจ แลถึงเป็นประชาธิปไตย

ธิปไตย มีประชาชนมีสิทธิ์เลือกตั้งคนเผด็จการ
แลยังอุทธรณ์มีแต่จำคุกวัน ตามอำนาจในยุค
นั้น ๆ ทำไม่พันธุ์ เจ้านายฝรั่งจึงอ่อนแอ เกราะ
แลไร้สำนึก ถิ่นนั้นก็คล้ายเหมือนกัน โลก
รู้ว่า การปกครองชาติ ไม่มีความอย่างไหน
เหมาะ เหมือนมีพระเจ้าแผ่นดินทรงราช
อาณาสิทธิ ๆ ชาติอย่างเยอรมันหรืออย่าง
เมืองไทยเรากูวันนั้น ที่ต้องยกย้ายสิทธิ์ปกครอง
ก็เพราะหาองค์เจ้าแผ่นดินก็ ถูกโรราษฎร
หม่มากไม่ได้ หนึ่งน้ำใจกัน ไท้น้อยไว้
ไม่อยู่ แต่ถึงอย่างไร ๆ ในยุโรปแลอเมริกา
แม้ในญี่ปุ่น เอเชียแลแอฟริกา เขยวนก็ไม่
เจ้าแผ่นดินทรงอำนาจสิทธิ์ขาดเสียแล้ว แต่
เมืองไทยเรามี หลักการปกครองที่ย่อมผิดกัน
แต่ในนี้ยุคยี่นั้น มีเมืองไหนหรือ ที่ไพร่ฟ้า
ข้าแผ่นดิน มีความเร็วญ่สุจริตก็ เหมือนสยาม
อาณาจักร ชั่ว ๆ ไม่ได้หมายความว่า คึกกราม
อันแปรประธรรมภายนอก แต่หมายถึงนามะ
ธรรมภายในคอก

แม้ข้า ๆ ลงนถถึงวงศัวรรรณ ณ อยุธยา
ถ้าข้า ๆ มีเมียคนเดียว ยักนั้นจะมีบุตรชาย
อย่างใดก็สัก เพียงอายุ ๓๐ ขวบ เวียนชั้น
มีทรัพย์ ๓ อยู่ในโรงเวียนเท่านั้น แทนบุตรชาย
เป็นราชการแล้วตั้งโหล ความอันหนาผาตั้ง

กรมพระนครบาล

พฤษภ

ใน วงศ์วรรณะ จะโหวงเหวง ผิดกัน อย่างน่า
ใจหาย แต่ข้าฯ ยังไม่เอยากกล้าปราดนา
ลงนั้ก ถึงตระกูลอื่น ๆ แม้ ทั้งสูงศักดิ์
ว่าระพิลกลอย่างไรว่าง

คำคำหนิว่าการ แต่งงาน เพราะเงิน นั้นชั่ว
แต่งงานเพราะรักนั้น ประเสริฐ แต่ข้าฯ
ไม่เชื่อ ว่ามีใครแต่งงานกันเพราะอะไรอื่น
นอกจากประโยชน์ ประโยชน์นั้น จะเป็นรัก
หรือเงิน หรือยศ หรืออำนาจ หรืออะไร ๆ ก็
สรวนไต่ทุกประการ เมื่อเรารู้จักว่าการ
แต่งงานแต่งงานเพราะประโยชน์แล้ว การมีเมีย
มากหรือคนเกี้ยว ก็ต้องเพราะประโยชน์ด้วย
อีก พระพุทธเจ้าตรัสสอนสัปปริยธรรม ไว้
๘ ประการ ต้องประกอบด้วย กาลเวลาปริยัติ
บุคคล ธรรมะ ฯลฯ ส่วนแต่เล็งเพื่อประโยชน์
สิน เมื่อคน ก็เหมือน ตราขายใด กฎหมาย
ย่านเมืองไทย ยังไม่กำกับการมีเมีย การมี
เมียดั่งดังสักแต่ประโยชน์ของสามี ถ้า
นิยมในยศิธรรม คิดออกเราออกเขาเป็นทอง
มีคนเกี้ยวก็ออกจะ ได้บุญฐานมีกันน้อย เมื่อ
อยากควักครั้นในวงศ์ว่าด มีกำลังแลแต่สาม
สัณคัสमानเลี้ยงดูได้กว่าคนเกี้ยว ก็มีโชเลว
แต่ถ้าระยคนงามถ่วงการจะออกกฎหมายยังคัม
ข้าฯ ตกใจใจ แต่ข้อต้องจกเขียนสมรสกัน

ไม่มีปัญหา แต่ข้อจำกั หรือสงอาญาการ
มีเมียเกินคนเกี้ยว เมื่อความชั่วโลส ใน
เมืองไทย ยังเป็นเมืองไทยอยู่กันนั้น ต้องเชิญ
หาฤาษณ์ที่ฉลาด แลทรงภูมิธรรมสูงกว่า
ข้าฯ จะคมคายกว่า

ไหน ๆ ข้าฯ ได้ปราสัย โดยอิศรวาทมาทั้ง
ไพร่แลผู้ดีแล้ว ข้าฯ ก็ไม่ควรขาด เสนอ
ความคิดต่อเจ้าใหญ่ ทั้งสโมสรกันด้วย

ข้าฯ จำได้ว่า เมื่อครั้งหนุ่ม ๆ ยังได้
ประสพ แลนมัสการ พระเถรานุเถรเจ้า จน
พระสงฆ์จนจรสธรรมิก ฝ่ายธรรมยุติก
ก็เชื่อว่าเป็นอย่างองค์หนึ่ง แต่ไม่ปรากฏ
เช่นนั้นในยุคนั้น พระอริยเจ้าอย่างสูงสุด
แม้จะยังมีเพียงอนาคามีบุคคลเท่านั้น จึงอยู่
การศึกษาพระปริยัติธรรม แลการเรียนธรรม
ปฏิบัติกัน ฟุ่ขึ้น แต่สมณะธรรมปฏิบัติชาม
ลงเช่นนี้ เป็นข้อน่าเสียคายอยู่มาก ๆ

เหตุที่เช่นนี้ ข้าฯ เชื่อว่า เพราะ
สัละพิศะปรามาตฺตชเอมเงา เข้ายก พระพุทธ
ศาสนา จึงสโมหาวิหาวินะวิสัยมากขึ้น
พระสงฆ์เจ้าด้อมตัวลงมากเข้า เห็น
โลกุตรธรรมเป็นข้อสัลด้อม เห็นอริยมรรค
อริยผล เป็นข้อคักกิสัทธิเกินจริง ซึ่งที่แท้
ไม่แปลกกว่าการหักละคอน หรือหักเห้นว่าแล

พ.ศ. ๒๔๗๑

เทศนาวิชาชนะนุชาที่ชนะอ้า

การหักท้อยโหนซึ่งข้ามาเป็นอาทิ ที่เป็นส่วน
 ภาวะกรรม นี่เป็นส่วนโนกรรมเท่านั้น ข้า ๆ
 เห็นธรรมปฏิบัติของหนุ่ม ๆ ที่ได้รับอบรม ใน
 มหาวิทยาลัยเมืองฝรั่งกลับมามากคน มักสูง
 ขึ้นกว่าสามัญชนพื้นเมืองจนปรากฏ หรือเทก
 ดึงนั่งเกียส่งออกไปศึกษาเมืองจีน แต้น้อย ๆ
 ถูกอบรมในเมืองจีนกลับมา กลับนิสัย
 ความคิดแลความสำนึกเป็นเจก ถือเงินเป็น
 ธรรมดา ทั้งถือกตัญญู แต่ค่อนญาติ
 เมืองจีนเป็นชีวิตคน ถ้าพระคุณทั้งหลาย จะ
 เจริญอริยมรรคปฏิบัติทางจริงจัง ตามพระบรม
 พุทธโอวาทแล้วไซ้ ข้า ๆ เชื่อแน่ว่า จะไม่ไร้
 อริยบุคคลให้ถวายนมัสการ เป็นบุญอุเบกขา
 มงคลแก่ชีวิตของพุทธศาสนิกสลับไปในอนาคต
 กาลเป็นแท้

ข้า ๆ เคยกลัวผีอย่างยิ่งโดยวัยอบรม มา
 แต้น้อย ครั้นศึกษาธรรมรู้มากขึ้น รู้ว่าผี
 อย่างหลงเชื่อนั้นไม่มีจริง แต่กระนั้นก็ยังหวาก
 อยู่ ข้า ๆ ฆานะนี้แก่ถึงเรื่องผี ไม่มีอบรม

สันดาน ทกขณะ มาชำนาญ หลาย ศักดิ์ จึง เกิด
 ความรู้ศักดิ์ แน่ใจว่า ข้า ๆ หมาเขากลัวผีเขาก
 แล้ว ก็ยังเคยทำได้ ทางอบรมศีล สมาธิ
 ปัญญา ตักความร่าเริง แม้จะยากกว่า ก็
 เป็นไปนัยนัยเอง

ข้า ๆ ลองคิดถึงใจตัวเอง เมื่อเป็น
 ขวาวสอ้อมไม่มุ่งต่ออรรถธรรม แต่ถวิลได้
 บรรพชาอุปสมบทอีกแล้ว ข้า ๆ จะไม่ยอม
 วางมือพยายามบรรลุโลกุตระมอันสูงส่ง ซึ่ง
 เชื่อว่าไม่เกินวิสัยมนุษย์ แม้ในชาติก่อน จะ
 พังเออเม ถ้ารู้จักว่า พระนฤพาน สักแต่ว่า
 เป็นเครื่องขอมนามอันหนึ่งเท่านั้น ไม่ใช่ข้อ
 คักกลีหลอย่างหลงนึกฝันหามาได้

เท่านั้นที่ ข้า ๆ ไม่หวากครหา เพราะ
 เป็นวาจาอันจริงใจของข้า ๆ เผยแผ่ต่อเพื่อน
 สักปรัสสิกา โดยหวังเพื่อบังเกิดคุณประโยชน์
 ประเทืองญาณเป็นที่สุด
 ในที่สุด ขอ อำนวยพร แก่ท่าน ทั้งปวง จง
 เจริญสุขสันต์เถิด

ศุภามัสล

มรดกตาตายน

ของ

ต. อมร

ในวิชาเขียนนี้ ข้าพเจ้าถูกคุมมั่งยังคัยให้เขียนเรื่องสำหรับคัยยวิชาะลงในหนังสือ 'ไทยเขมม' พวกคามจริงข้าพเจ้าไม่เคยเขียนกับเขาเลย ข้าพเจ้าก็ตอบกับคุณครูว่า ไม่รู้จะเขียนเรื่องอะไร เอาไว้ท่านที่มีความรู้หรือท่านที่เป็นพหุสตรเขียนจะดีกว่าข้าพเจ้า คุณครูตอบว่า ไม่ได้ ต้องเขียนถ้าไม่เขียนเลิกยกกัน ข้าพเจ้าเสียความมั่งคัยของท่านไม่ได้ แต่เมื่อนักไปข้าพเจ้าถูกคุมคัยเช่นนี้เท่ากับเอาข้าพเจ้าไปเขียนเยื่อ ขันประชันกับไก่เท่านั้น เอาละ ข้าพเจ้ายินยอมตามคุณครูว่า จะเขียนว่ากระไร ท่านเลขคงให้ว่า อเสวนา จ พาลาน ๑๒ ๑ เมื่อท่านยกหัวข้อให้ฟังถึงนั้นแล้วข้าพเจ้าก็นึกในใจว่า หัวข้อที่ว่าให้ฟังนี้จะเขียนไปเข้าเรื่องวิชาะอย่างไรได้ แต่จะลอง

พยายไปที จะไปกันอย่างไรได้ก็ตามที จึงคำเนิรเรื่องต่อไปนี้

“อเสวนา จ พาลาน บัณจิตานณจเสวนา ปุชา จ ปุชนียาน เอตมมัจจุลมุตตมึฯ”

กาลายทั้น มีใจความว่า ไม่ให้คัยคนพาล, ให้คัยแต่บัณฑิต, ครอบขยาทุกสหรือวัดที่ครอบขยา ทั้ง ๓ อย่างนี้ท่านจักว่าเป็นมงคลอันสูงสุด

ธรรมมา มนุษย์ทั้งหลายผู้ เกิด มาในโลกทุกคนล้วนปรารถนา แต่สิ่ง ที่เป็น มงคล แก่ตนด้วยกันทั้งนั้น ชื่อนี้เชื่อว่า เป็นของอันใครๆ ไม่ปฏิเสธได้ คำว่า 'มงคล' เป็นนามศัพท์ขบถถึงถึงความดีความเจริญอันเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา เหตุที่ทุกคนปรารถนามงคลนั้น

พ.ศ. ๒๔๗๑

มงคลคาถาต้น

เอง จึงได้ประพาศและปฏิบัติตามวิธีเป็นไป
ต่าง ๆ ฝึกอย่างถูกต้องตามแต่คนนิยมว่า
เป็นมงคล ในครั้งพุทธกาลก่อนพระพุทธเจ้า
ของเราวัดเทศนามงคลภาษิต มีประสมชน
เป็นอันมากได้ประารภถึงความชอบ แล้วจึง
แสดงความเห็นของตนที่แตกต่างกัน พวกหนึ่ง
ถือว่ารูปที่แลเห็นนั้นและเป็นมงคล เพราะรูป
ที่ตนทำให้เกิดขึ้นก็ ปราศจากโทษภัย แก่ผู้ที่ได้
เห็น ความเห็นอย่างนั้นนักค่านได้ถือ คือ
ถ้าเห็นรูปที่ไม่ดีละ จักเกิดเป็นมงคลด้วยหรือ
พวกหนึ่งถือว่า เสี่ยงที่ไถ ยินนั้นและเป็นมงคล
เพราะเสี่ยงที่ตกทำให้ ตกมาถึง น้ำใจของผู้ พัง
แต่ความเห็นอย่างนั้นนักค่านได้เหมือนกัน เมื่อ
ไถ ยินเสี่ยงที่ไม่พวจะเสนาะ โสตกทำให้ระคาย
เคือง จักเกิดเป็นมงคลด้วยหรือ พวกหนึ่ง
ถือว่าอารมณ์ ททวยทางประสาทอนเช่น กลิ่น
รส และสัมผัส สัมผัสเป็นสิ่งที่ให้เกิดมงคล
ความเห็นอย่างนั้นนักค่านได้เช่นเดียวกัน ประสม
ชนเหล่านั้นไม่อาจจะตัดสิน ความเห็น อันแตก
ต่างกันและกันได้ จึงได้ประารภกันต่อไป
ชั้นแรกควรจะเกิดมีแต่ในสาขาชั้นต่ำก่อน แล้ว
ก็ค่านิวัชขึ้นไปถึงสภาแห่งคนชั้นสูง แต่ทุก ๆ
สภานั้น ก็มีอาชวาทกสินได้ จึงได้นำความ
กราวยทูลถาม สมเด็จพระพุทธเจ้า. แต่ใน

พระสูตรแสดงว่าตรัสแก่ปัญหา แห่ง เทพคา
มงคล หมายความว่า เหตุเป็นเครื่อง
ถึงความเจริญ อันความเจริญมีมาแต่เหตุ
เมื่อเช่นนั้น ผู้หวังผลต้องปฏิบัติเหตุ ปฏิบัติเหตุ
ถูกต้องได้ผลสมความมุ่งหมาย เมื่อฝึกได้เล่า
ไป หรืออาจซ้ำร้ายกลายเป็นโทษไปได้
เหตุนี้ผู้หวัง ความเจริญ จึงจำจะต้องค้นหา
เหตุว่าอะไรเป็นเหตุแห่งความเจริญ ข้อนี้องค์
พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ ได้ทรงค้นหา
และพิจารณาแล้วว่า เหตุแห่งความเจริญ
นั้นไม่มีอย่างอื่นเลย นอกจากความประพฤติ
และอบรมตนด้วยตนเองเท่านั้น.

คนพาล หมายความว่าคนโง่เขลาเขา
ปัญญา ที่ไม่รู้จักประ โยชนตนและผู้อื่น
ปราศจากความคิด เป็นอยู่สักแต่ว่ามีลม
หายใจอยู่เท่านั้น หรือจะเรียกว่า คน
เกกมะเทรว มักละสิ่งที่ประ โยชนของผู้อื่น
อันเสีย มุ่งแต่จะเห็นประ โยชนตนด้วยเหตุ
อันจะให้รู้ว่ามีลักษณะของคนพาลนั้น ก็คือ
เขา ทำความ ทวารจิต ไถ อย่าง ไถ อย่าง หนึ่ง
ทั้งในที่แจ้งและที่ลับ. ส่วนผู้เป็นบัณฑิต
นั้นมัลลิกณะตรงกันข้ามกับคนพาล คือท่าน
เป็นอยู่ มิแต่ทำประ โยชนด้วยปัญญา ทั้งไม่
มีจิตคิดร้ายทำผู้อื่น มิมีรยาทอ่อนโยน

โดยอ้อมอารีเหลือยวลงถึงประโยชน์ของผู้อื่น
เป็นส่วนมาก และที่เรารู้ได้ว่าเป็นยัณจิต
นั้น ท่านมีเครื่องพิสูจน์ได้ดังกล่าวนั้น ลักษณะ
คนทั้ง ๒ นั้น ถ้าจะเทียบกันแล้วก็จะเห็นได้
ว่า คนพาลไม่ควรคบหาสมาคม ยัณจิต
ควรเสีย มีภาษิตบทหนึ่งว่า คบพาล ๆ
พาไปหาผิด คบยัณจิตพาไปหาผล คบคน
ชั่ว พาตัวอยุจน คบปราชาญ์ชน มีศรีแก่ตัว
ทั้งนี้:— คือคบข้างพาลก็ไปข้างพาล คบ
ข้างยัณจิตก็ไปข้างยัณจิต เหตุอันสำคัญ
ภายนอกจะทำให้เป็นคนดีหรือเลวลง อะไร
ไม่สำคัญเท่ากับการสมาคมมีศรี ผู้คบมิตร
ชั่วแม้จะไม่ชั่วไปมาก ก็ยังขึ้นชื่อว่าสมาคม
กับคนเลว เหมือนกับเที่ยวร่วมโร แม้
เราจะไม่ใช่โรคถูกเหมาเป็นโรไปด้วย

ส่วนผู้คบข้างยัณจิต แม้ถึงจะไม่ทำตน
ให้ดีขึ้น ก็ยังได้ชื่อว่าอยู่ในพวกยัณจิต
ย่อมเป็นศรีแก่ตัว เหมือนกับท่านที่เป็นขุนนาง
เป็นเสวก (ผู้คบ) กับพระเจ้าแผ่นดิน ได้รับ
พระราชทาน เกียรติยศมี ขรรค์ศักดิ์ฐานันดร
ก็มีผู้เคารพนับถือ หรือราชชนนีอยู่กับเจ้า
นายองค์ใด หรือกับครูบาอาจารย์ผู้ใด ซึ่ง
เป็นการคบทั้งนั้น ก็ย่อมมีผู้ยำเกรงนับถือ
ว่าคงเป็นคนดีหรือมีวิชา ความรู้จากเจ้านาย

หรือครูบาอาจารย์ผู้นั้น ๆ แม้ยังไม่ทันจะ
ประพฤติดังไรให้เขาเห็น

เท่าที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่า การคบ
คนพาลจะเป็นมงคลแก่ตน ไม่มีเลย แม้แต่
อวมงคลด้วยก็แล้ว ฉะนั้นเมื่อไม่คบเสียจึงจะ
เป็นมงคล ส่วนการคบยัณจิต แลเห็นได้ว่า
เป็นมงคลโดยตรงแท้

คนเราที่ระมัดระวังบุคคล หรือ วัตถุ อย่างใด
ก็ชายบุคคลหรือวัตถุอย่างนั้น เพราะหวัง
จะเป็นความดีความเจริญแก่ตน แต่ผลที่จะ
พึงได้ รั้นนั้น อยู่กับชายบุคคลผู้ควรบูชาหรือ
ไม่ ถ้าเป็นผู้ที่ควรบูชา ก็ย่อมให้เกิดผลแก่
ผู้บูชาได้ตามฐานะและโอกาส ถ้าเราบูชา
บุคคลที่ไม่ควรก็ไร ประโยชน์ เมื่อคนรู้เข้า
เป็นเหตุให้เสียใจในภายหลัง เพราะเหตุนั้น
จึงเป็นหน้าที่ของผู้บูชาจะต้องเลือกเฟ้น แต่
ผู้ที่สมควร บุคคลผู้ทรงคุณธรรมสามารถ
แข็งแรงชักนำให้รู้จักรักและชั่ว, คุณและโทษ,
ประ โยชน์และมีใช้ประโยชน์ และท่านผู้
เป็นเจ้าพระคุณของตน ทั้งต้นแต่มาดการึกา
ผู้ให้ กำเนิดและ บำรุง เลี้ยงมา แต่ต้นยังเยาว์,
อาจารย์ ผู้ให้ วิชาความรู้, พระมหากรุณีย
ผู้เป็นหัวหน้าแห่งชาติ ผู้ นำความสันติสุข
ให้แก่ประชาชนทั่วไป, กล่าวอย่างสูง องค์

พ.ศ. ๒๔๗๑

มงคลศาสน์

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นเจ้าของ
พระพุทธศาสนา เหล่านี้ท่านเป็นผู้ควรบูชา
อย่างยิ่ง แต่การบูชาของท่านกล่าวไว้ว่ามี
๒ ประการ ๑. อามิสบูชา คือบูชาด้วยวัตถุ
สิ่งของหรือประทีปธูปเทียน ฯลฯ ๒. ปฏิบัติ
บูชา คือตั้งคนอยู่ในโอวาทแล้วและประพฤติ
ตนเป็นธรรมจารี อย่างนี้เป็นความมุ่งหมาย
ในพระพุทธศาสนา องค์สมเด็จพระผู้มีพระ
ภาคเจ้า มิได้ทรงหวังอย่างอื่นนอกจาก
ความปฏิบัติอย่างเดียว จะอ้างให้เห็นว่า
เมื่อใกล้จะปรินิพพาน ได้ตรัสแก่อาณนทว่า
'วิช ที่วิชิทบุชาแล้ว ด้วยสักการะเพียงเท่านี้
ไม่เชื่อว่าบูชาพระองค์ ส่วนผู้ปฏิบัติธรรม
สมควรแก่ธรรม, ปฏิบัติชอบยิ่ง, ปฏิบัติ
ตามธรรม นั้นและได้เชื่อว่าบูชาพระองค์ ด้วย
การบูชาอย่างยิ่ง' การบูชาด้วยอามิสหรือ
ความปฏิบัติ อย่างใดอย่างหนึ่งแก่ท่านผู้ทรง
คุณธรรมเช่นนั้น จักว่าเป็นการบูชาแก่บุคคล
ผู้ควรบูชา. ส่วนการบูชาวัตถุอันควรบูชา
ได้แก่วัตถุอันสำคัญ เช่นอนุสสาวรีย์หรือ
เจดีย์ สถานที่เคารพ นมัสการ อย่างใด อย่างหนึ่ง

อันควรเป็นที่สักการะของผู้ระลึกถึงคุณ
อันเป็นการแสดงกิริยาอาการเคารพนมัสการ
บุคคลหรือวัตถุที่สมควร ก็จัดเข้าในข้อนี้
ด้วยเหมือนกัน
ผู้ปรารถนามงคลแก่ตน ควรปฏิบัติด้วย
เหตุ ๓ ประการนี้เป็นเบื้องต้น.
ในวาระนี้สมควรแล้ว ที่พวกเราจะระลึก
ถึง พระคุณ องค์ สมเด็จพระ ผู้มี พระภาคเจ้า
ผู้ประสูติ และตรัสรู้ ใน วันวิสาขบูชาอันมีเป็นเจ้า
ของศาสนา แม้พระองค์ ได้ปรินิพพานนาน
มาแล้วในวันวิสาขบูชาอันมีกั พระองค์ ก็ยัง
ทรงประสิทธิ์ฐาน โอวาทไว้แก่พวกเรา ได้ปฏิบัติ
กันจนทุกวันนี้ และกิตติของพระองค์ ก็มา
บรรจบพร้อมกัน ทั้ง ๓ กาล คือประสูติ ตรัสรู้
และปรินิพพาน นับว่าเป็นอภีระบย์ของพวก
เราอย่างยิ่ง ข้าพเจ้าถือโอกาสอันซอกซอน
ท่านผู้เป็นพุทธศาสนิกชนทำสักการะบูชาด้วย
อามิสบูชาหรือปฏิบัติบูชา ตามแต่โอกาส
และความสามารถของตนๆ ทั้งคณะไทยเชยชม
ก็ระลึกถึงพระคุณซอกซอนเหมือนกัน จึงได้นำ
เรื่องลงแต่เฉพาะที่เกี่ยวแก่ 'วิสาขะ' เท่านั้น

ศ. อมร

๑๒๖๖ พฤษภ

และไทยเขมรเจริญมาได้ถึง ๕๖๗ ปี แล้ว ผู้ประพันธ์ และสมาชิกมีบุญคุณแก่ไทยเขมร
เป็นด้วยเคราะห์ที่ไทยเขมรได้เคยมี คือ ส่วนหนึ่ง ถึงไทยเขมรก็คงจะ พยายาม
ผู้ประพันธ์และสมาชิกที่ ช่วยกันบำรุง หาเรื่อง ลงสนอง ให้ สมกับที่ได้มี บุญคุณแก่
อุทหนุ่นให้มีอายุตลอดมาได้นับว่าท่าน ไทยเขมรเหมือนกัน

ความไว้วางใจเป็นสันหลังแห่งกิจการทั้งปวง จงอย่ากระทำหรือกล่าวอย่างใด
อันอาจกระทำให้ความไว้วางใจนั้นเสียไป.

หลวงรัชฎาภิเศก

มงคล ๓๘ ประการ

ของ

ฉัตรเทพ.

มงคลนำความเจริญ ฝึกงานเนตรง ข้าม
กลายเป็นความอับมงคล ทุกแห่งหนทั่วโลก
คนชอบโชคช้างก็ ร้ายท่อนมีใครปรารถนา
จึงปัญหาเรื่องมงคล เป็นข้อสันใจ มนุษย์
ผลความเห็นแปลก ๆ แดกด้วยข้อคักคาน
มานักด้วยถ้อยท้วงติง จนความจริงปรากฏ
ไทยพุทธพจน์ท่านแถลง แสวงเมือ ตรีศคชย
เทพปฐมาให้แจ้ง ประจักษ์คุณ

คาถาที่ ๑

อเสวนา จ พาลานิ

ปณฺฑิตานญฺจ เสวนา

ปฺปชา จ ปุณฺณิยานิ

เอตมฺมงฺกลมฺตฺตมํ

การไม่คบพาล ๑ การคบบัณฑิต ๑ การ

บูชาทุกศกหรือวัคฤห์ที่ควรบูชา ๑ ทั้ง ๓ นั้นเป็น
มงคลอุดม

ไม่คบพาลเพื่อพ้น

หนึ่งคบบัณฑิตสนุน

ไปรพาลเพื่อพาลปลิก

ไปรกับคบบัณฑิต

คบบัณฑิตด้วย

บูชาบัณฑิต

ผู้ทรงพระคุณหลาย

และแก่โลกนั้นได้

วัคฤห์จักไว้

อนุสสาวรีย์มา-

ถึงคุณท่านผู้เหมาะ

ทะเลส่วนล้วนพร้อม

พาลคิก

แน่แท้

ปลกโทษ อุดม

ต่างกัน

อธิบาย

บอกไว้

หลากหลาย อาคมเอง

รุ่งบูชา

แต่ละเพาะ

โนคมน์อ้อม

ไหว้กราบ

อุดม มงคล

ครูเทพ

พฤษภ

คาถาที่ ๒

คาถาที่ ๓

ปฎิรูปเทสวาโส จ
ปุพเพ จ กตปญญตา
อุตตสมุมาปณิธิ จ
เอตมมงฺกลมุตฺตมํ

พาหุสจฺจณฺญ จ สิปฺปญฺ จ
วินโย จ สุสฺสิจิโต
สุภาสิตา จ ยา วาจา
เอตมมงฺกลมุตฺตมํ

๔๕

การอยู่ในประเทศอันสมควร ๑ การอบรม
มทำความดีไว้ ๑ ความตั้งใจไว้ โดยชอบ ๑
ทั้ง ๓ นั้นเป็นมงคลอุดม

ความดีอันมาก ๑ ศิลป ๑ วินัยที่ศึกษา
แล้ว ๑ วาจาเป็นสภานิติ ๑ ทั้ง ๔ นั้นเป็น
มงคลอุดม

นางละครอยู่ย้าให้ ใครทักน้ ?
ชาวไร่เข้ากรรรมย์ ไร่ไร
ปฎิรูปเทศกิจ จำเหมาะ ทำเล
อาชีพงพนได้ ทั้งเห็น
ทำก็ทำชั่วได้ ผลตาม ทำเล
โดยปกติเป็น เช่นนั้น
ผู้ใดชอบความ คม
บุญสั่งสอนนั้น ฟากสรวง
คนคงทนชอบด้วย ภูมิธรรม
คณะเรียก 'มรรยาท' ปวง อาชีพใช้
จำธรรมเพราะธรรมว่า ธรรมิก
สูงต่ำเลือกใช้ให้ เหมาะฐาน
รักษัธรรมต่ำกว่าชั้น คนที่ มีญา ?
สูงกว่าย่อมทะเยอทะยาน ยากได้
ขึ้นมากับแก้ววิ พินิจ เราเทียบ
ธรรมอุกฤษฏ์ขึ้นใช้ได้ ทวิญา ?

คนเก่าท่านไม่เข้า โรงเรียน
สิกขากิจการสภานิติ เก่านั้น
สมัยสี่ซึ่งอ่านเขียน มายมาก
พหุศุทธเสร็จต้องขึ้น อุดม ศึกษา
วิทย์สำเร็จรูปด้วย ศิลป์
วิทย์ขาดศิลปาคม ขาดใช้
กฤณแฉกกลการ ประโยชน์ ไรพอ ?
ทั้งคู่คอยเลี้ยงให้ โลกเจริญ
วินัยมรรยาทนั้น เหนือกัน
สังกัศคณะใดเชิญ เชี่ยวชาญ
ปฏิบัติเคร่งครัดพลัน นำสวัสดิ์ สุขณะ
สังกัศโลกกว้าง กว้าง สุขธรรม
เคร่งวินัยได้ชื่อ ประพฤติชอบ ธรรมแล
ทำชอบชอบวิกรรม ชอบใส่
วาจากล่าวประคบย สุจริต ธรรมนอ
ทะเลส่วนล้วนให้ได้ อุดม มงคล

พ.ศ. ๒๔๗๑

มงคล ๓๗ ประการ

คาถาที่ ๔

คาถาที่ ๕

มาตาปิตุอุปภูฏาน

ทานญจ ชุมมจริยา จ

ปุตตทารุสส สงคโ

ญาตทานญจ สงคโ

อนากุล จ กมฺมมุตตา

อนวชฺชานี กมฺมานิ

เอตมมุงคละมุตตม

เอตมมุงคละมุตตม

การบำรุงบิดามารดา ๑ การสงเคราะห์

การให้ ๑ การประพฤติเป็นธรรม ๑ การ

บุตร ๑ และภรรยา ๑

การงานไม่อาภูล ๑

สงเคราะห์หมู่ญาติ ๑

ความทำดีไม่มีโทษ ๑

ทั้ง ๔ นั้นเป็นมงคลอุดม

ทั้ง ๔ นั้นเป็นมงคลอุดม

พ่อแม่ยังเกิดเกล้า

เราหนอ

อาลัยไม่ตระหนั้ให้

เป็นคุณ ควรชม

ใครรับรู้คุณชม

เรศแท้

ห้ามแต่อย่าบรม

เกียจคร้าน

อีกเมียและลูกพอ

เยือกทอด ทั้งๆ?

ธรรมทานยอกทานหนน

ชั่วกลับ ดีแล

มนุษย์กับสัตว์ น้แม่

ต่างกัน

ทานตระนวยญะเลี้ยงบ้าน

ย่อมมั่ง

เกรงจนามันแต่ใช่

ธรรมชาติ

เราประสงค์ให้ทาน

เป็นธรรม ต่อเรา

มนุษย์วิเศษกว่ามัน

มากแล้ว

คือไม่ทุจจริตเนื่อง

น่าแค้น

ทรงสติปัญญาฉลาด

รู้รอบ

เราต้องสุจริตทำ

คือทำน เสอไป

หน้าที่มิให้แคล้ว

คลาดท่า

ธรรมะจรรยาอันแน่น

หลักชัย

ข้ารับพ่อแม่ทั้ง

เลียบบุตร ภรรยา

เอื้อโยเคื้อญาติัน

กำเนิก มานอ

เป็นกรณย์ประจำ

โลกนี้

ใช่จะหาทั้งใจ

ง่ายได้

บัณฑิตปฏิบัติสุก

สามารถ

สงเคราะห์ญาติให้เกิก

ความมั่ง คั่งแล้ว

เพราะใช้ลทวิชาติ

ใช้เมีย ใช้ลา

ญาติก็รักให้ใช้

ช่วยเหลือ

เลี้ยงอาคมเลี้ยงอนทวีย กำลั้ พอแล

กรรมใดไร้ โทษแท้ ทำเกิก

อาชัพโยเสอเมเสียบ

เพราะคร้าน

ที่จะมีคุณเจือ

ไร้ ไร้

โยประมาทโยทั้งทั้ง

คนล่อย ทั้งงาน

แม้สามารถให้เกิก

ประ โยชนยัง

สรวมลวิแห่งเจ้าบ้าน

อกม มงคล

แก่หมู่มากทวียได้

เก้นคุณ

ครูเทพ

พฤษภ

คาถาที่ ๒

อารตี วิรตี ปาปา
มขชปาณา จ สญญโม
อุปปมาโท จ ธมเมสุ
เอตมมจกตมุตตม

ความกวันจากขยาป ๓ ความสำรวม
จากการกมนำมา ๓ ความไม่ประมาทใน
ธรรมทั้งหลาย ๓ ทั้ง ๓ เป็นมงคลอกม
ทำชั่วต้องขยาปแท้ ทำก็ ไคบุญ
กิจที่เกิดขึ้นบุญ ขยาปได้
ประหารชีพนิกโทษมี ตัวอย่าง อยู่แล
ขยาปถึงกวันได้ อกม มงคล
ชี้เมาคึกเกล้าฝน กัญชา ก็กิ
ไม่แต่ขยาปผินนิยม โลกแล้ว
การห้ามกมสรวา เลียบซาก ยากอยู่
แต่สิริจักพรังแพร่ เพราะสำรวม

ไม่ประมาทขยาปทั้ง หลากโย
สัทธิขยาปเสริมบุญส่วน สิริเรือง
เมื่อประกอบการอะไร คำวิรอบ คอยแล
ใช้ สักตามเผ่าปล้อง ปลกหลง

คาถาที่ ๓

การโว จ นิวาโต จ
สนตุญฐี จ กตญญตา
กาเลน ธมมสุสานิ
เอตมมจกตมุตตม

การโว จ นิวาโต จ
สนตุญฐี จ กตญญตา
กาเลน ธมมสุสานิ
เอตมมจกตมุตตม

ความเคารพ ๓ ความถ่อมตน ๓ ความ
ยินดีกับภัยของที่มีอยู่ ๓ ความรู้อุปการคุณที่
ท่านทำแล้วแก่ตน ๓ การพึงธรรมตามกาล ๓
ทั้ง ๕ เป็นมงคลอกม

ผู้เจริญสามเหล่าล้วน ควรเคารพ
ชาติ, วัย, คุณวุฒิทรง วิเศษพร้อม
เคารพช่วยคุมสงขย แห่งโลก
เป็นวินัยผู้น้อยน้อม ใหญ่เหนือ
มีก็อวดอวดได้ เป็นประกาศ
ก็ไม่มี, อวดก็เหลือ ห่มน้ได้
ถ่อมกายวิสัยปราษฎ์ เพราะเปื้อง
รู้ว่าไม่รู้ ไซ้ร ینگม- เไป
พอใจในสิ่งล้วน เรามิ อยู่แล
ท่านว่ามั่งมีบรม สุขแล้ว
สัน โขบคักพิ- รุระ เจริญเลย
เพียงไม่ร่านร้อนแล้ว ผ่องใส
ตระบัดทนต์เช่นไว้ โชว์เวียก วัฏเ

โลกว่าเลวเพียงไร ย่อมรู้
ตระบัดซึ่งบุญคุณเสนียก หนักนัก
กตเวทินผู้ กตัญญู ข่าเพญ
ไปวัดวันพระคล้าย เทียวธาร น้ำตก
เย็นร่วมเย็นลมชู ชพชน
เย็นธรรมเทศนาปาน น้ำตก พวังพร
ชุ่มจิตปลื้มภิรมพน เพลงธรรม

พ.ศ. ๒๔๗๑

มงคล ๓๘ ประการ

คาถาที่ ๘

ขนดี จ โสวสุสตา
สมณานัญ จ ทสฺสนํ
กาเลน ฐมฺมสากจฺฉา
เอตมฺมญฺกลมฺมุคฺตมํ

ความเป็นผู้ศรัทธา ๑ ความเป็นผู้ว่าง่าย ๑

การเห็นสมณทั้งหลาย ๑ การสันทนาธรรม
ตามกาล ๑ ทั้ง ๔ นั้นเป็นมงคลออกมา

ทนผ้าอุบาสวคทัง	ทนทุกข์ เวทนา
ทนอกเขาชระนกรรม	ก่อแกล้ง
ล้วนเป็นเครื่องประคับคอง	ประเภท ขันติ
แห่งนักปราชญ์ผู้แจ้ง	จิตต์ธรรม
ผู้น้อยเชื่องด้อยท่าน	ผู้เหนือ คนขอ
เป็นส่วนแห่งวินัยสำ-	เห็นยกไว้
สอนฝึกสั่งฝึกเชื่อ	ค้ำถัด
ฝึกท่านยอมแก่ ให้	คู่กัน
สมณผู้เขมมด้วย	พรหมวิหาร
มีแต่ธรรมอธรรม	ท่านไร
พบท่านพบอาจารย์	จริงประจักษ์
มีแต่ส่วนข้างได้	ใช่เสีย
สัตว์โลกเรียกมณฺษยนํ	มีธรรม ครอบแล
เลียงอาคมอาชีพเยย	คำเข้า
ว่างงานแย่งกาลสำ-	หวั่น ธรรมแล
สันทนาหาข้อเคี้ยว	ขจิตลงน

คาถาที่ ๘

ตโป จ พุทฺธมฺจริญฺจ
อริยสัจจาทสฺสนํ
นิพฺพานสัจฉิกิริยา จ
เอตมฺมญฺกลมฺมุคฺตมํ

ตะบะความสำรวมอินทรีบ ๑ พรหมจรรย์ ๑

ความเห็นอริยสัจ ๑ การทำพระนิพพานให้
แจ้ง ๑ ทั้ง ๔ นั้นเป็นมงคลออกมา

ตะบะหรือตะบะนั้น	เลิศสำรวม
ทุกข์ขบอาทัง	ง่ายได้
ศีลสัตย์ ประเสริฐสว	สิริสุข เพราะตะบะ
กิเลสก่อแก้ไขให้	สติจำ
สงบจิตในป่าไผ่-	เปรียบ, ใน โรงละคร
ฉะนั้นระประหลุธรรม	วิเศษแท้
คงละภควทาสน์ไป	สู่วิค
เพื่อยบวชเวียนรู้แม่	มรรคผล ลูก
อริยสัจธรรมยอดแบ	สี่สถาน
คือทักขกายใจน	เจียมแค้น
สมุทัยเหตุเกิดการ	นั้นแล้ว ท่านว่า
ความอยากเป็นเชื่องมั่น	ก่อไฟ
ก็อยากพวักซึ่งเชื้อ	เพลิงเรียก นิโรธแล
โดยพึงมรรคแปดใน	ธรรมนั้น
ปัญญาชอบถึงสุก	สมาธิชอบ
อริยสัจทำแจ้งขึ้น	นิพพาน ถึงแล

ครูเทพ

พฤษภ

คาถาที่ ๑๐

บุญสุส โลกขมเมหิ
จิตต์ ยสฺสน กมฺปติ
อโสกั วิรชั เขมั
เอตมมฺงคฺลมฺตตมัม

จิตต์ของบุคคลผู้ถูกโลกขมแล้วไม่หวั่น
ไหว ๑ จิตต์ที่ไม่เศร้าโศก ๑ จิตต์ที่
ปราศจากขุติ ๑ จิตต์ที่เกษม ๑ จิตต์ทั้ง ๔

ประการเป็นมงคลอุดม

ลักษณะจิตต์เหล่านี้ พ้นจาก กิเลสจน

เป็นจิตต์พระอริยญาณ ยอคนผู้

บุญชนดั่งแม่หาก จะประลุ บ้างแล

เพียงส่วนควรวรรู้ เสื่อมคลาย

โลกขมระจำโลกล้วน เราทุก คนพบ

ใครจะหลีกเลี่ยงหาย ห่อนได้

ลาภ, ยศ, สรรเสริญ, สุข รวมสี่

นิทานา, ทุกข์, และหม้ายไว้ ลาภยศ แยกรวม

สี่แรกเราอยากได้ เต็มประกาศ

เรียกว่าอิฐารมณฺรค สุขได้

สี่หลังไปปรารถนา ทั้งหมด

อนิฐารมณฺณนัไซ้ เรียกมา

อิฐารมณเมื่อร้าง ระวังทุกข์

อนิฐารมณฺ์ ประสพพา หมั่นใหม่

มนุษย์ยังมีทุกข์สุข ระคนอยู่

รู้เท่าพองแก่ได้ คุ้มยาม

ผู้ประลุขมวิเศษแล้ว กิเลสขุติ ระวังไป

ท่านปลุกโลกขมตาม ขี้ขิ้น

จิตต์เกษมสุขจักมี เศร้าโศก โคนเล่า?

เป็นจิตต์เลิศล้ำขึ้น อุดม มงคล

ตีรววม ๑๐ คาถา

เป็นมงคล ๓๘ ประการ

สรุปสามสียแปดข้อ สิบคาถา

ผู้ประพุกีย่อมรณมย์ สิบล้วน

อนึ่ง ชื่อว่ายุชา อย่างยอก เทียวแล

ขอวิสาขะณล้วน ทั้งกัน โสคติเทอดู

พระมหाराชา ดราวพุทธกาล

(เก็บความจากหนังสือเรื่องอินเดียนพุทธสมัยของริสดาวิท)

คำนำ

เรื่องวิชาบูชา สำหรับปีนี้ ออกจะจางไป, เพราะในอภิลักขิตสมัยเช่นนี้
ท่านพระชนาพระพุทธประวัติกันเป็นแบบ, แต่เรื่องที่ส่งมานี้ กล่าวถึงพระ
มหाराชาในพุทธกาล. เข้าใจว่าเรื่องพระพุทธประวัติ คงมีท่านผู้อ่านรำพันกัน
เป็นอยู่ดีแล้ว.

เสวยรักเสด

โสดะวิฬ

เสฐียรโกเศศ และ นาคะประทีป

พฤษภ

เมื่อพระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นในมัธยมประเทศ สมัยนั้นยังไม่มีราชาธิราชปกครองดินแดนเป็นปึกแผ่น รวมเป็นราชอาณาจักรเดียว คงมีแต่มหाराชาและราชาก้าง แคว้นต่าง ๆ แยกกันเป็นอิสระ ที่เย็นแคว้นใหญ่มีอยู่สี่ ที่เย็นแคว้นรองลงมามีอยู่ สิบสอง ฤา มากไปกว่านี้บ้าง. แคว้นที่ปกครองกันเองโดย

สามัคคีธรรม คือพร้อมใจกันเลือกตั้งผู้ที่อยู่ ในวงศ์เดียวกันขึ้นเป็นหัวหน้าปกครอง เรียก ว่าราชาเหมือนกัน แต่ไม่จำเป็นต้องสืบสันตติ โดยตรงเหมือนอย่างมหाराชาข้างต้น ทั้งนี้ ก็มีหลายแคว้น. มวลแคว้นเหล่านี้ มีอาณาเขตใด ในแคว้นหนึ่งกว้างยาวเพียงไร, มีพลเมืองสักเท่าไร, และก่อนพุทธกาลมีการปกครองกันโดยวิธีไร, หาหลักฐานให้ทราบ ได้ ทั่วยาก.

แคว้นใหญ่ ๔ แคว้นซึ่งมีมหाराชาปกครอง คือ:—

(๑) แคว้นมคธ^๑ มีราชคฤห์เป็นนครหลวง, ภายหลังไปตั้งที่เมืองปาฏลิบุตร. แคว้นนี้ สมัย พุทธกาล พระเจ้าพิมพิสาร ทรงปกครอง, ถัดมาก็คือพระเจ้าอชาตศัตรูผู้

ราชโอรสพระเจ้าพิมพิสาร.

(๒) แคว้นโกศล^๒ อยู่ถัดกับแคว้นมคธ ไปทางตะวันตกเฉียงเหนือ, ย่างที่แคว้นนี้จึง มีชื่อว่าอัครโกศลหรือ โกศลเหนือ, นครหลวงชื่อสาวัตถี ที่สถิตของพระเจ้าปเสนทิโกศล (ประเสนชิต), พระเจ้าวิฑูฑะราชโอรสสืบสันตติต่อมา.

(๓) ถัดกับแคว้นโกศลไปทางใต้ มีแคว้นอังคิหรืออักษิ, มีโกศลมีพดงอยู่บนฝั่งแม่น้ำยมุนาเป็นนครหลวง, มีพระมหाराชาทรงพระนามว่าพระเจ้าอุเทน โอรสพระเจ้าวัณณปะ.

(๔) ต่อไปทางใต้ อีก ถึงแคว้นอนันตี, มีนครหลวงชื่ออุชเชนี, พระเจ้ามหาเสนปัชชิตทรงปกครอง.

ราชวงศ์แห่งแคว้นทางสี่นัยม มีไมตรีติดต่อกัน ในทางราชกตสัมพันธ์ คือเป็นชายแดนไว้กัน. แต่กระนั้นก็ไม่ว่าทำสงครามกันบ่อย ๆ เพราะด้วยการสัมพันธ์นั้นเอง; เช่นพระนางโกศลเทวีผู้กนิษฐา คินี ของ พระ เจ้า ปเสนทิโกศลเป็นแม่เหล็กของพระเจ้าพิมพิสาร: เมื่อพระเจ้าอชาตศัตรู โอรสพระเจ้าพิมพิสาร ซึ่งประสูติจาก พระนาง วิเทหเทวี แห่ง กรุงมิถิลา

๑. แคว้นอังคิซึ่งมีจัมปาเป็นนครหลวงก็รวมอยู่ในแคว้นนี้. ๒. แคว้นกาสีซึ่งมีพาราณสีเป็นนครหลวงก็รวมอยู่ในแคว้นนี้. ๓. แต่ดูเหมือนไม่ถึงปี, ตามบันทึกได้ซึ่งกล่าวไว้ข้างหน้า เลขที่ ๔.

พ.ศ. ๒๔๗๑

พระมหाराชาคราวพุทธกาล

กระทำบุญมาก, พระนางโกสลดเทวีเสียดพระ
หฤทัยสิ้นพระชนม์ลง. พระเจ้าปเสนทิโกสลด
ทรงถือเรื่องนี้เป็นเหตุวิญเฑาะแคว้นกาสิ, ซึ่งเดิม
ส่วยอากรแห่งแคว้นนั้นตกเป็น ราย ได้ ของ พระ
นางโกสลดเทวีในทางเป็นของขวัญ เรียก กันว่า
เงินค่าเซิม ครั้นมาเป็นมเหสีพระเจ้าพิมพิสาร.
พระเจ้าอชาตศัตรูทรงพิโรธเรื่องขมแคว้นกาสิ
จึง ประกาศ สงคราม กับ พระเจ้าปเสนทิโกสลด
ผู้เป็นพระมาตุลา. ในชั้นต้นพระเจ้าอชาต
ศัตรูทรงไต่เปรียบมิชัย, แต่ในศึกครั้งหลัง
ที่ ถูกจับเป็นเชลยของพระเจ้าปเสนทิโกสลด,
ต่อมาเมื่อพระเจ้าอชาตศัตรูยอมสละสิทธิในแคว้น
กาสิ, พระเจ้าปเสนทิโกสลดจึงปล่อยตัว, และ
ประทานพระชิตานามว่าชิวาให้เป็น มเหสีพระ
เจ้าอชาตศัตรู, แล้วเลยประทานแคว้นกาสิ
ซึ่งต้องทำสงครามกัน เป็นของขวัญแก่
พระชิตากวัญ. ล่วงมาสามปี พระเจ้าวิฑูชาทะ
ผู้ราช ไอรส พระ เจ้าปเสนทิ โกสลด เป็น กษัตริย์
ซึ่งราชสมบัติ ในขณะทีพระชิตาประพาส
ที่อุทุมพะ ในเขตต์ของพวกสาทิ. พระเจ้า
ปเสนทิโกสลด หนีไป ยัง กรุง ราชคฤห์ เพื่อ ขอ
อนุเคราะห์พระเจ้าอชาตศัตรู, แต่เสด็จถึง
เพียงทวารพระนคร ก็ประจวบสิ้นพระชนม์ลง
ในที่นั้น.

ราชวงศ์แห่งแคว้นวัจสและ แคว้นอวันตักมี
สัมพันธกัน ในทางราชสกุล. ในอรรถกถา
ธรรมบท กล่าวเรื่องไว้ พิสดารว่า วาสถุทิตตา
พระ ชิตา พระเจ้ามหาเสนชัย โชค แห่งแคว้น
อวันตัก เป็นมเหสีของพระเจ้าอุเทนแห่งกรุง
โกสัมพี. พระเจ้าอุเทนมีมเหสีสามองค์.
ในเรื่องว่าพระเจ้ามหาเสนชัย โชคมีพระนิสสัย
ศรัทธาในพระนามว่า จัณฐชัย โชค, ครึ่งหนึ่ง
มีความเลื่อมใสศรัทธาว่า มีพระราชาองค์
ไวย่างซึ่งกระตือรือร้นกว่าพระองค์; เมื่อ
เลื่อมใสศรัทธา กราย ทูล ว่า มี คือ พระเจ้า อุเทน,
พระองค์ก็มุ่งจะทำสงครามรุกรานพระเจ้าอุเทน;
แต่เลื่อมใสศรัทธาทูลทักท้วงว่า ถ้าจะยกทัพ
ไปประชิดคิเป็นสงคราม โดยตรง อาจ ปรากฏ
ได้, ควรใช้ อูบายเอคนไปช่ม คอย ตักจับ
พระเจ้าอุเทนอาชยุ่นผลสำเร็จได้ง่าย; เพราะ
พระเจ้าอุเทน พอ พระทัย ใน การ จับ ช้าง ที่มี
ลักษณะงาม ยาวเสด็จไล่ตาม ไปในที่ต่างๆ
ได้. พระเจ้าชัย โชคจึงครัดให้เอาไม้มา
สร้างเป็นรูปช้าง ทาสีให้เหมือนช้างจริง
ภายในท้องช้างมีทหารซ่อนอยู่ทุกสิบคน, แล้ว
นำช้างนี้ไปไว้ในชอกทางใกล้พรมแดน, ครัด
ให้ ทารบย่นนำ ช้างไป แสดง ให้ พระเจ้า อุเทน
ทราบ ว่า มีช้างงามวิเศษเชือกหนึ่ง หา

เสวียวกุเศศ และ นาคะประทีป

พฤษภ

ข้างอื่น เทียบมิได้ ปรากฏขึ้นในน้ำทาง
พรมแดน. พระเจ้าอุเทนหลงอุบาย, เสด็จตาม
หาช่างไปในซอกทางนั้น, พลัดจากราช
บริวาร แล้วถูกพระเจ้ามหาเสนขัษไชตจับ
ได้.

พระเจ้าอุเทนมีมนตร์วิเศษสำหรับขำราช
ช่างให้อ่อนน้อม. พระเจ้ามหาเสนขัษไชต
มีพระประสงค์จะได้มนตร์นี้ ทรงสัญญา
ว่า ถ้าพระเจ้าอุเทนทรงบอกมนตร์นี้ให้, จะ
ปล่อยพระเจ้าอุเทน.

พระเจ้าอุเทนคิดว่า "ถ้าต้องพระประสงค์
ก็แล้ว, หม่อมฉันสอนถวายให้ก็ได้, แต่
พระองค์ต้องกระทำปฏิการ โดยแสดงเคารพ
หม่อมฉันในฐานะเป็นอาจารย์."

พระเจ้าขัษไชต "แสดงเคารพแก่ท่าน
ไม่ได้เป็นอันขาด."

พระเจ้าอุเทน "เช่นนั้นก็บอกมนตร์แก่
พระองค์ไม่ได้เป็นอันขาด."

พระเจ้าขัษไชต "ถ้าอย่างนั้น, ก็ต้อง
สั่งให้สำเร็จโทษท่าน."

พระเจ้าอุเทน "เชิญพระองค์ทำเนิการ
ตามที่ชอบพระทัยเถิด. พระองค์เป็นยักเห็นอ
ร่างกายหม่อมฉันได้, แต่จะเป็นยักเห็นใจ
ไม่ได้."

พระเจ้ามหาเสนขัษไชต ทรงดำริ เห็นว่า
มนตร์นี้ยังไม่มีใครรู้, จึงตรัสขอว่า ถ้า
พระเจ้าอุเทนจะสอนมนตร์แก่คนอื่น ซึ่งแสดง
เคารพแก่พระเจ้าอุเทนแล้ว; พระเจ้าอุเทน
รับรองว่าสอนให้ได้. ครั้นแล้ว พระเจ้ามหาเสน
ขัษไชตจึงมอบรับสั่งแก่พระบิดาว่ามีชายค่อม
คนหนึ่งรู้จักมนตร์ ซึ่งนางจะต้องเรียนจาก
ชายค่อมนั้น เมื่อเรียนรู้แล้วให้นำมาถวาย
แก่พระองค์. ส่วนพระเจ้าอุเทน พระเจ้า
มหาเสนขัษไชตตรัสว่า จะมีหญิงค่อมแสดง
เคารพอยู่ภายในม่าน พระเจ้าอุเทนจะต้อง
สอนมนตร์แก่หญิงค่อมนั้น อยู่ภายในม่าน.
ที่พระเจ้ามหาเสนขัษไชตทรงกระทำเช่นนั้น ก็
ด้วยประสงค์จะป้องกันมิให้พระเจ้าอุเทนกับพระ
บิดาพยายกันเคยกกัน. เมื่อพระเจ้าอุเทนสอน
มนตร์แก่ศิษย์ ซึ่งอยู่ในม่านไม่เห็นตัวเป็นเวลา
หลายวัน, ศิษย์จำไม่ค่อยแม่น: ใกล้เคียง
ลืมต้น, จนวันหนึ่งพระเจ้าอุเทนรำคาญตรัส
บริภาษว่า "โอ! นางค่อมมีสติปัญญาเจ้าต้อง
หนามาก, และชาวกรใดก็คงแข็ง."

นางพิโรชบริภาษตอบว่า "เจ้าค่อมชาติ
ถ้อย! เจ้าหมาย ความว่าอะไร ที่เรียกเราว่า
นางค่อมเช่นนั้น?"

พระเจ้าอุเทนแปลกพระทัยแหวก ชายม่าน

พ.ศ. ๒๔๗๑

พระมหाराชาควรวพุทธกาล

เพื่อทราบว่ามีผู้พูดกันคือใคร, ครั้นเห็นพระ
ธิดา และทรงทราบอุบายพระเจ้ามหาเสน
บิณฑิโตแล้ว, ก็เสด็จเข้าไปในม่าน, เห็นอันว่า
การส่อนหรือสาขายามนตร์ร้ายเสร็จในวันนั้น.

พระเจ้าอุเทน และ พระ ธิดาคำวิ ชัน กถ
พระเจ้ามหาเสนบิณฑิโต: พระธิดาเข้าไป
ทูลพระเจ้ามหาเสนบิณฑิโตว่า ความข้อที่
กำหนดไว้ ก่อนจะเวียนมนตร์จะ ต้องได้ คันทนา
วิเศษอย่างหนึ่งไปเก็บในขณะดาว ยางควงเข้า
ร่วมกัน, เพราะฉะนั้น จึงต้องได้ ร้าย
พระอนุญาตให้ออกไปได้ พร้อมทั้งต้องใช้ช้าง
หลวงลือชื่อ พระเจ้ามหาเสนบิณฑิโตก็

ประทานอนุญาต
วันหนึ่ง พระเจ้ามหาเสนบิณฑิโตเสด็จ
ประพาส. พระเจ้าอุเทน ฉวย โอกาส พา
พระธิดาเสด็จหนีขึ้นหลังช้าง พร้อมทั้งเงินตรา
และทองคำทรายบรรจุถุงสี่ตัว.

เมื่อพระเจ้ามหาเสนบิณฑิโต ทรง ทราบก็
พิโรธ, ครัสไช้ให้กองทหารรีบออกติดตาม
พระเจ้าอุเทนไปรับเงินตราจากถุง. เมื่อกอง
ทหารมีวิทยุคงเก็บ, พระเจ้าอุเทนกับพระ
ธิดาก็นำออกหนีไปอีก. ครั้นกองทหาร
ติดตามมาจวนทัน, ก็ทรงไปรับทองคำทราย,
พวกทหารหยุกเก็บอีก. พระเจ้าอุเทนกับ

พระธิดาเสด็จหนีไปถ้ำขอมทางพระมณเฑน, ซึ่ง
มีกองทหารของพระองค์ออกมาคอยจับ. ฝ่าย
ทหารที่ไล่ตามมาก็ถอยหลัง. พระเจ้าอุเทน
เสด็จขึ้นพระนครได้โดยสวัสดิภาพ, แล้ว
อธิษฐานนางวาสลุตตดาพระธิดาพระเจ้ามหาเสน
บิณฑิโตเป็นมเหสี.
ตามที่เล่ามานี้ แม้เรื่องจะเป็นตำนาน
นิยายก็, แต่ก็มีเหตุผลพอ บัดได้ ว่าพระ
เจ้ามหาเสนบิณฑิโตแห่งแคว้นอันคึกคักกับพระเจ้า
อุเทนแห่งกรุง โกสัมพีเป็น พระมหाराชา ร่วม
สมัยกัน, มีกุลสัมพันธ์กันและเคยกระทำ
สงครามกัน.

พระเจ้าอุเทนองค์นี้ มีเรื่อง กล่าวถึง ไว้มาก
แห่ง เช่นครั้งหนึ่งเสด็จประพาส เสด็จ
น้ำจืดเข้ามณเฑน, ทรงพิโรธราชนารที่ตาม
เสด็จ เหตุ ในขณะพระองค์ย่ำถมทลัษ, ราช
นารีพากันไปฟังพระธรรมเทศนา ซึ่ง พระยัณ
โสดเถระแสดง. พระองค์ลงโทษพระยัณโสด
เถระโดยเอาริมกักขฬากฎไว้ ทักไว้.

ล่วงมาภายหลังเป็นเวลายาวนาน พระเจ้า
อุเทนเลื่อมใสถวายพระองค์ ในพระพุทธานุชา
เนื่องจากทพระองค์ ได้ทรงสนทนากับพระยัณ
โสดเถระนั้นเองในเรื่องเห็นด้วยใจ. คราว
เสด็จประพาสอีกครั้งหนึ่ง เกิดเพลิงไหม้

เสวียโรเทศ และ นาคะประทีป

พฤษภ

พลับพลาสำหรับเป็นที่ประทับฝ่ายใน, พระนางสามาวดีมีเชื้อและบริวารหลายคนถูกเพลิงครอก. พระเจ้าอุเทนมีพระราชบิดาทรงนามว่าปรีตยะ และมีราชโอรสทรงพระนามว่าโพธิ. พระสุตฺร ในพระสุตตันตปิฎกสุตฺรพจน์ มีข้อสันนิษฐานมาจาก ราชโอรส ของ พระเจ้าอุเทน. พระเจ้าอุเทนเสด็จสวรรคตภายหลังพระพุทฺธเจ้าเสด็จปรินิพพานแล้ว, โพธิราชโอรส จะ ได้ สืบ ราช สมบัติ ต่อ ไป หรือไม่ ไม่มีความ.

ส่วน พระเจ้า ยะเสนทิโกศล พระมหाराชาแห่งแคว้นโกศล มีเรื่องกล่าวว่า ได้ ไปศึกษาศิลปวิทยาที่เมืองคถักสิลา อันเป็นเมืองอยู่ที่สุดแห่งทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ของมัธยมประเทศ, เมื่อเสร็จ การ ศึกษา เส็จ ก็กลับ พระ นคร แล้ว, พระเจ้ามหาโกศล พระราชบิดา เวนราชสมบัติให้. พระเจ้ายะเสนทิโกศลเป็นผู้เอาพระหทัยใส่ในราชกรณียกิจ เป็นที่สนิทธิพิศขอยแห่งสาธุชนบังเกิด. พระองค์ประทานเสรีภาพแก่ลัทธิศาสนาบรรดาที่มอญ เป็นการ เสมอหน้าทั่วไป. เหตุฉะนั้น เมื่อพระพุทฺธเจ้าทรงประกาศพระศาสนาได้ใหม่ ๆ, พระเจ้ายะเสนทิโกศลก็ประกาศพระองค์เป็นพุทธศาสนิก. เนื่องจากเหตุที่โกศลพระพุทฺธเจ้า, จึงกราบทูล

ถามพระพุทฺธเจ้าว่า “เป็นไฉนพระองค์มีพระภาคมีชนมาจำเทียบกับ ศาสนา อื่นก็ ย่นน้อยกว่ามาก จึงอาจอ้างว่าได้ทรงเห็นธรรมเห็นศาสนาเหล่านั้น ? ” พระพุทฺธเจ้าตรัสตอบเพียงว่า “อย่ารังเกียจศาสนาเพราะด้วยมีอายุน้อย; ใครเล่าที่แสดงความซำเคาะพในราชกุมารก็ ในอศวิญญูก็ ในไฟก็ เพราะเหตุที่ยังอ่อนอยู่? ลักษณะของธรรมที่สอนต่างหาก, หาใช่ลักษณะพิเศษของผู้ศาสนาไม่ ซึ่งเป็นเครื่องควรพิสดาร.”

ขณะพระเจ้ายะเสนทิโกศลเฝ้าพระพุทฺธเจ้าอยู่, สมนางซึ่งเป็นขนิษฐาของพระเจ้ายะเสนทิประทับอยู่ด้วย, เมื่อได้สัปดาห์พระธรรมซึ่งพระพุทฺธเจ้าทรงแสดง, พระนางก็มีประณิธานจะถวายพระองค์เป็นพรหมจารีในพระศาสนา แต่พระนางจะทรงรออยู่ก่อน เพื่อพยายาสพระญาติซึ่งสูงชันมาของคหิง. พระนางต้องรออยู่ด้วยเหตุนั้นเป็นเวลาช้านาน, เมื่อพระญาติซึ่งสูงชันมาสิ้นพระชนม์แล้ว, พระนางสมนาซึ่งในขณะนั้นพระชนมายุล่วงเข้าวัยฉิมวัยแล้ว, จึงเสด็จออกบรรพชาและได้บรรพชาหัตถิณ, และมีประวัติกว้างอยู่ในการปฏิบัติภาวนาด้วยของคหิง. พระญาติซึ่งพระชนมายุขึ้นคือ อัยยิกา ของ พระเจ้า ยะเสนทิ

พ.ศ. ๒๔๗๑

พระมหाराชาคราวพุทธกาล

โกศล.

ในพระคัมภีร์ที่ขนิทาย ก็ในคัมภีร์ทิว
ยาวทานกล่าว เรื่อง ของ พระเจ้า ๒ เสนทิโกศล
ยวาทอนร่วมกัน. ในที่ขนิทายกล่าวพระนาม
ว่า ๒ เสนทิ, แต่ในทิวยาวทานว่าอัคริทธิค.
นักปราชญ์ชาวตะวันตกสันนิษฐานว่า คำว่า
๒ เสนทิทำนองจะ เป็นพระอภิชัยในเมื่อเล็งราช
สมบัติแล้ว, ส่วนคำว่าอัคริทธิคจะเป็นพระ
นามเดิม.

พระเจ้า ๒ เสนทิ โกศล มีมเหสี องค์ หนึ่ง
มีพระนามว่า วาสถิตติยา เป็นธิดาของ
สาภิยราชาคณหนึ่งซึ่งเกิดจากมารดาเป็นทาสี.
มีเรื่องกล่าวไว้ว่า พระเจ้า ๒ เสนทิโกศลมี
พระประสงค์จะ ได้มเหสี เป็นเชื้อ พระวงศ์ ของ
พระพุทธรเจ้า, จึงทรงขอลงอภิเษกหนึ่ง ใน
วงศ์สาภิย. คณะสาภิยชุมนุมปรึกษาเรื่อง
นี้กันใน สันนิบาต ซึ่ง เป็น สภาการเมือง ของ
พวกสาภิย. ที่ประชุมเห็นว่าพระเจ้า ๒ เสนทิ
โกศลมีเกียรติยศต่ำกว่าพวกสาภิย. ไม่ควร
ถวายกุลธิดา. จึงตกลงถวายนางวาสถิตติยา

ทั้งกล่าวไว้ข้างต้นไปเป็นมเหสี. และมีราช
โอรสองค์หนึ่งคือเจ้าวิฑูชะกะ. เหตุนี้ในกาล
ต่อมาเจ้าวิฑูชะกะทรงราชย์สืบมา^๕ เป็นมาแล้ว
ก็มีโศกยาบาทชาวสาภิย. เมื่อได้เสวยราชย์
แล้วไม่ช้า, ก็ยกทัพไปตีชาวสาภิย, ประหาร
ชาวสาภิยทั้งหญิงชายเสียเป็นอันมาก. เรื่อง
นี้กล่าวว่าเกิดขึ้น ก่อน พระพุทธรเจ้า ปรีณิพพาน
ราวหนึ่งหรือสองปี.

เรื่อง ต้นเหตุที่ เจ้าวิฑูชะกะ ยกไปตีพวก
สาภิย นักปราชญ์ชาวตะวันตกมีความเห็นว่า
เจ้าวิฑูชะกะประสงค์ จะได้ เขตแดนของชาว
สาภิยมาไว้ในราชอาณาจักตนเอง, จึงอ้าง
เรื่องชาวสาภิยถือตนว่าเป็นวงศ์ สังขณ เป็นเหตุ
ยกไปปราบปราม. ทำนองที่จะเป็นเรื่องคล้าย
คลึงกับที่พระเจ้า อชาตศัตรู ยกไปตี ชาวลิขวิ
แห่งเมืองเวสาลี.

ในมหาปรีณิพพานสูตรตอนต้น กล่าวถึง
เรื่องพระเจ้า อชาตศัตรูมี ประสงค์ จะยกไปตี
ชาวลิขวิ; และพระพุทธรเจ้าทรงทำนายไว้
ว่าชาวลิขวิย่อมอ่อนกำลังลง เพราะเห็นแต่

๕ เมื่อกล่าวตามประวัติที่ว่า พระเจ้า ๒ เสนทิโกศลมีพระชนม์ ๘๐ ปี พระพุทธรเจ้าก็มีพระชนม์ ๘๐ ปี
ฉะนี้แล้ว พระเจ้า ๒ เสนทิโกศลสิ้นพระชนม์ในปีพระพุทธรเจ้าปรีณิพพานนั่นเอง, และในปีนั้นเองซึ่งเจ้าวิฑูชะกะ
ครองราชย์ ออกพลไปปราบพวกศาสดาซึ่งถึงความพินาศแล้ว, เมื่อຍกทัพกลับตั้งค่ายพักกลางทางริมฝั่งแม่น้ำ
อจิรวดี, ตอนกลางคืน ฝนตกหนักประปรายด้วยพายุใหญ่พัดหอบเจ้าวิฑูชะกะและพลเสนาลงน้ำเป็นเหยื่อแก่
เตาปลาไปหมด.

เสฐียรโกเศศ และ นาคะประทีป

พฤษภ

สัชชายะเกียว, พระเจ้าอชาตศัตรูก็สามารถ
ตีชาวลิขวิได้ทั้งประสงฆ์. กาลล่วงต่อมา
ได้สามปีเศษ พระเจ้าอชาตศัตรูจึงตีชาว
ลิขวิแตกย่อยยับ โดยใช้อบายให้วิสสาร
พราหมณ์ ไปยุยงบรรดาหัวหน้าชาวลิขวิแตก
สามัคคีกัน.

ครั้งนั้นพระเจ้าอชาตศัตรูทรงพระเจริญ
ยั้งกันพระนครราชกฤตด้วยทรงเกรงว่าพระเจ้า
มหาเสนปัชโชตแห่งกรุงอุชเชนีจะยกทัพมาตี.
พระเจ้ามหาเสนปัชโชตจะได้ยกทัพมาตี กรุง
ราชกฤตหรือไม่, และถ้ายกมาก็มีผลเป็น
อย่างไรบ้าง, ไม่มีที่ทราบ. แต่อย่างไรก็ดี
กรุงอุชเชนีของพระเจ้ามหาเสนปัชโชต ภาย
หลังก็นครุฑพักษากาลแล้วในคัถวรัชชสี คก
ไปเป็นเมืองขึ้นของแคว้นมคธ, และพระเจ้า
อโศกมหาราชเมื่อครั้งยังเป็นลูกหลวงก็เคยไป
ครองกรุงน. เรืองราวที่กรุงอุชเชนีตกไป

เป็นของแคว้นมคธอย่างไรไม่ทราบ.

ก่อนหน้า พระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพาน
ประมาณเก้าหรือสิบปี พระเทวทัต ซึ่งเป็น
พระญาติชั้นภรรยาคของพระพุทธเจ้า และเป็น
สาวกคิวยองค์หนึ่ง ยุยงส่งเสริมให้เกิดการ
แตกวราชันในคณะสงฆ์, พระเจ้าอชาตศัตรู
ในขณะนั้นยังดำรงตำแหน่งมกุฏราชกุมารเป็น
ผู้สนับสนุนช่วยเหลือพระเทวทัต. ในระยะเวลา
ใกล้เคียงกันนี้ พระเจ้าพิมพิสารทรงมอบ
การปกครองราชสมบัติแก่ พระเจ้าอชาตศัตรู.
แต่ในไม่ช้าพระ เทวทัต ก็ ยุยง พระเจ้าอชา
ตศัตรูให้ปลงพระชนม์พระเจ้าพิมพิสารเสีย โดย
อ้างเหตุว่าถ้าไม่กระทำเช่นนั้น ก็ยังรู้ ไม่
ได้แน่ว่าราชสมบัติจะตกแก่พระเจ้า อชาตศัตรู
หรือแก่ผู้ใด. พระเจ้าอชาตศัตรูทรงเชื่อ
ตาม จัปพระเจ้าพิมพิสารไปยังไว้ให้ตก
อาหารจนสิ้นพระชนม์. เหตุการณ์เกิดขึ้น

๕ ในคัมภีร์มหาชาดกกล่าวบุรพกรรมพระเจ้าพิมพิสารไว้ว่า พระเจ้าพิมพิสารไม่มีพระราชมโอรสจนทรงพระ
ผู้ชำนาญกลอุบายพระเจ้าพิมพิสารว่า ภายหลังสักสามปี อุบัติหนึ่งจะตายแล้วจะมาเป็นพระโอรส.
พระเจ้าพิมพิสารทรงเห็นว่าเวลาอีกตั้งสามปีไม่ใช่เร็ว ไม่ทรงรอให้ถึง, แต่ให้ราชบุรุษผู้หนึ่งไปลอบฆ่าอุณิณ.
ในวันอุณิณชีวิตนั้นเอง พระมเหสีทรงครรภ์ ประสูติออกมาเป็นเจ้าอชาตศัตรู - กรรมนี้อุกฉกรรจ์มาก
ผู้ก่อกรรมนั้นพยากรณ์ว่า พระเจ้าพิมพิสารจะต้องถูกพระโอรสสำเร็จโทษให้กรรม. พระเจ้าพิมพิสารตกพระทัย,
พยายามฆ่าพระโอรสด้วยวิธีต่าง ๆ. พระเทวทัตทราบเรื่องนี้, จึงบอกละเมิดพระอุทิศแก่เจ้าอชาตศัตรู และแนะนำ
นำให้สังหารพระบิดานั่น.

พ.ศ. ๒๔๗๑

พระมหाराชาคราวพุทธกาล

ก่อนพระพุทธเจ้าปรินิพพานได้แปดปี.

สมัยข้ออย่างไร.

ครั้นพระเจ้าอชาตศัตรูได้พระสติทรงระลึก
ถึงอนันตริยกรรมของพระองค์ ได้เสด็จพร้อม
ด้วยราชบริพารเป็นอันมาก ไปเฝ้าพระพุทธเจ้า
กราบทูลถามว่า ถ้าพระองค์จะอุปสมบทใน พระ
ศาสนาจะได้ผล เห็นใน ชาติ นี้ ด้วย ประการไร
บ้าง. เมื่อพระพุทธเจ้าประทานพระธรรม
เทศนาแล้ว, พระเจ้าอชาตศัตรูก็ประกาศ
ถวายพระองค์ ในพระพุทธศาสนา, ทรงยก
พระพุทธเจ้าเป็นสรณะ, และทรงรู้ สักโทษของ
พระองค์ ที่ ได้ ประทอบ อนันตริยกรรมนี้ทุกชาติ.
จากกาลที่กล่าวมาแล้วต่อมา ไม่ปรากฏ ได้
แน่ชัดว่า พระเจ้า อชาตศัตรู ปฏิบัติ พระธรรม
ตามที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน, ไม่ปรากฏ
ว่าได้มาเฝ้าพระพุทธเจ้าหรือพระสาวกองค์ ไหน
เพื่อทรง ได้ตามข้อพระธรรม, ทั้งไม่ปรากฏว่า
ในกาลเวลาใดพระพุทธเจ้ายัง ดำรง พระชนม์
อยู่ ได้ทรงอุปถัมภ์คณะสงฆ์ ในทาง โลกีย

ครั้นเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพานแล้ว,
พระเจ้า อชาตศัตรู ทรงขอ ภาคว ส่วน พระพุทธ
สาริรัชชาต โดยอ้างเหตุ ว่า พระพุทธเจ้า มีพระ
ชาติเป็นกษัตริย์เหมือนพระองค์. เมื่อได้
ส่วนพระพุทธสาริรัชชาตมาแล้ว, ทรงสร้าง
สถูปบรรจุพระพุทธสาริรัชชาตนั้นไว้. ใน
คัมภีร์ ฝ่ายมหายาน ยัง กล่าวว่า เมื่อครั้ง พระ
เถระเจ้าทั้งหลายชุมนุม กันยก ปฐมนิสังคายนา,
พระเจ้าอชาตศัตรู ทรง จัดหาเครื่องใช้และภัต
ที่ประชุมสงฆ์นั้น ปรากฏว่า สัตตบดินทร์ เป็น อย่าง
ดี; เป็นเครื่องแสดงว่าพระเจ้าอชาตศัตรู
ยังทรงเชื่อฟังพระศาสนาอยู่.

ในพระคัมภีร์ กล่าวถึงพระ มหาราช องค์
อื่น ๆ นอกจากที่กล่าวมาข้างต้นนี้ก็มี, แต่
ไม่มีเรื่องราวปรากฏ โดย พิศุทธ เหมือน อย่าง
พระมหाराชาสัพพะองค์ ดังได้กล่าวมาแล้ว.

พระพุทธศาสนา ใน ประเทศอเมริกา

เมื่อสมัยโบราณ

แปลจากหนังสือพิมพ์รายเดือน “ยังอิสท”

โดย

ส. เฉลิมเผ่า

มีหลักฐานแสดงชัดเจนว่าเมื่อ ๓๕๐๐ ปีล่วง
มาแล้วชาวเอเชียได้เคยมีการติดต่อกับชาว
อเมริกา ในพงศาวดารจีนฉบับเก่า ๆ ทุก
ฉบับออกชื่อเมือง ๆ หนึ่งว่า “ฟูแซง” หรือ
“ฟูโซ” ซึ่งบรรดานักประวัติศาสตร์ใน
บรรพกาลถึง มกกันแล้วว่า เมืองนี้ คือ เมือง
“เมกสิโก” ในปัจจุบันนี้เอง.

หลักฐานโดยตรงในข้อที่ว่า คณะทูตทาง
ฝ่ายพระพุทธศาสนาได้เคยไปถึง เมือง ฟูแซง
นั้น นอกจากจะมีปรากฏอยู่ในพงศาวดาร
จีนแล้ว ยังมีหลักฐานอยู่ตามนิยายเก่า ๆ
คติทางศาสนา. และโบราณวัตถุต่าง ๆ ที่
ได้พบบ่อยในอเมริกามาแล้ว ตามแถบฝั่ง
มหาสมุทรแปซิฟิก คือจากเมืองอาลาสกา จน

๓ คำอ่านตามสำเนียงอักษรจีนว่า ฟูซัง

พ.ศ. ๒๔๗๑

พระพุทธศาสนาในอเมริกา

ถึงเมืองเม็กซิโก ตลอดจนตามที่ต่าง ๆ ซึ่งอยู่ห่างจากฝั่งลึกเข้าไปในแผ่นดินมาสนับสนุนเหตุผลอีก.

ถ้าจะกล่าวถึงการเกิดทางจากทวีปเอเชียไปสู่ทวีปอเมริกา นั้นแล้ว เราท่านทั้งหลายย่อมเห็นได้ง่าย ๆ ว่า หมู่เกาะอะเลอเตียนนั้นเองเป็นทางใช้ข้ามไปมา คือออกเกิดทางจากเมือง แคมชัตกา ซึ่งชาวอินทราวยทางเกิดมานานแล้ว โดยใช้เรือค้อย ๆ ล่องลอยลำตามกระแสน้ำ ไปจน ถึง เมือง อาลาสกาหนทางเกิดทางนั้นแต่ครั้งใน สมัย นั้น เขาใจกันว่าไม่มีอันตรายอันใดมากนัก และมีเวลาให้เกิดทางข้ามได้นาน ๆ ในปัจจุบัน ครั้นเมื่อชนชาติเมืองอาลาสกาได้แล้ว การเกิดทางคือไปยังตามเมืองต่าง ๆ ซึ่งอยู่ตามริมฝั่งก็ยิ่งสะดวกง่าย อันตรายก็อันน้อยลง พระพุทธศาสนาได้ ไปจากทวีปเอเชียเข้าสู่ทวีป อเมริกา ในสมัยโบราณตามวิถีที่บรรยายมานั้นเอง อันว่าการเกิดทางในภูมิประเทศที่กล่าวมา ถ้าจะยกขึ้นเทียบเปรียบกับนักพรต^๓ ผู้กล้าหาญซึ่งเกิดทาง จาก ประเทศ จีน ไปสู่ ประเทศ อินเดียแล้ว จะเห็นว่าการเกิดทางจากเอเชียไปสู่

อเมริกานั้นเป็นการเดินทางอันยากยิ่ง การเกิดทางข้ามทวีปตรงนั้นใน ครั้ง กระ นั้น พวกอยู่เกาะ ในแดนนั้นคงเข้าใจได้ก็ เช่นเราทุกวันนี้เข้าใจเหมือนกัน.

โดยที่ความเข้าใจในทางอยู่ แล้วเช่นนั้น คณะทูตทางศาสนาซึ่งมีน้ำใจเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาโดยแท้กล้า ได้ ใคร่ คิด ขยายศาสนาไปตามเกาะต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้ ๆ เคียง ๆ กับประเทศจีนตอนตะวันออกเฉียงเหนือ และคงได้ออกเกิดทางไปตามความมุ่งหมาย และในที่สุดได้บรรลุถึงทวีป อเมริกา ตามหนังสือคำรับ คำว่าเรียนเก่า ๆ ตามแผนที่ และภูมิศาสตร์ตลอดจนหนังสือพงศาวดารและหนังสือบันทึกของจีนได้ออกชื่อเมือง “ฟูแซง”^๔ นี้และบรรยายว่า ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของจีน โดยมีกำหนดระยะทางว่าไกลจากจีนถึง ๕๐,๐๐๐ ลี้ หรือ ๒๐๐,๐๐๐ เส้น มีส่วนกว้างประมาณ ๓๐,๐๐๐ ลี้ หรือ ๓๐๐,๐๐๐ เส้น ทางตะวันออกของเมืองนั้นมีทะเลอันกว้างใหญ่ ซึ่งต้องเป็นมหาสมุทรแอตแลนติกนั่นเอง ที่เมืองนั้นมีคนไม่ชนกันซึ่งชื่อว่า “ฟูแซง” หรือ “ฟูโซ” (คันหม่อน?) ซึ่งเลยกลายเป็น

๓ เช่นหลวงจีนฮิวงและหลวงจีนฟาเหียน

๓. เจริญเฝ้า

[illegible]

จึงยอมมีหนังสือบอกตลอดไปว่า ๆ ของจีน
อยู่หลายครั้งเหมือนกัน ที่กล่าวขวัญเมือง
“ฟู่เซียง” คล้ายกับว่าเป็นเมืองสมมติ ดัง
อยู่ไกลลิบด้วยทางบรรพทิศของจีน แต่เรื่องก็
เกี่ยวกัน เมืองฟู่เซียงนี้ว่า ไค มี พระสงฆ์ ไป
ถึงและได้นำศาสนาไปเผยแผ่นั้น ก็ยัง ไค มี
ปรากฏในพงศาวดารจีนเป็นหลักถานอยู่

ในพงศาวดารจีน มีบรรพกาลที่หมายความว่า เหตุ
ของนักบวชสี่พี่น้องชื่อว่า หัซซิม ซึ่งกล่าวว่า ได้
กลับมาจากเมือง ฟุแซง เมื่อพระพุทธศักราช
๓๐๕๒ ปรากฏอยู่ นักบวชสี่นี้เป็นชาวเมือง
โคฟน หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า กายล (อยู่
ทางทิศตะวันออกของอาฟกานิสถาน) ซึ่งเป็น
เมืองศูนย์กลางแห่งความเจริญของพระ
พุทธศาสนาครั้งโบราณดลสมัยนั้น เรื่องราว
ของสี่พระนักบวชจากมัคธีร์ ในราชวงศ์เลียง
ทรงนับถือว่าเป็นข้อความสำคัญ ถึงกับรักษารักษา
ไว้ในตำแหน่งหนังสือขางที และต่อมาท่าน
นักพงศาวดารจีนสี่พี่น้องเขวณนม โดย
ได้รบนัญญาได้แต่งเรื่องราววนชน และ
ได้ให้ชื่อหนังสือเรื่องว่า มินเหยงทงเกา

พฤษภ

เรืองวามมา^๕ชาน^๕น^๕ก็^๕เห็น^๕ควร^๕จะ^๕เช^๕ย^๕ไ^๕ว^๕า^๕ ช^๕ย^๕
 ความ^๕เหล^๕า^๕น^๕เ^๕ย^๕น^๕ความ^๕ร^๕ว^๕ง^๕ น^๕เ^๕ย^๕ความ^๕ใน^๕
 จ^๕ท^๕ห^๕มา^๕ย^๕เท^๕ท^๕น^๕ว^๕า^๕ ม^๕น^๕ก^๕บ^๕ย^๕ช^๕ร^๕ย^๕ท^๕น^๕ง^๕ช^๕ย^๕
 ห^๕ย^๕ช^๕ม^๕ ก^๕ล^๕ย^๕จ^๕าก^๕เม^๕อง^๕พ^๕ู^๕ช^๕ว^๕ง^๕มา^๕ด^๕ง^๕เม^๕อง^๕ท^๕ล^๕ว^๕ง^๕
 ช^๕อง^๕ป^๕ระ^๕เท^๕จ^๕า^๕เม^๕อง^๕พ^๕ร^๕พ^๕ท^๕ส^๕า^๕ส^๕า^๕ ๑๐๔๒ อ^๕ย^๕
 ใน^๕ร^๕ว^๕ช^๕ส^๕ม^๕ย^๕ช^๕อง^๕ร^๕า^๕ช^๕ว^๕ง^๕ค^๕ี^๕ช^๕ และ^๕ไ^๕ก^๕เ^๕า^๕เ^๕า^๕
 พ^๕ระ^๕เจ^๕า^๕ว^๕ค^๕ช^๕ง^๕เ^๕น^๕ก^๕บ^๕ย^๕ช^๕ม^๕ ใน^๕ค^๕น^๕ร^๕า^๕ช^๕ว^๕ง^๕ค^๕ี^๕ล^๕ย^๕
 ท^๕า^๕น^๕ น^๕ก^๕บ^๕ย^๕ช^๕ม^๕ ห^๕ย^๕ช^๕ม^๕ ค^๕ว^๕ย^๕ เ^๕ร^๕ช^๕ง^๕ ย^๕ร^๕ณ^๕ก^๕าร^๕

อย่างประหลาด รวมหลายอย่าง ชึ่งนำมาจาก
เมืองฟางง มีสิ่งหนึ่งลักษณะเป็นเส้นย่านๆ
เส้นไหม แต่อาจทานของมันนั้นกินไม่ได้
โดยไม่ฆ่าก เส้นย่านเหล่านี้เชือกกันว่าเป็น
ผลิตภัณฑ์ในจีนที่หนึ่งมีในประเทศเม็กซิโก
ที่เรียกว่า “เมกสิกันอาเพ” นอกจาก
ถวายเป็นย่านประหลาดนั้น ยังได้ถวายเป็น
เงาประหลาดอีกแผ่นหนึ่ง มีขนาดวัดคืบสั้น
กลางใต้ ๓๒ นิ้วฟุต มีลักษณะคล้ายกับกระด
ที่ใช้กันอยู่ใน เมือง เม็กซิโก และตาม
หัวเมืองต่าง ๆ ในประเทศอะเมริกาในเวลานั้น
พระเจ้าว้ด ทรง ธิบ รอง ท่านนักบวช ธิบ ธิม
เสมือนหนึ่งเป็นบทมาจากเมืองฟางง ใต้
ทรงตั้งขึ้นนางผู้ใหญ่ ๕ คนให้มาใต้ตาม ถัง

๓ พวกแขกอินเดียนเรียกว่า กายรี.

พ.ศ. ๒๔๗๑

พระพุทธศาสนาในอเมริกา

เรื่องเมืองที่ท่านนักบวชได้ไปมา และทรง
รับสั่งให้บรรพชิตลงไว้เป็นจดหมายเหตุ มี
ข้อความถึงได้ปรากฏอยู่จนบัดนี้ จดหมายเหตุ
เรื่องนั้นเรายังมิเคยเห็น เข้าใจว่าเป็นละมัย
พิมพ์ครั้งแรกที่ถ่ายมาจากต้นละมัยเขียน มี
ที่พิมพ์คืออยู่หลายแห่ง แต่พอเข้าใจได้โดย
ไม่ยากนัก.

ท่านนักบวชผู้ซิมได้พรรณานถึงการเกิด
ทางผ่านเกาะอะเลอเตียน ผ่านเมืองอาลาสกา
โดยออกประมาณระยะทาง และบอกเรื่องราว
ของพลเมืองที่ท่านพบมาแล้วนั้นด้วย ท่าน
นักบวชได้ขนานนามเมืองที่คงอยู่ทางบรรพทิศ
ของจีน คือเมืองที่ท่านได้ไปถึงมานั้นว่า
ฟางซัง ท่านบอกว่าเมืองนั้นมีคนไม่ช่นคนจีน
มาก ตามเรื่องของท่านว่า คนไม่ช่น
คนเมื่อชนพื้นดินใหม่ ๆ มีรูปคล้ายหม้อไม้ ชน
ที่ยังอ่อน ๆ อยู่ที่นี่ใช้เป็นอาหาร ส่วนเปลือก
นั้นเอามาขึ้นออกเป็นเส้น ๆ แล้วทอดเป็นผัสดู
เป็นเครื่องนุ่มห่มได้ หรือจะเลยเอาไปใช้เช่น
เครื่องปักด้ายปักเสื้อก็ใช้ได้ นอก
จากนั้นแล้วพลเมืองในเมืองนั้นยังใช้เปลือกคัน
ฟางซังทำกระดากอีก ส่วนต่าง ๆ และคุณ
ประโยชน์ของ คน ฟางซัง ตามที่ท่านนักบวช
พรรณนาไว้โดยละเอียดนั้น ขอให้เข้าใจได้

ว่าเป็นต้นแมลงลิ้นอาเกฟนั้นทีเดียว มิใช่
คนไม่อย่างอื่นเลย ท่านนักบวชยังได้กล่าว
ถึงผลไม้ อีกชนิดหนึ่ง ชื่อ ต้น แปร อย่าง ชนิด
สีแดง ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับกันยต้นแปร
หนามนั่นเอง และพูดถึงต้นองุ่นว่ามีอยู่มาก
มาย พูดถึงว่าว่ามีแร่ทองแดงมีแร่ทอง
การซื้อขายทำกันอย่างง่าย ๆ ไม่มีราคา
อัตราอันใดกำหนดไว้เลย

ท่านนักบวชกล่าวต่อไปว่าการเมืองฟางซัง
แต่เดิมไม่รู้จักพระพุทธศาสนา ต่อมาจนถึง
สมัยราชวงศ์ถัง ตกอยู่ในพระพุทธศาสนา
๑๐๐๐ ได้มีพระภิกษุ ๕ รูปไปจากเมืองเกาส
ได้สั่งสอนชาวเมืองนั้นให้รู้จักศาสนา ให้
รู้จักหนังสือ ให้รู้จักพระพุทธรูป กิจการ
ที่ทำไปนั้นได้ผลดี จนพลเมืองของเมืองนั้น
เกิดศรัทธา ถึงแก่บางคนได้เลิยบวชเรียนเป็น
พระสงฆ์ไป. ลักษณะธรรมเนียมต่าง ๆ ของ
พลเมืองก็เปลี่ยนแปลงคชชน ตามคำบอก
เล่าของท่านนักบวชในตอนที่ว่า ด้วย ประเพณี
ของพลเมือง, การปกครอง, พิธีแต่งงาน
และปลูกศพ, อาหารและเครื่องแต่งตัว, การ
ปลูกสร้างที่อยู่, ตลอดจนถึงการไม่มีทหาร
และเครื่องศาสตราวุธ, ลักษณะหัวเมือง
จนถึงขอมุคต่าง ๆ ที่ได้บรรพชิตลงไว้ มิได้

พ.ศ. ๒๔๗๑

พระพุทธศาสนาในอเมริกา

แคมป์ช เป็นรูปพระครอง จีวร อย่างซัด ๆ ที่
 เกียว เทวรูปพระภิกษุเป็นช้างเผือกทางคางมา
 พยอยู่ในหม้อรูปพอก แอสเต็ก^๑ เทวรูปองค์
 นั้นเห็นได้แจ่มแจ้งที่เกียวกว่าทำเทียรูปพระวิเศษ
 ศิวเทวคาของชาวอินเดียน ที่วางเครื่องบูชา
 ทำด้วยศิลาตัวหนึ่งกับพวยที่เมืองปาลังก์ ตาม
 กำแพงบรรดาอารามทั้งหลายในเมืองฮักสยัล
 กัก เมืองปาลังก์^๒ และตามเมืองอื่น ๆ นั้น
 เขาเจาะไว้เป็นช่อง ๆ แล้วบรรจุพระพุทธรูปทำ
 นิ่งซัดสมาธิมีวิเศษ รอย พระเศียร ไว้ทุก ช่อง
 ซึ่งถ่ายแบบจากบรรดาอารามในประเทศญี่ปุ่น
 จีน และอินเดียน ซึ่งบรรจุพระพุทธรูปไว้ตาม
 ช่องกำแพงทั้งชั้นนอก และ ชั้นใน อาราม เป็น
 ทำนองเดียวกัน ตามกำแพงที่เมืองปาลังก์
 ยังมีรูปศิรัษะช้างคึกไว้ รูปช้างประเทศ
 บุรพาทิส คือว่า เป็น เครื่องหมาย แทน
 พระพุทธเจ้า ในประเทศอเมริกาไม่ได้
 นับถือช้างเลย ยังมีพระพุทธรูปเมกลิกัน
 แบบิโลเนียน องค์หนึ่ง อยู่ ที่ พิพิธภัณฑ์ เมิน
 ปาร์ส ในแผนกสมาคมสืบสวนเรื่องมนุษย์
 ชาติอยู่ในที่งานซัดสมาธิ มีอักษรจารึกเป็น

อักษรจีนทั้งข้างหน้าข้างหลัง แต่ตัวอักษร
 นั้นหาถูกต้องไม่ ด้วยนายช่างผู้สลักไม่รู้
 จักหนังสือจีนเลย. ที่กำแพงเมืองฮักสยัล
 สลักเป็นรูปทางการศาสด์และรูปภาพอื่น ๆ
 ในบรรดารูปสลักต่าง ๆ นั้นมีรูปสรีรียาอยู่รูป
 หนึ่ง สลักเป็นรูปมังกร (ตามลัทธิขินิยม
 ของจีน) อมพระอาทิตย์ แต่มังกรนั้นแทน
 ที่จะมีเกิดกลดมีปีก เพื่อเป็นการแสดงว่า
 มังกรนั้นเหาะได้ ส่วนอารามหรือพระราชวัง
 ใหญ่ ๆ ที่เมือง ปาลังก์ และ เมือง มีทวานั้น ก็
 สร้างตามแบบอารามทางฝ่าย พระพุทธศาสนา
 ในทวีปเอเชีย มีรูปร่างและทรวดทรงเหมือน
 กับที่ในประเทศจีนฝ่ายเหนือ เมืองมองโกเลีย
 และที่เมืองชะวาเป็นส่วนมากกว่าที่อื่น นั้น
 ตั้งแต่ฐานซึ่งเป็นรูปสามเหลี่ยมตลอดจนถึง วิชา
 ก่อสร้าง เห็นได้ ซัดว่าเป็นแบบพระพุทธศาสนา
 หนึ่ง. หลักศิลาหลักหนึ่งที่เมืองปาลังก์ มี
 รูปเส้นสองเส้นผ่าน กัน เช่นรูปกากะบาด สลัก
 คึกไว้ ซึ่งความเจตนาของผู้ ทำจะให้เห็น
 เครื่องหมายอย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้า ตาม
 ผาผืนงโยสัด ที่ในเมืองเมกลีโก มีภาพและ

๑ ชื่อของพวกโบราณในประเทศเมกลีโก

๒ รูปสัตว์คึก ?

ศ. เติมเฝ้า

พฤษภ

ลวกลายคล้าย กับ ภาพ ที่ เรา เห็น กัน อยู่ ตาม
อารามทั้งหลายในประเทศอินเดียและจีนนั่นเอง
บรรดาวัตถุและลวกลายที่กล่าวว่า แล้วข้างต้น
นั้น แต่สิ่งละอย่างล้วนแต่แสดงชัด ๆ ว่า
เนื่องด้วยพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น.

แต่จากคำบอกเล่าของท่านนักบวชหิวยิม
นั่นเอง ในเรื่อง พระพุทธศาสนา ได้เคย ไป
ปรากฏใน เมือง “ฟูแซง” หรือ เมกสิโก นั้น
มีข้อความบางตอนเข้าใจยาก ชวนให้สงสัย
ไปต่าง ๆ ชื่อนักบวชที่น้อยก็จะได้เห็นได้
คือให้ระลึกไว้อย่างหนึ่งว่า ท่านนักบวชหิวยิม
ผู้นี้เป็นชาวเมืองกายาส ซึ่งเป็นชนชาติหนึ่ง
ในอินเดียตอนทิศตะวันตกเฉียงเหนือ พกภาษา
จีนคงไม่ชัด เวลาที่ท่านเล่าเรื่อง ผู้บอก
จากเรื่องผิดพลาดไปจากความมุ่งหมายของท่าน
ผู้เล่าไปยังก็ได้อีก ข้าโดยที่ผู้ใดไม่เคยไป
เห็นสถานที่หรือวัตถุแห่ง เมือง นั้น ๆ เสียอีก.
อีกประการหนึ่งเวลาที่ท่านยังไม่มีความพิงพ
หนังสือใช้ และถึงกับคัดลอกคำบอกเล่า
ต่อ ๆ กันมาอีกหลายครั้งหลายคราว คำผิด
ก็อาจเกิดขึ้นได้ในเวลาใด ๆ ข้าวยักขรของ
จีน ทั้งเสียงอ่านและคำแปลก็ยังเปลี่ยนแปลง
ไปตามยุคตามสมัยเข้าเสียอีก แต่ข้าวยัก
ขรที่สันนั้นคือ เมื่อคราวสเปนได้อเมริกาใหม่ ๆ

พวกสเปนได้ทำลายสถานที่และวัตถุ อันเป็น
หลักฐานแห่ง ความเจริญ ในทาง พระ พุทธ
ศาสนาเสียโดยมาก และก่อสร้างที่อยู่อ่และ
ที่เคารพ นับถือ แห่ง ชนชาติ ของ คน จีน แทน
ตามเหตุผลที่กล่าวมานี้ หลักฐานทางฝ่าย
พุทธศาสนา ที่ว่า ได้ เคย ไป ปรากฏ ใน ประเทศ
อเมริกา เมื่อ ๑๕๐๐ ปี ล่วงมาแล้ว ซึ่งควร
จะยังเหลือซากอยู่ให้เป็นข้ออ้าง ใ้กันนี้ ได้
ถูกทำลายก็เปลี่ยนแปลงและสาบสูญไป เสียมาก ต่อ
มาก จนจะกลายเป็นเรื่องก่อความสงสัยให้
ทั้งสิ้น

แต่อย่างไรก็ดี ข้อพิศุจน์ ในเรื่องชาว
เอเชียได้เคย ย่างเหยียบ ดินแดน อเมริกา ใน
สมัยยุคค้าขายรพียงหรือไม่นานนี้ ก็อาจพิศุจน์
ได้จากทางอื่น ๆ อีก เช่นตามเรื่องนิยาย
เก่า ๆ และทางพิชิตในศาสนาของชาวเมกสิโก
ยูคาแทน และจากพวกชาว อเมริกา ตอน
กลาง เมื่อพิเคราะห์ถึงวิชาก่อสร้าง การ
นิยมนิเทศน์ ศิลป และยังมีสิ่งอื่น ๆ อีกที่
พบ เมื่อภายหลัง สเปนได้ อเมริกา นั้น แล้ว
ทำให้เกิดสงสัยที่เกี่ยวว่าทำไม สิ่ง ที่ กล่าวมา
นั้น จึง ช่าง ไป ตรง กัน กับของชาว เอเชีย เมื่อ
คราวเจริญ ผู้ที่พิเคราะห์เห็นแปลกเช่นนั้น
แต่ไม่ทราบเรื่องราวของท่านนักบวชหิวยิมเลย

พระพุทธศาสนาในอเมริกา

พ.ศ. ๒๔๗๑

ก็ต้องเข้าใจว่าอย่างไรเสียเอเชียกับ อเมริกา ก็คง ใกล้เคียง การ คมนาคม ติดต่อกัน เมื่อสมัยโบราณ บรรดาวัตถุต่าง ๆ ที่ผจญทาง เอเชีย กับทาง อเมริกาเกิดมีพ้อง ๆ กัน รวม ได้ ๓๕ อย่าง นายเฮ็ควาร์ต ฟันนิง แห่ง เมืองแซนฟรานซิสโก ผู้สังเกตเห็นเรื่องนี้ ได้กล่าวว่า “สิ่งต่าง ๆ ที่มาพ้องหรือคล้าย ๆ กันเช่นนั้น อาจเกิดขึ้นเองได้ แต่การที่จะมาพ้องกันมาก ๆ สิ่ง มาก ๆ อย่าง ข้อที่ว่า ระบอบคตินเองคงเป็นไปได้ เมื่อเป็นเช่นนั้น แล้วเรื่องก็ต้องเป็นเพราะทางพิภพหนึ่งเจริญอยู่แล้ว และถูกนำไปใช้ยังอีกพิภพหนึ่ง ”

อันว่า การ พิสูจน์ หลักฐาน เรื่อง พระพุทธ

ศาสนาในทวีปอเมริกานี้ ถ้าหันมาพิจารณา ดูข้อคน ข้อสถานที่ และวัตถุอื่น ๆ แล้ว ความ ผิดกันที่ต่างอย่างจะ สว่างขึ้นทันที ขอ ให้พิจารณาถึง ความพ้องกัน ที่กล่าวมาแล้วเป็นอุทาหรณ์ สิ่งเหล่านั้นแสดงว่าเป็น “พระพุทธศาสนา” ชัดทีเดียว ไม่น่าจะแวงว่า เป็นอย่างอื่นเลย หากผู้นำพระพุทธศาสนา ไปประเทศอเมริกาในครั้งกระโน้น หาใช่ท่านนักบวชห่วยจิ๋วเอง หรือคณะของท่าน ดังที่ท่านบรรยายมาข้างต้นแล้วนั้น ไม่ ก็ต้องเป็นนักบวช คณะอื่น คณะใด คณะหนึ่งที่ไปจากเอเชีย นั่นแล

เมื่อได้ขึ้นบันไดความสำเร็จในกิจการ น้อยคนจะได้เห็นเสกต์อันเป็น เลียนนาม แต่งตั้งเชิดฉันทเกิด ถ้าเขาเหล่านั้นต้องเลื่อนลงมาเมื่อใด เขา จะรู้สึก.

หลวงรัชฎาภิเศกโกศล

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์

พุทธโฆ สุตพุทธโฆ กรุณามหณณโว

๑ แดงคุณพระพุทเจ้า
ทักเทือกเลิศกว่าศรี
สังเขปพระคุณนี้
วังเริ่มมณเฑียรสร้าง

๒ เพลงธาราบท่านแจ้ง
ปางพระเป็นโพธิสัตว์
ไข่มุกเสวยสวัสดิ
พระมุนิโมกข์ก็

๓ น้หมายเป็นแรกข้อ
แจ้งจบพุทธธรรมอตุล
ณยามราชศรีอรุณ
ไพศาหมาสเพญแผ้ว

๔ ทรงเห็นโลกล้วนทุกข์
ความอยากเป็นคั่นนัย
คียอยากทักขักคีย
พึงได้ตามทางชี้

จอมมุนิ นาดเขย
โลกกว้าง
สามอย่าง ยิ่งนา
สืบพันโพธิญาณ

แจกอรรถ
เสาะรู้
สรวรคฤช
โลกแก้กรรหาย

พุทธคุณ พระเยย
กิลกแล้ว
อร่ามโลก
ผ่องทิววันเพ็ญ

ถมทัย ทัวแล
เหตุนั้น
กัณฑ์
ช่องไว้แปดประการ

๑ สถานที่เห็นชอบแท้
 สยทสองคำวิ
 ทสามย่อมผูกตรี
 สถานสักการงานถ้วน

๑ สัมมาชีพซึ่งให้
 เพียรชอบทางกายจิตต์
 สัมมาสติติก
 ใจมั่นคงไม่แย้ง

๑ สัมมามรรคแปดอ้าง
 พระตรัสรู้ทางหมาย
 พระตบเกล็ดทลาย
 มละโชนคิ้วโมกข์กัน

๑ นัยนัยสองสยสัน
 เจกแจ่มยิ่งจันทรสุก
 พระมนต์ลวงมนนัย
 ทวยเทพทุกห้อมหมัญ

๑ สัมภารตวรเพ็ชฌ์สร้าง
 เสวยสุขชนะเพาะองค์
 หฤทัยพระทาทรง
 ฉายช่วงธรรมดวงแก้ว

๑ โคจรจาริกเปลื้อง
 ชนบท มคธรัฐ
 ควทรวิสัยควทรวิสัย
 ทุกพรุ่งทุกงายกัน

ทิฏฐิ
 ชอบล้วน
 ทรงชอบ
 ถุกแท้ทางธรรม
 สุจริต อิกนา
 รุ่งแจ้ง
 คนแต่ ชอบเว
 ยักเยื้องไฉนธรรม

อรรถขยาย
 มรรคนั้น
 ทลุดลอก
 กัดไต่ ไฉน

ปาริสุทธิ คุณนอ
 ฟากฟ้า
 ในโลก เล่าๆ
 ย่อมหม่อม นมการ

สมประสงค์ พระเอย
 เอยแล้ว

การุณภาพ
 ประกาศเกิดประชากร
 ไพรคัลต์
 เว้นคัน

รู้มรรค ผลนอ
 ไขว่แว่นไฉน

๑ คบขวัญคุณนัยน์อ้อม
 ชลลโลกเลหาคา
 แผลแผ่พระขรรมา
 ควรแกยชาซ้อน
 ๑ คำนวณมาจวยสรวัย
 สรวมลิตธิสรวณะ
 เพรงพว้าพระคุณพระ
 สรวมเกชกิลกพรอ้อม
 ๑ สรวมจรงทริยรัตนเรือง
 สมเด็จพระประชา
 องค์สมเด็จพระรา
 เสวยสวสัทกีปราศเคว้า
 ๑ สรวมจรงวังรักษถวัน
 ชูช่วยอำนวยไชย
 เกลิมเกียรติผลโยโก
 ปรงเปรียบเสาวสอ้อย
 ๑ แม่พระคดาคคเจ้า
 แม่พระคุณยังยาน
 สรวมลิตยอชิตฐาน
 สัมฤททลิตธิโชคอ้า

กรณา พระเอย
 คิ้วยัน
 ขิปัตติ
 เชิดไว้นือเคียร
 วิสาชะ มาสเชย
 นอยน้อม
 พุทธภาค วันนา
 พรังทังขรรมสงฆ์
 รัชยา
 ขิปกเกล้า
 ชินมิ่ง สยามแซ
 สยพริ้มพระประสงฆ์
 กณะ "ไทย เขมม" นา
 เชิดช้อย
 วัลวิจิตร เทียวเทอญ
 โอโอ โอชา
 นฤพาน นานแล
 เบิกฟ้า
 ถึงทั่ว เกิกนา
 กุราชังพระคุณ พระเอย ฯ

เจ้าจำปี

พระพุทธประวัติ

๔๐๖

เลขยานนท์

ตามเค้าความแห่ง T. W. RHYS DAVIDS

เมื่อคราววิชาขุปรุณมีพุทธศักราช ๒๕๐๘
ข้าพเจ้าได้เขียน เรื่องพระพุทธประวัติตอนหนึ่ง
อันเนื่องด้วยการจัดแห่งพระ โพธิสัตว์ ให้แก่
หนังสือพิมพ์ละขยัน คือเรื่อง “ลมพิน” มา
บัดนี้ถึงนักขัตฤกษ์นั้นออกแล้ว ก็คิดว่าควร
จะให้ มีเรื่องเช่นนี้นั้นในละขยันวิสาขะมาคืนอีก
ประจวบกับท่านบรรณาธิการเตือน. ข้าพเจ้า
จึงได้ แปล ตันฉะย ภาษาอังกฤษ ของโธมาส
วิลเลียม จิตส์ เทวิส ผู้มีความรู้ดีในพระ
พุทธศาสนา ออกเป็นภาษาไทยของเรา โดย
ได้ขอให้ท่านนาคะประทีปอุการะตรวจแก้.

ในประเทศอินเดีย สมัยก่อนพุทธกาลนั้น

มี แวนแคว้น แห่งหนึ่งเป็นแดนของพวกสักยะ.
แวนแคว้นนั้นคือเป็นเนื้อที่ประมาณ สองสามพัน
ตาราง ไมล์อังกฤษ. มีหัวเมืองเอกชื่อ
“กยิลพัสตี” ตั้งอยู่รายบนเส้นขนาน
ที่ ๓๒ องศา ๓๗ ลิปดา เหนือ ๓๓ กับ
เส้นศูนย์เที่ยง ๘๓ องศา ๓๓ ลิปดา ตะวันออก.
เป็นหนทางเดินห่างจากกรุงพาราณสี ประมาณ
ไม่กี่วันนัก. กรุงนี้ เป็น เนิน ราย ไป ตาม
ไหล่เขา อยู่ในดินแดนเขาสลับ ซึ่งอาจแลเห็น
ภูเขาหิมาลัย ผงกเงอมนากากได้ อย่างชัด
เจน. ในกรุงนี้ชาวปลาอาหารและน้ำท่า
บริบูรณ์ เพราะมีแม่น้ำโรหิตี ซึ่งเคียน

เลขยานนท์

พฤษภ

เรียกว่า “โกธนะ” ไหลผ่านเข้าไปใน
ระหว่างแวนแคว้นลัทธิกะกัฏโกลิยะ, ดังนั้น
ในหน้าฝนแล้ง จึงมีการแก่งแย่งกันแย่ง. แต่
แวน แคว้น ทั้ง สอง นี้ ก็คง เป็น สันติสุข สนิท
สามัคคีกันก็ เพราะชื่อกาแห่งเจ้ากรุงโกลิยะ
ทั้งสองนาง เป็นแม่เหล็กของ ท้าวสหโธทะ
เจ้ากรุงลัทธิยะ. แม่เหล็กสองพี่น้องนี้หาไม่
ได้ คราวนั้นกระทั้งพระนาง คือพระ
มหามายา มีพระชนม์ถึง ๕๕ ปี ครั้นครวญ
พระนาง ก็พาพวกข้าทาสบริวาร จะเสด็จไปยัง
กรุงเทวทหะ เพื่อประสูติพระกุมารท่านั้น. แต่
พอเสด็จถึงยังไม่ถึงชื่อ “ลุมพินี,” พระนาง
ก็ประสูติพระกุมารออกมาเป็นชาย, ในเวลา
เช้าแห่งวันศุกร์เพ็ญเดือนทกขยจ พระจันทร์
เสวยวิสาขฤกษ์.

พระกุมารนั้นทรงนามว่า “สิทธัตถะ”
แต่ประสูติสมมกัเรียกตามพระโคตร ว่า
“โคตมะ” เมื่อมีพระชนม์ได้ ๓๘ พรรษา
ก็อภิเษกกับพระนางยโสธรา ซึ่งเป็นพระ
ราชบุตร พระ เจ้าสุปปะพุทธ แห่ง กรุงเทวทหะ
สิทธัตถะ ราชกุมาร เสด็จ ประ ทิพยณ ปราสาท
ราชสถานตามฤดูกาล มีการบำรุงบำเรอด้วย
คนทรี ล้านคนทรี ไม่มียศฐาเจียรนย ทรง
สำราญอยู่ในพระราชวัง แวดล้อมด้วย

ข้าทาสบริวาร เสวยสุขสมมติทั้งกลางวัน
กลางคืน, คราวนั้นกระทั้งพระชนมายุครบ
๒๘ พรรษา. จึงวันหนึ่ง ได้เสด็จออกเฝ้า
ประพาส ก็ได้ทอดพระเนตรเห็นคนแก่ ทน
ทุกข์ทรมานอยู่ด้วยความชราภาพ. วันต่อมา
ได้ ทอดพระเนตร เห็น คนป่วยเจ็บ ด้วยโรคภัย
ต่อมาอีกหลายเดือน ก็ได้ทอดพระเนตรเห็น
คนตายศพคนตาย. พระองค์จึงได้ มีรับสั่งถาม
นายฉันนะ ผู้เป็นสารถี. นายฉันนะก็ทูลให้
ทรงทราบทุกประการ. พระองค์ทรงสังเวชเป็น
อย่างยิ่ง; ต่อมาได้ทอดพระเนตรเห็นคนพวกหนึ่ง
เดินสงฆ์เสวยม. เครื่องแต่งกายก็ผิดแปลกว่า
ชนสามัญ, จึงรับสั่งถาม. นายฉันนะก็
กราบทูลว่าพวกนั้นคืออสังสนยาสิ ท้องเที่ยว
ไปเพื่อสั่งสอนตามความเห็นของตนเป็นเอกชน;
ดังนั้นคำสั่งสอนจึงมีแตกต่างกัน. นี่เป็นเหตุ
ให้สิทธัตถะราชกุมาร ทรงรำพึง ถึง สัตว์โลก
ทั่วไป.

วันหนึ่ง สิทธัตถะราชกุมารได้ทรงรำพึง
อยู่ในสวน ในเรือนหมู่ซึ่งทศกัณฐ์มาแล้วก็จำ
ต้องมีความเข็ดความคันลงเป็นธรรมดา, ไม่มี
มนุษย์คนใดอาจหลีกเลี่ยงไปได้. เมื่อทรง
รำพึงเห็นเช่นนั้นแล้ว, ก็ถึงทรง ขว้างล้างพระ
วรกาย เพื่อจะเตรียมกลัณคนปราสาท, ก็

พ.ศ. ๒๔๗๑

พระพุทธประวัติ

พอก็ามีมหากเล็กไปกราบทูลข่าว ว่าพระนาง
โยสธรา ประสูติ พระ कुमार ออก มาเป็น ชาย.
สิทธัตถะ ราชกุมาร ก็ ทรง นึก แต่ในใจ ว่า
ราชบุตร ที่ ประสูติใหม่นี้ จะเป็นท้าว อันใหญ่
ที่ จะเป็น เครื่อง ทาง กัน เป็น อุปสรรค แก่ พระ
ประสงค์: ดังนั้นจึงจำเป็นที่ พระองค์ จะต้อง
สลัดทิ้งให้ขาด.

การที่พระนางโยสธราประสูติ พระกุมาร
ในกาลนั้น เป็นที่ยินดีแห่งปวงชนทั่วรัฐ.
ดังนั้นในระหว่างทางที่สิทธัตถะราชกุมารเสด็จ
กลับ, ผู้คนจึงพากันแวงล้อม, ไห่ร้องและ
ประ โคมกัวยัม ไห่ร้องอย่างอื่น. ในหมู่เสียง
ไห่ร้องนี้ มีเสียงหนึ่งที่เขาจับพระหฤทัย
สิทธัตถะราชกุมาร. เสียงนั้นเป็นเสียงของ
สตรีสาว กล่าวร้องเป็นโคลกมีใจความว่า

“มารดาภิรมย์แล้ว; บิดาภิรมย์แล้ว;
ภริยาผู้มีบุตรเช่นนั้นและสามีก็ภิรมย์แล้ว.”

ความที่ภิรมย์ในทันทีนั้น อาจมีความหมายเป็น
สองทาง คือหมายความว่าพ้นจากห่วงชาติทุกข์
ก็อาจเป็นได้. หรืออาจแปลว่าความสูงส่งที่
จะสำเร็จ เป็นองค์จักรพรรดิ อาจปรายปราย กับ
ร้อนทั่วปฐพีผืนดงทล. แต่อาณาภาพเหล่านั้น
สิทธัตถะราชกุมาร มิได้ ใฝ่ฝัน ใน พระทัยเลย:
ทรงเห็นว่าเป็นสาระ. พระองค์จึงปลดปล่อย

พระศอไข่มุกที่ประทานให้แก่สตรีนั้น, ทำให้
นางเพ้อไปว่าพระองค์ทรงปฏิพัทธ์ คงจะมี
โอกาสได้เป็นมเหสี. สิทธัตถะราชกุมาร
ประทานสร้อยแล้ว ก็เสด็จผ่านเลยไป, โดย
มิได้ ใฝ่พระทัยแต่อย่างใดเลย. ในทอดเย็น
วันนั้น ได้มีการมโหรีที่กันอย่างครึกโครมอยู่
ตลอดเวลา, แต่สิทธัตถะราชกุมารมิได้
เบิกบานพระทัย, พระองค์มุ่งแต่รำพึงถึง
ความเป็นไปแห่งมนุษย์; คราวนั้นจะทั้งคำ
ลง ก็เสด็จเข้าสู่พระบรรทม, จนเป็นเวลา
เที่ยงคืนก็บรรทมตื่น, เป็นการตื่นอย่างสะอึก
พระทัย. พระองค์เสด็จออกไปตรวจดูยาม
รักษาการณ์, ก็ทรงพบนายฉันทน์สารถีของ
พระ องค์ เอง เป็น ผู้ รักษา ยาม ใน เพลานี้.
พระองค์จึงรับสั่งให้ ไปจักษ์มาทรง นายฉันทน์รับ
รับสั่งแล้ว, ก็ขมิ้มขึ้นออกไป. ในระหว่าง
นั้น สิทธัตถะราชกุมารจึงเสด็จไปยังหลังของ
พระนางโยสธรา. พระนางกำลังบรรทมหลับ
สนิท, พระหัตถ์หนึ่งทรงกำไว้ที่พระนลาฏของ
ราชกุมาร, รอยพระวรกายได้ค้ำคายไปด้วย
ยลชาติมานานาพรรณ. สิทธัตถะราชกุมารใคร่
จะได้ ใฝ่ชมราชบุตรไว้ ในหว่างพระหัตถ์, เพื่อ
ไว้อาลัยใน ครั้นสุกต้าย ก่อนที่จะเสด็จ จากไป.
แต่พระองค์กลับประทัยขึ้นนั่ง, ทรงกลัวพระ

เลขยานนท์

พฤษภ

มเหสีระคนบรมม, แล้วรีบเสด็จออก โดย
 ทัพพะทัยไว้ว่า เมื่อใดพระองค์ ไก่ตรัสรู้ธรรม
 พิเศษ, จะเสด็จกลับมา ในฐานะอันไม่ใช่พระ
 สวามีแห่งพระเทวี หรือพระบิดาแห่งราชบุตร
 พระองค์ จะเสด็จ มาเป็น พระบรม ศาสตราจารย์
 เจ้า. ในยามนั้นเป็นวราภคิเอนกรกฎาคม
 พระจันทร์กำลังเพ็ญ ส่องรัศมีสีสวยพวยพุ่งไป
 ทั่วนภาอากาศ. สิทขัตตะราชกุมารเสด็จออก
 จากปราสาทราชสถานไปกัณยานัน. พระองค์
 ไก่ทรงจากพระบิดา พระมเหสี พระราชบุตร
 ไม่ทรงยินดีในลาภ, ยศ, ความสรรเสริญ, สุข;
 ไม่ทรงท้อแท้ ในเสื่อมลาภ, ถอยยศ, นินทา,
 ทุกข์; เสด็จออกสู่พนาลัย ทรงละกามสุข
 ออกบรรพชา หาอุบายให้พ้นจากชราพยาธิ
 มรณะ. ปวัคคิการคณนเรียกว่า “มหาณิน
 กรมณสูตร.”

สิทธัตถะราชกุมารเสด็จ ไปถึง กลางทาง
 หว่างไพรวณ, ก็บังเกิดมารลงมาผจญ. มาร
 กล่าวบังคับให้ พระองค์ เลิกความกึกที่ระออก
 บรรพชาเสีย, ถ้าหาไม่แล้ว, ทุกมุมโลกจะ
 ต้องแตกแยกสลายออก. คำของมาร หาได้
 ทำให้ สิทขัตตะ ราชกุมาร ทรง ละ มานะ ไม่.
 ดังนั้น มารจึงกล่าวว่า เราย่อมตามตัว
 ฉันทิโก; มารก็จะตามไปผจญพระองค์ทุก

ผู้ก้าว, และจะเอาชนะพระองค์ให้ ไก่.
 สิทขัตตะราชกุมารไม่เอาพระทัยไปผูก ใ้ด้วย,
 ทรงอาชานัยหือตะมึงไปตลอดคืน, จนบรรลุ
 ยักริมฝั่งอินมานที, ปลายแคว้นแคว้นโกธิยะ,
 ก็หยุดยั้ง. พระองค์ลงจากหลังม้าทรง,
 แล้วทรงคักพระเมาลีด้วยพระขรรค์ เปลื้อง
 เครื่องสรรพาวุธ, มีเพชรนิลจินดาอมยให้
 แก่นายฉันท, และครีตสังให้นายฉันทนำม้า
 พระที่นั่งกลับคืนพระนคร. เมื่อนายฉันทดูลา
 กลับไปแล้ว สิทขัตตะราชกุมารก็ทรงประพฤติ
 เพศบรรพชา.

เมื่อพระองค์ทรงผนวชนแล้ว, ไก่เสด็จแรม
 อยู่ ที่ อุบยยัมมพนัน ยามะมวง ชั่ว เวลา เจ็ดวัน,
 แล้วเสด็จเข้าสู่กรุงราชคฤห เมืองหลวงแห่ง
 มคธประเทศ อันเป็นราชสำนักของพระเจ้า
 พิมพิสาร ซึ่งเป็นเจ้าใหญ่องค์หนึ่งในชนบท
 แถบลุ่มน้ำคงคา. พระองค์เสด็จไปสู่สำนักของ
 อาฬารคามสกาลามโคตรและอุททกคามสรา
 มบุตร ซึ่งเป็นใหญ่ในพรหมลัทธิ. พระองค์
 ทรงศึกษาจนเจตทัตถิของกายสทั้งสี่อง, ก็
 ยังเห็นว่าไม่ใช่ทางสัมมาสัมโพธิญาณ, จึง
 เสด็จออกจากสำนักของกายสทั้งสี่อง; ราวีก
 ค่อยไปจนบรรลุดั่งอรเวลาเสนาณิคม ซึ่งอยู่
 เห็นอวินชยาบรรพคชนไปมาก, ทอดพระเนตร

พ.ศ. ๒๔๗๑

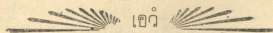
พระพุทธประวัติ

เห็นว่าพนักแห่งนั้นรายวัน เป็นที่เบิกบานใจ, ไม่อาจจะบรรลุธรรมพิเศษอันใดเป็นแน่, ก็
ทรงเห็นว่าควรเป็นที่ตั้งความเพียรได้, จึง
เสด็จประทับอยู่ในที่นั้น, ทรงกระทำทุกกร
กิริยาตามพระกายให้ล้ายาก: ทรงอดพระ
อาหาร จนพระกายเหี่ยวแห้ง, พระกำลังน้อย
ถอยลง, จะเสด็จไปแห่งใด, ก็ชวนให้เชชวน
ระลึมลง, จนพระอาการหนักใกล้จะถึงอวสาน
กาล: จึงทรงเห็นว่าทุกขเวทนานั้น ๆ จะ
ไม่ใช่ทางศรีสวัสดิ์, จึงเลิกเสียด้วยประการ
ทั้งปวง, ทรงเริ่มความเพียรทางจิตต่อไป.

ในระหว่างนั้นมี ญัตติบัญญัติกัณฑ์ ภิกษุ พวกรา
คือโคณทัญญู วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ
และอัสสชิ คำวิเห็นว่าบรรพชาของพระมหา
บุรุษนั้น คงจะไม่เสื่อมตามเป็นไทย คงจะ
เป็นคุณประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น, จึงพากัน
แปลงเพศ ออกบวชตามพระมหาบุรุษ และ
คอยเฝ้าอยู่ปฏิบัติทุกคำเข้า, ด้วยหวังว่าถ้า
พระองค์ได้บรรลุธรรมใด ๆ ก็จงยกสั่งสอน
ให้ตนได้บรรลุในธรรมนั้น ๆ ย่าง ครั้นต่อมา
เห็นพระมหาบุรุษ ทรงระจากการกระทำทุกกร
กิริยา ซึ่งตนนิยมนับถือว่าเป็นกุศลวัตร, ก็
พากันคิดว่าพระองค์หมกมุ่นความเพียร, คง

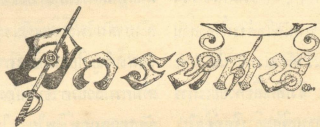
ไม่อาจจะบรรลุธรรมพิเศษอันใดเป็นแน่, ก็
พากันหลักไป อาศัย อยู่ใน แนวป่า แขวงเมือง
พาราณสี. เมื่อญัตติบัญญัติกัณฑ์ท่าหลัก
หนักไปแล้ว, พระมหาบุรุษก็ทรงกระทำความ
เพียรทางจิตต่อไป. จนเวลาล่วงเข้าหกย
แต่แรกเสด็จออกบรรพชา จึงได้ตรัสรู้พระ
สัมมาสัมโพธิญาณ ในราตรี วิสาขปุรณมี คติ
วันพุธเพ็ญเดือนหกขรรษา พระจันทร์ ชน
เต็มดวงเสวยวิสาขันตฤกษ์ ที่ใคร่ไม่
อัสสทถพฤษภ โขโย ในปีก่อนพุทธศก ๔๕.

ประเพณีการ แห่ง พระผู้มี พระภาคเจ้าใน
วันตรัสรู้นั้น มีความกล่าวว่า ในตอนเช้า
วันนั้น พระองค์ได้เสด็จไปยังแม่น้ำเนรัญชรา,
ใกล้ทรงรับข้าวปายาส คือข้าวหุงด้วยน้ำมันโค
สกลวันของนางสุชาดา, บุตรภิกษุพินายใหญ่
แห่งชาวบ้านในชนบทนั้น, แล้วพระองค์ได้
เสด็จไปประทับใต้ต้นพระมหาโพธิ์ ประทับอยู่
ที่นั่นเป็นเวลาหลายชั่วโมง, ทรงใช้พระ
ปัญญาพิจารณา ความเกิดและความดับ ของ
สัตว์โลก จนได้ตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณ
ในเวลาอรุณขึ้น.

อดีตได้เป็นพระ

ของ

พอใกล้กำหนดการจะถึงวันอภิเษกชิตสมัย
ไพศาขมูรรมิเพญ์เคื่อนทก อันเป็นกิตติขวง
พุทธศาสนิกชนนิยมชมชื่น พากันย่ำเพ็งกุศล
บุญราศีสัมมาปฏิบัติ ส่วนข้าพเจ้า้นอกจาก
เตรียมตัวสำหรับการ กุศลแล้ว มักจะเที่ยวไป
สนทนา ปราสัถย์ กับพระสงฆ์ ตาม วัดวาอาราม
เสมอ เพื่อไปหาเรื่อง มาช่วย! ท่านอย่าฟัง
เข้าใจผิด คำว่าหาเรื่องของข้าพเจ้ามิได้
หมายถึงไปหาเรื่องชวนวิวาท ข้าพเจ้าได้
ค้น นมาจาก คณคร นาคะประทัพนัยถ้อยของ
ข้าพเจ้าคือท่อนึ่ง เรื่องที่ข้าพเจ้าชอบหา
ก็คือเรื่องสำหรับ จะนำมาลงพิมพ์ ใน หนังสือ
รายเดือน ไทยเชรม หลายคายมาแล้ว

ข้าพเจ้า ได้ เคย มี นาม ปรากฏ ในเล่มวิสาขะ
ประจำเดือน พฤษภาคมเสมอ มาขึ้นครันจะ
ปล่อยให้ ไม่มีก็เกรงจะขาดกรณียไป และบางที่
ท่านผู้ อ่านบางคนก็เคยชอบเรื่อง ของข้าพเจ้า
ว่าเป็นยาสำหรับแก้ความสงสัย ได้ ก็อาจขบถถึง
ตาม ปกติ ข้าพเจ้ามัก เที่ยว ทำเรื่อง ในเวลา
กลางคืน เพราะเป็นเวลาว่างการงาน จะไป
สนทนาปราสัถย์ กับใคร ก็มักจะ พยได้ เรื่องราว
เสมอ และทั้งยังเป็นเวลาที่ เงียบ, เย็น, ไม่สู้
มีฝุ่น, ปล่อยหัวให้ ไปตามสบาย ถ้าข้าพเจ้า
ต้องการเรื่องสำหรับคัมภีร์ธรรมคา ข้าพเจ้า
ก็มัก ไปคุยกับเพื่อนฝูงที่เป็นจรรยาดี เพราะ
เป็นเรื่องโลก ๆ การที่ข้าพเจ้าถือเอาการคุยเป็น

พ.ศ. ๒๔๗๑

อดได้เป็นพระ

ทางหาเรื่องเช่นนั้น. ก็เพราะข้าพเจ้าชอบพฤษภาสถิตบทหนึ่งว่า “สุสุสุ ลกเต ปณณิ” ผู้ฟังก็ช่วยยอมได้บุญญา และก็ได้เรื่องสมประสงค์เสมอ แต่สำหรับฉวยวิสาจะคุณบรรณาธิการต้องการแต่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับพฤษภาศาสนา คือ ทางธรรม เมื่อเป็นเช่นนั้น ข้าพเจ้าจึงจำต้องไปค้นคว้าหาตามวัด ซึ่งนับว่าเป็นคฤหาสน์ของพระศาสนา ข้าพเจ้าเสียเวลาไปคุยเสียวันละหลาย ๆ ชั่วโมงทุกวันหลาย ๆ วัน แต่จะหาเรื่องทพอเหมาะสำหรับเขียนลงในหนังสือรายเดือนเช่นนั้นหายาก มิใช่เรื่องชนิดภูมิสูงเกินที่จะอ่านฟังได้ในเวลาที่ไม่ต้องการ จะให้สมองทำงานมากเกินไปล้วนแต่เป็นภูมิประมัตต์ พวกนักคิดทำจิตทำใจ สมถะวิปัสสนา อันจะเป็นทาง นำวิญญาณให้ดำเนินไปสู่สวัสดียผลเสียโดยมาก มาเมื่อ ๒-๓ วันเอง ข้าพเจ้าเดินไปที่วัดกลาง ข้างบ้านนึกว่าคนวันนั้น เกือบหายว้าง ๆ จะลองไปคุยกับท่านโยมวิภาสเล็กน้อย ในขณะที่ข้าพเจ้าเดินข้ามสะพานควัก ผ่านหลังบ้านตาอ้าชาวประมงค์ ซึ่งปลุกอยู่ในที่ของวัดริมคลอง ก็พอมิเห็นก่อนมาถึงพอที่จะวิ่งข้าพเจ้าให้หยุดลงทันที ตาอ้าผู้ไม่มีภรรยาชื่อยายมาเป็นคนเข้าวัดเข้าวา เป็นอุบาสิกประจำวัดนั้น ข้าพเจ้า

เชื่อว่ายังมีหลายคนซึ่งนอกจากข้าพเจ้า ที่จะต้องรู้สึกประหลาดใจเป็นพิเศษ ในการที่ทางดำเนินแห่งชีวิต ของสามภริยาคนข้างเป็นการตรึงกันข้ามเสียจริงจริง ฝ่ายหนึ่งทำบุญอีกฝ่ายหนึ่งทำยาบ แต่เหตุใดจึงได้ยู่กันด้วยกันมาได้จนแก่จนเฒ่า ถัดไม่ท้ายออกของปรากฏตาม ประวัติ ของ ผู้เฒ่า ทั้ง สองนี้ ว่าได้ล้มหัวงมตายด้วยกันมา ตั้งแต่ยัง เป็นหนุ่มสาวด้วยกันทั้งคู่ ไม่ใช่ฟังได้เสียกันเมื่อแก่ แต่ถ้านานได้ทราบเรื่องนั้นโดยตลอดแล้ว ท่านจะต้องลงนิ้วพร้อมกันออกเสียงอย่างพร้อมเพรียงกันที่สุดว่า “มีนาหะ” แล้วก็ “อ้อ—!”

จะขอกล่าวแต่พฤติกรรมการณ์ ซึ่งเกิดขึ้นในครอบครัว คำอ้า ละเพาะที่ไต่พมในวันนั้นเท่านั้น ส่วนสำหรับที่แล้ว ๆ มาเชื่อว่ายังที่ระยิ่งกว่าวันนั้นสักหน่อย ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วว่า ข้าพเจ้าต้องหยุดลงที่หลังบ้านตาอ้า เพราะมีสิ่งยังคืบ สิ่งนั้นคือ เสียงของสามภริยาคนใกล้ถึงกระทำวิวาทการณ์กันอยู่ด้วย มขวยเชื่อว่าปณณิประจำเป็นของครอบครัวนี้ แต่มีทพพณนียงคำสกลใจให้ ข้าพเจ้า ต้องนั่งฟังด้วยความเอาใจใส่ ดังนี้ :-

เสียงตาอ้า “แกนะ นึกว่าตัวของแควเคียวเสียเต็มที วิทข้อ แคนเข้าด้วย คน

พรรค นกก็ต่อสู้หะระเอะเข้าไ
เป็นอสาธิตา ถ้าเข้าเป็นแกละก็
ข้าจะไม่เข้าวัด ไปทอนเงินฟังกศน์
ให้เจ็บหลังเลย ข้าจะนั่งนอนกิน
อยู่กับบ้านเสียดีกว่า”

เสียงยายมา “เฮ อีคำขาน ยังปล่อยยังเอาใหญ่
ข้าไม่ใช่คนแรว คนนวก อย่าง
แกละ จะได้นั่งทำแต่ยาปล่อยชั่ว
นาตาย คนอย่างแก นะ อย่าหวัง
เลย ว่าพระศรีอารยทานจะมาโปรก
มอย่างเคียว แต่จะ ลงไป อยู่ได้ ก็น
โลกันตนั้นแกละมากกว่า เขาไป
ทำบุญก็หาว่าเสียเวลา คาบ้า”

เสียงตาอ้า “ข้าก็ยังพมใจว่าแก เพราะ
ข้าสำนึกตัวข้าได้แล้ว ถึงอย่างไร
ข้าก็เ็นต้องไปนรกเ็นแน่ แม้
ถึงคราวไปเข้าวัง ข้ายังมีเวลา
รู้ สักตัว ตกลงกด้วยความรู้ สักตัว
แต่ข้ายังนึกอยู่ว่า ขางที่พระท่าน
จะโปรกข้าบ้าง โดยนีกเสียว่า เ็น
การ จำเ็น เพราะข้าต้องหาเลี้ยง
ปากเลี้ยงท้อง ข้าอาจได้ ขน
สรวรคยาก็ได้เมื่อข้าหมดเงินแล้ว”

เสียงยายมา “แกอย่าฝันเสียให้ยากเลยตาเ็นรต

ในเรื่องสรวรคณิพพานนะ นก
ภาวนา แต่เพียง อย่าให้มัน ลงไป
อยู่ในขุม ทลกันก็ ได้ ก็พอแล้ว”

เสียงตาอ้า “ยายมา แกละอย่าประมาทข้านัก
ถึงข้าทำบาปอยู่เสมอก็จริง แต่ข้า
ก็มีเวลาได้ ทำบุญ บ้าง เหมื่อนกัน
เพราะอะไร สรวรพัตถ์ก็แก่ทำบุญ
นั้น ๆ ส่วนแต่ได้แลกเปลี่ยนมาด้วย
เงิน ซึ่ง ข้าหา มา ได้ ด้วย น้ำพัก
น้ำแรง จากการขายปลา ก็ต้อง
นับ ว่า ข้าได้ มี หุ่น อยู่ใน ส่วนบุญ
ของแกเหมื่อนกัน ว่าแต่แกเอะ
ไป ฟังเทศน์ ทุก วันพระ นะ ไป ฟัง
ทำไม ? และแกหวั่นเสมอว่าถึง
อย่างไร แก ก็ คง ไม่ ต้อง ย้าย ไป สู่
อภยาภูมิ ระวังให้ ก็ ถ้าพลาดพลั้ง
เสียท่า หมนควยลงไปแดนข้าลระก็
แกล้ง อย่างไม่มีท่าเทียบ เพราะ
ไม่รู้ สักตัว ข้าจะหิวเวระเสียให้
เห้งชอกวมทก็เคียว”

เสียงยายมา “ข้าไม่หวั่น เพราะมันใจเสียว่า
ถึงอย่างไรข้าก็คงไม่ตกนรกเพราะ
ข้าไม่ทำบาป ข้าทำแต่บุญ”

เสียงตาอ้า “ชะ ! ชะ ! ไม่ทำบาป แต่การ

พ.ศ. ๒๔๗๑

อดได้เป็นพระ

ที่แก้ไขให้คนอื่นทำก็คงได้วิเศษ
อย่างเดียวกัน ว่าแต่ส่วนบุญเถอะ
แก่นั่นอย่างไร ว่าเกาะไคบุญ ? ”

เสียงยายมา “ ก็เขาเป็นยาสีขาวไปถือศีลกินเพล
ฟังเทศน์ว่าภาวนาที่วัดเสมอนั้นแหละ
เป็นการไคบุญละ ”

เสียงตาอ้า “ ข้าพเจ้ามันก็พอคุ้ม ๆ กับยาที่
แก้ทำเหมือนกัน การถือศีลกินเพล
และฟังเทศน์ของแก่นะ ข้าไม่
เห็นว่ามัน จะเป็นบุญ อย่าง จริงจัง
เลย มีอย่างร้ ้วยศีลมาหยก ๆ
ไปใส่ไปทะเลาะ กับอ้ายเจ๊กโรงทำ
ขนมจีน ต่อกันจนถึงพริกถึงข้าว มี
หน้าซำยังสั่งให้ข้าหาปลาตะเพียน
ตัวงาม ๆ มาไว้สำหรับกินเพลอีก
ข้าเชื่อว่า ถึงอย่างไร ศีลของแก่นก็
ไม่บริสุทธิ์ การ ฟังเทศน์ ก็อีก
นั่นแหละ ข้าเคย ลองถาม แก
หลายหนแล้วว่า พระท่านเทศน์ ว่า
อะไร ? แกก็ไม่เล่าให้ฟังอย่าง
แจ่มแจ้งสักที มีแต่เรื่องนิทาน
ยายกะตา ไปทำบุญสัก ๑ สดางค์
แล้วไปไคชาติน้ำอีก ๑๐๐๐ สดางค์
ไม่เห็นจะนำเชือกตรึงไหน แล้วข้า

ก็ไม่รู้ ว่ามัน ไคบุญ เพราะ การ
ฟังเทศน์อย่างไร พอไปรวมกันเข้า
ในโบสถ์ ก็ตั้ง กอง นินทา กัน ดี
คนโน้น ก่อน คนนี้ ชม ตัวเอง ว่า
ฉัน แล้ว เป็นไม่ เหลว เหมือน เขา
ทั้งหลายเลย ท่านโยมูกาท่านเคย
พูดกับข้าว่า การ ฟังเทศน์ นั้น
ตัวบุญ มันอยู่ ที่ฟังแล้ว เก็บ มาทำ
ความที่เทศน์ ไม่ใช่ไคบุญอย่าง
จริงจัง ที่ตรงๆ ขบเขยิบแล้วก็ทน
นั่งโงกแล้วโงกอีก หลับ ๆ คน ๆ
พระเทศน์ว่าอะไรก็สาธุกันเรื่อยไป
ฟังแล้ว ก็กองไว้หน้าพระมาคนนั้น
เอง พระท่านเทศน์ว่าอะไรก็ไม่
เข้าใจไม่รู้เรื่อง แก่นะ เอาคำสอน
ของพระข้อไหนมาทำอย่างแม่แต่ใน
วันพระ นอกจากออกข้าวเย็น บ้างวัน
ธรรมดาด้วยแล้วแกทำอะไร เล่นไฟ
ปากบอน นินทาคนอื่น ทะเลาะ
กับชาวบ้าน แล้วก็ทวยห่วยลา
แกมีวันกแต่วันเดียว แล้วถึงก็ไม่
ได้เฝ้าจริง ๆ ด้วย จะมีอะไร
อะไร แต่ข้าก็ยังยอมว่าดีกว่าข้า
ที่ไม่เก่งเลย แต่ยายเอ๊ย ถ้าจะเข้า

พฤษภ

เสียงยายมา “อิตาฉันปรารถนา ไม่ใช่อยากฟังเสียง
ของแก พวกสัตว์นรก เห็นชีวิต
สัตว์เป็นคันไม้ แกน่ะยังปล่อย
ยิ่งกำเริบ ไม่ได้การต้องถั่งแตงวรกัน
ใหญ่เสียที แกลือกับยังไป จึง
เลือก กระโหลก มา ว่า ข้างต่าง ๆ
นา ๆ อ้าย ร...ร...ร...”

ท่านในอุกกา เล่าเรื่องราวที่ไต่ประสพมาให้ท่าน
ฟัง เพื่อขอความเห็นของท่านว่าการขออย่างไร
จึงจะได้เป็นพระ ?

ตามความเห็น ของ ท่าน โยสุกาใน คำว่า
ออกได้เป็นพระนั้น สำหรับคำอภัยขมา มา ที่
ถูกขมาเป็นผู้ ที่ควรใช้มากกว่า แต่กลับตรง
กันข้าม คำอภัยซึ่งประพาศติตัวคล้าย ๆ กันมา
กลับออกได้ ก่อนขมา ซึ่งประพาศติคนที่ทำผิด
ใกล้พระ อยู่แล้ว แต่กลับ เขาชนะ จึง ต้อง เป็น
มาร การ ออกได้ ในที่นี้กล่าวโดยเจาะจงท่าน
หมายถึงความออกคือ อธิวาสนะชนิดิ แต่ถ้าจะ
เล็งถึงคำแล้วกล่าวโดยทั่วไป ท่านเห็นว่า ผู้
ที่จะเป็นพระได้ จริง ๆ หรือ เป็นผู้ประเสริฐแท้
ตามศัพท์ จำต้อง ออก คือ ออกทนต่อเหตุที่
เข้ามาประสพ ๓ ประการ ได้แก่ ออกทนต่อ
การนิทาคำว่า ๑ ออกทนต่ออากาศเย็นร้อน ๓
และออกทนต่อทุกข์เวทนา ๓ ท่านว่าคนที่ ไม่ถ
ทนทานเลยไม่มีในโลก ถ้าใครไม่ออกทน ก็
จะต้องถึงวิพาทได้เสีย ไม่มีเวลาประกอบ
กิจการอะไรกันไว้ ฉะนั้น ท่านจึงให้ออกทนต่อ
การนิทาคำว่า แต่ต้องเข้าใจว่าการนิทา
นั้น เป็นการคิดเคียนในฐานะที่เข้าใจผิดกัน
เมื่อนั่งเสียใจ ผู้ถูกนิทาก็ไม่เสียหายอะไร
กว่า นิทาทาเล เหมือน เท้า ไม่ชอกช้ำ

พ.ศ. ๒๔๗๑

อดได้เป็นพระ

เหมือนเอามันไปรักหิน ถ้าการถูกนิทานนั้น
และเวลานั่งเสีย จะเกิดเป็นความเสียหาย เสีย
เกียรติยศชื่อเสียง เช่นถูกหาความเป็นเจ้าเลย
หรือถูกใส่ความต้องเกิดการโต้สวนกันขึ้นเช่น
นี้ เราต้อง พยายามแสดงความบริสุทธิ์ ปราศ
จากมลทินจนได้ ถ้านั่งเสียหาใช่เป็นความอก
ทนไม่ แต่เป็นการถือค่าน อดทนต่อเย็นร้อนนั้น
เล่า เพราะความเย็นร้อนเป็นอากาศภายนอก
มนุษย์ ในโลก คนไร้ยาง ที่ จะ ไม่ ถูกอากาศ
อย่างไรเสียเลย เช่นนั่งต้องใช้ความอดทน
เพื่อทำการงานสู้กับอากาศ แต่ถ้ามัวแต่เสียใจ
เช่นแต่ครั้นหรือฝนตกกลางถนน แต่หาตัวดี
ร่วมมี ไม่ยอมเกรง ขึ้นผ้าแคกรั่วฝนไป ด้วย
ถือ—ขันติ เช่นนี้ หาใช่ขันติไม่ เป็นอึด
กลืนถนอม โยค หรือเป็นการทนทึง. อดทนต่อ
ทุกข์เข็ญใน ประการ ที่สาม อัน เป็น ประการ
สุดท้ายนี้ ก็เพราะความเจ็บป่วยปวดเมื่อย
อะไรเหล่านี้ย่อมมีแก่มนุษย์ทั่วหน้า ท่านจึง
กล่าวว่า โรคนี้ทุกข์ แปลว่าร่างกายเป็นรังโรค
เมื่อไม่อดทนไว้ จะไปร้องตะโกนครวญคราง
นั้น โรคมันจะหายได้หรือ เกิดเป็นความ
รำคาญแก่ชาวบ้านเปล่า ๆ แต่จะถือขันติอด
ทน ไม่รักษาพยาบาล นั่นก็ไม่ใช่ขันติ เป็น
การนำทุกข์ เกิดมาไม่รู้ จักรักษาตัว แม้

แต่สัตว์อย่างจำพวกมันยังรู้ จักหายากิน เช่น
นี้ จึงต้องรักษาพยาบาลตามแต่โรค เรา
ใช้ ขันติคือทนความเจ็บป่วยไม่ร้องครวญคราง
หรือแสดงอาการกระวนกระวาย ทุรนทุรายทำ
นั้นเอง เพื่อไม่เป็นการใจเสาะ หรือไม่ใช่
หลงตาย

แต่อย่างที่ขันติ ท่านกินความไปถึงอดทน
ต่อสรรพกิเลสและบาปอกุศลทั้งปวง เพราะ
ผู้ที่จะเป็น พระต้อง เป็นผู้บริบูรณ์ พร้อม ด้วย
ไตรสิกขา คือ ศีล, สมาธิ, ปัญญา ส่วนบุคคล
ที่ประพฤติตรงข้ามจึงได้ชื่อ ว่าเป็นมาร เพราะ
เอาชนะ คือปล่อยให้ออกุศลมูลมีโทษ โทษะ
โมหะ ชนะจิตใดตัวเอง จนกลายเป็นมาร
คอยล้างผลาญความดีของตนเสียสิ้น สำหรับ
ตาอำนาจสยโยคมีได้เป็นมาร ถึงความประพฤติ
ภายนอก แต่หากการอาศัยปัญญะ และความ
เชื่อ ในข้อวัตรปฏิบัติทางพระพุทธศาสนายังไม่
มี ว่าทำได้ ก็ ทำชั่วได้ ชั่ว เท่าที่ปรากฏว่า
ยายมาซึ่งเป็นคนชั่ววอกชั่ววอยอยู่เสมอ ได้ รับ
ศีลอุปาสและฟังเทศน์ทุกวันพระ แต่จะหา
ความรู้ สักเท่าไร ก็ พอดีจะอธิบายให้คำอ่า
เข้าใจ จน เกิดความ เชื่อ และ เลื่อมใส ก็ ไม่มี
เรื่องเป็นเช่นนั้นพระโยกุกาท่านว่า ท่านเองเคย
หนักใจไม่น้อย เพราะคนชั่ววอกโดยมากไม่

ศุภรหัตน์

พฤษภ

ใครเหมือนนักเรียน นักเรียนบางคนให้
แสนใจ เมื่ออยู่ในโรงเรียนได้เล่าเรียนมากขึ้น
เราารู้สึก เห็นได้ว่า แปรลกกว่าเมื่อยังไม่ได้
เข้าโรงเรียนบ้าง ไม่มากนักเลย แม้ที่สุดเรา
จะ เห็นได้ว่า อ่านหนังสือออก และ ทำเลข ได้
เหล่านั้น แต่ส่วนคนที่เข้าวัดก็จะเทียบก็คล้าย
นักเรียนเข้าโรงเรียน แต่ทำไมความรู้ ที่ได้
รับจึงทำให้แลเห็นผิดกันไม่ได้ ทั้งเช่นคน
เมื่อแรกเข้าวัดมีอารมณ์เป็นคนมักโกรธ เข้า
ไปได้ ๕ ปี ถ้าเป็นนักเรียนธรรมดาอย่างต่ำ
ที่สุดคงได้เลื่อนชั้นกับเขาบ้าง แล่นเปล่า ก็ยัง
คงเป็น คนมักโกรธ อยู่อย่างนั้นเอง ท่าน
โยกกา ท่านเข้าใจว่า ผู้ที่เข้าวัดหรือผู้ที่สนใจ
ในทางปฏิบัติ จนเป็นที่เข้าใจ แจ่มแจ้งเพียงพอ
อย่างจริงจังนั้นน้อย โดยมากเข้าใจความ
ประสงค์ และรู้หลัก วัตร ที่จะปฏิบัติ ตาม วัตร
ของธรรม ไม่ได้ตรงจุดที่หมาย เมื่อเป็นเช่นนี้
จึงทำให้เขาไปนอกทางเสียเป็นพัน หรือ
มีละนัยก็ไม่ยอมเลือน ชนเสียเลย ๆ โยคนัก
เสียว่า พออ่านออกเขียนได้ ๆ ปลูก ๆ คอ
รู้ หัวข้อธรรมเพียงเล็กน้อย ก็ถือเสียว่าเป็นบุญ
พอแล้ว ซึ่งเป็นการเข้าใจผิดอย่างลึกซึ้ง ข้อ
บกพร่องเหล่านั้นท่านโยกกาท่านว่าไม่ทราบว่

จะโทษใคร แต่เพื่อไม่ให้เป็นการเข้ากับ
ตนเอง ท่าน จึง ขอติ ผู้สอน ว่า ยัง ขาด ความ
สามารถ ท่านนักเรียนใด มีศิษย์เป็นผู้มีความรู้
ก็ เพราะท่านนักเรียนนั้นมีหลักสัทธิ โครงการ
สอนพร้อมด้วย คุรุนี้ เป็นความจริง อย่าง
หนึ่ง

เพราะ ข้าพเจ้าไป เสีย เวลา ยืน ฟัง คาถา
ขยายมาแสดงความรู้กันอยู่เสียนาน เมื่อท่าน
โยกกาพูดถึงแค่นี้ พอคิดนึกพิจารณาที่หลัง
เครื่องบูชาในกุฏิ ๔๕ แก้ว แสดงว่าเวลา
เที่ยงคืนของราตรี ได้ย่างเข้ามาแล้ว เป็นอัน
สมควรแก่เวลาที่ระลึกลับ ข้าพเจ้านึกก็ ใจ
ที่ใด โอกาส เลยถือ เอาเรื่องที่ได้ยินที่ตน ใน
คืนนั้นบันทึกส่งมาเป็นบรรณาการแก่ไทยเขมร
ให้สมกับที่ได้อุทิศค่าสละเวลาไปหาเรื่อง ผล
ที่สุดท่านคงจะ เข้าใจแจ่มแจ้ง ชนแล้วว่าเหตุ
ใดน สองคาถา คือ คาถา กับขยายมา ซึ่งมี
อริยาถยคนละทางจึงได้ ช่วยร่วมกันได้เป็นเวลา
หลายสิบปี ทั้งนี้ ก็เพราะ คาถา เป็น ผู้ ทอด
ภาษิต “อดได้เป็นพระ” ถ้ามีละนั้น
มาร ๒ คนจะ อยู่ ร่วมด้า กันไม่ได้ แม้แต่ เป็น
คนละเพศ ด้วยประการฉะนี้ ๑

จิ้ง

โดย

นายรุ่ง ผลิตนุเคราะห์

เหตุใด คนจิ้งจึงถูกเรียกว่า “อ้ายจิ้ง”
คำถามข้อนี้ ทอຍยาก เพราะไม่ทราบว่า
อ้ายจิ้งมันจะ ใจสักเพียงไหน ถึงกับเปลี่ยน
สภาพคนจิ้งเป็น อ้ายจิ้งได้ แต่ถ้าคนจิ้ง
เปลี่ยนสภาพเป็นอ้ายจิ้งได้จริง คงสายแล้วไซ้
อ้ายจิ้ง ต้อง เป็น อ้ายจิ้ง แน่แน่นอน อย่างไม่มีผิด
พลาด ทั้งนี้ ถ้า อ้ายจิ้ง เกลียก และ โกรธ
อ้ายจิ้ง ก็ คือ ว่า เกลียก และ โกรธ ตนเอง
เพราะฉะนั้นผู้เกลียก และ โกรธตนเอง ก็คือว่า
ต้อง เป็น อ้ายจิ้ง แน่แน่นอน อย่างไม่มีผิด พลาด.

(ช. ท. พ.)

จิ้งตามทฤษฎีแล้วเห็นได้ว่าต้องเป็นคน
หรือคนเป็นจิ้ง หรือเป็นคนอะไรชนิดหนึ่ง
อันชวนญาณ แต่ทั้งที่ข้าพเจ้าเคยเห็น
และจะกล่าวดังต่อไปนี้ ไม่ใช่คนและไม่ใช่
สัตว์มีวิญญาณ เป็นตุ๊กตาขนาดตุ๊กตาคิน
เผ่าของไทย ไม่ปรากฏว่าสำแดงอาการความ
ใจความฉลาดอย่างไรเลย ตามที่รู้มาเห็นมา
จิ้งมีรูปลักษณะเป็นรูปมนัส รูปขันธ์ รูป
สัตว์ ๔ เท้า ๒ เท้า ชนิดต่างๆ ที่เป็นรูปคน
มีมือหลายมือก็มี ห่อด้วยด้ายหรือทองแดง
มีอยู่ทางภาคใต้ของสยาม คือตามเกาะต่างๆ
ในอ่าวสยาม และตามเขาตามถ้ำในแหลม
มลายู ทั้งริมकिनทรายอยู่ ชั่ว ๆ นาน ๆ มีผู้
ไปพบปะก็เชิญเอามาไว้ดูเล่น คำว่าเล่นแร่แปร
ธาตุสมคช้อยเก่า ๆ มักจะกล่าวถึงจิ้ง ให้ความ
ว่า คือจิ้งที่พูดถึงนี้เอง เป็นของที่พวกเล่นแร่
แปรธาตุเที่ยวเสาะแสวงกันมาก นิยมว่าเป็น
ของศักดิ์สิทธิ์ในอาชญาวิธีวิทยา เอามาผสม
กับธาตุที่จะหล่อ หลอม ชักไล่ให้เป็น ทองคำ
ธรรมชาติได้ง่าย แต่ผลแห่งความสำเร็จ
ประ โยชน์ของพวกเล่นแร่แปรธาตุ จะเป็นอย่าง
ไรนั้น อยู่นอกเรื่องของเราเวลานี้ คน
ไทยมากู้แล้วว่าเขาเรียกว่า “จิ้ง” แต่ก็หา

นายรุ่ง ผลิตนุเคราะห์

พฤษภ

ทราบไม่ว่าเหตุไรจึงเรียกอย่างนั้น ข้าพเจ้า ผู้เล่าเรื่องก็ไม่รู้เหมือนกัน แต่กลัวรับรองได้ ว่าไม่ใช่เกิดแต่คน โง่ถูกสาปให้เปลี่ยนสภาพ เป็นงู หรือจึงเปลี่ยนสภาพเป็นคนโง่.

ปฐมเหตุที่จะเกิดขึ้นอย่างนั้น ใต้ ความว่า จึงเป็นปฏิมากร อันเนื่องในพุทธศาสนา คือเป็นพุทธรูปแทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราในพระชาติปางหลัง ๆ พระพุทธรูปตามอารามต่าง ๆ ซึ่งเราเห็นอยู่ ในปัจจุบันนี้เป็นของแทนพระองค์ในพระชาติที่ใด คริสต์เป็นองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว จึงมีรูปลักษณะเป็นไปต่าง ๆ ก็โดยที่มักคิดว่า พระพุทธองค์ เสวยพระชาติ เป็น พระโพธิสัตว์ ใน ชาติปางหลัง ๆ มาแล้ว ถัดจนถึง ๕๕๐ พระชาติ เสวยพระชาติเป็นคน เป็นสัตว์ชนิดต่าง ๆ แล้ว ต่อมาจึงได้ คริสต์เป็นองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยคตินี้ จึงเกิดมีปฏิมากรจึง คือรูปพระ โพธิสัตว์ ๕๕๐ พระชาติขึ้น ปฏิมากรจึง มีขึ้นในสมัยเมื่อเกิดลัทธิมหายานขึ้น สงฆ์ ลัทธิมหายานได้แก่ พระชเวต มงโกเลีย จีน ญวน เกาหลีและญี่ปุ่น เช่นพระจีนพระญวน ซึ่งมี อาราม อยู่ใน กรุงเทพ มหานคร นี้ เป็นตัวอย่าง คณะสงฆ์ ในพุทธศาสนาเป็นสอง นิกาย คือนิกายหินยานและมหายาน นิกาย

หินยาน เป็นของมีมาแต่ดั้งเดิมได้ แก่พระพม่า มอญ ไทย เขมร ดังที่มีอยู่ในทุกวันนี้ ลัทธิ มหายานเกิดขึ้นภายหลัง "มหายาน" แปลว่า เครื่องขนใหญ่ ซึ่งหมายความว่าเป่ายานที่ จะนำสัตว์โลกข้ามห้วงวิญญูสงสารให้ถึงฟากฝั่ง สวรรค์นิพพานไฉนมากและรวดเร็ว "หินยาน" แปลว่ายานที่เลื่อม ซึ่งหมายความว่าพระชน สัตว์โลกไปสู่นิพพานได้น้อยและช้า.

นี่ยังว่า ลัทธิมหายาน เกิดขึ้นแพร่หลายใน รัชสมัย พระเจ้าคาลากีย กษัตริย์ ผู้ครองนคร กาโนฮในอินเดียเป็นพุทธศาสนูปถัมภก (ราว พุทธกาล ๓๐๐) สาเหตุเกิดจากศาสนา พราหมณ์แก่งแย่งพุทธศาสนา จึงทำสังคายนา ย้าศาสนาทั้งสองเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพื่อ ไม่ให้ขัดกัน พกง่าย ๆ ก็คือหันศาสนาตามใจคน พุทธศาสนาจึงได้เลอะเลือนไป ทาง ปฏิบัติของคณะมหายานจึงได้แตกต่างไปจาก คณะหินยาน เมื่อลัทธิมหายานเกิดขึ้นแล้ว ก็ส่ง สาสนทูตไปเที่ยวสั่งสอน เผยแผ่ใน นานา ประเทศ เยี่ยงครั้งพระเจ้าอัสสัทธิรมาโคก ราช แต่แผ่ไปทางส่วนเหนือได้กว้างขวาง กว่าที่แผ่มาทางส่วนใต้ ประเทศฝ่ายเหนือ วัชไวยก็ถือ เป็นหลักฐานมั่นคง มาจนทุกวันนี้ ส่วนประเทศทางทิศใต้ก็ได้แผ่เข้ามาถึงเหมือน

กัน เข้ามาถึงประเทศสยามทางแหลมมลายู นักโบราณคดีสันนิษฐานว่า คงจะเข้าไปในคราวเดียวกันกับที่แม่เข้าไปในหมู่เกาะมลายู แต่เหตุที่ไม่เห็นซากลงมันคงในสยาม เข้าใจกันว่า จะเป็นกบในสยามมีนิกายหินยานอยู่แพร่หลาย มันคงแล้ว ชาวสยามมีความรู้แตกฉานในเรื่องพุทธศาสนาแล้ว ลัทธิใหม่ไม่พิเศษไปกว่าลัทธิเก่า น่าจะเป็นกบยเหตุเหล่านั้น นิกายมหายานจึงไม่รุ่งเรืองในหมู่คนไทย.

พุทธปฏิมากร ลักษณะต่าง ๆ ที่ว่าเกิดขึ้นครั้งลัทธิมหายานเกิดขึ้น ก่อนหน้าลัทธิหินยานพุทธปฏิมากรเป็นรูปงอ ซึ่งหมายถึงเอาพระบรมจักรเป็นท่ง เป็นพระมณีนมียมอย่างหนึ่งเมื่อศาสนาเปลี่ยนไปลงโทษวิฆเนศวรซึ่งมีอยู่ในศาสนานั้น ๆ ก็ตามไปด้วยเป็นธรรมดา เพราะฉะนั้นจึงเกิดมิ่ง คือรูปพระ โพธิสัตว์ ขึ้นในทางแถบใต้ของสยาม ซึ่งเป็นลัทธิมหายาน แม่เข้ามาถึง และจึงเที่ยววมกินจมนทราย อยู่ในถ้ำซอกห้วยธารเขา ก็โดยที่เอาไปเที่ยวทิ้งไว้ เป็นวิฆเนศวรซึ่งจะช่วยให้ศาสนาแพร่

หลาย พระจึงเป็นขี้นยัตถุในพุทธศาสนา นั่นเอง (คำว่า “พระโจ” ไม่ได้หมายความว่า “พระโจ” ถ้าใครเข้าใจว่า “พระโจ” ขาไปไม่รู้ด้วยนะ และควรใช้ลัทธิชื่อนามว่า “องค์” ไม่ใช่ “ตัว” ถ้าใครขึ้นเรียกว่า ตัว จะต้องตกนรก) ข้อความตอนหนึ่งในพงศาวดารกรุงเก่าตอนแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเจ้ากล่าวไว้ว่า “ศักราช ๘๐๐ ปีชวศก ๑๑๑ ได้ย้ายฐานาภิเศก และหล่อรูปพระโพธิสัตว์ ๕๕๐ พระชาติ” ทั้งนี้ทำให้เข้าใจว่าหล่อพระโจทั้งล้วนเอง การที่นำมากล่าวในที่นี้ ก็เพื่อจะชี้พยานให้เห็นว่า ไทยเราก็นิยมนับถือพระโจเหมือนกัน แต่ความเลื่อมใสไม่ฝังจิตใจ แน่นแน่นเท่าพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ซึ่งประคิษฐานอยู่ตามอารามต่าง ๆ เพราะพระพุทธรูปเป็นพระปฏิมากร แทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยตรง ส่วนพระโจแทนพระองค์ โกล่อกไปมาก ความนิยมนับถือก็ต้องหย่อนไปเป็นธรรมดา.

อนุพยัคฆกถา

ขอ

อ.ช.ภ.

ข้าพเจ้าเคยแสดงธรรมิกถา ในหนังสือ
ไทยเชนม ระเบียบที่พ้องกับวิชาขยชา ปรารภ
พระพุทธรูป, พระธรรมคุณ, และพระสังฆคุณ
ศกละกณชา สามัคคีมาแล้ว. หมายความว่า
ว่าพระรัตนตรัย. ซึ่งเป็นธรรมิกถา

เบื้องต้น สำหรับปลูกศรัทธาให้เลื่อมใสในพระ
พุทธศาสนา. ในศกนี้จะขอแสดงธรรมซึ่ง
เรียกว่า ‘อนุพยัคฆกถา’ ต่อไป. โดย

อนุโลมตามพระพุทธรรยา คือพระพุทธรเจ้า
มีกทรงแสดงอนุพยัคฆกถา แก่ผู้แรกเริ่มเลื่อม
ใสในพระพุทธรศาสนาโดยมาก จะมีข้อยกเว้น
อยู่บ้างแก่ผู้มีปรีชาญาณอันแก่กล้าเช่นพระ
เบญจวัคคีย์ และพระอรหันตอื่น ๆ ในต้น
พุทธกาล.

คำว่า ‘อนุพยัคฆกถา’ ตามศัพท์แปล
ว่า เรื่องที่เป็นลำดับ หมายความว่าเรื่องทีเรียง
ตั้งแต่ต้นไปจนจบ, หรือเรื่องที่เรียงเกี่ยวเนื่อง
กันไปตั้งแต่ง่ายไปดังยาก. เช่นถ้าจะพูดถึง
เลขวิชา ก็คืออธิบายตั้งแต่ ยวก, ลย, คุณ, ทาร,
และต่อ ๆ กันไปเป็นลำดับ, คงเป็นต้น. แต่
ในทางพุทธศาสนา หมายความว่า เทศนา
ที่แสดง ตั้งแต่ง่ายเป็นต้น ๆ ขึ้นไปถึง ชนสูง
ตามความมุ่งหมายของศาสนานั้น:—

ทานกถา พรรณนาถึงการทำทาน ซึ่ง
เป็นการแผ่แผ่ความสุขแก่เพื่อนสัตว์ด้วยกัน.

ศีลกถา พรรณนาถึงศีล คือการทำกาย
วาจาให้สุภาพ ซึ่งนับว่าแผ่แผ่ความสุขให้
แก่เพื่อนสัตว์ด้วยกัน อันเป็นชั้นละเอียด

พ.ศ. ๒๔๗๑

อนุพยัคดา

และกว้างขวางยิ่งขึ้น.

สกุคกตา พระณาดังสุวรรณ คือ
ความสุขอันเป็นผลแห่งทานแลศีล ซึ่งโลก
ทะยานอยากได้.

กามาทินพ พระณาดังโทษแห่งกาม
(คือความทะยานอยากได้ของโลกนั้น.)

เนกขัมมานิสังส พระณาดังอาณิสังส
ในการออกจากกาม ซึ่งเป็นความมุ่งหมายอัน
สูงในทางศาสนา.

เทศนาเป็นชั้น ๆ ๕ ชั้นข้างต้นนี้ เรียก
ว่า 'อนุพยัคดา.' ตามที่สังเกตร่องความ
ในพระสูตร มีบางสูตรก็แสดงเฉพาะทาน,
บางสูตรก็แสดงเฉพาะศีล. เห็นได้ว่าบางเวลา
พระองค์ ก็แสดงเฉพาะทาน, บางเวลาก็แสดง
เฉพาะศีล หรือชั้นใดชั้นหนึ่ง แล้วแต่
อุปนิสัยแห่งเวไนยสัตว์. ที่จริง, น่าจะมี
พระสูตรที่ทรงแสดงครบทุกชั้นบ้าง แต่ข้าพเจ้า
ขอโทษ ที่ไม่มีโอกาส ค้นหา หรือ ได้ถาม ท่าน
ผู้รู้.

ข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่า อนุพยัคดาที่ข้าพเจ้า
ยกหัวข้อมากล่าวข้างบนนี้ ท่านผู้อ่านคงได้
ฟังพระท่านเทศน์มาแล้วไม่มากนักก็ยิ่งข้อ
ต้น ๆ เช่น ทาน, ศีล แล้วน่าจะยังมีไม่ถ้วน,
เพราะฉะนั้นในขั้นนี้ จึงไม่จำเป็นต้องขยายให้

พิศายากเกินควร จะขอนำเฉพาะแต่ความเห็น
ส่วนตัวในเรื่องอนุพยัคดา มาแสดงสักสั้นพั่ง
เท่านั้น จะถูกหรือผิดแล้วแต่ผู้อ่านจะวินิจฉัย
เอาเอง

อนุพยัคดา นั้น สังเกตตามเรื่องเช่น ใน
อัญจุกดาัมมยท พระองค์มักแสดงแก่บุคคล
ผู้เป็นแขกมาใหม่ ซึ่งไม่มีความรู้เป็นพื้นเพ มา
ก่อน เพื่อประกาศข้อปฏิบัติในพระศาสนาเป็น
ชั้น ๆ ขึ้น ไป ถึง กล่าว แล้ว เป็น ครั้ง คราว.
นอกจากนี้ พระองค์ ก็ แสดง พระธรรม เทศนา
อื่น ๆ ตามควรแก่กาลละเทศะและอุปนิสัย
แห่งสัตว์

ชั้นต้นคือ ทาน และศีล ทั้ง ๒ นั้น เป็น
ต้นชีวิตอันสำคัญ ที่จะอำนวยความดีสุขให้แก่
โลก. ขอให้คิดคิดว่าถ้ามนุษย์ต่างมีความ
ดี ๕ ๕ ๕
เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่กัน ซึ่งได้ชื่อว่าย่าเพี้ยทาน,
และต่างประพฤติเรียบร้อยต่อกัน ซึ่งนับว่า
ย่าเพี้ยศีลแล้วไซ้. โลกเราก็นั่นความ
ซำกแกล่น และสันความเกื้อกร่อนจากการ
เยือกเยี้ยต่าง ๆ ได้ชื่อว่าอยู่เย็นเป็นสุข
เท่านั้นเอง เพราะต่างคนต่างก็อาจจะแสวงหา
ทรัพย์และวิทยาความรู้ เพื่อละทุกข์ความทุกข์ให้
ยิ่งขึ้นไปโดยสวัสดิภาพ. ความทุกข์ร้อนอัน
ใหญ่หลวงของมนุษยเราว่า ย่อ ๆ ก็มี ๒ อย่าง

อ. น. ก.

พฤษภ

เท่านั้น คือ. (๑) ความขลาดแคลน อันเป็น
เหตุให้ได้รับทุกข์อื่น ๆ อีกอนันต์ เช่น ขาด
อาหารถึงอดตาย. ในประเทศหนาวขาดเครื่อง
นุ่งห่มถึงหนาวตาย, ขาดเครื่องป้องกันโรค
พาให้เป็นโรคติดต่อกันตายมากมาย, และ
ขาดเครื่องมือ ก็ทำให้เกิดข้อขัดข้องในการอาชีพ
เหล่านี้เป็นต้น (๒) การถูกเบียดเบียนแห่ง
คนพาล อันเป็นเหตุให้เกิดความขาดแคลน
ในชีวิ (๑) กวีย และได้รับความทุกข์กาย
ทุกข์ ใจต่าง ๆ นา ๆ ซึ่งเป็นเหตุให้หมด
โอกาสที่จะแสวงหาทรัพย์ และวิชาความรู้
เพื่อความรุ่งเรืองยิ่ง ๆ ขึ้นไป อย่างที่เกิดใน
เมื่อเงินยืมกัน เป็นต้น. ท่านจะเห็นได้ว่าผลแห่ง
ทานเป็นเครื่องขจัดความทุกข์ร้อน ข้อ (๑),
และผลแห่งศีลขจัดความทุกข์ร้อนข้อ (๒).
เพราะฉะนั้นพระบรมเมตนาคือทานและศีล ๒
ข้อนี้ จึงมีคุณแก่โลกอย่างยิ่ง

และอนุพยัพภดา ขันที่ ๓ คือ สัตกถดา
พรรณนางสังวรศักดิ์ ซึ่งเป็นผลแห่งทาน
และศีลนั้น ก็มีคุณเป็นอนันต์ทุกประการ. เพราะตาม
ความรู้ของมนุษย์ ในครั้งพุทธกาลนั้นนิยมตาม
ไสยศาสตร์ ถือว่าสังวรศักดิ์คือสิ่งศักดิ์สิทธิ์
ใคร ๆ ก็ปรารถนาสังวรศักดิ์ด้วยกันทั้งนั้น เพราะ
เชื่อกันมาแต่โบราณว่าถ้าได้ประสิทธิ์คุณนั้นแล้ว เมือง

สังวรศักดิ์เป็นสถานบรมสุขยิ่ง. ในชั้นข้าพเจ้าจะ
ไม่พรรณนางสังวรศักดิ์ให้ยืดยาวต่อไป นอกจาก
จะกล่าวว่าเป็นความสุขที่เกิดจากผลแห่งทาน
และศีลเท่านั้น. ขอได้โปรดตรัสทรงคุณ ถ้า
มนุษย์เราต่างก็บำเพ็ญทาน และศีล ตาม พระ
พุทโธวาทแล้ว ความทุกข์ร้อน ๒ ข้อที่กล่าว
มาแล้ว ก็ระเหิดสิ้นไป ความบรมสุขอย่าง
สังวรศักดิ์จะอุบัติแทนโดยไม่ต้องสงสัย และ
ไม่ต้องตายเสียก่อนจึงจะได้รับด้วย เพราะ
โลกมนุษย์นี้เอง กลายเป็นสังวรศักดิ์ชั้นต้นตา
เห็น ด้วยเหตุผลดังกล่าวแล้ว. แต่เหตุผล
ทั้งนี้บอกอยู่ที่ จะให้มนุษย์ผู้ไม่คงแก่เรียนเห็น
แจ่มแจ้งทั่วไปได้, มีกระวีราพึงโดยร่อนรว่า
เราให้ทาน—สร้างโรงเรียน, สร้างวัด, ฯลฯ
และรักษาศีล ๕, ศีล ๘, ฯลฯ มาแล้วเป็น
อันมาก ไหนละ! ผลทาน ผลศีล ที่เราจะได้
รับ. ก็มัน จึงจะมีผลคอยให้เห็นจริงอย่างอธิบาย
ข้างบนนี้ ก็มันจะไม่ปลุกความเลื่อมใสแก่ชน
หมู่มากเท่ากับขบแจ้งว่า “ท่านจะไ้เสวยสุข
ในสังวรศักดิ์”

เพราะเหตุฉะนั้นแหละ พระพุทโธของค จัง
แสดงสัตกถดา เพื่อเฉลิมศรัทธาแห่งผู้บำเพ็ญ
ทานและศีล ในขันที่ ๓, เพราะเขามุ่ง
ปรารถนาสังวรศักดิ์กันอยู่แล้ว, และทาน ศีล ก็เป็น

พ.ศ. ๒๔๗๑

อนุบุพพิภดา

หนทางสวรรค์ (ซึ่งหมายความว่าความดีสูง) อันแท้จริงด้วย ถ้าเขาได้ยอมรับวิชาญาณ มากขึ้น ๆ เขาก็จักชดเชยความเขลาให้น้อย ลง ๆ และเขาก็จักเห็นเหตุผลที่พระองค์แสดง แจ่มแจ้งขึ้นด้วยตนเอง (ตามคุณของพระธรรม ว่า 'สันทิฏฐิกโก' แปลว่า 'อันกุลบุตรเห็นได้เอง') ก่อนนี้ไปเขาจะเลื่อมใส ในพระปัญญา คุณของพุทธองค์มากขึ้น ๆ อย่างแน่นอน.

ชั้นต่อไปคือ 'กามาภินพ' พระองค์ พระรณนา ถึงโทษแห่งกามคุณ คือความใคร่ ความปรารถนา, และชั้นต่อไปก็คือ 'เนกขัมมมานิสังส' ทรงพระรณนาอันสูงส่งแห่ง การออกจากกามคุณ คือการออกบวช ซึ่ง ข้าพเจ้าเข้าใจว่า เป็นปฏิบัติ ของผู้มุ่ง โลกุตตรสุข นับว่าเขรธรรมอันสูง ผ่านพ้น โลกียสุขขึ้นไป. ข้าพเจ้าขอเข้าใจเอาตาม ความเห็นง่าย ๆ ของข้าพเจ้าว่า ผู้ปรารถนา สวรรคณั้น เป็นเพียงความนิยมของโลกเท่านั้น พระองค์ เป็นแต่แสดง อนุโลม ตามไปเท่านั้น. ถ้า ประพฤติตาม ก็บรรลุผล อย่างสวรรค์ ที่ตน ปรารถนาเหมือนกัน (ซึ่งเป็นอีกอย่างหนึ่ง) คล้ายกับมีประมุขชน เป็นอันมากปรารถนาให้ ตนเป็น 'ผู้บุญ' คือผู้ศรัทธาดี ไม่มีโรค ภัย, ร่างกายแข็งแรง, อายุยืน. แต่เขา

เที่ยวหาภินมายัง, เที่ยวรณนามันตรมายัง, นั่ง บริกรรมมายัง, ซึ่งไม่อาจจะมีผลมุ่งหมายได้. แต่พระองค์สอนเสียใหม่ให้ถูกทางว่า "ถ้า ใครบำรุงร่างกายให้ถูกต้องตามสรีรวิทยา ก็ จะได้เป็น 'ผู้บุญ' ซึ่งให้ผลเช่นเดียวกับเขา ปรารถนา คือไม่มีโรคภัย ฯลฯ ผู้กระหาย อยากรเป็น 'ผู้บุญ' ก็ปฏิบัติตาม ก็ได้ผลอย่าง แท้จริง คือไม่มีโรคภัย ฯลฯ. แต่ความ ปรารถนาของเขานั้นยังเขวอยู่ คือมุ่งเป็นผู้บุญ. ถ้าผู้ปรีชาญาณแก่กล้าก็ควรจะรู้ว่า ผลที่ ได้ นี้เกิดจากการบำรุงร่างกายถูกต้องต่างหาก หาเกี่ยวกับเรื่องผู้บุญไม่ การที่เขาผู้บุญมา เป็นที่มุ่งนั้นไร้เหตุผล เป็นหนทางแห่งความ มงมาย. เพราะฉะนั้นเพื่อตัดความมงมายคือ ความเขลา (อวิชชา) พระองค์ จึงแสดง 'กามาภินพ' คือชี้แจงเรื่องปรารถนาเพื่อ ๆ ไปด้วยหลักกามคุณ กล่าวคือ ตัณหา ซึ่งเป็น ต้นเหตุแห่งความทุกข์. และต่อไปทรงแสดง 'เนกขัมมมานิสังส' ซึ่งทรงพระรณนาคุณการ ออกจากกาม ทั้งนี้ ก็คือ ให้ปฏิบัติ เพื่อดับ ตัณหา. ซึ่งเป็นต้นเหตุแห่งทุกข์ กล่าวคือ หนทางพระนิพพาน ซึ่งเรียกว่า อริยมรรค ๘ ประการนั่นเอง. รวมความว่าตั้งแต่ชั้น 'กามาภินพ' ขึ้นไปนั้น พระองค์แสดงข้อ

อ. น. ก.

พฤษภ

ปฏิบัติ อันแท้จริงตามเหตุผล คือ พระอธิษฐาน
ซึ่งควรแก่กฤตยัตถ์ผู้มีปัญญา จะพึงพิจารณา
ให้ตามเหตุผลอันแท้จริง.

ทั้งนี้เป็นความเห็นของข้าพเจ้า. จะผิด
หรือถูกแล้วแต่ท่านจะพิจารณาเถิด. ข้าพเจ้า
กล่าวมา ทั้งนี้ ด้วยถือตัวว่า แสดงธรรมะ อย่าง
พระท่านเทศน์ จึงไม่จำเป็นต้องขอโทษ
ผู้อ่านผู้ฟังด้วยประการทั้งปวง, เพราะ ใคร
นอนอ่านนอนฟังก็จะต้องไปเลิกเล่นๆ ถ้างง

หรือหลับใน ขณะอ่าน และฟัง ก็จะได้ วิชา
หนักขึ้น ก็จะต้องเล่นเพลินหรือหลาม
ซึ่งจะต้องไปนอนหลับอยู่ตามโรงพักตาการิน
พร้อมกับเสียงเล่าโก๊, เสียงไฟนกระຈອກ,
เสียง บักบี้ ! ตก ลัก ! ฯลฯ ประ โคมอยู่
เชิงแซ่ ในอิทธิกษิตกาล กล่าวคือวันที่
เจ้าของ ร้าน เขียน ประ กาศ ไว้ หน้าร้าน ว่า
“วันพอหน้าจะมีเนื้อผู้ซึ่งชาติก่อนได้นอนหลับ
ฟังเทศน์ เจริญ !, ฮือ ๆ !, ขอเชิญ !”

ขอโอกาสจบ.

นายจ้างต่างหาก — ไม่ใช่พวกแพทย์ — ซึ่งเป็นคนแรกซึ่งพบโรค — “พยาธิ
ปากขอ” (หมายถึงความถึงคนเกะกิน) และ “นอนหลับ” (หมายถึงความถึง
คนเกียจคร้าน).

หลวงรัชฎาภกรโกศล

ปณณาสธรรม-ข้อ

๒๒

จ. ส. จ.

๑. ทางใหญ่อย่าเที่ยวจร

อิตถกิลมรรคทานธัมม ธรรมแสง

กามสุขลลิกะแรง ร่มร้อน

เป็นทางใหญ่อย่าแสวง วรุณ รรเลย

มรรคแปดพึงเพียรคือน อากมเคาไคตาม

๓. หลวงเจ้าวัดอย่าให้อาหาร

หลวงเจ้าวัดท่านผู้ เพียรภาว

คือจิตวิญญาณ ยั้งรู้

ไปหลวงสาหาร ธรรมสี่ อย่างนา

พิทักษ์ จิตต์กอธิก กลยให้กลเกษม

๒. ลูกอ่อนอย่าอุ้มรัด

ลูกหลานมิตรพวักพ้อง วงศ์วาน

ชูชบอุปการ ไปห้าม

แต่อย่าลุ่มหลงมาน มุ่งห้วง โยเนอ

ละอุปาทานข้าม เขตต์คาว แคน วน

๔. ไม้โกงอย่าทำทงวาน

คนพาลเปรียบกังไม้ คคโกง

คยพาลพาลชักโยง เยี่ยงร้าย

ทรายพาลแน่นังโงะ พลันหลัก เลี้ยงเทอญ

คยแต่ปราษฎณ์ร่วมท้าย เทียงแท้ ในธรรม

๑. กวพิการาหาร ผัสสาหาร มโนสัญเจตนาหาร วิญญาณาหาร

ฉ. ส. อ.

พฤษภ

๕. ข้างสารอย่าผูกกลางเมือง

๓. ถ้าจะให้ล้มบันทุกแต่เบา

ข้างซอยอยู่ป่าไม้	ไกลนคร	บันทุกเขามไชร์	กองกุดล ธรรมเขย
เพราะรักถิ่นเคยจร	รบตำรวจ	ถึงนิพพานคำยล	ขี้ข้า
เหมือนท่านไม่อาทร	สังขตะ ธรรมแซ	ของหนักแน่นทรพล	เพ็ญมีจิตตะ วิกักเขย
มีจิตยืนกินน้ำ	หน่วงห้อยนิพพาน	ผิบันทุกอาคมคำ	ทางช้างมรรคผล

๖. ถ้าจะให้เป้นลูกให้เอาไฟสุ่มตัน

๔. ถ้าเรียนโหรให้มาอาจารย์ทั้ง ๔ เสีย

ไฟคืออวยมรรคนั	แน่มาม	ความหลงโลภโกรธชัง ถอดตัว	
จงหมั่นเพียรพยายาม	อย่างกัน—	รวมสี่อาจารย์นั	เห็นยาวไว้
กอกิเลสระกาม	ให้ย่อย ยับเทอญ	จงเพียรพ้อข่ามัว	หมกมุ่น อยู่แซ
อวยผลรักผลัดกัน	เลิกด้วยอรหันต์	โหรวิชาสาม" ไชร์	เสร็จสิ้นการเวียน

๑. ทิพพัทักขญาณ ปุพเพนิวาสญาณ อาสวักขยญาณ

จงสนุก, มีความรักและมีชีวิตยืนยาว.

หลวงรัชฎาภกรโกศล

ศาสตราจารย์ไข

ตามคํานิยายธิเบต

โดย

“พอเชก”

ในสมัยที่พระเจ้าพรหมทัตเป็นกษัตริย์ครอบครองราชอาณาจักแห่งกรุงพาราณสี มีมเหสีองค์หนึ่งทรงนามว่า ‘พรหมวดี’ ซึ่งเป็นนามพ้องกับชื่อทะเลสาบใน กรุงนั้น สองกษัตริย์อยู่ในราชสมบัติมาช้านาน ก็ยังมีโอรสหรือธิดา เพราะความเกรงที่จะเป็นหมันจนตลอดชีพ กษัตริย์ทั้ง ๒ จึงเสาะแสวงหาการพิชิตยวงสรรพทวีปเพื่อเจ้าด้วยอาการต่าง ๆ เพื่อขอโอรส เศษอำนาจแห่งศรัทธาอันแก่กล้าของพระองค์ จึงยื่นศาลาให้สัตว์นรกที่พึงจะพ้นจากอบายมาปฏิสนธิ ใน คราวที่ พระมเหสีนั้นยังคงเว้นที่นางทรงครรภ์ นางไปรุดแต่จะฆ่าเพี้ยศึกฆ่าเพี้ยท้าวอันเป็นการก่อกวนเสียดมา คือในคราวที่ ๑ นางทูลขอให้ พระเจ้าพรหมทัต จักการบริวาททวนเกล้าจากเข็ญไทรตลอดจนญั

ชัพรหมทัตทั่วทุกประเทศพระนคร ในคราวที่ ๒ นางทูลขอให้พระเจ้าพรหมทัตพานางไปในป่าอันเงียบสงัด แล้วฆ่าเพี้ยทมิฬกรรม ๑๐๐ ด้วยกันณที่นั้น ในคราวที่ ๓ ซึ่งใกล้ถึงกาลแห่งวันประสูติ นางทูลขอให้พระเจ้าพรหมทัตต่อเรือขนาดใหญ่ขึ้นลำหนึ่ง และให้พานางไปลอยเรือประทัยแรมอยู่ในทะเลสาบพรหมวดี ซึ่งเป็นชื่อที่พ้อง กับพระนามของนาง ครั้นแล้ว นางก็ประสูติกุมาร เพราะกุมารผู้นั้น ประสูติใน ขณะที่พระชนกชนนี ประทัยแรมอยู่ในน้ำ พระเจ้าพรหมทัตจึงประทานนามว่า ‘อาพช’ ซึ่งแปลว่า ‘เกิดในน้ำ’ แล้วทรงจัดให้ มี นางสนมกำนัล และพิเลียง ตามฐานะแห่งลูกกษัตริย์ เพื่อคอยเฝ้าปรนนิบัติการตลอดมา จนเจริญวัยขึ้นตามลำดับแห่งกาล

๑ การประพฤติพรทรมานร่างกายให้ลำบากซึ่งเรียกว่า อติภิกขมถนุ โยค.

พอเนก

พฤษภ

ฝ่ายกุมารผู้^๑ แม้อยู่ในวัยที่^๒เป็นเด็กอ่อน^๓ ก็มีลักษณะพิเศษ คือระลึกปฏิมาชาติของ^๔เขาได้^๕ เขอทรงคิดในพระทัยว่า ถ้า^๖แผ่นดิน^๗เขาจะ^๘ต้อง^๙เป็น^{๑๐}เจ้า^{๑๑}เป็นใหญ่^{๑๒}ครอบครอง^{๑๓}ราชสมบัติ^{๑๔}แทน^{๑๕}พระ^{๑๖}บิดา^{๑๗} ก็^{๑๘}ไม่ใช่^{๑๙}ของ^{๒๐}ที่^{๒๑}เลว^{๒๒} เพราะ^{๒๓}เขายัง^{๒๔}จัก^{๒๕}ทำได้^{๒๖} โดย^{๒๗}แผ่นดิน^{๒๘}ยาว^{๒๙}ว่า ใน^{๓๐}ชาติ^{๓๑}ก่อน^{๓๒}โพ้น^{๓๓}เขอเคย^{๓๔}เป็น^{๓๕}กษัตริย์^{๓๖} ครอบครอง^{๓๗}ราชสมบัติ^{๓๘}มา^{๓๙}รวม^{๔๐}๖๐๐^{๔๑}ปี^{๔๒} ครั้น^{๔๓}เมื่อ^{๔๔}สิ้น^{๔๕}ชีพ^{๔๖}ลง^{๔๗}แล้ว^{๔๘} กลับ^{๔๙}ต้อง^{๕๐}ไป^{๕๑}ทน^{๕๒}ทุกข^{๕๓}ทรมาน^{๕๔}อยู่^{๕๕}ใน^{๕๖}นรก^{๕๗}มานาน^{๕๘} ยิ่ง^{๕๙}กว่า^{๖๐}ที่^{๖๑}เขอ^{๖๒}ได้^{๖๓}ส่วย^{๖๔}ส่วย^{๖๕}ใน^{๖๖}ตระกูล^{๖๗}กษัตริย์^{๖๘}แห่ง^{๖๙}มนุษย^{๗๐}ชาติ^{๗๑} นับ^{๗๒}ถึง^{๗๓}พัน^{๗๔}เท่า^{๗๕} เพราะ^{๗๖}ฉะนั้น^{๗๗}ใน^{๗๘}ภพ^{๗๙}นั้น^{๘๐}เขา^{๘๑}พยายาม^{๘๒}หลีกเลี่ยง^{๘๓}เสีย^{๘๔}ให้^{๘๕}พบนัย^{๘๖} จะ^{๘๗}ไม่^{๘๘}ขอ^{๘๙}ไป^{๙๐}สู้^{๙๑}นรก^{๙๒}เป็น^{๙๓}คำ^{๙๔}รบ^{๙๕}๒^{๙๖} อีก^{๙๗}เป็น^{๙๘}อัน^{๙๙}ขาด^{๑๐๐} คิด^{๑๐๑}ถึง^{๑๐๒}แล้ว^{๑๐๓} เขอ^{๑๐๔}จึง^{๑๐๕}แกล้ง^{๑๐๖}ทำ^{๑๐๗}เป็น^{๑๐๘}น้อย^{๑๐๙}เสียด^{๑๑๐}ทั้ง^{๑๑๑}แต่^{๑๑๒}ยาว^{๑๑๓}.

ฝ่าย^{๑๑๔}พระเจ้า^{๑๑๕}พรหม^{๑๑๖}ทัต^{๑๑๗} เมื่อ^{๑๑๘}ได้^{๑๑๙}ทรง^{๑๒๐}เห็น^{๑๒๑}บรรดา^{๑๒๒}บุตร^{๑๒๓}อำมาตย์^{๑๒๔} รุ่ง^{๑๒๕}ราว^{๑๒๖}คราว^{๑๒๗}เดียว^{๑๒๘} กับ^{๑๒๙}กุมาร^{๑๓๐}ทั้ง^{๑๓๑}๕๐๐^{๑๓๒} คน^{๑๓๓} ซึ่ง^{๑๓๔}พระ^{๑๓๕}องค์^{๑๓๖}ทรง^{๑๓๗}รัก^{๑๓๘}มา^{๑๓๙}ไว้^{๑๔๐} ให้^{๑๔๑}เป็น^{๑๔๒}เพื่อน^{๑๔๓}เล่น^{๑๔๔}ของ^{๑๔๕}กุมาร^{๑๔๖} พวก^{๑๔๗}นั้น^{๑๔๘}ออก^{๑๔๙}ถ่วง^{๑๕๐}กระ^{๑๕๑}โศก^{๑๕๒}โลก^{๑๕๓}เห็น^{๑๕๔}ตาม^{๑๕๕}ภาษา^{๑๕๖}เด็ก^{๑๕๗}ๆ^{๑๕๘} พระ^{๑๕๙}องค์^{๑๖๐}จึง^{๑๖๑}ทรง^{๑๖๒}ดำ^{๑๖๓}ริ^{๑๖๔}หว่า^{๑๖๕} ถ้า^{๑๖๖}โอรส^{๑๖๗}ของ^{๑๖๘}พระ^{๑๖๙}องค์^{๑๗๐}ไม่^{๑๗๑}เป็น^{๑๗๒}น้อย^{๑๗๓} คง^{๑๗๔}จะ^{๑๗๕}ได้^{๑๗๖}ร่วม^{๑๗๗}มวง^{๑๗๘}ว้าง^{๑๗๙}เล่น^{๑๘๐}กับ^{๑๘๑}เด็ก^{๑๘๒}เหล่านั้น^{๑๘๓}ด้วย^{๑๘๔} นอก^{๑๘๕}จาก^{๑๘๖}นั้น^{๑๘๗}พระ^{๑๘๘}องค์^{๑๘๙}ยัง^{๑๙๐}ทรง^{๑๙๑}ปรารถนา^{๑๙๒} ที่^{๑๙๓}จะ^{๑๙๔}ให้^{๑๙๕}เขอ^{๑๙๖}เป็น^{๑๙๗}กษัตริย์^{๑๙๘}ครอบ^{๑๙๙}ครอง^{๒๐๐}ราช^{๒๐๑}สมบัติ^{๒๐๒}สืบ^{๒๐๓}ไป^{๒๐๔} เพราะ^{๒๐๕}ทรง^{๒๐๖}เห็นว่า^{๒๐๗}แม่^{๒๐๘}เขอ^{๒๐๙}เป็น^{๒๑๐}น้อย^{๒๑๑}ไม่^{๒๑๒}สม^{๒๑๓}ประกอบ^{๒๑๔} ก็^{๒๑๕}ทำ^{๒๑๖}ใช้^{๒๑๗}

การ^{๒๑๘}อัน^{๒๑๙}สำคัญ^{๒๒๐}นัก^{๒๒๑}ไม่^{๒๒๒} เมื่อ^{๒๒๓}อา^{๒๒๔}พช^{๒๒๕}กุมาร^{๒๒๖}ล่วง^{๒๒๗}รู้^{๒๒๘}ใน^{๒๒๙}พระ^{๒๓๐}หฤ^{๒๓๑}ทัย^{๒๓๒}ของ^{๒๓๓}พระ^{๒๓๔}บิดา^{๒๓๕}นั้น^{๒๓๖}แล้ว^{๒๓๗} จึง^{๒๓๘}ทน^{๒๓๙}ใน^{๒๔๐}พระ^{๒๔๑}ทัย^{๒๔๒}ว่า พระ^{๒๔๓}คำ^{๒๔๔}ริ^{๒๔๕}ของ^{๒๔๖}พระ^{๒๔๗}องค์^{๒๔๘}เป็น^{๒๔๙}การ^{๒๕๐}เหี้ยม^{๒๕๑}โหด^{๒๕๒}เหลือ^{๒๕๓}วิสัย^{๒๕๔} นัย^{๒๕๕}แต่^{๒๕๖}กาล^{๒๕๗}นั้น^{๒๕๘}มา^{๒๕๙}เขอ^{๒๖๐}จึง^{๒๖๑}แกล้ง^{๒๖๒}ทำ^{๒๖๓}เป็น^{๒๖๔}น้อย^{๒๖๕}เสียด^{๒๖๖}ด้วย^{๒๖๗}อีก^{๒๖๘}อย่าง^{๒๖๙}หนึ่ง^{๒๗๐} จน^{๒๗๑}มี^{๒๗๒}สม^{๒๗๓}ญา^{๒๗๔}ว่า^{๒๗๕} ‘เจ้า^{๒๗๖}อยู่^{๒๗๗}ใช้^{๒๗๘}’.

ต่อมา^{๒๗๙}เมื่อ^{๒๘๐}พระ^{๒๘๑}เจ้า^{๒๘๒}กรุง^{๒๘๓}พาราณสี^{๒๘๔}ทรง^{๒๘๕}เห็น^{๒๘๖}บุตร^{๒๘๗}อำมาตย์^{๒๘๘}ทั้ง^{๒๘๙}๕๐๐^{๒๙๐} คน^{๒๙๑} พก^{๒๙๒} แด^{๒๙๓}โอรส^{๒๙๔}ของ^{๒๙๕}พระ^{๒๙๖}องค์^{๒๙๗}ไม่^{๒๙๘}ตรัส^{๒๙๙}ประ^{๓๐๐}การ^{๓๐๑}ใด^{๓๐๒} พระ^{๓๐๓}องค์^{๓๐๔}ยัง^{๓๐๕}มี^{๓๐๖}ความ^{๓๐๗}โทมนัส^{๓๐๘}น้อย^{๓๐๙}พระ^{๓๑๐}ทัย^{๓๑๑}มาก^{๓๑๒}ขึ้น^{๓๑๓} จน^{๓๑๔}บรรดา^{๓๑๕}เสนา^{๓๑๖}อำมาตย์^{๓๑๗}ผู้ใหญ่^{๓๑๘}ต้อง^{๓๑๙}เข้า^{๓๒๐}ไป^{๓๒๑}เฝ้า^{๓๒๒}ทูล^{๓๒๓}ถาม^{๓๒๔}พระ^{๓๒๕}อา^{๓๒๖}การ^{๓๒๗} พระ^{๓๒๘}องค์^{๓๒๙}จึง^{๓๓๐}ทรง^{๓๓๑}ชี้^{๓๓๒}แจง^{๓๓๓}ความ^{๓๓๔}ใน^{๓๓๕}พระ^{๓๓๖}ทัย^{๓๓๗}ซึ่ง^{๓๓๘}ยัง^{๓๓๙}เกิด^{๓๔๐}ขึ้น^{๓๔๑} เพราะ^{๓๔๒}โอรส^{๓๔๓}ของ^{๓๔๔}พระ^{๓๔๕}องค์^{๓๔๖} มี^{๓๔๗}อา^{๓๔๘}การ^{๓๔๙}อื่น^{๓๕๐}ไม่^{๓๕๑}สม^{๓๕๒}ประกอบ^{๓๕๓}ผล^{๓๕๔}พระ^{๓๕๕}ประ^{๓๕๖}สงค์^{๓๕๗} ฝ่าย^{๓๕๘}เสนา^{๓๕๙}อำมาตย์^{๓๖๐}เมื่อ^{๓๖๑}ทราบ^{๓๖๒}ใน^{๓๖๓}พระ^{๓๖๔}ปริ^{๓๖๕}วิต^{๓๖๖}ก^{๓๖๗}เช่น^{๓๖๘}นั้น^{๓๖๙}แล้ว^{๓๗๐} จึง^{๓๗๑}นำ^{๓๗๒}นาย^{๓๗๓}แพทย์^{๓๗๔}ผู้^{๓๗๕}เชี่ยวชาญ^{๓๗๖}วิชา^{๓๗๗}นาย^{๓๗๘}หมอ^{๓๗๙}ตรวจ^{๓๘๐}พระ^{๓๘๑}อา^{๓๘๒}การ^{๓๘๓}ของ^{๓๘๔}กุมาร^{๓๘๕}ถวาย^{๓๘๖}ต่อ^{๓๘๗}หน้า^{๓๘๘}พระ^{๓๘๙}ทั้ง^{๓๙๐}นั้น^{๓๙๑} นาย^{๓๙๒}แพทย์^{๓๙๓}ทูล^{๓๙๔}ถวาย^{๓๙๕}รายงาน^{๓๙๖}ใน^{๓๙๗}ขณะ^{๓๙๘}นั้น^{๓๙๙}ว่า กุมาร^{๔๐๐}นั้น^{๔๐๑}อิ^{๔๐๒}ทร^{๔๐๓}ทั้ง^{๔๐๔}กัม^{๔๐๕}พระ^{๔๐๖}อนา^{๔๐๗}มี^{๔๐๘}ภาพ^{๔๐๙}เป็น^{๔๑๐}ปกติ^{๔๑๑} จะ^{๔๑๒}คัน^{๔๑๓}หา^{๔๑๔}โรค^{๔๑๕}ภัย^{๔๑๖}อัน^{๔๑๗}ใด^{๔๑๘}ใน^{๔๑๙}พระ^{๔๒๐}องค์^{๔๒๑}แม่^{๔๒๒}แต่^{๔๒๓}แต่^{๔๒๔}สัก^{๔๒๕}อย่าง^{๔๒๖}ใด^{๔๒๗}อย่าง^{๔๒๘}หนึ่ง^{๔๒๙}ก็^{๔๓๐}หา^{๔๓๑}พบ^{๔๓๒}ยะ^{๔๓๓}ไม่^{๔๓๔} ทาง^{๔๓๕}ที่^{๔๓๖}จะ^{๔๓๗}ย้าย^{๔๓๘}ก็^{๔๓๙}มี^{๔๔๐}อยู่^{๔๔๑}แต่^{๔๔๒}ทาง^{๔๔๓}เดียว^{๔๔๔} ที่^{๔๔๕}จะ^{๔๔๖}ต้อง^{๔๔๗}กระ^{๔๔๘}ทำ^{๔๔๙}ด้วย^{๔๕๐}การ^{๔๕๑}บัง^{๔๕๒}คิ^{๔๕๓}ย^{๔๕๔}ช^{๔๕๕}เช^{๔๕๖}ญ^{๔๕๗} ให้^{๔๕๘}กุมาร^{๔๕๙}ยัง^{๔๖๐}เกิด^{๔๖๑}ความ^{๔๖๒}แสร^{๔๖๓}ง^{๔๖๔}กลัว^{๔๖๕}จน^{๔๖๖}ยอม^{๔๖๗}เฝ้า^{๔๖๘}ยอม^{๔๖๙}พด^{๔๗๐}เท่านั้น^{๔๗๑} พระ^{๔๗๒}เจ้า^{๔๗๓}พร^{๔๗๔}หม^{๔๗๕}ทัต^{๔๗๖}จึง^{๔๗๗}ตรัส^{๔๗๘}สั่ง^{๔๗๙}ให้^{๔๘๐}เรียก^{๔๘๑}พวก^{๔๘๒}

พ.ศ. ๒๔๗๑

ศาสตราจารย์ไพบูลย์

เพื่อชมฉากเข้ามารับสั่งเป็นความลับว่าในขณะที่
ที่พระองค์เสด็จออกขุนนาง จะเสด็จทำเป็น
กริ้ว กราก สั่งตัวพระโอรสของพระองค์ไป
ประหาร ให้พวกเพื่อชมฉากนำตัวเธอไปแต่พอ
เป็นที่ และฟังว่าเธอจะรับสั่งประการใด
บ้าง เมื่อพระองค์ทรงทำความเข้าใจไว้กับ
นายเพื่อชมฉากแล้ว ก็เสด็จออกขุนนางและ
ทรงเสด็จทำเป็นโกรธกริ้วทักว่า เพื่อชมฉาก
จึงตรงเข้าคุกคร่ำครวญไวยังรอด แล้วพาออก
นอกประตูพระนคร พอเธอแลเห็นราชอาณาจักร
เขตอันกว้างใหญ่ไพศาล และความมั่งคั่ง
สมบูรณ์แห่งกรุงพาราณสี จึงตรัสถาม
เพื่อชมฉากว่า “คุณนายเพื่อชมฉาก ในกรุง
นี้ยังมีผู้คนอยู่บ้างหรืออ้างว่างเปล่าจากมนุษย์
เสียทีเดียว” เมื่อพวกเพื่อชมฉากไต่บันรับสั่ง
จึงนำเธอกลับเข้าไปเฝ้าพระเจ้าพรหมทัตทกราย
ทูลรายงานความด้อยค่าที่กุมารทนต์โดยดัดวัน
ทุกประการ.

พระเจ้าพรหมทัตทกรพระโสมนัสยิ่งเสด็จ
ไปส่วมกอดโอรสแล้วตรัสว่า “โอลูกรักของ
พ่อ! ควรแหละหรือที่ใครจะฆ่าเจ้า, ใครจะ
มีน้ำใจสั่งให้เอาลูกไปฆ่าได้, ใครจะเอาชีวิต
ของเจ้าไปพว้างเสียเล่า, เจ้ารู้ไหมว่าใครจะ
เป็นผู้ที่พ่อควรจะขุนบำเหน็จ, และบำเหน็จที่

พ่อจะขุนนั้นเป็นบำเหน็จชนิดไหน?” อาพช
กุมารก็ไม่ทูลตอบประการใด คงทำงันไย้อย
อย่างเดิม พระเจ้าพรหมทัตทกรจึงเสด็จทำ
สั่งเป็นครั้งที่ ๒ ว่า “เฮ้ย! ข้าเมຍကုမာရ်ให้
พวกเจ้า จงนำไปเสียให้พ้นณบัดนี้” พวก
เพื่อชมฉาก ก็กระทำตาม พระกระแสนี้ ด้วย
การจะและนำพระกุมารออกจากประตูพระนคร
ไป เขมมองเห็นทิศพม่าซึ่งมีคนหามาไปในห้อง
ถนน จึงรับสั่งถามเพื่อชมฉากเหล่านั้นว่า “ศพ
นี้เป็นทราศศพคนตายหรือคนเป็น?” พวก
เพื่อชมฉากไต่บันรับสั่ง จึงนำกลับเข้าไปเฝ้า
กษัตริย์ผู้เป็นพระบิดา และทูลความตามทักของ
รับสั่ง พระเจ้าพรหมทัตทกรทราบ ถัดพระองค์
ลงประคองพระโอรส แล้วตรัสถามคุกราวก่อน
แต่กุมารนิ่งเสียมิได้ทูลตอบประการใดพระองค์
จึงมีรับสั่งให้ เพื่อชมฉาก นำกุมารออกไปเสีย
จากท้องพระโรงอีกเป็นครั้งที่ ๓ ในระหว่างที่
เพื่อชมฉากนำเธอขึ้นรถไปนอกพระนครนั้น เธอ
เหลียวเห็นกองเข้าเปลือกกองหนึ่ง จึงรับสั่ง
ว่า “เข้ากองนี้ถ้าแม่ไม่มีใครกินเสียจนหมด
ยังอาจมากขึ้นได้ทั้งเดิม” เพื่อชมฉาก
ก็นำตัวกุมารกลับพระนครเช่นคราวก่อน ครั้น
พระเจ้าพรหมทัตทกรตรัสถาม เธอก็มิได้ตอบ
ประการใดอีก พระองค์จึงรับสั่งเป็นครั้งที่

พ่อเนก

พฤษภา

ที่ ๔ ว่า “กุมารนั้นข้าขอมอบแก่พวกเจ้า จงเอาตัวไปซุกหลุมเสี่ยงทั้งเป็นในป่าเถิก” พวกเพ็ชฌฆาตกระทำตามรับสั่ง ทรงเข้าจับกุมารใส่รถคุมไปนป่า แล้วเริ่มพิชิตหลุม อาพาชกุมารจึงร้องถามว่า “คุณนายสารดี พวกท่านคงใจระซุกหลุมจริง ๆ เจี้ยวหรือ, ท่านซุกเพื่อประสงค์อันใด, จงแจ้งให้เราทราบณคนเถิก” นายสารดีทูลว่า “เพราะพระองค์ผู้เป็นโอรสพระมหากษัตริย์เป็นง่อยแลเป็นโง่มาแต่กำเนิด กษัตริย์ผู้เป็นพระบิดาจึงมีพระประกาศิตสั่งให้เสี่ยงพระองค์เสียทั้งเป็นในหลุมนี้”

อาพาชกุมารคิดในพระทัยว่า เจ้าพวกคนใจกำอำมหิต ผู้คนและคัมภีร์แก่การประหัตประหารลานชีพมนุญนำสยดสยของจะไต่ลงมือทำลายชีพเขาสู่สุญญินไปในวันแล้ว เธอจึงกล่าวว่า “ถ้าแม่พระมหากษัตริย์ ทรงรับปฎิญาณ ประทานอนุญาตสิ่ง ซึ่งเราประสงค์สักอย่างหนึ่งแล้ว เราจะกระโดดเข้าไปในพระนคร ด้วยลำพังตน และจะตั้งตนพลีให้เห็นประจักษ์” พวกเพ็ชฌฆาต จึงพากัน เข้าไป กรายทูล รายงานตามเหตุการณ์ ทูลยอชื่นต่งแต่คนจนตลอด พระเจ้าพรหมทัต ครัสต์ด้วยความเอื้ออ้อมพระทัยว่า “ถ้าอาพาชกุมารลูกเราประสงค์จะไกรราชสมบัติ ก็เป็นอันให้อภัยโทษ” แล้วพระ

องค์ จึงทรงสั่งให้จัดการตกแต่งพระนคร ถึกขงทิว ประดับประดากวักยอกไม้ต่าง ๆ สีส และประพรมด้วยสุคนธรส จนหอมตระหลบ ทั้งพระราชวัง มีผู้คนนับจำนวนต่งแสนต้นต้นพากันไปคอยคุกमारทรงพระดำเนินสู่พระราชวัง แล้วจะฟังเชอรับสั่งอีกต่อไป พอถึงเวลากำหนด อาพาชกุมารก็เสด็จดำเนินสู่พระราชวัง และเส้าพระบิดาท้องพระ โวง เขื่อนอ้อมเกล้า ถวายยังคัมแล้วกราบทูลว่า “ข้าแต่พระมหากษัตริย์ผู้เป็นพระบิดา, ข้าพระเจ้ายะได้เป็นง่อยหรือเป็น โง่ เป็นคนโง่ ปราศจากความคิดถึงที่ทรงเห็นนั้นกัหามได้ ข้าพระเจ้าอาพาชและกราบทูล ด้วย ถ้อย คำ อัน จะแจ้ง ชักเจน ทุกประการ” เชอครัสต์เห็นแล้วก็ครัสทวนถ้อยคำถวายอีกเป็นคำรบ ๒ พระเจ้าพรหมทัต จึง ครัสถามว่า ในชั้นแรกทำไมเขอจึงทำเป็นง่อยเป็นโง่ ไม่เกรเห็นพทหา เธอทูลว่า “ข้าแต่พระบิดา ในปริมชาติก่อนโพ้น ข้าพระเจ้าเคยเป็นกษัตริย์อยู่ในราชสมบัติถึง ๖๐ ปี แต่เมื่อกษัตริย์ชันษแล้ว ต้องไปสู่ทุกคติ และตกอยู่ในห้วงแห่งความทุกข์ทรมานนับ ได้ถึง ๖๐,๐๐๐ ปี เพราะเหตุที่ข้าพระเจ้ายะยังระลึกได้ ถึงความทุกข์เขวทนาอย่างแสนสาหัสที่เคยประสบมา จึงไม่ปรารถนาที่จะเป็นกษัตริย์ อีกต่อไป ข้าแต่พระบิดาทัก

พ.ศ. ๒๔๗๑

ศาสตราจารย์

ขอพระองค์ทรงประทานพระอนุญาต อย่า^๑ต้องให้ข้าพระเจ้าเข้ามาเกี่ยว^๒ข้องในโลกียกิจ^๓ของพระองค์เช่น^๔นี้เลย” พระเจ้าพรหมทัตตรัสว่า “เจ้าผู้เป็นลูก^๕ท้าว^๖ของพ่อ การที่เจ้า^๗คิดจะละทิ้ง^๘ทางโลก^๙ไป^{๑๐}ย่นมน^{๑๑}ในทางธรรมนั้น พ่อเห็น^{๑๒}คติอันนี้เป็นของสูง^{๑๓}กว่า^{๑๔}แต่ญีชีไพร^{๑๕}มากกว่า^{๑๖}เจ้า ฉะนั้น^{๑๗}ขอ^{๑๘}เจ้าจงเลิก^{๑๙}กิจการอัน^{๒๐}ยากแก่ผู้^{๒๑}มีฐานะ^{๒๒}เช่น^{๒๓}เรา^{๒๔}จะพึง^{๒๕}ปฏิบัติ^{๒๖}กัน^{๒๗}เสีย^{๒๘}เถิด”

อาพชกumar ทูลตอบว่า “ข้าพระเจ้าไม่ปรารถนา^๑ต่อ^๒ความ^๓ผาสุก^๔สนุก^๕สนาน^๖ อันเป็นอารมณ์^๗เครื่อง^๘ก่อ^๙ให้^{๑๐}บังเกิด^{๑๑}พิพาท^{๑๒}บาดหมาง^{๑๓}อย่าง^{๑๔}ไร^{๑๕}เลย ข้าพระเจ้าชอบ^{๑๖}แต่จะ^{๑๗}อยู่^{๑๘}ด้วย^{๑๙}ความ^{๒๐}โศก^{๒๑}เกี่ยว^{๒๒}สังก^{๒๓}เจียม^{๒๔}และ^{๒๕}ทรมาน^{๒๖}มากกว่า^{๒๗}อย่าง^{๒๘}อื่น^{๒๙}ๆ ใน^{๓๐}โลก เพราะ^{๓๑}เหตุ^{๓๒}อารมณ์^{๓๓}อัน^{๓๔}สนุก^{๓๕}สำราญ^{๓๖}พลิก^{๓๗}เพลิน^{๓๘}แต่^{๓๙}ความ^{๔๐}สุข^{๔๑} ซึ่งเป็น^{๔๒}มายา^{๔๓}ของ^{๔๔}โลก^{๔๕}นั้น เป็น^{๔๖}ของ^{๔๗}มี^{๔๘}พิน^{๔๙}มี^{๕๐}แสดง^{๕๑} ถ้า^{๕๒}จะ^{๕๓}เปรียบ^{๕๔}กับ^{๕๕}พิน^{๕๖}มี^{๕๗}แห่ง^{๕๘}ผล^{๕๙} คิม^{๖๐}ปากะ” ส่วน^{๖๑}การ^{๖๒}อยู่^{๖๓}สัน^{๖๔}ไถย^{๖๕}เกี่ยว^{๖๖}ถึง^{๖๗}ความ^{๖๘}สังก^{๖๙}เจียม^{๗๐}เป็น^{๗๑}อารมณ์^{๗๒}นั้น ผู้^{๗๓}ปฏิบัติ^{๗๔}จะ^{๗๕}พึง^{๗๖}ประสพ^{๗๗}สัน^{๗๘}วิเศษ^{๗๙}

ยิ่ง^๑รส^๒แห่ง^๓อมฤต^๔” อาพชกumar คริ^๕เพียง^๖เท่านั้น^๗แล้ว^๘กัน^๙อยู่^{๑๐}.

ส่วน^๑พระเจ้าพรหมทัต^๒ ยัง^๓ทรง^๔เห็น^๕อยู่^๖ว่า^๗อำนาจ^๘ราช^๙ศักดิ์^{๑๐}แห่ง^{๑๑}กษัตริ^{๑๒} ย่อม^{๑๓}จะ^{๑๔}มี^{๑๕}มา^{๑๖}ซึ่ง^{๑๗}ความ^{๑๘}สุข^{๑๙}นาน^{๒๐}ย^{๒๑}การ^{๒๒} จึง^{๒๓}ตรัส^{๒๔}ทวน^{๒๕}ถาม^{๒๖}เขา^{๒๗}ว่า^{๒๘} “เจ้า^{๒๙}มี^{๓๐}เหตุ^{๓๑}ผล^{๓๒}อย่าง^{๓๓}ไร^{๓๔}จึง^{๓๕}ว่า^{๓๖}ไม่^{๓๗}ควร^{๓๘}จะ^{๓๙}เป็น^{๔๐}กษัตริ^{๔๑} ชอบ^{๔๒}แต่^{๔๓}จะ^{๔๔}ฆ่า^{๔๕}เพี้ย^{๔๖}คน^{๔๗} เป็น^{๔๘}ญี^{๔๙}ชน^{๕๐}ทุก^{๕๑}ชี^{๕๒}เวทนา^{๕๓}อยู่^{๕๔}ใน^{๕๕}ป่า^{๕๖} อัน^{๕๗}อ้าง^{๕๘}อ้าง^{๕๙}ปราศ^{๖๐}จาก^{๖๑}มนุษย์^{๖๒} ก็น^{๖๓}ง^{๖๔}เล่า”

อาพชกumar ทูลว่า “ขอ^๑พระองค์^๒ทรง^๓ดำริ^๔ให้^๕ลึก^๖ซึ้ง^๗ว่า^๘ อัน^๙ความ^{๑๐}สุข^{๑๑}แล^{๑๒}ก^{๑๓}ษัตริ^{๑๔}ชน^{๑๕}ย่อม^{๑๖}เป็น^{๑๗}ของ^{๑๘}ค^{๑๙}กัน^{๒๐} เม^{๒๑}ม^{๒๒}สุข^{๒๓}แล^{๒๔}ก^{๒๕}ษัตริ^{๒๖}ชน^{๒๗}ย่อม^{๒๘}มี^{๒๙}ทุก^{๓๐}ชี^{๓๑}แล^{๓๒}ก^{๓๓}ษัตริ^{๓๔}ชน^{๓๕}มี^{๓๖}สุข^{๓๗} วน^{๓๘}เวียน^{๓๙}กัน^{๔๐}อยู่^{๔๑} ไม่^{๔๒}รู้^{๔๓}จัก^{๔๔}จบ^{๔๕}จัก^{๔๖}สิ้น^{๔๗} ความ^{๔๘}พระ^{๔๙}องค์^{๕๐} จะ^{๕๑}ทรง^{๕๒}อนุญาต^{๕๓}ให้^{๕๔}ข้าพระเจ้า^{๕๕}ออก^{๕๖}ไป^{๕๗}ทำ^{๕๘}ทม^{๕๙}ถกรรม^{๖๐}ถึง^{๖๑}สัน^{๖๒}ไถย^{๖๓}เกี่ยว^{๖๔}ใน^{๖๕}ป่า^{๖๖}แต่^{๖๗}คำ^{๖๘}พ^{๖๙}ง^{๗๐} เพื่อ^{๗๑}หลีก^{๗๒}เล^{๗๓}ี่ยง^{๗๔}ให้^{๗๕}พ^{๗๖}น^{๗๗}เสีย^{๗๘}ซึ่ง^{๗๙}วิ^{๘๐}ญ^{๘๑}สัง^{๘๒}สาร^{๘๓}เหล่านี้^{๘๔}เถิด”

พระเจ้าพรหมทัต^๑ มิ^๒ได้^๓ทรง^๔คอย^๕ประ^๖การ^๗ใด^๘ กลับ^๙มี^{๑๐}พระ^{๑๑}ณ^{๑๒}นา^{๑๓}ให้^{๑๔}เขา^{๑๕}พ^{๑๖}ง^{๑๗}ถึง^{๑๘}ความ^{๑๙}วัน^{๒๐}รม^{๒๑}ย^{๒๒}ต่าง^{๒๓}ๆ ซึ่ง^{๒๔}กษัตริ^{๒๕}จะ^{๒๖}พ^{๒๗}ง^{๒๘}มี^{๒๙} แม้^{๓๐}เพียง^{๓๑}ใน^{๓๒}พระ^{๓๓}ราช^{๓๔}สำนัก^{๓๕} ก็^{๓๖}ล้วน^{๓๗}แต่^{๓๘}เป็น^{๓๙}ร^{๔๐}ม^{๔๑}ณ^{๔๒}ย^{๔๓}สถาน^{๔๔} ย^{๔๕}ร^{๔๖}ง^{๔๗}ไป^{๔๘}ร^{๔๙}ย^{๕๐}ด้วย^{๕๑}เครื่อง^{๕๒}

๑ เห็น^๑จะ^๒เป็น^๓คิม^๔พ^๕ากะ^๖ ซึ่ง^๗แปล^๘ว่า^๙ผล^{๑๐}ไม้^{๑๑}ที่^{๑๒}สุก^{๑๓}ใน^{๑๔}ฤดู^{๑๕}อื่น^{๑๖} หรือ^{๑๗}ผล^{๑๘}มะ^{๑๙}ไฟ^{๒๐} การ^{๒๑}ที่^{๒๒}ลง^{๒๓}ไถย^{๒๔}ผล^{๒๕}มะ^{๒๖}ไฟ^{๒๗}ว่า^{๒๘}เป็น^{๒๙}ผล^{๓๐}ไม้^{๓๑} อัน^{๓๒}มี^{๓๓}พิน^{๓๔}มี^{๓๕} คง^{๓๖}หมาย^{๓๗}ว่า^{๓๘}กิน^{๓๙}มาก^{๔๐}จน^{๔๑}เกิน^{๔๒}สม^{๔๓}ควร^{๔๔} ไม่^{๔๕}ใช่^{๔๖}กิน^{๔๗}แต่^{๔๘}พ^{๔๙}ระ^{๕๐}มาณ^{๕๑} ซึ่ง^{๕๒}เม^{๕๓}อก^{๕๔}ิน^{๕๕}ก็^{๕๖}ร^{๕๗}่อย^{๕๘}ปาก^{๕๙}ขอ^{๖๐}ย^{๖๑}อื่น^{๖๒} แต่^{๖๓}เม^{๖๔}อ^{๖๕}ล^{๖๖}ง^{๖๗}ล^{๖๘}้า^{๖๙}ล^{๗๐}อ^{๗๑}ลง^{๗๒}ไป^{๗๓}แล้ว^{๗๔} อา^{๗๕}ก^{๗๖}เกิด^{๗๗}ไถย^{๗๘}จริง^{๗๙} อย่าง^{๘๐}ว่า^{๘๑}ก็^{๘๒}เป็น^{๘๓}ได้^{๘๔}.

พ่อเฒ่า

พฤษภา

หอมและคอกขยุฒชาติสังกลิ่นตระหลบ มีแต่
ความสงย ปราศจากภยันตราย หากจะ
กล่าวกรายไปณที่ใด จะได้ยินแต่เสียงทิวาท
ดนตรีอันไพเราะ ถึงยามเหมาะที่จะบรรทม
นางสนมพนักงานก็โยกยักพิศม์ เลิกยก
ที่มีสัสนัยสยพร้อมทั้งเชยอันอ่อนนุ่มมาถวาย
เสื่อผืนประดัยกายก็ล้วนแล้วด้วยแพรพรรณ สิ่ง
สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือการบริโภคน้ำ เจ้าหน้า
ที่โยกย้ายเลิกประดัยแต่สิ่งอันโอชะรสมีรู้จัก
เยื่อ ส่วนการอยู่ทนทุกข์ทรมานในย่านนั้นเล่า
จะเอาสุขขทัยไหนมา เจ้าจะค้องนอนตากตา
หลับ ๆ คน ๆ ใด โคนไม้ อันหนาวเย็น แม้
ฟักหอมกลิ่นก็เกียดยากแกล่น ไต่เต้าโยไม้
มาปูสากเป็นแท่นสำหรับนอน สุนัขจิ้งจอก
จะเห่าหอนประสานเสียงฟังก็มิยนาท ฝ่าย
สัตว์ร้ายมฤคชาติก็ระเฝ้าแต่รบกวน เครื่อง
นุ่งห่มที่พอควร แก้อัดทภาพ คือกะพุ่มไม้เท่านั้น
แหวะ มีอาหารที่ขึ้นว่าก็ล้วนแต่เลือกมันผลไม้
และน้ำอุ่นชุ่มชื้นสักเป็นคัม "

อาพชกumar ทูลตอบว่า "นักปราชญ์ย่อม
สรรเสริญการอยู่ทนทุกข์ทรมานในป่า นุ่งห่ม
ด้วยเปลือกไม้ ใช้ผลไม้เลือกมันเป็นอาหาร
และเอาสัตว์มาเป็นเพื่อน ว่าเป็นความสุข
ประเสริฐกว่าเป็นกษัตริย์ ซึ่งโดยปกติมีแต่

การทำลายล้างชีพและจำรองเขย่นคัมมนุษย์ซึ่ง
นับว่าเป็นภัยแก่ชีวิตของตนในภายหน้า เพราะ
ฉะนั้นขอพระองค์ จงทรงพระกรุณา อนุญาตให้
ข้าพระเจ้าออกจากพระนครไปกระทำการมถกรรม
ในป่าเถิก "

พระเจ้าพรหมทัตตรัสตอบว่า "ดูกรลกรัก
ของบิดา ก่อนที่เจ้าจะตกลงละทิ้งเสียซึ่งทาง
โลก ขอเจ้าจงตอบปัญหาที่ข้าจะถามสัก ๓ ข้อ
ก่อนคือ เมื่อคราวเจ้าเห็นความมั่งคั่งและ
ราชอาณาเขตแห่งกรุงพาราณสี อันกว้างใหญ่
ไพศาลนั้น เจ้าถามว่า "ในกรุงพาราณสี
มีผู้คนอยู่บ้าง หรืออ้างว่างปราศจากมนุษย์
นั้น เจ้าหมายความว่ากระไร ?" อาพช
กumar ทูลตอบว่า "ข้าแต่ พระ มหา กษัตริ
ข้าพระเจ้ากล่าวเช่นนั้นเพราะเห็นว่ามี
พระองค์ช่วยสั่งให้ลงทัณฑ์ โทษข้าพระเจ้าอย่าง
สาหัสถึงประหารชีวิต ข้าพระเจ้าไม่เห็นมี
ผู้ใดแม้แต่สักคนเดียวเอ๋ยปากทูลถามพระองค์
ว่าทำไมจึงทรงทำดังนี้เพียงนั้น "

กษัตริตรัสว่า "โอ! เจ้าลกรักตามที่เจ้า
ตอบนั้นว่าถูกต้อง ๓ หละ ก็แต่เมื่อเจ้าเห็น
คนหามหีบศพมา เจ้าถามว่า ศพนั้นเป็นทวาร
ศพคนตายหรือคนเป็น ชะนี้ เจ้าหมายความว่า
อย่างไรเล่า ?" อาพชกumar ทูลตอบว่า

พ.ศ. ๒๔๗๑

ศาสตราจารย์ไม

“ข้าแต่พระบิดา คำถาม ชื่อนี้ ข้าพระเจ้า
หมายความว่า ถ้าผู้ตายและทั้งทราศศพไว้
ให้เขาแยกเข้ตามมา เป็นผู้ประกอบกรรม
ทำบาปหาคุณความดีมิได้แล้ว ทราศศพนั้น
ก็นับว่าเป็นทราศศพคนตาย ถ้าแต่ละผู้ตายซึ่ง
เป็นเจ้าของทราศเคยประพฤติแต่ในทางอันเป็น
กุศล มิได้ประกอบกรรมทำชั่วแล้ว แม้ผู้นั้น
จะดับสูญไป ก็ยังได้ชื่อว่าไม่ตาย ทราศศพ
ของผู้นั้นจักเป็นทราศศพคนเป็นอยู่เสมอ”

กษัตริย์ตรัสว่า “คำตอบของเจ้าข้านี้ก็ถูก
แต่ก็ขอโทษที่เจ้ากล่าวเมื่อเจ้าเห็นกองเจ้าว่า
ถ้าแม่ ไม่มีใครกินเสียจนหมด ก็อาจมีมาก
ขึ้นได้ทั้งเดิมมัน เจ้าหมายความว่าอะไร?”
อาพชกุมารทูลตอบว่า “ข้าแต่พระบิดา ข้าพระเจ้า
กล่าวเพราะเห็นว่า โภยปกติผู้ประกอบ
กสิกรรมทำไร่นา เมื่อได้นำพืชพันธุ์มาเพาะ
ปลูกไว้ แม้พืชพันธุ์นั้นจะน้อยหรือมากปาน
ใดก็ตาม พืชพันธุ์อาจเกิดออกดอกผลมาก
ขึ้นอีกหลายเท่า แต่ครั้นเมื่อเก็บเกี่ยวมาแล้ว
จำหน่ายขายหรือบริโภคเสียจนหมดจนสิ้น ก็
คงไม่เหลือพืชพันธุ์ที่จะเพาะปลูกให้เกิดดอก

ออกผลต่อไปได้ฉันใด ผู้ถึงแล้วซึ่งคุณธรรม
ทั้ง ๓๐ ประการ แต่หากไม่ปฏิบัติให้สม่ำเสมอ
ธรรมทั้งนั้นอาจจะเสื่อมทรมานสูญสิ้นไปได้ตลอด
จนรากเหง้าเคঁเดิม แล้วและผู้นั้นก็จะปราศจาก
ทางแห่งความสุข ทำเนิรไปส่ทุกซ่และถึง
ซึ่งความพินาศ ข้าพระเจ้าเห็นการดังนี้
แลพระเจ้าข้า”

เมื่อพระเจ้าพรหมทักไ้ทรงฟังถ้อยคำของ
พระโอรส ดังนี้แล้ว ก็เข้าส่วมกอด ทรง
พระกรรมแสง ยอมประทานพระอนุญาตตามที่ขอ
ประสงค์ แล้วและพระองค์ยังได้ทรงอนุญาต
ให้ยุริษผู้เป้นบุตรอำมาตย์ทั้ง ๕๐๐ คนโดยเสด็จ
ด้วย นับแต่กาลนั้นมา อาพชกุมารซึ่งเคย
มีสมญาว่า ‘เจ้าร้อยโย’ ก็ได้รับนามใหม่
ว่า ‘ศาสตราจารย์โย’ ครั้นเมื่อฤๅษีผู้เป้น
อาจารย์ลวงลัษย์ดับสิ้นช้ไปแล้ว พระองค์ก็
ทรงทำหน้าที่เป็นอาจารย์ ทรงสั่งสอนสานุศิษย์
ตลอด จน ผู้ที่ สละ ละ ทั้ง ทรมณ์ สัมบัติ มา ดือ
สัน โทษ บำเพ็ญทรมอดกรรม อยู่กับ พระองค์
สืบ ต่อ มา ตลอด กาล แห่ง ชีวิต ของ พระองค์
นั้นแล ฯ

เมตตากรรณา ตกข้อ

๖๖ พระรรณะเทพาัย

คำสอน สำคัญที่ องค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าของเราได้ประทานไว้เป็น
ธรรมะสำหรับฝูงชนทั่วไป ยกเว้นขว เพื่อความ
ศานติสุข คือ ให้มีความเมตตากรรณาต่อกัน
นั่นเอง ที่ไหนถ้าเขย่มไปด้วยธรรมะของตนแล้ว
ที่นั้นย่อมเย็นที่สงบโดยปราศจากข้อสงสัย ผู้
ที่หวังตั้งใจจะประพฤติและยก ความเมตตา
กรุณาเป็นสรณะแล้ว ก็ควรต้องใช้ความพิณิจ
พิเคราะห์อย่างรอบคอบเสียก่อน ไม่ใช่จะให้
เมตตา กรุณา อย่างไม่คิด, อย่างตะพึดตะพือ
ไป.

๐

๐

๐

วันหนึ่ง ในกาลครั้งกระโน้น นายเมตตา
ยทธรไปใน วนะแห่งหนึ่ง ได้ยินเสียงคนร้อง

ขอความช่วยเหลืออยู่ริมมรรคา ก็สาวเท้าไป
ตามเสียงนั้น ไม่ไกลจากทางเดินก็มากน้อย
มีบ่อร้างบ่อหนึ่ง ลึกพอที่จะห้ามผู้ตกลงไปแล้ว
บ้นย้ายจนได้ และเจ้าของเสียงที่นายเมตตา
ได้ยินก็อยู่ในบ่อร้างนั่นเอง. นายเมตตาผู้
เต็มด้วยเมตตาคำจิต พอทราบแน่ว่าคนตกบ่อ
ร้องขอให้ช่วยเหลือ ก็ปลุกเชือกลงจากบ่า
(เชือกผูม้เชือกคิฟตัวไป เพื่อทำธุระบางอย่าง
เส้นไม่เล็ก และไม่สั้นด้วย) โยนปลายเชือก
ข้างหนึ่งลงไปในบ่อทันที. ผู้เคราะห์ร้ายในบ่อ
เห็นเช่นนั้น อารวมค้ำใจ คว่ำปลายเชือกได้
ก็รีบสาวอย่างไม่คิดชีวิต การณ์ปรากฏว่า
นายเมตตาไม่ทันปล่อยเชือกก็กลายหล่น และ
มีกำลังไม่ทันเทียมกับคนในบ่อ นายเมตตา

พ.ศ. ๒๔๗๑

เมตตากฤณาตกบ่อ

เลยถูกกระซากลากตกตามลงไปนั้น ชั่ว
ในเวลาอันรวดเร็ว.

ในบ่อนั้น มีคนตกอยู่เป็น ๒ แล้ว

◎ ◎ ◎

นาย กรณา อาชีพ คงจะทำงานเกี่ยวกับ
นายเมตตา เมื่อเกิดไปใกล้บ่อร้างก็ได้ยิน
เสียงร้องให้ช่วยเหลือ และนายกรณาก็รีบ
คว้า กรณาคิด ก็ได้กระทำโดยไม่รีรอ เช่น
เกี่ยวกับนายเมตตา (มีเชือกติดตัวไปเหมือน
กัน และรีบ โยนปลายเชือกลงไปในบ่อนั้นที่
เหมือนกัน !)

ตอน ค่อยไปไม่จำเป็น จะเขียนเล่า ก็ได้ ว่า
นายกรณา แกร่งเดียว หรือรู้แรง ๒ คนในบ่อ
ผู้กระหายจะยื่นขาขึ้นให้พ้นความมืด ความชื้น
ความแฉะ. อย่างไรก็ตาม นายกรณา ถูก
ทั้ง ตกตาม ๒ คน ลงไป รวดเร็วกว่า เมตตา
นายเมตตาถูกคนนั้น.

เมตตาและกรณาตกบ่อเสียแล้ว

◎ ◎ ◎

นายเมตตา และอเบกขาเถร มา ตามทาง
ใกล้บ่อ ได้ยินเสียงปรกซกกันออดอง ก็เข้าไป
ชะโงกดู ทรายความประสงคของคนที่ ๓
เบื้องล่างแล้ว ก็ปรึกษากันระหว่าง ๓ คนนั้น

ครั้นตกลงเห็นชอบด้วยกัน เมตตาที่ผูกปลาย
เชือกข้างหนึ่ง (คนเคียวทางแถบคุ่มเชือก
ติดตัวทุกคน) ไว้ที่โคนต้นไม้ใหญ่ ฝ่าย
อเบกขา หย่อนปลายเชือกอีกข้างหนึ่งลงไปใน
บ่อ พยายามดึงให้ผลัดกันโตนเชือกได้ขึ้นมา
ทีละคน หรือถ้าผู้ใดอ่อนกำลังมาก ก็ให้เอา
ปลายเชือกผูกกับแนวเข้าไว้ เพื่อได้ช่วยกัน
ฉุดขึ้น ในที่สุดทุกคนขึ้นจากบ่อได้

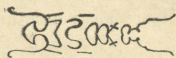
◎ ◎ ◎

นิทานเปรียบเทียบกับชนนั้น ก็พอเป็น
อุทาหรณ์เพื่อพิจารณาได้บ้างกระมังว่า ความ
เมตตากรณาเป็นธรรมประเสริฐ ทุกคนควร
ยึดมั่นหลักธรรม แต่ก็ควรตั้ง เมตตากรณา
แต่สิ่งที่ไม่สมควร หรือด้วยความพินิจพิจารณา
ด้วย.

ธรรมดา แห่ง พระพุทธเจ้า

๒๑

พอกล่าวว่า วิสาขะ เจตสิกก็แล่นปราก
ถึงพระพุทธเจ้า เพราะเป็นเครื่องหมาย อัน
สำคัญถึงวันที่ พระองค์ ประสูติและ ตรัสรู้และ
นิพพาน. ถ้ากล่าวตามประวัติที่ทราบกันอยู่
แล้ว ก็หมายเอาพระพุทธเจ้าพระองค์เดียว
คือ พระสิทธัตถะศาogyโคกมบรมสุทโชนันสิห
สัถยาภิตยพันธุ ผู้พระโอรสแห่งพระเจ้า
สุทโชนะศาogyราชาธิบดี กรุงกิลพัสดุ์, อัน
นับว่ากล่าวนั้นเป็นเอกชน. เมื่อกล่าวความนั้นแห่ง
ศาลาหนึ่งแล้ว พระพุทธเจ้ามีมากมาย ห้ามแต่
พระองค์เดียวไม่. ศาลานั้นมีความว่า “พระ
พุทธเจ้าทั้งหลายที่ล่วงมาแล้วก็ พระพุทธเจ้า

ทั้งหลายในภายหน้าก็ พระพุทธเจ้าเคยคน
ก็ ที่ ซึ่งช่วยให้ โลกหายโศก ล้วนทรง
เคารพในพระสัทธรรม: นี่เป็นธรรมคาแห่ง
พระพุทธเจ้าทั้งหลาย.” อีกประการหนึ่ง ตาม
นัยแห่งศาลา นั้นแม้พระพุทธเจ้าจะมีมากมาย
หลายพระองค์ก็จริง, พระองค์ มีธรรมคาที่ร่วม
กันหมด คือความทรงเคารพในพระสัทธรรม.
เมื่อส่วนสำคัญที่สุดคือพระสัทธรรม อัน
พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ย่อมทรง เคารพ ด้วยกัน
ฉะนั้น ความตรัสรู้ของพระองค์ก็ควรร่วมกัน
กล่าวคือตรัสรู้พระสัทธรรมนั่นเอง. เพราะฉะนั้น
ในวาระแห่งวิสาขะนี้ ข้าพเจ้าขอเชิญ

พ.ศ. ๒๔๗๑

ธรรมดาแห่งพระพุทเจ้า

พระพุทเจ้าคุณอันเป็นธรรมดาของท่าน ที่พระพุทเจ้าต้องมีสมรรถในพระองค์ มารำพันความความเลื่อมใสของข้าพเจ้า.

พระพุทเจ้าคืออะไร?

ข้อแรก ก็คือ พระองค์เป็นผู้มีญาณ
ทรงเห็น ทรงรู้ ทรงเห็นด้วยพระองค์เอง.
พระพุทเจ้าพจน์ มีว่า “เมื่อเห็นทุกข์ในทาง
ทรงเห็นทั้งหลายมีไว้ ถิ่นมั่น, ค้นหาความจริง
ต่อไป เราได้ประสบความสงบจิต.” และคือ
เป็นผู้ชนะอย่างไม่มีเวลาแพ้, ทรงเห็นธรรม
แจ้งชัดปราศจากความตะนึ่งขัดข้องมา. ด้วย
เหตุนี้ จึงทรงสอนให้ปฏิบัติพระศาสนาแต่ใน
ปัจจุบัน เพราะจะกล่าวถึงชาติอดีตหรืออนาคต
ก็เป็นการให้ผู้อื่นกระแนะทางสน. เมื่อพระองค์
ทรงใช้ พระกิจข สอดส่อง เหตุการณ์ ทันสมัย
แล้ว ทรงสอน พระศาสนาให้เราเห็น เหตุการณ์
นั้นไว้แก่แก่ จึงมีผู้ชำนานพระนามว่าจักขมา
แปลว่าผู้มีตา, และเหตุการณ์ ที่ทรงเห็นแล้ว
นำมาแสดงแก่บริษัทรณ ไม่มีส่วนยกพร่อง จึง
มีพระนามอีกว่า สัมมจักขุ แปลว่าผู้เห็น
ธรรมทุกด้าน; ส่วนที่ทรงเห็นนั้นแล้ว ก็มีใช้
คนเล่น แต่ทรงเล็งเห็นธรรมอย่างละเอียด
สุขุม. ครั้นทรงเห็นธรรมประกิจขแจ้งเช่นนี้
ก็มีพระมหากรุณา ทรงนำธรรมนั้น ๆ มาแสดง

ให้ โลกเห็นชัดด้วย จึงทรงเป็นดวงตาของ
โลก. ฉะนั้น พระองค์ย่อมทรงพระคุณเต็ม
เปี่ยม พะทีจะบรรทุในคำเรียกว่า สัมพุท
ผู้ตรัสรู้พร้อม. ด้วยความตรัสรู้เช่นนี้แล พระองค์
หลุดจากโลกพันไปได้ และความทุกข์ของอยู่
ในโลกเป็นอวิชชา. ส่วนความที่หายข้อง
แล้วเป็นวิชา.

ข้อที่ ๒ พระองค์เป็นผู้มีผู้สละ โลก ออกจากการครองเกาะ สู่ความเป็นผู้ไม่มีเรือน,
เพราะการครองครองเกาะเรือนก่อให้เกิดความ
ยุ่งยากเศร้าหมอง. พระผู้มีคุณไม่มีมีความ
หมายคาตตะเน, ท่านได้สละแล้วซึ่งกิจอยู่ใน
ลัทธิทุกอย่าง; ไม่ได้เคียงกับใคร ๆ หนึ่ง;
ไม่มีความชอบความชิงในสิ่งใด ๆ; วางเฉย
ในการเรียน; ไม่ยึดมั่นในความดีความชั่ว;
ตัดเสีย แล้ว ซึ่ง ก็ เลศ และ คัด หาทรงสิ้น;
ปราศจากเค้าให้เป็นเครื่องกำหนัดหมาย; และ
ไม่มีเครื่องกังวล. เป็นผู้อยู่คงที่; ถึงจะอยู่
ในฐานะเช่นไร ๆ ก็ไม่มีอาการแปรปรวนหลก;
นั่งประจำนาลก; สงบรำบ; ถึงแล้วซึ่ง
ความร่ายกาย; มีความรู้สึกเจนว่า ความสุข
ที่สถิตนอยู่ในความสงบ; ไปแล้วสู่ความสงบ
อันไม่ตาย คือสภาพอันไม่แปรปรวนแห่ง
นิพพาน. สภาพนี้จะให้ปรากฏได้อย่างไร?

สาธกัษณ

พฤษภ

ก็โดยความกัณฑ์แห่งวิญญาณ (วิญญาณสส
นิโรธเน นกัถิ ทุขสส สมภโว.) วิญญาณ
กัณฑ์ใดอย่างใด ? ก็โดย ความกัณฑ์ แห่ง
เวทนา "

อกุศล (ตามหลักแห่งพระพุทธเจ้า)
คืออะไร ?

ว่าโดยหลักแท้ อกุศล รวบรวมก็คือนันทา
(ความทะยานอยาก) โดยทั่วไปคือ ภาวนันทา
(ความอยากให้คงอยู่) และที่ล้าคณิกคือ
คันทา อันเกี่ยวกับนามรูป. เมื่อมนุษย์ยัง
ให้คันทาทางไปทวายโค ก็ย่อมถูกชักไปใน
ภพทวายนั้น เพราะเมื่อมีเกิดก็ต้องมีตาย. ภพ
ใดชื่อว่า "กระแสนแห่งมรณะ" และย่อม
แห่งมาร. ผู้ซึ่งวนเกิดเวียนตายอยู่ในสังสาร
วัฏฏ์เป็นผู้ไม่รู้.

แต่ คันทา นั้น เกิด ขึ้น ก่อน ใน รูป ภาย,
เพราะฉะนั้น อกุศล ย่อม อาศัยอยู่ใน รูป ภาย.
ฉะนั้น นี้ว่า ร่างกาย ของ มนุษย์ เป็นสิ่งที่พ
วังเกียร.

บรมสุขคืออะไร ?

ว่าโดยหลักแท้ ก็คือความหลุดพ้นจาก
คันทาโดยอาศัยสันติซึ่งพระพุทธเจ้าทรงสอน

โดยปริยาย บรมสุขคือความหลุดพ้นจาก
รูปกาย. เพื่อที่จะไม่ต้องเกิดอีกต่อไป มนุษย์
ต้องทำลาย อูปิ (เครื่องพัวพัน ไตน์กันขันธ์,
กาม, กิเลส และกรรม) และวางเสียซึ่งรูป
ขันธิ. ผู้ประกอบด้วยอวิชชาอันนี้แต่จะก่ออูปิ
เวียนว่ายอยู่ในสังสาร. ผู้รู้ย่อมมีไคอยู่ใน
เวลา, ท่านเห็น โลกเป็นธรรมอันว่างเปล่า, ถือ
ว่าสิ่งใดๆหาไม่มีอยู่จริงไม่. ผู้ซึ่งมีใจอันไม่โยก
ในภพหน้า หรืออีกนัยหนึ่ง ผู้รู้, ซึ่งทำลาย
เชื้อแห่งชาติและภพแล้ว, ย่อมดับไปทั้ง
ทำนองดวงประทีป. เปลวไฟที่ถูกลมแรงพัด
ดับ นับว่าอยู่ไม่ไคฉนโค, มนุษย์พ้นแล้วจาก
นามและรูปก็ย่อมดับไปและนับว่ามีอยู่ เป็นอยู่
ไม่ไคฉนนั่น. สำหรับผู้ ซึ่งถึงความดับแล้ว,
หาไม่รูปไม่ และเครื่องหมายซึ่งชนทั้งหลาย
จะกำหนดได้ว่า ท่านมีอยู่เป็นอยู่นั้น ก็ไม่มี
อีกต่อไป.

๑ อชฎกตถา พหิททา ฯ เวทน นานินนโท เหวสคัสส รโรโต วิญญาณ อปรุชณกั ๑

สาธุ !

นาคะประทีป.

บ้านนายจิต

เวลานี้เป็นเวลาเย็น ข้าพเจ้านั่งรอเวลา
เผาศพอยู่เชิงภูเขาทอง ข้าพเจ้าพูดกับผู้ที่
รู้จักกันถึงเรื่องความเกิด ความตาย แลพูด
กันถึงว่าเกิดมากกว่าตาย

“เกิดมากกว่าตายไม่ได้”

คนที่พูดนั้นเขารู้ว่าเขารู้เท่า

“ตามรายงานที่ผมเห็น ๆ มา จำนวน
คนเกิดมากกว่าคนตาย” ข้าพเจ้าพูด

“จำนวนคนเกิดมากกว่า จำนวน คนตาย
ไม่ได้” นายเทพพูด “เพราะคนเราเกิด

คนละครึ่ง ตายคนละครึ่ง จำนวนเกิดจำนวน
ตายจึงต้องเท่ากันเสมอ”

“แต่ในชั่วระยะเวลาอันมีกำหนด สถิติ
ปรากฏว่าคนเกิดมากกว่าคนตาย” ข้าพเจ้า
เถียง

“กาลไม่มีระยะกำหนด” นายเทพก็เถียง

“เพราะกาลไม่มีทั้งต้นแลไม่มีที่สุด เป็นกาล
อยู่ นิรันดร มนุษย์ มาคิดเป็น ระยะเวลา
ขึ้นเพื่อสะดวกสำหรับคำนวณความ เติบอง หรือ
เพื่อให้บางคนฆ่า แต่ฆ่าเวลาให้ตายให้
เติบองนั้นฆ่าไม่ได้ แต่ไม่มีวันแก่ได้ตายได้
เหมือน—เหมือนบ้านของนายจิต”

“บ้านของนายจิตตายได้?”

เวลานั้นเทศน์จบ พระสวดสคัยปรกณ

แสงทอง

พฤษภ

“ตายได้ ถ้าอยากทราบ จะเล่าเรื่อง
บ้านของนายจิตให้ฟัง”

นายเทพเล่าว่า:

“ครั้งหนึ่งมีชายคนหนึ่งชื่อนายจิต มี
เพื่อนอยู่สองคน ชื่อนาย กลี กับนายศรี ความ
สนิทซื่อซอกกันตั้งแต่เด็ก ยิ่งมีอายุ
มากยิ่งสนิทกันมากขึ้น กลี กับศรีอยู่ในบ้าน
จิต บ้านจิตงามมาก เป็นเคหาสน์ใหญ่
ได้รับจากบิดาเมื่อเวลาเกิด บ้านนี้ไม่ใช่บ้าน
ของบิดา”

“บิดาอยู่บ้านไหน?”

“บิดามีบ้านอยู่อีกต่างหาก เขายกบ้าน
ให้บุตรเมื่อยุติเรียกชื่อเคหาสน์นี้ว่า
บ้านชะ”

“พอจิตโตก็ทำนุบำรุงแล ขยับขยายบ้าน
ขึ้น ใคร ๆ เห็นก็ชมว่างาม คนแก่ ๆ
มองบ้านนก็ด้วยความกังวล ยิ่งก็เอาใจช่วย
เพื่อว่าเจ้าชะบ้าน จะไ้ อยู่ คือ ไป ด้วย ความ
จำเริญ”

“บ้านทั้งภายในแลภายนอก เป็นสถาน
ควรที่มนุษย์จะสิ่งอาศรัยด้วยประการทั้งปวง มี
สิ่งซึ่งควรทองการพริ้มทออย่าง ไม่มีอะไร
ที่ไม่งามแลไม่ก็ ภายในบ้านยังมีสิ่งที่น่า
ประหลาดต่าง ๆ มีห้องใหญ่ห้องน้อยตลอด

จนห้องลับที่ใคร ๆ นอกจากจิตไม่อาจแลเห็น
มีหนทางคมนาคมได้ ทั่วกันทั้งเคหาสน์”

“พอจิตอายุได้ สัก ๕-๖ ขวบก็คบเพื่อน
สองคน คือ กลี กับศรี อายุรุ่นราวคราว
เดียวกัน เมื่อคบกันนั้น กลี กับศรีเข้าไปอยู่ใน
บ้านแล้ว”

“ใครพาเข้าไป?” คนข้าง ๆ ถาม

“ไม่มีใครพาเข้าไป” นายเทพตอบ

“เป็นคนเกิดในบ้านนั่นเอง นายจิตพี่รักก็คบ
ก็คบไว้เป็นเพื่อนทั้งสองคน แล้วรักกันยิ่ง

เสียกว่าเพื่อนธรรมดา เรียกว่าอย่างไร? เรียก
เพื่อนน้ำใจได้ไหม? เพื่อนสองคนนี้มีลักษณะ
ต่างกัน ศรีนั้นลำสันแข็งแรงแดงอาหาเป็น
ชายชาติมีเสน่ห์ในอุปนิสัย จิตกับศรีสนิท
กันมาก แลศรีมักจะเอาจิตไว้ด้วย ศรีพา
ไปทางไหนจิตมักตาม ศรีเป็นผู้พาเสมอ
เวลาเล่นก็สรวลเสเฮฮาว่าวิ่ง ใครเดินผ่าน
บ้านนั้นไประไ้ ยินเสียงหัวเราะถึง”

“กลีนั้นต่างกับศรี เป็นเด็กอ่อนแอแล
ขี้อ่อน รูปร่างไม่ได้ลักษณะ เกียจคร้าน
อุปนิสัยสันดานอย่างไรพรรณนาไม่ถูก นำ
ทระศมากกว่าน่าสมเพช จิตไม่ค่อยแยแสนัก
แต่ไม่ค่อยรักกลีเหมือนรักศรี ก็ก็ไป
อย่าง เพราะเล่นกับศรี จิตก็ขื่น แลเป็นสุข

พ.ศ. ๒๔๗๑

บ้านนายจิต

มากขึ้น พวกผู้ใหญ่ของจิตก็ชอบ”

“ครั้นเมื่อายพอเข้าโรงเรียน ศรี ก็ไปช่วย
กับจิต กลไปช่วยไม่ได้ เพราะโรงเรียน
ทั้งหลายยอมทำจิตคนอย่างกลไม่ให้เข้าไปได้
จิตเรียนวิชาสูง ขึ้น ไปเท่าใด ศรีก็ ตาม เป็น
เพื่อนเรียนกันไปด้วย นาน ๆ กลจึงแอบไป
เยี่ยมจิตสักครั้ง ครึ่งหนึ่ง กล สอนให้ จิต ปาก

บอน เป็นผลทำให้ นักเรียน ๆ ถูกติไป
หลายคน ครึ่งหนึ่งกลเห็นจิตนั่งวิตกกถ
ว่าจะสอบไล่ตก กลจึงสอนให้ ขโมยข้อ
สอบไล่ จิตปรึกษา ศรี ศรีห้าม กลกับศรี
เถียงกัน จิตมีความวิตกกถอยู่แล้ว ก็เห็นค
ความคำแนะนำของ กล นัยนี้แต่วันนั้นมา
ที่เกี่ยว กลสนิทกับจิตยิ่งขึ้น จนมีน้ำหนัก
กำลังกันกับ ศรี ในการ เป็น เจ้าหัวใจ จิต
การเป็นทั้งนี้เรื่อยมาจน กระทั่ง จิต ออก จาก
โรงเรียน เข้าทำราชการ แลจนกระทั่ง
มีภรรยา ความประพฤติของจิตทราย โทที่
สมาคมกับศรีก็กลเสื่อมด้วย ทรายโทที่
คบกับกลก็มีแต่ทำความเลวทราม แต่จิตก็
ยังมีสติสัมปชัญญะ ว่าลึกลับได้ ใน ภายหลัง
ได้ คิดอุปสมอว่าจะเลิกคบค้าสมาคม กับ กล
แต่ยังอาลัยอยู่ว่า กลมีวิชาแปลก ๆ มีของ
ประหลาด ๆ มาล่อให้หลงแลให้สนุกได้ เสมอ

แลจิตมักจะหลงใหลใฝ่ผลเสียเสมอ ใน
เมื่อเหลียวอยู่ในสมาคมของกล”

“นิสัยของจิตเป็นเช่นนี้ ใคร ๆ ก็ไม่
เสียใจเท่าเมื่อนาง ภรรยาของจิต เพราะ
เจ้าหล่อนรักและอมเป็น ภรรยาจิต เพราะหล่อน
เคยเห็นคบแต่ศรีเป็นเพื่อน เห็นจิตได้ก็
เพราะศรี เจ้าหล่อนจะไม่ยอมเป็นภรรยา
จิตเสีย ถ้ารู้ แต่แระว่าคบกล”

ข้าพเจ้า “ทำไมเมื่อนางไม่สยบเสียก่อน
เล่าว่าในบ้าน นายจิตนั้นศรีกับกลก็อาวธัยอยู่
ทั้งคู่”

นายเทพ “ก็เพราะจิตชอบ กลเสียแล้ว
สมยอมแล้วไม่ใช่หรือ ว่าบ้าน นายจิต นั้นมี
ซ่อนเร้นลึกลับหลายแห่ง นอกจากจิตแล้ว
ใครไม่รู้ที่ซ่อน จิตระเือกกล ซ่อนให้มืดซิด
อย่างไรก็ได้ ที่ว่าก่อนแต่งงาน พอ
แต่งงานกันแล้ว กลก็ซ่อนเร้นอยู่ในบ้าน
ตลอดไปไม่ได้ ก็ต้องโผล่ออกมาให้เห็นตัว
บ้างอย่างลับ ๆ ล่อ ๆ ทั้งแต่นั้นเมื่อนางก็
เลี้ยว ที่เคยว่า ที่แท้สมันคณกับกลอยู่ใน
บ้านเหมือนกัน เจ้าหล่อนเริ่มเป็นทุกข์แล
ตรอมใจ ทว่าไปจนถึงสิ่ง กล้อาพำให้ เป็น
แต่เจ้าหล่อนยังแข็งใจเชื่อว่า สามีจะไม่ทำ
อะไรลงไปโดยไม่ปรึกษาศรีเสียทีเดียว”

แสงทอง

พฤษภ

“อย่างไรก็ดี กลียุคในย่านนั้นแน่ แต่
แม่น้ำยังจำค่าไม่ถนัด วันหนึ่งเจอกลีเข้า
จึงหน้า เจ้หล่อนตกใจและร้อนใจ กับได้
สังเกตว่าทั้งแคว้นนั้นมา กลียุคไม่ห่างสามสิบ”

พระสวทวย พิศพาทย ชน

นายเทพเล่าต่อไปว่า :

“จิตก็ไม่ห่างกลี กลีเอาจิตไว้ อยู่มือ
เหมือนกับศรีเคยเอาไว้อยู่ ผิดกันแต่ที่กลีนำ
ไปหาตัว ส่วนที่นั่นนำไปหาที่ ในการ
ทำราชการ กลียุคให้ จิตอธิชาเพื่อนข้าราชการ
ทางฝ่ายบ้านให้ชดใจกับภรรยา จิตมัก
จับผิดแลใส่ร้ายเมีย ทำตนเป็นคนคนเดียว
สิ่งเหล่านี้รุนแรงจนแสดงให้เห็นว่า ลำพังจิต
เองไม่อาจทำได้ เป็นอำนาจของ กลีแท้ ๆ
บางทีจิตก็สงสัยว่าภรรยาไม่ซื่อสัตย์ ไม่ประพฤติ
แลเอาใจใส่ตน ในเวลาที่ตนเองก็ทำผิด
อยู่เต็มตัว พอจิตมีความโกรธเป็นไฟ กลี
ก็ช่วยเอาพิษเข้าใส่เสริม เวลานั้นจิตน่าจะ
ฟังเสียงศรีข้างเขาหรือ ไม่ปรารถนาฟัง มีหน้า
กลียุคเกลียดเกลียด ขี้ไป ศรี ต่อมใจ
จนเจ็บ เจ็บหนักจนแทบไม่มีกำลังวังชาที่เกี่ยว
จิตกลัวใช้ระคิดต่อ เลยเอาขังไว้ในห้องกลียุค
เคยซ่อน กลี”

“ถ้าถึงกันเข้ากันอยู่วันหนึ่ง แม่นางทน

ถ้อยคำหยาบคายของสามีไม่ไหว ก็ร้องถาม
ว่า ‘เธอเอา ทำไมเธอจึงร้ายกาจเช่นทุกวันนี้
นะ ฉันเคยทำอะไรให้เจ็บช้ำน้ำใจหรือ ?
จึงได้มาหยาบคายกับฉันเช่นเสมอ ๆ’ ”

“จิตคอยอย่างเกรี้ยวกราดว่า แม่นางทำ
อะไรทุกอย่างขึ้นใจตน ไม่เห็นอกตน ตน
เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงหาเลี้ยงชีพ ก็ไม่ได้รับ
ความรับรู้คุณ ไม่ได้รับความปรนนิบัติสม
น้ำพิกน้ำแรง”

“แม่นางช้ แรง ความเดือดร้อน ฝ่ายเจ้า
หล่อนว่า นายจิตเอาแต่ใจ มีความรู้ จิตก็วิสัย
มักชอบจับผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่เห็นมายัง
ว่า ภรรยาที่ทำงานทางบ้าน เหนื่อยส่ายตัวแทบ
ขาด”

“เถียงกันคนละคำสองคำ ลงท้ายนายจิต
ว่า ‘ฉันมีเมียผิด’ แม่นางว่า ‘ฉันก็มีผัว
ผิด เพราะเห็นเขื่อนี้มีความสุภาพ มี
ความคิดดี แต่เขื่อนี้ไม่มีเมีย’ จิตคอย
ท้วงคำมั่วสวาท เบนแม่นางอดทนทนอยู่ไม่
ได้ก็ร้องว่า “เขื่อนี้คือกลี กลีแหละที่หล่อน”

“ที่แรกจิตตั้งอง แล้วโกรธ แล้วขึ้น
ในใจ ทำไมจึงขึ้น? เพราะถูกเมียเหมา
เขาเป็นกลีผู้เพื่อน ถึงแม้จะขึ้น จิตก็ไม่วาย
แค้นคำภรรยา ที่เวียดกันว่ากลี เพราะถึง

พ.ศ. ๒๔๗๑

บ้านนายจิต

หากจิตชอบกล ก็ไม่ชอบเป็นเด็กชาทที่จะ
เป็น กลัด้วยเลย ”

“ กำลังนั่งครีวซึ่งเริ่มหนัก แต่อาการ ยังไม่
ถึงปางตาย เล็ดลอดออกจากห้องกลัได้ เห็น
เป็นโอกาส เลยแนะนำให้ จิตพิจารณาเหตุผล
คล้าย ที่เคยว่า เหตุใดภรรยา จึง เรียก ตน เป็น
กลั แลให้พิจารณาเหตุว่า ภัยของกลั ชก
กับ กลัเพียงไร ”

“ จิตได้ฟังคำศรัทธา สติ เกิดสงสาร
ครีวซึ่งเป็นทุพสภาพ จึงเอาใจใส่ดูแลรักษา
ใช้ ว่าง ๆ กันนั่งรำพึงไปว่า เราเห็นเหตุใด
จึงมีแต่ความทุกข์ เหตุใดไม่มีความสุข
ควมอะไรเป็นเหตุ แต่อะไรไหนเป็นเหตุ การ
กระทำเห็นจะเป็นเหตุ เราเห็นจะได้ทุกข์
เพราะการกระทำของเรา เห็นจะไม่ใช้ได้
ทุกข์เพราะเมื่อยแน่นอน ชอบกล! เมื่อไม่
ค่อยได้คุยกับศรี เหตุใดไม่คอยดูแลกันเมื่อย
ไม่ดูแลกันเพื่อนข้าราชการ ทำไม่จึงทำอะไร
ที่ไม่น่าทำ อ้อ! อ้อ! เวลานานกำลังคุย
กลั อ้า! อ้าอันเองเป็นเหตุ ”

“ เนื้อก้วยได้ ปฏิบัติ พยายาม อยู่นี้ ไม่
ทำงานเอง นาน ๆ เข้าทำให้ จิตระลึกถึงตัว
เองมากขึ้น พอศรีหายโรคสนิทก็ จิตกับ
ศรีก็กลับเป็นมิตร ทสนิทกันใหม่ มองเห็น

ความชั่วร้ายของ กลัยังจนทุกที จนถึงได้
ทั้งใจในที่สุดว่า จะกำจัดออกจากบ้านเสียเลย ”

“ จิตปรึกษาปราชญ์ครั้งไหนไม่เท่าที่ มา
รู้แจ้งว่า กลัเป็นต้นเหตุพาไปหาร้ายทั้งปวง ล้น
วาจาวาจะเอาชนะกลัให้ ได้ แลได้ลงมือ
กำจัด กลั พร้อมกันไป ”

“ แต่ไม่ใช่ง่าย กลัแกถือ แลค้ำ แล
รู้เชิงสู้ ชกจะอ้างเป็นเจ้าบุญนายคุณเอาด้วย
แต่จิตนั้นหนักแน่นเสียแล้ว เห็นกลัเป็นเพียง
ผู้อาศัย แลเพราะหนักแน่นเสียแล้ว ก่อนที่
จะทำอะไร หรือลง ความเห็น อย่างใด เกิดจาก
จิตย่อมยังคิด เวลาจึงคิดเองที่ทำให้ กลั
เสียท่า เพราะเมื่อยยังคิดแล้วจิตมักจะรู้ ว่า
“ อ้อ! อ้าอันชั่ว อ้าอัน กลั ” ในที่สุดกำจัด
ได้สำเร็จ ”

พิณพาทย์หุยก เจ้าภาพนำไพร่ จักรไป
ทอดกัศพ

นายเทพเล่าต่อ:
“ ขอรวบรัดทักความ ให้ สันว่า จิต กลับ มี
ความสุขความเจริญ ทั้งทางราชการแลทาง
บ้าน แล้วนำความที่ทักสมาคมเกิดจากจาก
กลัไปเล่าให้ภรรยาฟัง แม่นางจะยินก็อะไร
เท่าที่สามเาชนะกลัผู้หล่อนเกลียด ก่อนนั้น
เขานำความสุขมาให้ภรรยาทุกอย่าง สิ่งใด

แสงทอง

พฤษภ

ก็งามที่พอจะมีอะไรทำได้อีกก็นำมาให้ โดย บ้านหรือเคหาสน์อันนั้นนามว่า ‘จันทร’ ของ
ขจรวิทย์ แม่นางก็ปฏิบัติสามัคคีด้วยน้ำใจรัก นายจิต ไม่มีกลลึงส์อยู่เลย จนกระทั่ง แก
ต่างคนต่างมีความร่มเย็นสำราญ จนกระทั่ง ตาย”

แม่นางไม่อาวรณ์ ความ ปลื้มขีติ ซึ่ง เต็ม เข้ม
ไว้ไว้ ก็ปล่อยให้สิ้นใจลงพรากลงทางตา

นายเทพลูกชื่อนั้น ข้าพเจ้าก็ลูกชื่อนั้น
นายเทพพูดต่อไปว่า:

ชยหน้ากรายกับตักสามปลาทองว่า “เจ้า
ประคุณทูนหัวเจ้าข้า เชื้อคือศรีของเมีย”
คราวนี้จิตไม่แคใจ เหมือน เมื่อ ถูก เรียก เป็น
กลลึงส์สนิทเคี้ยว”

“เราจันเฝ้าทวารกบ้านหรือสิ่ง ซึ่งเคยเป็น
จันทร ของนายจิตกันเด็ก”

“อ๊ะ! ในกรมเสกษีชั้น ประทานเพลิง
แล้ว เรืองของหมกพิศอกิยสัน ๆ ว่า ต่อมา

ข้าพเจ้าอมรย์ไฉ่แต่ในใจว่า “อ้ออ้อ!
นั่นว่าเล่าเรื่องอะไร บ้านอย่างของนายจิต
ของข้าพเจ้าก็มี งามด้วย เรียกจันทรได้
เหมือนกัน เสียแต่ว่ายังมีกลลึง คอยคอยอยู่”

บุชา

๒๐๑

สุนทโรปสัมบัน

บุชา เมื่อกล่าวโดยปริยายได้แก่ทำความดี
ทำความเคารพนับถือกราบไหว้ สมเด็จพระผู้
มีพระภาคตรัสไว้ว่า เป็นมงคลสูงส่งอย่างหนึ่ง
แต่เพื่อจะให้บูชาเป็นไปในทางที่ถูก จึง
ทรงแสดงไว้ว่า ให้บูชาแต่บุคคลควรบูชา
เพราะว่าการบูชาคนที่ไม่ควรบูชาก็ไม่ผล
หรือยังขึ้นไปกว่านั้นกลับให้โทษ
อีกด้วย ก็บุคคลใดเล่าเป็นผู้ควรบูชา ว่าโดย
อุทกฤษฐ์ทางตนนับถือเป็นสรณะ ก็คือศาสนา
เจ้าลัทธิของประมุขชนนั้น ๆ ในที่นี้จะกล่าว
เฉพาะแต่ใน ประมุขชนผู้นับถือ พุทธศาสนา
เมื่อดังพุทธศาสนาแล้ว สมเด็จพระผู้มี
พระภาค ผู้ พระอรหันต์ เป็นผู้ควร บูชา อย่าง
อุทกฤษฐ์ เพราะพระองค์เป็นผู้ไกลจากกิเลส
เครื่องทำนุบำรุงให้สว่างหมด การทำบูชา
แก่ท่านจึงสมควรอย่างยิ่ง เพราะการบูชาชน
เช่นนั้น ไม่มีทางที่จะนำโทษมาให้แก่ผู้บูชาเลย

ผู้ที่เราทำความดี ต่อด้วย เห็นว่าเขาเป็นคนดี
ภายหลังไปเห็นเขาทำไม่ดีเราก็เสียใจ ว่าคน
เช่นนั้นเราไม่ควรทำดีต่อ ผู้ที่เราเคารพ ไป
ประพฤติตนไม่สมควรเราก็เสียกายความเคารพ
ผู้ที่เรานับถือทำให้เสียความนับถือ ผู้ที่เรา
กราบไหว้ ทำให้เราต้อง เสียกายกิริยาที่ กราบ
ไหว้ เหล่านี้ยังไม่ชื่อว่าเป็นผู้ควรบูชาแท้
แต่ทำไมเราจึงบูชา คงมีเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง
ซึ่งเขาได้ทำไว้บ้าง ที่ควรเรา จะบูชา แต่หาก
เขายังไม่เป็นคนที่สมควรยกย่อง ยังมีทาง
กลับกลอกอยู่ จึงทำให้เราเสียกายบูชาชน
ในบางกรณี สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าไม่
เช่นนั้น พระองค์เป็นบุคคลสูงที่ ไม่มีกรรม
อันใดที่จะชักนำให้พระองค์ ทรงประพฤติไปใน
ทางที่ทำให้เกิดความเสียใจแก่ผู้บูชา แม้แต่
เพิ่มความเลื่อมใสให้แก่ผู้บูชาท่านนั้น ชะน
มีพระคุณ เครื่องหมาย ของพระองค์ปรากฏอยู่

สูตรโรปสัมบัน

พฤษภ

ถ้าว่าตามกาลนิยมแล้ว พระพุทธเจ้าเสด็จ
ปรินิพพานมาถึง ๒๕๗๓ ปี ก็ยังมีพระนาม
ปรากฏเป็นที่เคารพนับถือมาโดยลำดับ ซึ่ง
เป็นของยากยิ่งนักที่ใคร ๆ จะทำชื่อเสียงให้
หอมฟุ้งอยู่ได้ สักกาลนานถึงเพียงนี้ ก็อะไร
เล่า เป็นเครื่องหมายความดีของท่าน จึงมี
พระนามคงทนอยู่ ได้นานถึงเพียงนี้ เครื่องหมาย
ความดีของท่านคือธรรม ธรรมก็คือธรรมคา
ที่เป็นไปโดยปกติ ปกติย่อมมีอยู่เสมอและมี
อยู่ทั่วไป หากแต่ผู้ที่เกิดมาในโลกไม่ได้
ตรวจตราค้นคว้าบุญกุศลจิตให้เป็นปกติ มักเอา
คลุกคละประปนกันเสีย ทำให้ปกติเปลี่ยนแปลง
ไปต่าง ๆ ทางดีและทางชั่วปนกัน แล้วยอมรับ
นับถือปกติ ที่เปลี่ยนไปด้วยความ คลุกเคล้านั้น
กาลล่วงไปนาน เท่าใด ก็ยิ่งเพิ่มความเปลี่ยน
แปลงขึ้นเท่านั้น ความดีความชั่วก็เพิ่มจำนวน
ขึ้นตามจนนับไม่ถ้วน แต่ความดีเป็นเหมือนน้ำ
ที่เย็น ถูกต้องผู้ใดเข้าแม้จะได้ความสบาย
ก็ไม่ใคร่รู้สึก ส่วนความชื่อนั้นเป็นเหมือน
น้ำร้อน ถูกใครเข้าเล็กน้อยก็ปวดแสบทำให้
เกิดความคันร่นเพื่อพ้นจากอาการที่ร้อน ผู้ที่
ถูกร้อนเข้าบ่อย ๆ เกิดความเข็ดหน่าย คิดหา
ทางหลีกเลี่ยงพ้นความร้อน ก็พากันหาไปต่าง ๆ
ว่าทำอย่างนั้น ๆ จึงจะพ้นความร้อนได้ แต่

คิดหาเหตุที่จะหลีกเลี่ยงความร้อนไม่พอ ทำไป
ตามที่ใดอื่นเชื่อว่ามาข้าง ทำไปตามที่ใดอื่น
มาข้าง ทำตามที่เขาชักชวนมาข้าง ทำไป
ตามความที่ตนครึกข้าง ทำไปตามความ
คาดคะเนข้าง ดังนั้นเป็นต้น จึงเกิดบุญกุศลที่
จะหลีกเลี่ยงความร้อนขึ้นต่าง ๆ จนกลายเป็นลัทธิ
นับไม่ถ้วน สมเด็จพระผู้มีพระภาค อยู่ในสิ่งหนึ่ง
ที่คิดหาทางหลีกเลี่ยงความร้อน แต่พระองค์ได้
เปรียบผู้อื่นด้วยเหตุหลายประการ ด้วยเหตุ
พระชาติเป็นกษัตริย์ เป็นเมืองต้น พระองค์
ตั้งอยู่ในฐานอันสมบูรณ์ มีโอกาสได้ศึกษา
และได้สมาคมมาก สิ่งอื่นจะเข้าถึงยาก
พระองค์อาจเข้าถึงได้ เมื่อใด โอกาสพบเห็น
ศึกษาในลัทธิ ของพวก ที่คนทางหนึ่ง ทุกข์แล้ว
ก็ทรง ประมวล มาใคร่ครวญ ก็ไม่ได้ความจริง
ภายหลัง ทรงเห็นว่า การอยู่ระคน ด้วยคณะนั้น
ไม่มีโอกาสที่จะศึกษาค้นทาง หลีกทุกข์ ได้เพียง
พอ เพราะจะต้องเสียเวลาทำธุระติดต่อกับ
ผู้อื่นอีกมาก โอกาสมีน้อยพระองค์ จึงทรง
ละคณะออกไปหาที่สงบคิดแต่ผู้เดียว ต่อ
ได้ทรงทราบ ว่าอาชารย์ ย่างคน มีเกียรติสูงใน
พวกที่คนทางหนึ่งทุกข์ด้วยกัน จึงเสด็จไป
สั่งสอนทนด้วยบางคราว เพียงครั้งหนึ่ง
สองครั้ง ก็ไม่ได้วิญญูความแนะนำอันเป็นที่พอ

พ.ศ. ๒๔๗๑

บุชา

พระพุทธรูป ทรงกำหนดพระพุทธรูปว่ายังไม่มี
ผู้ใดค้นหาความจริงได้ จึงทรงตั้งพระวิริยะ
อุตสาหะค้นคิดเฉพาะพระองค์เอง ด้วยวิ
ทกตรองอย่างอุทกอุษณูถึงอุคเขื่อนน้ำ ก็ยังไม่
ประสพความจริง ถึงอย่างนั้นก็ยังเป็น
เครื่องหมายอย่างหนึ่งให้ทราบ ว่าการค้นหา
ความจริงไม่มีทาง ประสพได้ ด้วยทำ ภายให้
ลำบากเกินไป คู่กับค้นหาความจริงไม่ได้ด้วย
ความสยบเกินไป ในเมื่อพระองค์ยังเสด็จอยู่ใน
สมบัติ จึงทรงตั้งความเพียรอันแรงกล้าเช่นนั้น
เสีย ทรงบำเพ็ญเพียรแต่เป็นปานกลาง ผ่าน
อารมณ์ให้สละบายลง ทรงจิตทบทวนสวนสอย
จนใจเอนอ่อนสลาย ปลายต่อ ของ ความดีความชั่ว
อันเกี่ยวเนื่องกันทั้งภายในและภายนอกแจ้งชัด
แล้ว ทรงนำมา ประภาสใน ประชุมชนให้รู้จัก
ความเป็นไปของปกติ ปกตินั้นแหละคือธรรม
ว่าถึงสิ่งทวียุชา ธรรมนั้นก็เป็นสิ่งทวียุชา
อย่างอุทกอุษณูอีกอย่างหนึ่ง เพราะจะทำให้
ผู้บูชา ออกทนต่อสิ่งที่เบียดเบียน และสิ่งที่ สยบ
นอกจากสมเด็จพระผู้มีพระภาค และพระธรรม
แล้ว ยังมีบุคคลอีกพวกหนึ่งซึ่งได้รับคำสอน
จากสมเด็จพระผู้มีพระภาคจนรู้ เท้าทัน ความ
ปกติ คือแยกความปกติที่คลุกเคล้ากันออก
เป็นส่วน ๆ ได้ บุคคลพวกนี้ทวียุชาอย่าง

อุทกอุษณูอีกพวกหนึ่ง จำพวกนี้เรียกว่าสาวก
เป็นผู้ฟังของพระพุทธเจ้า เรียกโดยรวมว่า
สงฆ์ เป็นผู้รับรองคำสอนของสมเด็จพระผู้มี
พระภาคมากกว่าพวกอื่น นำมาประกาศจน
ทุกวันนี้ ผู้ทวียุชาทั้ง ๓ นั้น ท่านรวมเรียก
ว่า วัคคะ เหตุเป็นเหมือนแก้วสารพัดนึก การ
บูชา แก้ววัคคะ ทักกล่าวว่า เป็นผู้ ทวียุชา อย่าง
อุทกอุษณูนั้น โดยเหตุว่าไม่มีทางที่จะทำให้
ผู้บูชาได้รัยความ เสียใจ และ ไม่มีทางนำโทษ
มาให้ถึงกถาแล้ว

บุชานมีทางทำได้เป็น ๒ อย่าง คือบูชา
ด้วยกิริยาอ่อนน้อม แต่เมื่อเพิ่มกั ลังการ
อุทกอุษณูเป็นส่วนภายนอกอย่าง ๑ บุชาด้วยการ
ทำตาม อีกความดีของผู้ทวียุชาเป็นหลักแล้ว
ทำตามนั้น เพื่อความ เสมอกันเป็นส่วน ภายใน
อย่าง ๑ ในบุชาทั้ง ๒ นั้น บุชาด้วยการ
อ่อนน้อมแต่เมื่อมีผลพอประมาณ บุชาด้วย
การทำตามมีผลไพศาลกว่า เพราะจะทำให้ฐานะ
ของผู้บูชา ให้ กลายเป็น คน ทวียุชา ขึ้น ได้
นอกจากผู้ทวียุชาที่เรียกว่าวัคคะแล้ว ผู้ทวียุ
ชาครองลงมายังมีอีกมาก โดยความสัมพันธ์
กัน ว่าโดยกว้าง ๆ พระเจ้าแผ่นดินเป็นผู้
ทวียุชา ของผู้อยู่ในแคว้น บิฑามารคาของ
บุตร อาจารย์ของศิษย์ ผู้เจริญของผู้เยาว์

ศุนทโรปสัมบัน

พฤษภ

เหล่านี้เป็นตัวอย่าง แต่ผู้ควรบูชาเหล่านี้ยัง
ไม่ถึงภาวะเป็นอุคฤชฐอย่างรติณะ เพราะ
เป็นผู้ควรบูชาของบุคคลไทยละเพราะ ไม่ทั่วไป
แต่ถึงกันนั้นก็ควรบูชา เพราะจะไต่ผลตาม
ส่วนของตน สำเร็จความเป็นบุคคลประกอบ
ด้วยสวัสดิมงคล เป็นอาคมวิเศษส่วนหนึ่ง
พระเจ้าแผ่นดินผู้ปกครองแคว้นทรวงพระคุณ
ควรบูชา ท่วงทรงบำเพ็ญวิชาเพื่อขงกัน
ข้าศึกภายนอก ศัตรูภายใน และทรวงทาง
ยารุงราชบัลลังก์แก่ผู้อยู่ในแคว้นแคว้น ทั้งนี้
เป็นต้น ผู้อยู่ในแคว้นนั้นก็ควรบูชาด้วย
อาการ ๒ อย่าง คือด้วยการแผ่แผ่มีถวาย
ราชพลีเป็นต้น และด้วยการทำตาม คือ
ไม่ล่วงละเมิด พระราชบัญญัติ พระราชนิยม
วิภาษการตามผู้ให้กำเนิดเป็นผู้ควรบูชา ของบุตร
ด้วยให้ความรักษา ตั้งตั้งแต่ห้ามไม่ให้ทำชั่ว
ให้ทำแต่ความดี ให้ศึกษาศิลป ให้ขึ้น
ทรัพย์สมบัติ ตกแต่งให้มีเรือน ผู้เป็นบุตร
ก็ต้องบูชาด้วยการเลี้ยงดูคอย ทำการงานให้
และตั้งอยู่ในถ้อยคำ อาการย่อมสั่งสอนศิษย์
ให้รอบรู้ ศิลปไม่ขัดบัง ช่วยยกย่องให้ศิษย์
มีเกียรติ จึงเป็นผู้ควรบูชาของศิษย์ ๆ ก็ต้อง
บูชาด้วยการรับใช้ และหมั่นเล่าเรียน ตั้งอยู่
ในถ้อยคำ ผู้เจริญเกิดมาก่อนย่อมได้เห็น

กิจการที่ช้วนานกว่าผู้เยาว์ เป็นผู้ควรบูชา
ของผู้เยาว์ ผู้เยาว์ต้องบูชาด้วยความเคารพ
อันเป็นเหตุให้ได้รับความเอ็นดูช่วยแนะนำให้
รู้กิจการที่ล่วงมาแล้ว และช่วยชักชวนใน
สิ่งที่ดีชอบ บุคคลที่กล่าวมาเป็นค ๆ นี้เป็นผู้
ควรบูชาโดยสัมพันธ์กัน เมื่อได้ทำบูชา
ตามควรแล้วก็ย่อมได้รับผลโดยเอกเทศ เพราะ
ฉะนั้นผู้เห็นอยู่ซึ่งพระ โยชน ของตน จึงควรทำ
บูชาแก่บุคคลควรบูชา
เมื่อได้บรรยายเหตุผล ของ การบูชาไทย
ทั่ว ๆ ไปดังนี้แล้ว ก็พอได้เห็นได้ว่าบูชาแก่
บุคคลควรบูชา นั้น เป็นมงคล อันสูงสุด อย่างไร
ก่อนไปจักกล่าวด้วยวิสาขบูชาโดยสังเขป
วิสาขบูชา ก็คือบูชาพระรัตนทั้งได้กล่าว
มาแล้ว เป็นแต่วิสาขบูชาทำในกำหนดกาล
นิยมซึ่งได้วางลงไว้เป็นแบบแผนว่า จะต้อง
ทำในวันเพ็ญพระจันทร์เสวยวิสาขฤกษ์ อัน
นิยมว่าวันวันประสูติ วันนครีวันวันปริณิพพาน
ของสมเด็จพระผู้มีพระภาค ซึ่งนับว่าเป็นวัน
สำคัญวันหนึ่ง อันนิยมกันในพวกนักบวช
พุทธศาสนามานานแล้ว แม้ทางราชการก็ได้
กำหนดให้เป็นวันหยุดงานอื่น เพื่อดำเนินวิสาข
บูชานี้ วางลงเป็นหน้าที่มีจักโคมไฟ พวง
ดอกไม้ และเทียนรุ่งไปบูชาพระมหามณีรัตน

พ.ศ. ๒๔๗๑

บุชา

ปฏิมากรในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เป็นต้น
ถึงเพลาค่ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ
มาทรงธรรมแล้วพระราชทานเทียนขี้ผึ้ง ทรง
จุดพระราชทานพระบรมวงศานุวงศ์ข้าทูลลออง
ชลพระบาท ประกาศคำสรรเสริญคุณพระ
รัตนัน แสงประสงค ที่ จะทำสักการบูชา และ
ประทักษิณ ตามแบบซึ่งพระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ใต้ ทรง พระ ราชนิพนธ์ไว้
แล้วเสด็จพระราชดำเนินนำประทักษิณรอบพระ
อุโบสถ ๓ รอบ เป็นเสร็จพิธี ณะนั้นจะนำ
ประกาศวิสาขบูชาภาษาบาลี ของพระบาท
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมาลงไว้ พร้อม
ทั้งภาษาไทยซึ่งแปลในภายหลัง เพื่อเป็น
เครื่องหมายเตือนใจให้ระลึกถึง พระรัตนัน ใน
เวลาทำบูชา เป็นเหมือนธรรมเนียมเก่า ๆ
กัณหาหนึ่ง ซึ่งแสดงพุทธประวัติและพุทธเจกีย
ฉลองพระองค์ ทั้งความประสงค์ของผู้ทำ
สักการบูชา ทั้งข้อนี้

ยมมเห โข มยิ ภควนตึ สรณิ คคชา
โย โน ภควา สตุตา ยสฺส จ มยิ ภควโต
ชมฺมโรเจม อโหสิโหโสภควา มชฺฌิเมสุ
ชนปเทสุ อริยเกสุ มนุสฺเสสุ อุปฺปนโน
ชตุติโย ชาติยา โคตโม โคตฺเตน สกฺยก-

ปฺปุตโต สกฺยกฺกุลลา ปพฺพชิตฺโตสเทเวเก โลเก
สมารเก สพุรหมเก สสฺสมณพราหม-
ณียา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อนุตฺตริ
สมฺมาสมฺโพธิ อภิสมฺพุทฺโธ นิสฺสํสยฺ โข
โส ภควา อรหิ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชชา-
จรณสมฺปนฺโน สุกโต โลกวิทู อนุตฺตโร
ปฺริสทมฺมสารถิ สตุตา เทวมนุสฺसानิ
พุทฺโธ ภควา สุวักขาโต โข ปน เตน
ภควตา ชมฺโม สนฺทิฏฺฐิโก อกาลิโก เอหิ
ปฺสฺสโก โอปนยิโก ปจจตุตฺติ เวทิตพฺโพ
วิญญูหิ สุปฺปิปฺปนโน โข ปนสฺส ภควโต
สาวกสํโฆ อุชฺฐปฺปิปฺปนโน ญายปฺปิปฺปนโน
สามิจิปฺปิปฺปนโน ยทิทํ จตฺตาริ ปฺริสยฺคานิ

อณฺฐิ ปฺริสฺสํกุคฺคลา อยฺ โข ปน อุโป } ตํ
ปฏิม }

ภควนตึ อุทฺทิส กโต }
กตา } ยาวเทวทสฺสเนน

ตํ ภควนตึ อนุสฺสริตฺวา ปสาทสํเวคปฏิ-
ลาภาย มยิ โข เอตฺรหิ (อิมิ วิสาขปฺนุ-
ณมิกาลิ ตสฺส ภควโต ชาติสมฺโพธิ
นิพฺพานกาลสมฺมตฺติ) ปตฺวา อิมิ ฐานิ
สมปฺตฺวา อิเม ทณฺฑทที่ปฺรปูปฺปฬาทิสก-
กาเร คเหตุวา อุตฺตโน กายํ สกฺกการุชฺฌานิ

ศูนย์โรปัสมัน

พฤษภ

กิริตวา ตสฺส ภควโต ยถาภูจฺเ จ คุณฺเ

อนุสรณ์ดา อิมัฏฐิ
ปฎิมาหริ) ตติขตตุ

ปัทมจินน์ กริสฺสาม ขณาคหิตฺเทหิ สกฺกา-

เราไปซื้อ กุหลาบมา สาธุ โน ภนฺเต ภควา

สัจปรนิพพุโตบิ ฌาตพเพหิ คุณเหิ

อดิตารมมณตยา ปรณายมาโน อิมะ

อมุเหหิ คหิตะ สกุกาเร ปฏิกคณหาต

อมหากัณฑ์มรุตต์ หิตาย สุขาย

เราทั้งหลายถึงซึ่งพระผู้มีพระภาคพระองค์

ไต่ถาม^{๔๔}เป็นทพ^{๔๕}พระลูก^{๔๖} พระผู้มีพระภาค^{๔๗}พระองค์

ไต่เป็นศาสดาผู้สั่งสอนของเราทั้งหลาย ก็เรา

ทั้งหลายชอบใจ ช่างกรรม ของพระผู้มี พระภาค

พระองค์ ไค พระผู้มพระภาคพระองค์นั้นแล

เป็นผู้เกิดแล้วใน มัชฌิม ประเทศ ชนบท ท่าม

กลางแห่งแผ่นดิน ในหม่แห่งมนุษย์ ตรีภะ

อันประเสริฐทั้งหลาย พระองค์เป็นกษัตริย์

โดยชาติ เป็นโคตมโคยโคตร เป็นสัถยบุตร

ทรงบรรพชาแล้วจากสัณยตระกูล เป็นผู้ตรัสรู้

พรอมยงแลวซงอภิสัมโพธิญาณ มีความรู้ อัน

ไม่ยิงขึ้นไปกว่า ความไม่สงสัยเชื่อแน่ว่า

พระผู้มีพระภาค พระองค์นั้นแล เป็น อริหัต

ตรัสรู้ชยโดยลำพังพระองค์ ถึงพร้อม

บรรณานุกรมวิชาและวรรณคดีไทย

๒. โลกแห่งชีวิต เป็นสารพัด ผูกพันควรพิจารณา

โหมสารถอนจะยงเกนพระองค์ใด เป็นศาสดา

ส่งสื่อน. ทว. ทา. และ มน. ย. ทง. ห. ตาย. ต. ร. ส. ร. แล. ว.

คนแล้วบ้านแล้ว มคธความมคเป็นทนต์ขณ

41117

ธรรมทั พระสุ ม พระภาตเจ้า นนแต่ กถา

ชอชบแลว ยทคสจระเหิน ไคทวยตน เผลล

เมื่อกาล ปานประหนึ่งเรือก ให้ผู้คนมาด เป็น

กรรมการจะนำใบสมัครไปยื่นพิจารณา วิทยาลัยนันทวิทยา

พระพรหม โทณะพาทน

จนถึงดาวทองของพระคุณพระภาคเจ้านน

เป็นรูปของพืชชนิดใดบ้าง รูปของพืชชนิดใดบ้าง

บัญญัติเพื่อยกไปแล้ว บัญชีชดชงแล้ว นคช

บรรณานุกรม : ๑๑

กพระสถิตย และพระขนิษฐาณ แลนภราชณ

เทพาอาศัยอยู่พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เพอ

พระสงฆ์ถวายพระพรสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระองค์นั้นแล้วได้

ความเลื่อมใสและสิ่งไรที่ เทาที่เห็น เคยวน

เราทั้งหลายจงแสวงหาความสุขนิรันดร์กันเถิด

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณ

พ.ศ. ๒๔๗๑

บุชา

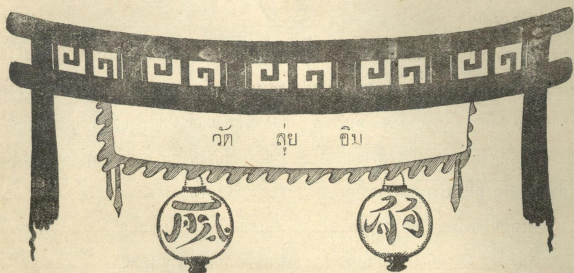
พระผู้มีพระภาคนั้น มาถึงพร้อมซึ่งสถาน เครื่องสักการอันดีมาอย่างไร ข้าแต่พระผู้มี
 ถ้อยเครื่องสักการบูชาเหล่านี้ มีประทับค้ำ ขลุ พระภาคผู้เจริญ ขอเชิญพระผู้มีพระภาคแม่
 คอกไม้ เป็นต้น ทำกายของตนให้เป็นที่ตั้ง เสกงานพพานแล้วนาน ยังปรากฏอยู่แต่พระคุณ
 แห่งเครื่องสักการ ระลึกลอยซึ่งคุณอันแท้จริง ทั้งหลายอันจะพึงรู้ได้ ด้วยอติคารมณ จงทรง
 ทั้งหลายของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น จัก วยซึ่งเครื่องสักการอันข้าพระองค์ทั้งหลายถ้อย
 กระทำประภักดิ์พระศุภ และเรื่อนพระปฏิมา มาแล้ว เพื่อประโยชน์และสุขแก่ข้าพระองค์
 นี้ สันวาระสามรอบกระทำอยู่ซึ่งบูชาด้วย ทั้งหลายสันกาลนาน เทอญ

หมายเหตุ ภาษายาลัทธิวาทกัญญะ สำหรับเปลี่ยนว่าเวลาทำบูชาพิชิตถวายเพลิงในวัน
 แรม ๘ ค่ำ ถ้าเป็นวันแรม ๘ ค่ำว่าเปลี่ยนทั้งนี้ (อิม วิสาขอุภูมิภัก
 ตสฺส ภควโต สรีรชฎาปนกาลสมุมติ แปลว่า แรม ๘ ค่ำเดือน ๖
 สมมติว่ากาลเป็นที่ถวายพระเพลิงพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น)

ความบูชาเป็นเครื่องกีดกันความสำเร็จของบุรุษหลายคน จนกว่าท่านจะ
 เป็นใหญ่พอที่จะบีบยัดโดยสุจริตใจจริง เมื่อเพื่อนร่วมงานได้เลื่อนตำแหน่ง
 ท่านจะยังเจริญไม่ได้ไกลในฐะโลก.

หลวงรัชฎาภกรโกศล

เบ็ดเตล็ดพงศาวดารจีน

แผ่นดินไต้เหม็ง

ฉบับอาจารย์ฮก

เรื่องที่ ๕

ธรรมเนียมของประเทศจีนนั้น เมื่อใดเจริญ มาระงับยุคเซี่ยงครวณ ไต้ประสพธรรมของ
รุ่งเรืองจนสุดขีดแล้วก็กลับเสื่อมทรามลง และ พระสัณมาสัมพุทธเจ้าแล้ว และนำมาใช้เ็น
ภายหลังก็เพื่องพบนชนใหม่อีก หมดเวียน เควอระงับใจ จึงไ้ระงับมาทกลียคนสังฆ
เปลี่ยนไปตามกาลสมัย พระมหากษัตริย์ที่ ลง โดยมีการประหัตประหาญชีวิต ช่งกันและ
ทรงปกครองประเทศ ก็ลัดเปลี่ยนวงศ์ ไปเ็น กัน น้อยกว่าที่ ควรจะได้ เ็นไปตามสภาพของ
ยุค ๆ และ ในยุคที่ระกล่าวท่อนี้ก็เ็นยุค เหตุการณ์ ก็มีเรื่องพิสดารต่อไปนี้
ที่มีการเปลี่ยนแปลงผ่าพันกันใหญ่โต นับเ็น ในตอนปลายแผ่นดินช่งนั้น ทุบึกเกลียด
มหากลียยุคไ้ไม่ยิ่งหย่อนกว่ามหากลียยุคใด ๆ ราชบุรเจ้าแผ่นดินประเทศมองโก้ชวบ (มอง
ที่ปรากฏมาแล้วใน พงศาวดารจีน แต่บุรพกาล โก้เลียด) เ็นผู้มีบุญญาธิการและเกล็ดกล้า
แต่หากว่าผู้ ที่กินฟ้าไ้ตั้งแต่งให้ มีอำนาจลง ในการสงคราม สามารถกริชาทัพไปไ้

พ.ศ. ๒๔๗๑

เบ็ดเตล็ดพงศาวดารจีน

ประเทศราชชนต่าง ๆ มาเป็นเมืองขึ้นได้หลาย
ประเทศ เช่นประเทศไซฮวน (ทิเบต)
น้ำหมิ่นฮวน (พม่า) เป็นต้น แล้วเลยยก
กองทัพเข้ามาตีเมืองนั้นขึ้น ซึ่งเป็นพระนคร
หลวงแห่งประเทศจีนในยุคนั้นได้ พระเจ้า
ซ้องอึ้งซ้องเต้ ซึ่งเป็นพระเจ้าแผ่นดินสืบ
ต่อมาจากพระเจ้าซ้องไท่โจกซ้องเต้ (เคย์
คังเอียน) สวรรคต ราชสมบัติของราชวงศ์
ซ้อง จึงเสียแก่ทุกซีกเล็ก ๆ เลย ตั้งตัว เป็น
พระเจ้าจวนลีโซ้อึงเต้ เปลี่ยนนามแผ่นดิน
ซ้องเป็นแผ่นดินหงวน ปกครองประเทศจีนสืบ
สันตติวงศ์ต่อ ๆ กันตั้งแต่นั้นมา นับเป็นพระ
มหากษัตริย์ ได้ สิบพระองค์ กษัตริย์องค์
ที่ ๑๐ และเป็นองค์ ที่สุด แห่ง ราชวงศ์หงวน
นี้ทรงพระนาม ว่า พระเจ้าจวนซุ่นเต้ ๆ มิได้
ทรงอยู่ในทิศพิราษธรรม ทรงโปรดปรานแต่
ขุนนางกังฉินสอพลอต่าง ๆ พระองค์ทรงเชื่อ
ถือขุนนางชาวมองโก คนหนึ่งชื่อซันตุน ซึ่ง
ได้ทรงตั้งให้เป็นทงเลียง ซันตุนได้ทูลยุยง
ให้พระองค์ประพฤติ ผิดเพี้ยนไปในทาง
รูปเสียงกลิ่นรส มิได้เอาพระทัยใส่ในราชการ
บ้านเมืองเลย ในที่สุดก็เกิดโจรผู้ร้ายชุกชุม
ผู้ ทัพสัตรูบุญญาภูล้ำพูนกลืนกล่อมท้าว สมัค
พรรคพวกช้องสู้เป็นก๊กเป็นเหล่าต่าง ๆ ขึ้น

ขึ้นก็ กระทำแต่ เพียง กวโจร กรรม ปล้นสดม
ครั้นไม่มี ใครอาจปราบปรามก็ กำเริบ ยก เข้าตี
เขตต์แดนและบ้านเล็ก เมือง น้อย ของ พระเจ้า
แผ่นดินได้ แล้วตั้งตัวเป็นเจ้ารวมหลายสิบ
ก๊ก และต่างตั้งใจจะยกกองทัพเข้าตีพระนคร
หลวงเพื่อแย่งราชสมบัติตั้งตัวเป็นฮ่องเต้ต่อไป
เจ้าเมืองต่าง ๆ รายงาน เข้ามายัง เมืองหลวง
ซันตุน ก็ชักความ เสีย หานำชน กรวย ทูลไม่
ในครั้ง นั้น บรรดา สมณชีพราหมณาจารย์และ
ราษฎร ได้ รัยความเดือดร้อนทั่วกัน เพราะ
พวกโจรที่ตั้งตัวเป็น เจ้านั้น ต่างพากัน รบกว
เกณฑ์เงินทองและอาหารหนึ่ง ๆ ไป ใคร
ขัดขึ้นก็ฆ่าฟันเสีย โดยมิได้ เมตตา ปราณี เลย
ความเดือดร้อนของ มนุษย์ นี้ได้ทรงทราบ
ถึงเส็กเซียงซ้องเต้ จึงประชุมเทพยดาคำน้อย
ใหญ่ทั้งหลาย แล้วรับสั่งว่า เวลานั้นในมนุษย์
โลกเกิดการขุ่นขื่นเดือดร้อนกันทั่วไป โดย
ถึงกำหนดที่ จะ ต้อง มีการ เปลี่ยน แปรลง แล้ว
เพราะฉะนั้นให้เทพบุตร ภูมิทอง จุตติลงไปเกิด
ในมนุษย์โลกเพื่อปราบยุคเข็ญ เมื่อปราบ
ร้ายคายแล้วให้ไปช้องเต้ ปกครอง แผ่นดิน ต่อ
ไปชั่วกาลนาน และให้เทพบิดางักหนึ่ง ซึ่ง
เป็นคู่กันจุตติลงไปเกิดด้วย เพื่อเป็นชองเขา
ของเทพบุตร ภูมิทองตามบุพเพสันนิวาส เมื่อ

ตินสอ

พฤษภ

แผ่นดินรายคาย และไค้ อยใน มนุษย์ โลก สม
ควรแก่กาลแล้ว ก็ระไค้กลับคืนสู่สวรรค์
อย่างเดิม

เทพบุตรเทพธิดา ทั้งสอง รัย เทเว โองการ
ของเจ้าเขียงซ่งเต้แล้ว ต่างก็แยกย้ายกัน
รุคิลงไปเกิดในมนุษย์ โลกทันที

เทพบุตรก็มดองลงไปเกิดใน ตระกูล แห่
ซ่งจวนเหล่ง ภายหลังไค้ ทำสงครามชนะ
พระเจ้าจวนซุ่นเต้ ไค้เป็นกษัตริย์ครอบครอง
ประเทศจีน ทรงพระนามพระเจ้าซ่งชู่ ทรง
เปลี่ยน นาม แผ่นดิน ทงวน เป็น แผ่น ดิน เหม้ง
ปรายปรามพวกก่อการจลาจลกับบรรดาหัวเมือง
ใหญ่่น้อยทแฉ่งเมือง อย นั้น รายคาย เรียบร้อย
สทกวดคาย โดยอาศัยการเกลี้ยกล่อมด้วย
อิธิยาศัยไมตรีอย่างละม่อม ทำให้ผู้ ทคังตัว
แฉ่งเมืองอยู่เห็นพระทัยอัน โอบอ้อมอารี พา
กันนอยน้อมยอม เป็นข้า ขอบขันชาสัมา ทัวพระ
ราชอาณาจักร เลยเป็นเหตุไค้บรรดาประเทศ
ราชชนต่าง ๆ รัย สักเกรงขามพระบารมี พา
กันจุมก้องถวายดอกไม้เงินทองทุก ๆ ปี ทั้ง
นี้ไค้โดย ในระหว่างสงครามนั้น พระเจ้า ซ่งชู่
ไค้ทรงรัย คำสั่งสอน อัน เป็น ขรรคม ของ พระ
พุทธองค์ ในโอกาสอันนำพิศวาทโดยบุญญา
คุณภาพของพระเจ้าซ่งชู่ แล้วและพระองค์ไค้

นำขรรคมของพระพุทธองค์ มาใช้ เป็นหลักเพื่อ
ระงับโทษะโมหะทั้งปวง ทรงทำพระทัยให้
ผ่องแผ้ว แล้วทรงพยายามชนะเวรทั้งปวง
โดยไม้อองเวร และทรงพยายามชนะพยายาม
โดยไม่ผูกพยายาม และเหตุการณ์ที่ไค้
นำพระองค์ ไปให้ ประสพพระมอันประเสริฐนั้น
มีดังนี้

ใน กาล เมื่อ พระเจ้าซ่งชู่ ยังมิไค้เสวย
ราชสมบัติ และยังกำลังตั้งตัวอยู่ณเมือง
กิมเหล่งนั้น ไค้ยกกองทัพ มาช่วย เมือง
นำเซียงชู่ และชนะทัพก้อยในเมื่อนั้น
เวลา วันหนึ่งไค้เสด็จออกไป เกริเล่น โดยลำพัง
พระองค์ผู้เฝียวทางนอกเมือง มีข้ากกังวัก
โยราณวักหนึ่ง มีคัลลัสมรอม และมีสฬาน
ศิลาข้ามตรงหน้าวัก จึงเสด็จข้ามสฬานนั้น
ทอด พระเนตร เห็น น้ำ ใน คู เป็น คลื่น ละลอก
เปรียบดังในมหาสมุทร ก็ประหลาดพระทัย
พอลงประหวัดก็ทอด พระเนตร เห็นมี อักษรตัว
เชิงจารึกไว้เหนือประหวัดว่า วัดลุ่มอิม จึงทรง
พระสรวลและนึกในพระทัยว่า วัดลุ่มอิมทำไม
มาอยู่ที่นี่ วัดลุ่มอิมมีอยู่แต่ ในประเทศไซที่
แห่งเฝียวเท่านั้น และเป็นวัดที่พระพุทธเจ้า
ประทัย พอตงคำวิหังนั้นก็พอมิพยาย ใหญ่พิค
มา และมีสื่อไค้วงใหญ่เท่ากระบือออกโคกออก

มาจากวิก พระเจ้าอยู่ยังมี ทกพระทัย แต่ พระเจ้าอยู่ยังมี ว่า ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าจะส่งเต
 ทัณฑ์นั้นก็มีหลวงจีนชื่อนางจี้ หันถึงไม่ทำ เด็ดๆ ไม่ทันออกมารวย จนสัตว์ร้าย ทำให้
 เกรงออกมาจากเสี้ยนนั้นหมอบนั่งอยู่ แล้วทูล ทกพระทัย นับว่าเป็นความผิดของข้าพเจ้า

ตินสอ

พฤษภ

พระเจ้าอยู่หัวยังได้ทรงฟังหลวงจีนเรียกพระองค์
ว่า ช้องเค้ พระองค์ก็ทรงประหลาดพระทัย
เพราะเวลานั้นพระองค์ยังมีได้ เสวยราชสมบัติ
เป็นกษัตริย์เป็นแน่เพียงแต่ทัพเท่านั้น พระองค์
ทรงพิจารณา หลวงจีนชระวา นั้นเห็น มี ท่าทาง
กะปลัดเปลา่แข็งแรงไม่เหมือนคนชระวาที่บ่วง
พระองค์จึงตอบว่า ข้าพเจ้าได้พบท่าน ๆ ได้
ช่วยการวาศัตว์ร้ายให้มัน ถิ่นยว่าเป็นบุญคุณ
มากแล้ว หลวงจีนจึงทูลว่า ตามธรรมดา
พระองค์ไม่ว่าเปลา่กักราชการทัพศึก จะ
เสด็จไหนไม่ว่าใครได้ แต่วันนั้นได้เสด็จมาถึง
นี้ ข้าพเจ้ามีความยินดี ขอเชิญเข้าไป
เสวยน้ำชาที่ใน วัด พอเป็นเกียรติยศแก่สถาน
ที่สถิตน้อยหนึ่ง พระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงฟัง
ดังนั้นก็นึกในพระทัยว่า หลวงจีนผู้นี้มีน้ำใจ
เชื้อเชิญ ใครเข้าไปชมวัดเล่นสักครู่หนึ่ง
แต่เกรงว่าหลวงจีน จะชักชวนให้พักชักเข้าไป
จะกลับเร็วไม่ได้ จึงทรง นั่งอยู่ มิได้คอย
ประการใด หลวงจีนทราบพระดำริห์ของ
พระเจ้าอยู่หัว ยืนที่ จึงรีบทูลว่า ขอเชิญ
พระองค์เข้าไปเสวยน้ำชาแล้วก็เร่งเสด็จกลับ
โดยเร็ว อย่าทรงวิตกว่าจะชักช้าเลย พระเจ้า
อยู่หัว ได้ทรงฟัง ดังนั้น ก็เสด็จ ตาม หลวงจีน
นั้นเข้าไปใน ประตูวัด ทอดพระเนตรเห็น

ต้นไม้ปลูกไว้เป็นแถว งามบรรณะ ไทรฐาน พิน
คั่นก็สากปรາศจากฝุ่นฝอย บางแห่งก็เป็น
ทิวาทาเป็นสนามหญ้า มีหญ้าแพรกฝอย
ขึ้นเต็ม และเป่นรอยคักใหม่ ๆ กล้วยสาก
ก็ว่าดันทันลาคพรมกำมะหยี่สีเขียว ตาม
ขอบรอบสนามมีต้นไม้คอก สี่ต่าง ๆ ปลูกอยู่
เย็นตาเย็นใจเป็นที่รัก ครั้นล่องเข้าไปใน
ประตูชั้นสองก็ทอดพระเนตร เห็น สระน้ำใหญ่
น้ำในสระสีเขียวทึบดำค้ำ และโสมนแทจะ
มองเห็นพินคั่นกันสระ มีบัวสายสีต่าง ๆ
ขึ้นอยู่เป็นกลุ่ม ๆ ออกดอกชูไสวอยู่กลาง
น้ำกวน้ำชม และมีปลาเงินปลาทองขนาด
โตเท่า ปลา ตะเพียน ว่าย เวียน อยู่ เป็น หมู ๆ
เหล่า ๆ พระเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นแล้วก็ทรง
แปลกพระทัยเป็นอันมาก ในเวลานั้นมีแท่น
ทองคำตั้งพระพุทธรูปนั่งสมาธิองค์หนึ่ง วิม
แท่น มี พระพุทธรูป ยืน ตั้ง อยู่ ข้างละ เก้า องค์
กำแพงภายในวัดคั่นประคั่นด้วยหยก และแก้ว
สีต่าง ๆ ส่องแสงเลื่อมพรายทุกสีรุ่ง ทนไค
นั้นมี หลวงจีนอีก หลายองค์ พากันมา คั่น รัย
และกล่าวว่า พระองค์จะได้เป็นกษัตริย์การัง
สันติสุขไปตลอดกาลนาน และที่ข้าพเจ้า
ทั้งหลายคั่นรัยไม่สมแก่เกียรติยศนี้ ข้าพเจ้า
มีความเกรงพระทัยยิ่งนัก พระเจ้าอยู่หัว รัช

พ.ศ. ๒๔๗๑

เปิดเตี๊ตพิงศ์ดาวจัน

ว่า ที่ข้าพเจ้าได้มาพบอารามอันประเสริฐ
เช่นนี้ก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง หลวงจัน
เหล่านั้นทูลว่า วัณณอยู่ในเขาและป่าไม่มี
ข้อเสียก็จริง แต่ยากที่จะมีผู้ได้มาพบเห็น
พระเจ้าอยู่ขงยู ไททรงฟังดังนั้น จึงพิจารณา
ดูวัณณรอบๆ ไปแล้วจึงสั่งว่า อารามอันงดงาม
และวิเวกนี้เป็นที่สถานักของผู้อื่น ผู้ใดได้
มาเห็นแล้วก็มีสุขเพลิดเพลินเจริญใจ เจริญใจ
ขณะนั้นม หลวงจัน อีก หลาก สิบ องค์ มา สวด
มนตร ทักขาพระพุทธรูปเหล่านั้น พระเจ้า
อยู่ขงยู นกในพระทัยว่า พระเหล่านั้นปฏิบัติ
กิจวัตรเคร่งครัดมาก แล้วหลวงจันชะว
นั้นก่นาพระเจ้าอยู่ขงยู ไปยังที่อยู่ และสั่งให้
ศิษย์ช่งน้ำชาถวาย พระเจ้าอยู่ขงยูเสวยน้ำชา
แล้วทรงรู้ สักว่ามรสุมชั้นฉีกกว่าชาธรรมคา
ที่เคยเสวยมาก หลวงจันชะวานั้นถวายขงยู
เคยอ้วน คือ ขงยูเรียวไร แก่พระเจ้าอยู่ขงยู
ทอพระเนตรเห็นในขงยูมีปรากฏว่า พระเจ้า
ขึ้นขึ้นเตี ทวง วิริจาค พระราชทรัพย์ ย่างวัณ
เป็นทองคำหมื่นตำลึง พระเจ้าเลยขงยูเท
เงินหมื่นตำลึง พระเจ้าถึงเขียนจงพระราชทาน
แก่วอชวเคยนทกขัง พระเจ้าขงยูอินจง
เงินสามหมื่นตำลึง และยังมรายนามพวก
เศรษฐิต่าง ๆ อีกเป็นอันมาก ที่ได้ วิริจาค เงิน

ย่างวัณ ขณะทีพระเจ้าอยู่ขงยู ทอพระเนตร
ขงยูเคยอ้วนอยู่นั้น หลวงจันทูลว่า เวลา
วัณคาวีหะสร้างแท่นทองคำประดับพลอยแท่น
หนึ่ง แต่เรียวไรเงินได้ยังไม่พอ จึงขงยู
พระเจ้าอยู่ขงยู ทรงคิดในพระทัยว่า เวลา
ก็ กำลัง ชักสน เงิน ทอง ไม่ พอ ใช้ จ่าย ใน การ
สงคราม ครั้นจะไม่วิริจาคอย่างเลยก็ไม่ได้
สมควร จึงลงพระนามและจำนวนเงินใน
ขงยูชื่อว่า รุ่งวันเหล้ง วิริจาคเงิน ย่างวัณ
ห้าพันตำลึง แล้วส่งขงยูคนให้หลวงจัน
รับขงยูมาเก็บไว้ แล้วอนโมทนาส่วนพระราช
กุศลทีพระเจ้าอยู่ขงยู ทรงบำเพ็ญ ขณะนั้น
พระเจ้าอยู่ขงยู ทรง คำเนิร มา พลอง ร่ำพิง ใน
พระทัยว่า บรรดาหลวงจันนั้นไม่ทำประโยชน์
อะไรให้แก่แผ่นดิน ก็แค่ล่อหลวงเรียวไรเงิน
ทองจากคนขงยู่งมาบำรุงวัณคาวีทักนอาศัย และ
ใช้เป็นประโยชน์ส่วนตนเท่านั้น ตัวเราขง
กำลังชักสนก็ต้องออกเงินเรียวไรลงห้าพันตำลึง
เมื่อปรายปรามแผ่นดินราชกายแล้ว จะกำจัด
พวกหลวงจันให้สิ้น มิให้รบกวนเรียวไร
เงินทองแก่คนขงยู่งต่อไปอีก พอถึงประค
ก็ทรงหิวยพนักที่ วาง อยู่ ข้าง ประค ขงยูเขียน
อีกษรลงบนยานประคุนั้นว่า เราตั้งใจจะกำจัด
คนชั่วร้าย และบำรุงแผ่นดินให้เป็นสุขทั่วกัน

ตินสอ

พฤษภ

ให้มีชื่อเสียงปรากฏไปทั่วทิศานทิศ เวลานั้น
ยกกระษัตริย์แล้ว บรรดาพวกลูกข้าและมารร้าย
ย่อมกลัวอำนาจ ดวงใจของเขาไม่มีมิตที่จะ
สวทมนตร์ ไหว้พระ นิยมแต่จะปรายพวก
อันธพาลและลัทธิแผ่นดินให้หมกมุ่นเท่านั้น

ฝ่ายหลวงจีนชเวราซึ่งเคียดแค้นมาภายหลัง
เห็นด้วยคำที่พระเจ้าชองมูเขียนไว้ ดังนั้น ก็มีความ
โกรธ จึงกล่าวว่า ท่านเป็นทบรุษก็
ไม่ซื่อด้วยความเวียนตายเวียนเกิดเหมือนที่
ท่านอยู่ ตัวท่านเองก็ควรอย่าทวยเวรกรรมฆ่า
ฟันกัน ไม่หยุดหย่อน เมื่อทำสงครามกัน
กันฮิวเหลียง ท่านได้ใช้ไฟ ครอก ทหาร
กันฮิวเหลียงตายถึงหกสิบหมื่น และเมื่อย
กัน ที่แม่น้ำ กังตง ทหารทั้งสอง ฝ่ายตาย รว
ยสิบหมื่น ทั้งนาคจะเป็นเวรของคนเหล่านั้น
ก็ ก็ แต่ท่านเป็นผู้ทำและผู้ใช้ ก็ยอมไ้รับ
บาปด้วย และยอมเป็นเวรนานเวรคิกตามไป เมื่อ
ท่านรับบัญชาเคยฮ้วนไปก็ ท่านก็คิดจะกำจัด
ข้าพเจ้า ๆ ก็ ย่อม ทราบ ความดำริของท่าน
แต่ด้วยความหวังดี ข้าพเจ้าขอทักเตือนท่าน
ว่า ในการที่ท่านจะเป็นกษัตริย์ปกครองไพร่
ฟ้าข้าแผ่นดินต่อไปนั้น ท่านจงตั้งอยู่ใน
ทศพิธราชธรรม อสุสาหระสัถถึงพระธรรมคำ
สั่งสอนของพระพุทธเจ้า และกระทำคนให้อยู่

ในทางอันเป็นสัมมาปฏิบัติ จงพยายามชนะ
ข้าศึกของท่านด้วยความเมตตาอารี อย่า
พยายามชนะด้วยความเหี้ยมโหด และการใช้
ศาสตราวุธเป็นของคั่น และอย่าพยายาม
เอาชนะแก่ผู้อื่น และข้าศึกก็ยอมสวามิภักดิ์
โดยสรวิต และอย่าลืมนำสิ่งใดในโลกนี้
ล้วนเป็นอนิจจังทุกขัง ชันถสฺสวราชสมบัติ
ของท่านนั้น ถึงเวลาท่านจะได้ก็ได้ โดย
ง่าย แต่ถึงเวลาจะเสียก็เสียโดยง่ายทุก
เพราะฉะนั้น ตั้งแต่บัดนี้ เป็นต้นไปท่านอย่าได้
กระทำคนของท่านให้เป็นผู้ตก อยู่ในฐานะอัน
เป็นประมาทเป็นอันขาด และท่านจะไ้รับ
ความเจริญยั่งยืนนาน แล้วหลวงจีนก็ส่ง
ศิษย์เอนามาลุยหนั่งสี่คนเสด็จ

พระเจ้าชองมูได้ทรงฟังหลวงจีนชเวรา
กล่าวถึงนี้ ก็พลันได้ พระสติ ทรงรู้สึกละ
พระทัยและระอาเป็นอันมาก จึงคำนับ
หลวงจีนชเวรานั้น และรับสั่งว่า ข้าพเจ้ามี
ความเสียใจ เป็น อันมาก ที่ได้ประพฤติ ทราย
คายกับนี้ และขอขมาใจท่านอาจารย์ ที่ได้
ตักเตือนสั่งสอน ข้าพเจ้าจะพยายามจงจำ
ไว้ ไม่ลืมนเลย แล้วก็นำเงินหลวงจีน ๆ
ทูลว่า ในดินแดนนี้เกลียดมาก ล้วนแต่สิ่งชั่ว
ราศีชั่วร้ายต่าง ๆ ข้าพเจ้าจะไม่ส่ง ว่าแล้ว

พ.ศ. ๒๔๗๑

เบ็ดเตล็ดพงศาวดารจีน

ก็พา พระเจ้าช้องยู่ ออก มาถึง ประตู ชันนอก
และขบวนสฟานข้ามมา ทนไถ่นักเห็นเสือโคร่ง
ตัวใหญ่ที่พยเมือ ขา มานันหมอย อยู่ ที่ สฟาน
พระเจ้าช้องยู่ ตกพระทัย แต่หลวงจีนกล่าว
ว่า อย่ากลัวเลย เสือตัวนี้ข้าพเจ้าเลี้ยงไว้เอง
ท่านจงมองดูทหารของท่าน ซึ่ง กำลัง คิดตาม
หาท่านอยู่ข้างหน้านั้นเถิด พระเจ้าช้องยู่ ได้
ทรงฟังก็หันพระพักตร์มองไปข้างหน้า ทนไถ
นั้นหลวงจีนก็ผลักพระเจ้าช้องยู่ ตกจากสฟาน
มาปรากฏอยู่ที่หน้าค่าย บรรดานายทหาร
แลเห็นก็พากันตกใจ และทูลว่า พวกข้าพเจ้า
เที่ยวติดตามหาพระองค์อยู่ถึงเจ็ดวัน ไม่ทราบ
ว่าพระองค์เสด็จไปทางไหน พระเจ้าช้องยู่
ประหลาดพระทัยจึงรับสั่งว่า เราไปเที่ยวเล่น

ที่นอกเมืองเพียงครู่เดียวเท่านั้นก็กลับมา โฉน
ท่านว่าเราไปถึงเจ็ดวัน แล้วก็ทรงเล่าเหตุการณ์
ให้นายทหารเหล่านั้นฟัง จึงได้ ปรากฏ มาแล้ว
พวกนายทหารต่างทูลว่า พระองค์ มีบุญญา
ภินิหารมากจึงได้พบสถานที่ ทอณศักดิ์สิทธิ์เช่น
นี้ คงแต่นั้นมาพระเจ้าช้องยู่ ก็ทรงมีพระทัย
โอบอ้อมอารีเมตตาการุณาแก่คนทั่วไป ส่วน
ข้าศึกก็ใช้การเกลี้ยกล่อมโดยดีก่อน มิได้
ใช้ กำลัง แสยบนานภาพ ประหิต ประหาร คุกแต่
ก่อน เปนที่พอใจของหัวเมืองใหญ่น้อยทั่ว
ไป และต่างก็พากันขอเป็นข้าขอบขัณฑสีมา
บ้านเมือง จึงปราศจากศึกสงคราม อยู่เย็น เป็น
สุขทั่วกันแต่นั้นมา.

จะให้เขามีความนับถือตนเอง ตนก็ต้องเป็นที่น่านับถือด้วย.

หลวงรัชฎาภิบาล

แถลงการณ์ สาธารณสุขุขมิได้

เรื่อง

“ตาแดง”

ตาแดงเป็นโรคที่ติดต่อกันจากคนหนึ่งถึง
อีกคนหนึ่งได้อย่างรวดเร็ว และโดยง่าย มัก
จะเป็นกันแพร่หลายเป็นคราว ๆ โรคนี้เป็น
แก่บุุคคลไม่จำกัดอายุ เว้นแต่เด็กที่มีอายุไ้
สองสามวันเท่านั้น และเป็นโรคสามัญในทุก
ประเทศทั่วโลก มักเป็นกันมากในท้องที่มี
อากาศร้อนและอากาศแปรปรวน

ส่วนของนัยน์ตาที่เป็นโรค

เยื่อตานาคืออะไร ? เมื่อมองใกล้ๆ
เราจะเห็นว่าที่ด้านหน้าที่สุดของนัยน์ตานั้น
คล้ายกับกระจกเงาผิวใส ไม่มีเส้นโลหิต
ตรงนี้เรียกว่ากระจกตา รอยกระจกตาเป็นส่วน
ขาวของนัยน์ตา คือตาขาว เยื่อแรกๆของ
ตาขาวนี้ เรียกว่าเยื่อตา ซึ่งเป็นเยื่อบางๆ

เกือบจะแลเห็นตลอดไปได้ หุ้มลูกตาภายในไว้
เป็นบางส่วน แล้วในที่สุดก็ยื่นกลีบออกมาทาง
ด้านหน้าอีก โดยยื่นเข้ามาในช่องหนังตา ถ้า
พิจารณาอย่างถี่ถ้วน จะเห็นมีหลอดโลหิต
เล็ก ๆ อยู่ในเยื่อตานี้ด้วย เช่นเดียวกับเยื่อ
ในปากและในจมูก เยื่อตานี้ ความจริงติด
ต่อกับจมูกทางหลอดน้ำตาด้วย โรคตาแดง
เป็นแก่เยื่อตาที่กล้ว้นเท่านั้น

ท่านจะติดโรคตาแดงได้หรือไม่ ?

อาจติดได้อย่างแท้จริง และมักจะติดได้
โดยง่ายด้วย โรคนี้ติดต่อกันโดยทางผ้าเช็ดตัว
ชามน้ำร่วมที่ ๆ ล ๆ และการสัมผัสโดยตรง
กับผู้ช่วยด้วยโรคนี้ บางทีเชื้อโรคตาแดงจะ
อยู่ในอากาศได้ ที่เป็นกันโดยแพร่หลาย

พ.ศ. ๒๔๗๑

แสดงการณสาธิตโรคพิษ

นั้น มักจะเกิดตามโรงเรียน โรงทหา
เรือนจำ หรือที่ใดที่มีผู้คนอยู่กันอย่างแออัด

ผลของโรค

ในสองวันแรก จะสังเกต อาการวิปริตได้
แต่น้อย นอกจากรู้สึกคัน และบางทีก็เคือง
คล้ายผงเข้าตา ตาข้างหนึ่งอาจเป็นโรคก่อน
แต่ตามปกติ มักจะลามไปเป็นแก้มอีกข้างหนึ่ง
ภายในเวลาอันรวดเร็ว เช้าวันที่สาม หนึ่งตา
มักปิดกรังด้วยขี้ตา หนึ่งตาและเยื่อตาวม
น้ำตาไหลมากจน และรู้สึกแสบร้อนใน
หนึ่งตา ตามักจะมีคันน้อย และเป็นเพียง
ชั่วคราว ต่อจากวันที่สาม ขี้ตาออก
มากจน และเป็นสีเหลืองอ่อน ตาขาวและ
หนึ่งตาล่างแดงเข้ม และในรายที่ร้ายแรง มี
โลหิตเห็นเป็นจุดแดง ๆ

เป็นมาก อยู่ประมาณ ตั้งแต่ ๓ ถึง ๗ วัน
มักจะมี อาการ ปวดศีรษะ และ เป็นหวัด อย่าง
ร้ายแรงด้วย เมื่อค่อยฟื้นระยะร้ายแรงไปแล้ว
ขี้ตาก็มันย่อยลงและขึ้นขึ้น เมื่อตอนนอนตอนเช้า
มักถอนขี้ตาเหลือง ๆ อยู่ที่หัวตา อาการแดง
หายไปโดยเร็ว แล้วลูกตาก็กลับเป็นสีขาว
หนึ่งตาล่างนั้นกลับเป็นปกติได้ ช้า เมื่ออาการ
ขมขื่นที่หนึ่งตาและเยื่อตาบ ความปวดก็ค่อย
หายไป แต่มักจะรู้สึกคันที่ตาแก้มอยู่อีกหลาย

สัปดาห์ โดยเฉพาภายหลังกการใช้สายตา
หรือเมื่อได้ รับแสงสว่างจ้าเกินไป ตาม
ธรรมชาติ เป็นอยู่เช่นนี้ประมาณตั้งแต่ ๗ ถึง
๑๒ วัน แต่ในรายที่ไม่ได้ทำการบำบัดโรค
อย่างสมควรมัน จะมีอาการพิษเรื้อรังอยู่
ถึง ๖ เดือนก็ได้

โรคนี้มีอาการเหมือนกับโรคอื่น

ได้หรือไม่ ?

มักจะเข้าใจผิดคิดว่า เป็นโรคอื่นได้บ่อย ๆ
ต้องจำไว้ว่าตาแดง นั้น อาจเป็นได้ เพราะเหตุ
หลายอย่าง ผงหรือขี้ตาเข้าตา ก็อาจทำให้
นัยน์ตาแดงได้ภายในสองสามนาที ทั้งตาแดง
ก็อาจเนื่องมาจากเหตุอื่นได้ อีกด้วย เช่น
นัยน์ตาลูก ลมฝุ่นละออง ควันไฟ ฯลฯ
นอกจากนี้ โรคที่ร้ายแรงต่าง ๆ แห้งตา มัก
จะปรากฏอาการแดงที่เยื่อตาได้ ถ้ารู้สึกแสบ
หรือปวดประสาทแห้งตาหรือระคายตาแล้ว ก็
น่าจะทำให้เชื่อได้ว่าอาการนี้ไม่ใช่ เป็นเพราะ
ตาแดงธรรมดา การเจ็บปวดถึงกลัวนั้น ควร
จะทำให้เรารู้สึกวิตกมาก โดยเฉพาะถ้า
ตาแดงด้วย การใช้สายตาเกินหน้าที่เพอ
พยายามเพ่งถึงจุดอะไรนั้น มักทำให้ตาแดง
ได้บ่อย ๆ ทั้งนี้ขึ้นแต่ได้โดยสมควรแล้ว

กรมสาธารณสุข

พฤษภ

ที่เหมาะสม เมื่อได้ให้แพทย์ผู้ทรงวิทยาคุณ
ตรวจทานแล้ว บางทีขึ้นตาอาจแยงลูกตา
แล้วทำให้ตาแดงขึ้น ตาแดงนั้น แม้ยักกล
ที่มีสุขภาพดี ก็อาจเป็นได้อย่างสามัญ

วินิจฉัย

ตาแดงนั้นควรให้แพทย์ยักก็ดีกว่า แพทย์
มักจะรักษาเสียได้ตั้งแต่เมื่อแรก แล้วจะยักก็
ให้หายได้ โดยเร็ว สำหรับผู้ที่ไม่สามารถ
จะให้แพทย์ตรวจและทำการยักก็ได้นั้นควรทำ
ดังนี้ :

ให้เป็นที่แน่นอนว่าไม่มีสิ่งใด อยู่ในตา
ควรสวมแว่นตาที่เป็นสี พยายามหลีกเลี่ยง

การตากลมเย็น ผันละอองควินหรือ ฯลฯ
เมื่อโรคเพิ่งแรกขึ้นนั้น จะใช้ผ้าชุบน้ำเย็น
ยักตากก็ได้ แต่เมื่ออาการขมหายไปแล้ว ไม่
จำเป็นต้องทำดังนี้ ควรล้างตาบ่อย ๆ ด้วย
น้ำกรกโยริค ซึ่งทำโดยเอาผงกรกโยริค
ละลายในน้ำเกลือจนอิ่มตัว แล้วปล่อยให้
ล้างตาด้วยยานี้ วันละ ๕ หรือ ๖ ครั้ง ถ้า
อาการแดงไม่หายไปใน ๑ สัปดาห์ หรือ
๓๐ วัน ต้องชวนชวายให้แพทย์ตรวจให้จงได้
ทางทัก ควรกินยาถ่ายเสียสักครั้งหนึ่ง เมื่อ

แรกเป็นตาแดง และอาการอื่น ๆ เช่น หวัด
หรือแสบคอ ก็ควรยักก็เสียด้วย

วิธียักก็กล่าวไว้ย่อ ๆ นี้ไม่มีอันตราย
เลย และไม่อาจทำให้เกิดผลร้ายอย่างไรได้

อย่าใช้ยากลางยานหรือยาหยอดตาโดยแพทย์
ไม่ได้แนะนำให้ใช้ เพราะอาจเป็นอันตราย

แก่ตาได้ อย่าเอาผ้าพันตาหรือยาพอกตา
เป็นอันขาด เพราะยาเหล่านั้นอาจเป็นเหตุให้

ตาแดงถ้าเรื้อรัง พึงระวังว่าน้ำตานี้เป็น
สิ่งหนึ่งที่ทำให้ระคาย และน้ำตามีมาก

อยู่แล้วในระหว่างเวลาเป็นตาแดง เหตุนี้ การ
ใช้ผ้าปิดหรือยาพอกจึงไม่เป็นประโยชน์

สรุปความ

จากข้อความดังกล่าวมานี้ ขอให้เรา
จำไว้เสมอว่า ตาแดงนั้นเป็นโรคที่ติดต่อกัน

ได้ง่าย และเวลาเป็นก็เช่นกันแพร่หลาย
ใคร ๆ ก็อาจติดโรคได้ ตาแดงเป็นแก่เยื่อตา

เท่านั้น แพทย์เท่านั้นที่ควรยักโรคนี้ ถ้า
ได้วิธีการรักษาพยาบาลอันถูกต้องแล้ว ระยะ

ของโรคนี้มีไม่นานวัน แต่ถ้ารักษาไม่ถูกต้อง
โรคจะ เป็น อยู่ได้นาน และ ยัยันตา อาจ พิษ

ตลอดไปได้

พจนานุกรมไทย-อังกฤษ

สอง

ตัวศรียานนท์

พอจนถึงเวลาวิสาขบูชา, ท่าน
บรรณาธิการ ก็ส่งคำสั่ง มาถึงข้าพเจ้าให้เขียน
พจนานุกรมไทย-อังกฤษสำหรับไทย-เขมร ตอนนี้อีก
ซึ่งข้าพเจ้าจะปฏิเสธไม่ได้ นอกจากนั้นก่อนท้าย
คำสั่งยังมีว่า เพราะข้าพเจ้าเขียนพจนานุกรม
ไทย-อังกฤษ ก็ให้ ข้าพเจ้าเขียน คำย่อของ
เช่นนี้ เป็นวิธีของผู้ใหญ่ เวลาจะใช้ ให้เด็ก ๆ
ทำอะไร แม้ข้าพเจ้าเองจะรู้ว่าแปลไทยเป็นเขมร
ก็ยังออกเขียนไม่ได้ด้วยเอง.

การเขียนพจนานุกรมไทย-อังกฤษ ถ้าจะว่ายาก
ก็ยาก แต่ถ้าจะว่ายากก็ง่าย. ยากเพราะ
ไม่รู้ว่าจะเขียนอย่างไร จึงจะคิดใจท่านผู้อ่าน,
ง่ายเพราะปากกาพาไป. จะพูดอย่างไรก็ได้

เพราะมันเป็นพจนานุกรมไทย-อังกฤษ, ใครจะเอา
ใจใส่ดีหรือซมกั่มกั่มน้อย, แต่ข้าพเจ้ารัก
ข้าพเจ้าจะเขียนให้. ให้ผู้อ่านคิดใจ, ให้สม
เป็นผู้พา ไม่ใช่ปากกาพา จึงรู้สึกว่ายาก.
ส่วนการที่ข้าพเจ้าเขียน ข้าพเจ้าก็กลัวแล้ว
เพราะสมองของข้าพเจ้ามีกำลังแค่เพียงนี้, แต่
ถ้าไม่เป็นที่คิดใจผู้อ่าน ก็เพราะสมองของ
ผู้อ่าน มีกำลัง สูง กว่า ของ ข้าพเจ้า คำนวณ
ไม่ใช่ความผิดของข้าพเจ้า.

ในสมัยอันศักดิ์สิทธิ์เช่นนี้ จะเขียน
พจนานุกรมไทย-อังกฤษ เป็นการไปกฐา, เลอะเทอะ
ก็ไม่เหมาะ เพราะหนังสือไทย-เขมรตอนนี้
เป็นเล่มออกเพราะวิสาขบูชา ซึ่งเกี่ยวกับ

ศิวศรียานนท์

พฤษภ

การศาสนา ไม่เช่นนั้นผู้เขียนก็จะเป็น
อภิลักขณ์ชน, การพูดสั้น ๆ อย่างเบ็ดเสร็จ
ไม่เป็นเรื่องราวที่คืบ, ถ้าหมกการไปกษา
ตลกขณะยังข้าง ก็หมกพรตชาติ เพราะฉะนั้น
จึงเป็นการขาดที่ระเขียน

ศาสนา มีปริยายอย่างไร ไม่จำเป็นต้อง
กล่าว เพราะเคยได้กล่าวซ้ำ ๆ ซากมาแล้วเป็น
อนันต์ แต่อย่างไรก็ตาม มีทางที่จะพูดได้ว่า
ศาสนา เป็น ขวัญ ของศาสนิกชน. เมื่อคน
จะทำอะไร แม้แต่การส่วนตัวแท้ ๆ ก็เอา
ศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องทุกสิ่งทุกอย่างไป และ
ไม่ว่าคนชาติไหน และศาสนาสูงต่ำเพียงไร
การแต่งงาน, การคังซื้อ และที่สุด การตาย
ก็ต้องเกี่ยวข้องกับศาสนา.

ชาติที่เจริญแล้ว จนกระทั่งถึงคนชั่วเดอน
เมื่อจะทำการสมรสเจ้าเข้าเจ้าสาว ก็ต้องเกี่ยว
กับการศาสนานั้น ๆ. ฝ่ายซึ่งจะไปแต่งงานกัน
ในโบสถ์ มีพระเป็นผู้จัดการเชกสมรส เจ้าเข้า
และ เจ้าสาว ต้อง ประพฤติ ตามข้อ ขณัญติใน
คัมภีร์ โยโยธ. พวกเราคนไทย จะทำการ
สมรส ก็ต้องนิมนต์พระ มาสวดมนตร์เป็นรทน้ำ
เจ้าเข้าและเจ้าสาว คือนั่งฟังพระสวดมนตร์
ด้วยกันจนเสร็จ ทั้งนัยมอดิวาเป็นศิวมิงคล
เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของคู่บ่าวสาวต่อไป. แต่

การแต่งงานเดียวกัน ก็เหมือนออกจะจาง ๆ ไป
เอาความสะกดเป็นเกณฑ์ ให้มีแต่แขกเหือ
เป็นพยานก็พอแล้ว ถ้าจะเรียกว่า การแต่งงาน
ห้วน ๆ เห็นจะเหมาะ เพราะไม่เข้าระเบียบ
ศาสนาใด.

คนไทยโบราณถือเคร่งครัดนัก ในการ
วิวาหะ อาวาทะมงคล เพราะถือว่า เป็น
การคังค้ำค่าในวิชีวิตต่อไปของคู่บ่าวสาว ถ้า
คังคั้นด้วยพิธีอันเกี่ยวข้องกับความศักดิ์สิทธิ์ ก็
จะทำให้คู่บ่าวสาวให้ยึดมั่นในความศิวสัค.
แล้วการค้ำค่าในวิชีวิตก็จะระวธรน เป็นทางให้
อยู่เป็นสุข. คัมภีร์สมรสว่า ผู้ใหญ่ใหญ่มั่น
ในทางศาสนา ก่อนที่จะอยู่ร่วมหอถัน ต้อง
ถูกบังคับ ให้ถือศีลทั้งคัง คัง ๓-๕-๗ วัน
กัม, ทั้งนเพราะท่านถือว่า บุคธิศาหะของ
คู่สมรส เป็นสิ่งสำคัญ ด้วยคามารกา ได้
ทำใจให้บริสุทธิ์ทั้งสองฝ่ายแล้ว เมื่อเกิดบุค
ทริศคา ก็จะเป็นคังคักกั มีนัสสัค ก็จะเป็น
คนคังอยู่ในศีลธรรม อาคัยเหตุที่คามารคาม
ใจอันบริสุทธิ์ โลหิตกัโสสะอาค ปราศจาก
รากัแห่งความชั่ว จึงเป็นเหตุให้เนองถึงคัง
ที่จะเกิดในสมันนัคด้วย

มีท่านผู้ใหญ่บางคนเคยอธิบายให้ข้าพเจ้า
ฟังว่าลูกทองหนึ่งมีหลายคน ซึ่งเกิดแต่บิดา

พ.ศ. ๒๔๗๑

หมายเหตุเปิดเตลิต

มารดาเดียวกัน แต่ลูกบางคนมีนิสัยใจคอก
บางคนก็เกะกะแสรก บางคนก็โหดร้าย
ความแตกต่างแห่งนิสัยนี้ ท่านว่าเป็นเพราะ
ลูกเหล่านั้นไม่ใช่เกิด แต่บิดา มารดาเดียวกัน
ลูกบางคน เกิดในเวลา ที่บิดา มารดา มีจิตที่
ผ่องใส เป็นธรรม ก็มีนิสัยดี, บางคนเกิด
ในเวลา ที่บิดา มารดา มีจิตที่ชั่วช้า ลูกก็มี
นิสัยเป็นพาล. คนเราย่อมมีใจไม่เป็นปกติ
เช่นนี้จึงเรียกว่าคนละคน

คนมีศาสนา ย่อมมีขวัญดี ทำให้ใจคอ
มั่นคงทุกสิ่งใจก็เกิดเกี่ยว ส่วนคนไม่มีศาสนา
ย่อมไม่มีขวัญ ทำให้ใจวณเร มีความซลาด
หวาดเสียวต่อภัย เพราะไม่มี เครื่องยึดในคราว
จำเป็น และคนพวกรู้จักมีไฉน เป็นเครื่อง
หลยหล่ศาสนา ในเวลาปกติ.

ศาสนาสำคัญ ๆ โดยมาก หรือจะพูด
ว่าเกือบทั้งหมดตลอดศาสนา ย่าง ๆ เลื่อน ๆ
ย่อมมีข้อว่าพระเจ้า "อาตมัน" คือพระ
วิญญาณอาชานตาล ความที่ความชั่วให้แก
มนุษย์ได้: ศาสนิกชนย่อมอธิษฐานขอพระเจ้า
ของตน ๆ ในเมื่อตนทำกรรมผิด ขอให้ทรง
ลดผ่อนผ่อนโทษให้ และอธิษฐานเพื่อขอ
ความดีให้แก่ตน แต่พระพุทธศาสนา ไม่มี
อาตมัน ที่จะให้ความดีความชั่วแก่คนได้

ใครทำก็ว่าได้ผล ใครทำชั่วก็ได้ชั่ว ไม่มี
ใครคอยยกโทษให้ เปรตที่ทักสอนให้คน
ปฏิบัติเพื่อเหตุผล ตามทางวิทยาศาสตร์ โดย
เหตุนี้จึงมีผู้นิยมทั่วโลก ในเร็ว ๆ นี้พวกเรา
ยังจำได้ว่าคณะสมณะทูตผู้ขึ้น ก็ได้ มาลยทาง
พระพุทธศาสนาในเมืองเรา ซึ่งเป็นพยานว่า
ศาสนาของเราราวเดียวเพียงใด

หัวใจพระพุทธศาสนา มีอยู่ ๓ อย่าง คือ

๑. ละการกระทำบาป ได้แก่การรักษาศีล

(พระวินัย)

๒. ยำเพ็ญกุศล ได้แก่การปฏิบัติตนตาม

(พระสูตร)

๓. การชำระจิต ได้แก่การภาวนา ทำให้
ใจบริสุทธิ์ (พระปรมัตถ์)

แต่การที่จะสอนคนไม่ให้กระทำความชั่ว, ย
ให้คนประพฤติดี และทำให้บริสุทธิ์ขึ้นเป็น
การยาก. คนที่ไม่มีสติปัญญาพอย่อมไม่เห็น
ผล โดยเหตุนี้จึงมีอุปาย ยกตัวอย่างความดี
และความชั่วขึ้นมาสอนคนที่ไม่มีสติปัญญา ก็
เกิดปัญญา แลเห็นทางของพระพุทธศาสนา,
แต่คนที่เขลา แทนที่จะเข้าใจความในเรื่อง
ที่สอน กลับไปเพ่งเล็งที่ถ้อยคำเหล่านั้นเป็นสำคัญ
หาได้เห็นทางวัตรปฏิบัติไม่. มีบางคนเสียแต่
เพียงนิยายคำอย่าง ก็เข้าใจว่าตน มีความรู้ใน

ศิวศรียานนท์

พฤษภ

ทางศาสนาแล้ว โดยเหตุนี้ในหมู่พหุ
ศาสนิกชนด้วยกันจึงยังมีการปฏิบัติต่าง ๆ กัน
ตามวิถิตถาพ.

ลุงแสงข้าพเจ้าแก่เป็นคนไทย แก่ได้ยวช
เรียนมานาน และแก่อธิว่แก่ กิ่งกระเรียน คน
หนึ่ง, เพราะเหตุที่แกเป็นคนไทย แก่จึงว่า
พระพุทธรูปเจ้ามีพระชาติ เป็นคนไทย เหมือนกัน
ข้าพเจ้าเคยขอวัดก็ บอกแกว่าพระพุทธรูปเจ้าเกิด
ในอินเดีย, แก่โกรธเหมือนถูกใครดุดหน้า
แกว่าข้าพเจ้าดูถูกพระพุทธรูปเจ้า ทว่า
ท่านเป็นแขก ไทยถึงทกกรชนโลกันต์.
ข้าพเจ้าเถียงแกว่ากั พระพุทธรูปเจ้า ท่านเกิดใน
เมืองกบิลพัสดุ์, เมืองกบิลพัสดุ์อยู่ในอินเดีย
ปรากฏานเคยวน จะหาว่าดูถูกอย่างไร, แก่
กลับว่า, เด็กวานชนนจะมาทำสู้รู้, เมือง
กบิลพัสดุ์ก็คือนายกอนั่นเอง. ข้าพเจ้าไม่ใช่
เด็กวานชนนอย่างแกว่า แต่ก็ไม่อยากก่อ
ความยาวสาวความยืด.

ข้าพเจ้าอีกคนหนึ่ง แก่เป็นคนใจบุญ
สุนทาน เข้าวัดเข้าวามตั้งแต่ไหน ๆ ธรรม
ที่โปรดมากที่สุด ก็คือมหาเวสสันดรชาดก.
แก่ว่าถ้าใครฟังตลอดหมกทั้ง ๓๓ กัณฑ์ โดย
ไม่ลุกไปจากที่เลย เป็นต้องจนสรวรรคทั้งเป็น
แต่ก็อย่าฟังแกฟังมาหลายย่นกัหนา และ

พยายามไม่ลุกไปไหนเลยตลอด ๓๓ กัณฑ์, ยัง
ไม่ได้ขึ้นสรวรรคนั้น เห็นจะเป็นด้วยใน ๓๓ กัณฑ์
นั้นคิดเฉลี่ย แก่คงได้ยินเสียงพระเทศน์สัก
๕ กัณฑ์เป็นอย่างมาก. กัณฑ์มัทรี เป็นกัณฑ์
ที่แก่ชอบมากที่สุด ฟังเทศน์คราวไรแก่เป็น
ต้องร้องไห้ร้อง ๆ แก่ว่าเขาน้ำตาช้ำชาพระธรรม.
ข้าพเจ้าเคยล้อแกเล่น ในความแห่งหนึ่งแห่ง
กัณฑ์มัทรีที่พระมัทรีเที่ยวเก็บหาลูก “ถ้า
จะคล้อยลาขายยวามรรคาก็ได้ ๑๕ โยชน์—”
ว่าพระมัทรีเป็นสตรี จะเดินทางตั้ง ๑๕ โยชน์
(๑๐๐๐ เส้น) ไหวหรือในคืนเดียว. แก่
โกรธเป็นพื้นเป็นไฟ ทว่าข้าพเจ้าเป็นมิชฌา
ทัญญู คึงแต่่นมาถึงคราวมีเทศน์มหาชาติ
ที่วัดแก่อยู่ แก่เลยไม่ไปเรื่อยไรข้าพเจ้าอีก.
มหาเวสสันดรชาดก เป็นคำประพันธ์อัน
ไพเราะ กล่าวโดยเชิงโวหาร ให้เห็นว่า
พระมัทรีทรงดำเนินเที่ยวหาโอรสและธิดา ไม่
หยุดหย่อน เป็นคำเปรียบให้เห็นว่าเคิรมาก
เหลือเกินเท่านั้น. แต่ข้าพเจ้าอัครล้อแกเล่น
จึงเลยถูกเหยียบคนมิชฌาทัญญูสมน้ำหน้า
มีคำทำนาย, จะเป็นของใครก็ไม่ทราบแน่,
ที่ชอมพุกกันนักหนาในหมู่ลุงแสง และข้าพเจ้า,
ว่าพระพุทธรูปศาสนาจะเรียวลง แต่ข้าพเจ้า
กลับเห็นว่าตรงกันข้าม, พระพุทธรูปศาสนา

พ.ศ. ๒๔๗๑

หมายเหตุเปิดเตี๊ต

ของเรา นั้วันแต่รุ่งเรื่องขึ้นทุกที เพราะ
พุทธศาสนิกชนชั้นหลัง ๆ ทั่วไป ย่อมได้ ศึกษา
ความรู้อื่น ๆ เป็นอุปกรณที่จะทำให้เรียนทาง
พระพุทธศาสนาที่ยิ่งขึ้น นอกจากนั้นชนชาติ
ศาสนาอื่น เมื่อได้เห็นความจริงของพระพุทธ
ศาสนาโดย การ เปรียบเทียบ ทั่ววิจารณ์ญาณ
แล้ว จะนิยมนับถือพุทธศาสนามากขึ้นทั่ว
สากลโลก. พุทธะเพาะในเมืองเรา ถ้าหาก
มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระบรมราชูปถัมภก
อยู่ตรงใด ก็เป็นอันมั่นใจได้ว่า พระพุทธ
ศาสนาจะไม่มัววันเสื่อม. เพราะฉะนั้นชาวไทย
ผู้รักศาสนาของตน จึงร่วมจิตกันทุกเมื่อ
กระทำความจริงรักภักดี มอຍกาย ถวายชีวิต
แต่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงเป็น
พุทธศาสนูปถัมภกราช เพื่อความมั่นคงแห่ง
พระพุทธศาสนาของเรา.

ศาสนาเรียว ตามคำทำนายของคนพวก
ลึงแสง ข้าเพ็ง หมายความว่าคนจะละทิ้ง
ธรรมวินัยของพระศาสดาไปทุกที จนกระทั่ง
ไม่รู้ว่อะไรเป็นอะไร ส่วนพระภิกษุสงฆ์เล่า
ก็ จะเลือน ๆ ไป จนกระทั่งไม่เป็น พระ
ประพฤติก็นไม่สึกอะไรก็ขบรวาคว มีแต่เศษ
ผ้าเหลืองชนหน่งห้อยหัวไว้เป็นทสังเกด เมื่อ
ใคร อยากจะทำบุญ จะได้ ทำ แก่คนที่ม่เครื่อง

หมายเช่นนั้น ก็คือกระพิลัก ถ้าคนใด
เกียจคร้าน ไม่ทำมาหากินอะไรก็ได้ มีแต่
ผ้าเหลืองห้อยหัวไว้ ก็มีผู้ให้กิน. ต่อเมื่อใด
คนพวกนั้นรู้สึกว่าควม ปลูกผ้าเหลืองออก
ทั้งเสีย เมื่อนั้นแหละศาสนาของพระศาสดา
เจ้าก็จะสิ้นสกล. พังตกเจ้าที แต่ก่อน
ที่คนพวกนั้น (พระ) คนใดคนหนึ่ง จะรู้สึ
กว่าควมเรื่องขึ้นผ้าเหลือง เห็นจะต้องเพียชอก
ประกาศกันตั้งหลายวัน จึงจะเสไย หยทั้ง
พร้อมกันได้ มีคนนั้นคนนี้ รู้สึกว่าควม แต่
คนนั้นยังชอบอยู่ เพราะมีคนเขามาทำบุญ ยัง
ไม่ยอมปลูก พระพุทธศาสนาจะสกลลงในเวลา
เกือบกันอย่างไรได้. แต่เรอน ข้าพเจ้าไม่
อยากจะให้ลึงแสง กับข้าเพ็ง แดเหยียกให้เป็น
ตัวอะไรต่อไปอีก จึงเป็นแต่พังกันคิดว่า.

พุทธศาสนาเรียว แก่ว่าคนก็เรียวด้วย
ศาสนาเรียวมีในยกิจกล่าวมาแล้ว. แต่คนเรียว
หมายความว่าคนเราจะเลิกสกลทุกที ๆ แก่ว่า
คนโบราณศิรัยะโตเท่ายาตร์, โบราณสมัยโค
ของแก ๆ ก็ม่กล่าว. มาถึงยุคเรา ๆ ศิรัยะ
ก็เลิกกว่ายาตร์มากแล้ว ต่อไปปลาย ๆ ศาสนา
ศิรัยะคนจะเลิกเท่าหัวแม่มือ เวลาอยากกิน
มะเขือ ต้องใช้ ไม่แนสอยจึงจะถึง แต่คน
มะเขือทำมาจึงไม่เลิกตามก็ไม่ทราบ เห็นจะ

ศิวศรียานนท์

พุทธภ

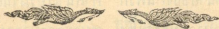
เป็นด้วยไม่มีศาสนา, ถ้าเช่นนั้นคนศาสนาอื่น
ก็คงไม่เลืกเหมือนกัน แต่พวกเรา ถ้า
เป็นจริงอย่างแกว่า เราคงถูกพวกศาสนาอื่น
จับเราไป แสลง สำหรัยโรง ละครสัตว์ เป็นแน่
เจ้าประคุณ! ขออย่าให้เป็นเช่นนั้นเลย.

เรื่องอันผู้ใจอย่างซุ่มทราญของคนจำพวก
ลึงแสงและข้าเฟิงนี้ น่าจะเป็นด้วยการสอน
ของท่านโยธามาจารย์แต่ก่อน โดยยกเรื่อง
มาเปรียบเทียบให้เห็นกัและชั่ว เพราะท่าน
คงเกิดวิทกัว่าพระพุททศาสนาจะเสื่อมลง โดย
เหตุที่คนไม่เอาใจใส่ จึงผูกเรื่องเปรียบเทียบ

ให้เป็นคติ แต่คนประเภทลึงแสง ข้าเฟิง
หาความรู้ ประสงค์ ของท่านโยธามาจารย์ไม่
จำได้แต่เรื่องอันยุคกัม จึงเล่าต่อ ๆ กันมา.

ข้าพเจ้าได้พรวามถึงเรื่อง อันแสนครัน มา
มากจนเข็ดตัวเอง พอระลึกได้ ถึงวันวิสาข
บูชา จึงหันมาชวนท่านทั้งหลาย ให้ระลึกถึง
พระคุณพระพุททเจ้า กระทำพุททบูชาใน
อิถิกขิตสมัยนี้ ถ้าไม่สามารถจะไปเสริม
ศรัทธาทักได้ เพียงแต่ทำที่ยานก็ยังคงกัว่า
ไม่ได้ทำ.

ศุภมัสดุ

สิ่งเล็กน้อยในชีวิตนี้แหละที่ควรคำนึง — บุคคลผู้สนใจในการทำงานเล็กน้อย
ก็ย่อมทำการได้เล็กน้อย ได้ค่าจ้างก็น้อย และอยู่ในงานก็น้อยด้วย.

หลวงรัชฎาการโกศล

ตำนานดอกบัว

พุทธทาส

ดอกไม้นี้เป็นวัชพืชชนิดหนึ่ง ที่มนุษย์ทุกชาติ
ทุกภาษาในสกลโลกนิยม. แต่ความนิยม
ของมนุษย์ที่มีในดอกไม้ ไม่เหมือนกัน, ชาติ
หนึ่งนิยมดอกไม้อย่างหนึ่ง, ส่วนอีกชาติหนึ่ง
ก็นิยมดอกไม้ไปอีกอย่างหนึ่ง. ชาติจีนนิยม
ดอกโบตั๋น และไฉทวารในทางประพันธ์มักชอบ
กล่าวเปรียบ ความงาม ของ ดวงหน้าสตรี ด้วย
ดอกโบตั๋น. ชาติญี่ปุ่นนิยมดอกสะกุรา ซึ่ง
เมื่อถึงระบายนในเดือนเมษายนแล้ว ใครไม่
ได้ชมนั้นถือว่าเสียใจ. ชาติฝรั่งทั่วไปนิยมดอกกุหลาบ มีอาทิ

เช่นพวกครีกยกดอกกุหลาบอุทิศถวายเทพีกา
ออโรรา^๑ และจินตควีโทเมอร์ ได้เขียนไว้ใน
บทกวีนิพนธ์ ของเขาว่า นางเทพธิดาองค์นี้
มีนิ้ว เป็นดอกกุหลาบ นอกจากนี้ ยังมีอุทิศ
ดอกกุหลาบถวายทาร์โปเครตัส ผู้เป็นเทพแห่ง
ความงียบ จนถึงในบางประเทศก็ถือธรรมเนียม
โบราณ ในการ ท้าย ดอกกุหลาบ ไว้บนโต๊ะ
รับประทานอาหาร เพื่อเป็นการเตือนโดย
ละม่อมว่า ให้ระวังรักษาความลับในระหว่าง
เวลารับประทานอาหารด้วย. อนึ่งพวกครีก
ยังถือกันอีกว่า ดอกกุหลาบเป็นของศักดิ์สิทธิ์

๑ ออโรราเป็นเทพธิดาประจำรุ่ง เทียบได้กับนางอุษา คือแสงเงินแสงทอง ข้างลัทธิฮินดู
ศาสนา. นางอุษาเป็นผู้ มีความเมตตา กรุณาแก่มนุษย์มาก.

กาญจนาคพันธุ์

พฤษภ

สำหรับเทพีคาร์วินส์” โดยเป็นเครื่องหมายแห่งความรักและความงาม. พืชต่าง ๆ ไม่ว่าเป็นงานมงคลหรืองานศพ พวกคริสตและโรมันใช้ดอกกุหลาบเป็นอุปกรณ์สำคัญเสมอไป. ที่ช่วงชัยฝรั่งเศส นิยมปลูกต้นกุหลาบเป็นเครื่องประดับ และบางคนถึงอุทิศสวนกุหลาบให้แก่ช่วงชัยสำหรับเก็บดอกกุหลาบไปร้อยพวงมาลัยศพก็มี. ชาตีสวิสส์มีประเพณีให้หญิงสาวสวยทำขวัญดอกกุหลาบขาวแก่ชายผู้ต้องการในคดีอาญา แต่สามารถพิสูจน์ตนเองได้ว่าบริสุทธิ์ในขณะที่ยังออกจากคุก. ในประเทศตุรกีหญิงโสดถึงแก่กรรมก่อนทำการสมรส ท่อนสาววัยของหญิงนั้นจะมีดอกกุหลาบสลักไว้ด้วย. นอกจากคดีนิยมเหล่านี้ ยังมีภาษิตฝรั่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับดอกกุหลาบอีกมากมาย เช่นภาษิตอิตาลีกล่าวว่า “Among thorns grow rose” กุหลาบย่อมผลิออกท่ามกลางหนาม, “Pluck the rose and leave the thorn” จงเก็บกุหลาบและทิ้งหนามเสีย, “Every rose has its thorn” กุหลาบย่อมมีหนาม. ภาษิต

เยอรมันว่า “Without thorns no roses” ไม่มีกุหลาบที่ปราศจากหนาม, “No house without a mouse, no barn without corn, no rose without a thorn” บ้านที่ไร้หนู ลางที่ไร้เจ้า กุหลาบที่ไร้หนามย่อมไม่มี, “Under the thorn grow the roses” ภายใต้หนามย่อมผลิกุหลาบ. ภาษิตอังกฤษว่า “For the rose the thorn is often plucked” ดอกกุหลาบย่อมถูกลูกลูหนาม, “Roses have thorns” ดอกกุหลาบย่อมมีหนาม. ภาษิตกัทซ์ว่า “He who would gather roses must not fear thorns” ใครเก็บกุหลาบต้องไม่กลัวหนาม, “Rose fall but the thorns remain” กุหลาบร่วงแต่หนามอยู่. ภาษิตกรีกยังระบุไว้ว่า “From the thorn springs the rose, and from the rose the thorn” จากหนามงอกกุหลาบ จากดอกกุหลาบงอกหนาม เหล่านี้เป็นอาทิ. ในส่วนความนิยมอื่น ๆ ยังมีเรื่องปรากฏตามตำนานต่าง ๆ ว่าดอกกุหลาบ เป็นเครื่องบารงบารอความสดชื่นอย่างสูงสุดชนิดหนึ่ง เช่นเมื่อ

๑. วันวิสาขบูชาเป็นเทศกาลแห่งความงาม เทียบได้กับกับพระลักษมณ์ข้างไสยศาสตร์ และกำเนิดของนางวันวิสาขผู้ขึ้นจากสมุทรไปยังยอกเขาโอลิมปัส คล้ายคลึงกันกับพระลักษมณ์ที่เกิดจากเกษียรสมุทร คราวก่อนหน้าอมฤตในกรุงมวตาร เหมือนกัน. นางวันวิสาขเป็นมารดาของกษัตริย์ของเทพของฝรั่ง.

พ.ศ. ๒๔๗๑

ตำนานดอกบัว

คราวพระนางเคลโอปাত্রาพบอันโตนิ ใน
ซิริเลีย^๑ ให้ มังงานพิว^๒ วันเวียง เป็นพิเศษ
มหิศรย์^๓ ถึงกับใช้ คอกกหลาย ลาก พันท้อง
รับแขกต่างพรมหนาดึง ๑๘ นิ้ว เพื่อจะให้
แขกได้ไถ่เรียนคอกกหลายจริง ๆ (ใช้ร่างแห
งามอีกหลายข้างบน เพื่อกันกระจุกระวาย).
พระเจ้าเนโรบรมราชาธิราชโรมัน ซึ่งทรง
ราชย์เมื่อพ.ศ. ๕๘๐ — ๖๐๓ ทรงรับรองแขก ที่
มาประชุมเลี้ยงโต๊ะอย่างพันลัคนาเหาฟาร โดย
จ่ายเงิน ฉะเพาะ ค่าซื้อคอกกหลายถึง ๒ แสน
บาทเศษ เพื่อเอามาไปยจากเพดานห้อง
ต่าง ๆ เป็นทำนองเทวคาไปยขยุยชาติจาก
สวรรค์นั้น. ส่วนชาติไทยเวลานั้น คอกไม่
อันเป็นกันยมนกคอกดอกบัว.

ความนิยมคอกบัวของชาติไทย เชื่อว่า

ได้คิดมาจากภารตวรรษ คือมัธยมประเทศหรือ
อินเดีย โดยเจริญรอยอารยธรรมตามแบบอินเดีย
ที่ พรหมณ์ผู้ เป็น ต้นลัทธิไสยศาสตร์ นำมา
ประคิฐฐานในแคว้นสุวรรณภูมิ ตั้งแต่สมัยที่
ขอมได้เป็นใหญ่ เมื่อราวพุทธศตวรรษที่ ๑
สืบมาจนกระทั่งชาติไทยซึ่งอำนาจได้จากขอม
ได้เป็นใหญ่ในลุ่มน้ำเจ้าพระยามื่อราวพุทธศต
วรรษที่ ๑๖ ตลอดมาด้วย. ทั้งนี้เพราะคติ
ข้างไสยศาสตร์ อัน เป็น ลัทธิ ของ ชาติอินเดีย
แต่โบราณก็กล่าวร่ำว่า ๑๐๐๐ ปีล่วงแล้วนั้น
ปรากฏว่า นิยมคอกบัว ยิ่ง กว่า พรหมยุษชาติ
อื่นๆ.

ก็มีวรมหาภารต และ วราหะปุราณะของ
พรหมณ์ผู้ต้นลัทธิไสยศาสตร์ (ลัทธิฮินดูทุก
วันนี้) พรหมะเรองสร้างโลกว่า เมื่อพระ

๑ เคลโอปাত্রา ครองราชสมบัติไทยยุคที่ พ.ศ. ๔๗๔—๕๓๓ เป็นเจ้าแผ่นดินที่ซึ้งที่สุด
ถึงกับคนสำคัญ ๆ ในสมัยนั้น เช่น ยูเลียสเสซาร์ กษัตริย์โรมัน และมาร์ก อันโตนิ
หลงใหลต่าง ๆ. เรื่อง พระนาง เคลโอปাত্রา กับ อันโตนิ เป็นประวัติการที่สนุกค่อนหนึ่ง
ในพงศาวดารไทยยุคที่, และ เซ็กสเปียร์ ยังได้เอามาแต่งเขียนบทละครขึ้นให้ชื่อว่า "Antony
and Cleopatra"

๒ มีสำนวนฝรั่งว่า "อยู่ในคอกกหลาย" และ "นอนบนคอกกหลาย" ใช้เป็นความ
หมายว่า สุขสบายสบายใจอย่างพุ่มพวยที่สุด. การที่รับรองแขกโดยให้ไถ่เรียนบนคอกกหลาย
เช่นนี้ ก็หมายความว่าให้ ได้รับความสุขเกษมสำราญเป็นอย่างดีวิเศษประเสริฐเลิศล้ำเท่านั้น.

กาญจนาภินิธิ

พฤษภ

นารายณ์^๑ จะสร้างโลกนั้น ไต่แบ่งภาค
 ออกเป็นพระวิษณุเพื่อสร้างสิ่งทั้งปวง. พระ
 วิษณุว่าพึงถึงการที่เกิดมากที่สุดไป. ขณะ
 นั้นคอกบิ๋วได้สุกขึ้นจากพระนาภี. ในใจกลาง
 คอกบิ๋วพระพรหมชาติได้บังเกิดขึ้น, และ
 พระเป็นเจ้าองค์นั้นได้เป็นผู้สร้างโลก กับ สิ่ง
 มีชีวิตทั้งปวง. จึงการที่ พระพรหมมีนาม
 ว่า กมลาศน์ นั้นก็ แปลว่าผู้ นั่งเหนือ คอกบิ๋ว.
 รามเกียรติ์ ไทย ฉะบับ พระราชินีพันธุ รัชชกาล
 ที่ ๑ เริ่มเรื่อง เป็นปฐมขึ้นในทำนองเกี่ยวกันว่า
 หิรันตย์กษัตริย์แผ่นดิน, พระนารายณ์ จึง
 อวตารเป็นหมู (วราหะ) มาล้างหิรันตย์กษ

“แล้วกลับ เป็นองค์ พระทรงครุฑ
 ถือเทพ อาวษ เองว่า
 เหาะทะยาน ผ่านชั้น เมฆา
 ทรงมาเกษียรสมุทรไทย
 ครั้นถึงเข้าที่บรรทมสินธุ์
 กลางมหาทวีปกว้างใหญ่
 เห็นอโยธยวงศ์หงสนาคอาไฟ
 สกปรกไร้วางเวทพิรุณการ
 บังเกิดเป็นประทุมเกลียว

อรชรวัยแสงพระสุริยฉาน

ขึ้น ในอุทรแล้วเบิกบาน

มีพระกุมาร โคมยง

อยู่ในห้องทอง โกเมศ

ทั้งพระพรหมเรื่องเทศกัลโลทยง

จึงพระจักกฤษณฤทธิบริรักษ์

อุมองคักมารนั้นแหะมา ฯ”

กุมาร องค์ นั้น คือ ท้าวอะ โนมาคัน คัน วงศ์
 พระราม.

พระวิษณุ หรือ พระนารายณ์นั้น คัมภีร์
 โดยศาสตร์ กล่าวว่า ประทับอยู่บนอาสนะ
 คอกบิ๋วขาว (บางที ขนโย ขิ๋ว) ในสวรรค์ชั้น
 ไวภุญฐ. ทรงสถิต สังข จักร คุหา และ
 คอกบิ๋ว. คอกบิ๋วนี้หมายถึงขรรค์คือแผ่นดิน,
 แปลความว่าเป็นผู้บริหารโลก ทรงตามมนตร์
 คัน โองการแห่งนี้ว่าพระพิพัฒน์สังขา ที่ ว่า
 “สมอถอสสังข จักรคุหา ขรณิ.” พระลักษมี
 ผู้มีเหลือประทับอยู่ข้างขวา. กายนางมีกลิ่นหอม
 เหมือนคอกบิ๋วพึงขจรไปถึง ๒๐๐ โยชน์. คัมภีร์
 รามายณกล่าวถึงพระลักษมีว่า เมื่อผู้คน
 มาจากเกษียรสมุทรคราวกวนน้ำอมฤตนั้น มี

๑ พระนารายณ์ เป็นชื่อของพระปรพพรหมผู้สร้างโลกก่อน. จึงความพิศการในเรื่อง
 นารายณ์อวตารของข้าพเจ้าในไทยเฉลิมฉะบับพฤศจิกายน ๒๔๗๐.

พ.ศ. ๒๔๗๑

ตำนานตอกบัว

มือถือคอกบัว ในคราวที่พระนารายณ์ชวตาร
เป็นพรหมณเฑียร (วามนาวตาร) พระ
ลักษมีได้ลงมากำเนิดในคอกบัว. นางจึงได้
นามว่า “ขันทมา” และ “กมลดา” และรูป
ของนางมีก้นหรือยื่นเหนือคอกบัวเสมอ. ใน
รวมเกียรติไทย มีเรื่อง กล่าว ถึงนางสีดา (คือ
พระลักษมีชวตาร) ว่านาง มนต์โศ คลลอก
นางสีดา, พิเภกทนายว่าเป็นกาลกัณณี จึง
ให้สุกระสารเอาไปทิ้ง

“ครั้นถึงท่ามกลางลำธาร

นามกรวพิชานทีศรี

ก็ถึงลงในเวลาวิ

ตามมีขนิษฐาพระยายักษ์

ทวยขนิษฐาเกิดพระอรชเรศ

เกิดเป็นประทุมเมศเท่ากังจักร

วัยผอ่ย โคมยงนางนงลักษณ์

ขุนยักษ ไม่เห็นกักกลับมา ฯ”

พระชนกถูก ภัยไปเลี้ยงแล้วฝังไว้ในดิน.

ครั้นเมื่อลาผนวชก็ไปโผพันดิน

“พยซึ่งคงทิพย์ประทุมมาลัย

โอบายกลีบกำนลกลไส

ส่งกลิ่นหอมรณชื่นใจ

อำไพยานแย้มขยาจร

เห็นทั้งผอ่ยสุวรรณรัตน์

จำรัสในหิ้งเกสร

กัมมธชาทิพอรชร

จวบแสงทินกรพรายพรวณ

เยือกชื่นเห็น โคมพระวิภา

งมย่งนางฟ้าในสวรรค์

นงลักษณ์ผกักราวีลาวรรณ

วัยขนิษฐาแล้วขนิษฐาเทวี ฯ”

เรื่องนี้แสดงว่านางสีดาเกิดในคอกบัวเช่นเดียวกับ
กับในเรื่องวามนาวตารเหมือนกัน.

ตาม คัมภีร์ มหาภารตะ และ พรหมณะ

ปรากฏว่าพระสรัสวตีมีเหลืพระพรหมมา ผู้เป็น

เทพธิดาแห่งศิลปวิทยาต่าง ๆ ยืนและนั่งบน

คอกบัวขาว. ทางภาคอื่นเคยตัวนตกทั่วไป

ก็ถือว่านางสีดาเทวีเทพธิดาแห่งใช้ทรัพย์สิน

บนคอกบัวด้วยเหมือนกัน”

นอกจากนี้ พระอริคน ซึ่งเป็นเทวดาเก่าแก่

และสำคัญที่สุดมาตั้งแต่สมัยไตรเพท (คือเก่า

กว่าพระพรหมพระอิศวรและพระนารายณ์) นั้น

๑ ขนิษฐาอันนี้ได้โดยมาดังไทยจึงเชื่อกันว่าผีภาคเป็นใช้ของแขก จนมีธรรมเนียมตาม
ตะเกียบท่อนเขยเป็นใช้ทรัพย์สินด้วยน้ำมันหมกมี.

กาณยานาคพนธ์

พฤษภ

ก็ปรากฏว่า ถีอศอกยัตถ์วัย จึงมีนามว่า
“อพชะหีสก.”

ในสมัยนั้นโกปาลชาวดนแห่งคัมภีร์สถันชะ
ปุราณะ^๑ มีเรื่องเล่าว่า คราวหนึ่งพระคเณศ
ทรงหนีมาจากพรหมโลก. ขณะที่มาถึง
จักรวาลโลก ได้พลัดตกจากหลังหนู. พระจันทร์
เห็นเข้าก็หัวเราะเยาะ. พระคเณศโกรธ,
จึงสาปพระจันทร์ว่าถ้าใครมอง พระจันทร์แล้ว
ให้ต้องถูกใส่ร้ายโดยไม่มีความจริง. พระจันทร์
เลยต้องลงไปซ่อนตัวอยู่ในศอกยัตถ์ทุกคืน.
โดยเหตุที่พระจันทร์ ไม่ปรากฏออกเช่นนั้น ทำให้
เทพเทวาผู้คนสรรพตลอดจน มนุษย์พากัน
ตกใจสั่น. พระอินทร์จึงนำทวยเทพไปเฝ้า

พระพรหม และตกลงให้ พระพฤตศิกิไปช่วย
พูดให้พระจันทร์ขอโทษพระคเณศ. พระคเณศ
ยอมยกโทษให้ โดยมิขอผ่อนผันต่อไปว่า ถ้า
ใครมองพระจันทร์ ในวันขึ้นสี่ค่ำเดือนกัทรบ
(เดือน ๑๐) อันเป็นวันสำคัญของพระคเณศ
ที่เรียกว่า “คเณศศุภฤกษ์” แล้วให้ต้องคำ
สาปอันนั้น แต่ถ้าใครคำนับพระจันทร์ ในวัน
ขึ้น ๒ ค่ำเสมอไปแล้วก็เลยล้างกันไปได้. และ
ถ้าใครยังเฝ้ามองพระจันทร์ ในวันที่ถูกสาปแล้ว
จะต้องทำพิธีล้างบาปโดย อคอาทวธ ในวันแรม
สี่ค่ำ, บูชาพระคเณศ, พระจันทร์, นาง
โรหิตีชายาพระจันทร์ และถวายรูปพระคเณศ
ทองคำแก่พรหมด้วย.^๒

๑ อปาลชาวดน แปลว่าเรื่องน้อยซึ่งแทรกอยู่ในเรื่องใหญ่. สมัยนั้นโกปาลชาวดนเคยเรื่อง
แก้วสยะมันตะระ ซึ่งแทรกอยู่ใน สถันชะปุราณะ. แก้วสยะมันตะระเป็นของ ทำวสัศตราชิตโค
ประทานมาจากพระอาทิตย์ แล้วเกิดแย่งกันใหญ่โต และพระภฤชณถูก ทว่า ยักยอกเอา
แก้วนั้นไว้ แต่ความจริงหาได้ไม่ได้. พระนารทฤษจึงเล่าเรื่องพระคเณศให้ฟัง.

๒ เนื่องจากตำนานนี้ ในวันขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๑๐ พวกอินทรีจึงเฝ้ามองพระจันทร์. ใน
ประเทศอินเดียบางเมือง ถ้าใครยังเฝ้ามองพระจันทร์ ในวันนั้น ก็เชื่อกันอย่างแน่นแฟ้นว่า
วันรุ่งขึ้นจะต้องถูกคนทำร้ายโดยไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้. เพราะฉะนั้นจึงมีคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์
ขวางบ้านให้ ใครเขาค่าเสียในคืนนั้นแล้วก็สยบใจ คำที่คว่ำใจต้องนี้ให้เขาค่าเสีย คเณศ
เสียในกลางคืนให้หมดไป. เพราะถ้าขึ้นรอไปจนถึงรุ่งขึ้น ใครมาทำอาชวะรณนั้นอยู่ไม่ได้.
การขวางบ้านเพราะอยากถูกค่าเสียคเณศเคราะห์นี้ แม้คำวสัศตราชิตก็ยอมให้เสีย.

พ.ศ. ๒๔๗๑

ตำนานคอกบัว

ในการพิธีปลีกรรมต่าง ๆ ชาวมัธยม จังหวัดสุพรรณบุรีซึ่งตั้งอยู่ชานนอกเมืองพระเศวต
ประเทศใช้คอกบัวเป็นของบูชาโดยมาก. และ
บางพิธีก็เป็นพิธีเกี่ยวกับคอกบัวโดยตรง เช่น
พิธีไว้อาลัยพระบรมศพ เป็นต้น. พิธีนี้มีความ
มาว่าเมื่อครั้งกฤตยยุค^๑ พระวิมลไธเสด็จ
ไปทรงพาราณสีในวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือนกฤตย
(เดือน ๑๒), ลงอาสน์ในแม่น้ำคงคา
แล้วทำการบูชาพระเศวต (อิศวร) โดยถวาย
คอกบัว ๘๘๘ คอก แต่ยังมีคอกอยู่อีกคอกหนึ่ง
จึงระกรจำนวน ๑๐๐๐ เติมน้ำคอก, พระวิมล
พิธีกรรมบูชาคอกบูชาพระวิมล (หรือ

๑ กฤตยยุค เป็นชื่อกำหนดอายุแห่งโลกซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ยุค คือ กฤตยยุค ๑,๒๗,๐๐๐ ปี,
ไตรภยยุค ๑,๒๗,๐๐๐ ปี ทวารยุค ๑๖๔,๐๐๐ ปี, และกลียุค ๔๓๒,๐๐๐ ปี, ปัจจุบันอยู่ในกลียุค.

๒ ภาษาละตินเขียน Phyllanthus emblica ตรงกับศัพท์คอกบัว อามลิก ตามที่
อธิบายในคำของชาวเปอร์เซีย. อามลิก แปลเป็นไทยว่า มะขามขอม, แต่คำละตินนั้นตามศัพท์
พฤกษศาสตร์แปลว่า ต้นคำทอกลี หรือมะขามขอมกลี, จึงเห็นว่าเป็นมะขามขอมจะตก.
ต้นมะขามขอมนี้เป็นไม้สำคัญอันหนึ่งในตำหรับไสยศาสตร์. มีเรื่องว่าครั้งหนึ่งมียักษ์คนหนึ่ง
ชื่อ มรทมนัย, เป็นโอรสท้าวกุมภ, ได้ฆ่าเพนียดะอย่างอวดอุต. พระอิศวรโปรดประทานพร
ให้ว่าใครฆ่าไม่ตาย เว้นแต่สัตว์ที่มีปีกเกิดจากครรภ์มนุษย์. มรทมนัยกำเริบกราณพระพรหม,
พระอิศวร, พระนารายณ์, แพ้หมด. พระเป็นเจ้าทั้งสามก็พร้อมเสด็จหนีออกจากสวรรค์ไป
ซ่อนอยู่ในโพรงต้นมะขามขอม. และการที่ตอ้งเข้าไปยักเยียดเยียดกันนั้นทำให้เกิดสัตว์คน
นางหนึ่งซึ่งได้เป็นเมียมรทมนัยตาย, ไม่ มะขามขอม จึงเป็นไม้ศักดิ์สิทธิ์ของ พระเป็นเจ้า
ทั้งสาม. ในคัมภีร์การศึกษาค้นหาตมยะประณะแนะนำให้บูชาไม้ และด้วยสาวที่ทำการ
สมรสควรรับประทานอาหารร่วมกันใต้ต้นไม้ เพื่อยาจะเกิดหมดไป. คัมภีร์พรคโถมที่ ทว่า
ด้วย “เกมมัมโททสว” คืองานโถมที่ อันเป็นนัยศรัทธาใหญ่ของพราหมณ์กระทำกัน
ฉวันเพญเดือน ๑๒ ก็แนะนำให้บูชาไม้ในคอกเหมือนกัน

กาญจนาภรณ์

พฤษภ

ท้าวองคราชราช (เรียกอีกชื่อ) อันเป็นพิสดารสำคัญ วางผลมะพร้าวลงข้างบน ข้างขวามะพร้าววาง
 ทศทิศพื้นดินตลอดทิศโดยศาสตร์ นิยม กระทำกัน เปลือกหอยกับดอกชบา, ข้างซ้ายวางรูป
 เพชร หวัง ความเจริญ สมบูรณ์ ใน โลกทรัพย์ ฉางซึ่งทำด้วยก้านกล้วย, เสริมแล้วเอาผ้า
 ตามรายการพิธีต้องมีรูปพระลักษมณ์ (ยืนทวย แดงคลุมทั้งกระจาก, ยกขึ้นวางบนตั่ง ซึ่งมี
 กิ่งแล้วทาสีทอง) ถัดดอกขมิ้วและนั่งบนดอกขมิ้ว รูปรอยเท้าพระลักษมณ์. ทพนเขียนรูปนกเค้าแมว
 หรือถ้าไม่ใช่รูปก็ใช้ กระจาก ใส่ เข้าเปลือก, ข้างตั่งนั้น, (นกเค้าแมวเป็นพาหนะของพระ

๑. ต้น ละคร เขียน เป็น ภาษาละติน ว่า Hibiscus rosa sinsensis ไม่มี ติม มคช หรือ
 สันสกฤต. คำนี้ ภาษาพฤษศาสตร์ไทย แปลว่า “ชบา” อภิธานปลัก ของ นาคะประทีป
 มีคำว่า “ชบา.” แต่เรียกเป็นภาษาละตินว่า Pentapetes Phoenicca ซึ่ง คำนี้ ภาษา
 พฤษศาสตร์ไทยแปลว่า “ปอเส้ง.” ค้นภาษาละตินก็ให้ความว่า Hibiscus rosa sinsensis
 เป็นพรรณชบาชนิดหนึ่งเหมือนกัน ในเป็นหยักอ่อนนุ่ม, สดฐานดอกเหมือนกุหลาบ. จึง
 เห็นเข้าใจเป็น “ชบา” แน่. เพราะชบาก็กุหลาบนั้น ข้าง ภาษา มคช และสันสกฤต เรียก
 ปน ๆ กันอยู่ เช่นคำ “ชบา” แปลได้ว่า “ชบา, กุหลาบ, เสือง.” อภิธานสันสกฤตของ
 เสือ ไรเนอร์ วิลเลียมส์ และ มคช ของ ชิตเทวส์ ก็แปลคำ “ชบา” ร่วมกันว่า China rose
 (กุหลาบจีน).

๒. Musa paradisiaca กล้วยเป็นต้นไม้สำคัญในทางไสยศาสตร์. ศาสตราจารย์เวทคา
 นิยมใช้ต้นกล้วย ๔ ต้นทำเป็นเสา. ผลกล้วยเป็นเครื่องของสรวงสำคัญยิ่ง (เช่นข้างไทยเรา
 นิยมใช้กล้วยน้ำว้าสังเวทเทศา). ในคัมภีร์ พรตราช กล่าว ว่า สตรี ยชา ต้นกล้วยในวัน
 ขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ฤกษิก (เดือน ๑๒) จะทำให้สามีอายุยืน. (อันก็ถือว่าหญิงผู้ตาย
 เป็นของน่ากลัวที่สุด เพราะถ้าไม่เข้าทองไฟตายตามผู้ที่ไม่ได้ใคร่นับถือ). วันขึ้น ๓ ค่ำ
 เดือนศรಾವ (เดือน ๘). มีพิธีบูชาต้นกล้วยด้วยวันหนึ่ง. ต้นกล้วยเจ้าศักดิ์สิทธิ์ทั้งต้นทั้งเครือ
 ทั้งใบมาประคองไว้ที่ทางเข้าบ้าน ถือกันว่าเป็นเครื่องหมายแห่งความอุดมสมบูรณ์, (ไทยเรา
 นิยมใช้ต้นกล้วยคึกตามราชาวัตรครั้งหนึ่งในการพิธีต่าง ๆ เช่นเทศน์มหาชาติขึ้นต้น).

พ.ศ. ๒๔๗๑

ตำนานตอกบัว

ลัทธิ). เครื่องขวงสวงมีอาสนะทำด้วย ไข่เป็ด, ไข่สาหร่าย, งา, สมอพิเพท, กล้วยาคา, สังข์, หม้อทองแดง, เหยย, น้ำตาล, ขนหม, นม, เนย, อ้อย, มะพร้าว, กล้วยาแพรก, กระแจะ, หมาก, พลู และตอกขวงเป็นสิ่งสำคัญที่สวด.

๑ พืชไสยศาสตร์ต่าง ๆ ใช้กล้วยาคาทำเป็นอาสนะหรือลาคาที่อาสนะเพื่อให้ลัทธิ. ศติน นำระลือตามเรื่องพระพุทธรูปเจ้าที่เมื่อตอนจะตรัสรู้แก่พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณนั้น ปรากฏว่าพระพุทธรูปองค์ทรงประทับบนอาสนะกล้วยาคา.

๒ ต้นตะบับเขียน Durva (ทุรว) และ Dub (ทุพ) มีคำละตินกำกับว่า Cynodon Dactylon. ในอริยานซิลเคอร์สมีคำ Dubba แต่เขียนเป็นภาษาละตินว่า Panicum Dactylon อริยานบัพทียักมีคำ “ทุพพา” แปลว่า กล้วยาแพรก. กล้วยาคามีประวัติมาสมหาคะยะว่าเป็นไม้แย่งภาคของพระราหู และเป็นไม้ศักดิ์สิทธิ์ เป็นเครื่องพลีกรรมสำคัญของพระคเณศ กียลอีกอันอีกว่าเป็น เทวธิดา แห่ง ความ อุดม สมบูรณ์ด้วย. ประเพณีไหว้ครู ของไทย ที่ใช้ กล้วยาแพรกนั้น เชื่อว่า มาจากการบูชาพระคเณศ เพราะพระคเณศ เป็นเจ้าแห่งความมรุษ (พิฆาต) แต่ช้างไทยเรากเหมือนจะใช้เพี้ยนไปเป็นช้างหมายถึงความเจริญ ดังปรากฏเป็นคำอื่นวอนว่า “ให้บุญญาข้าพเจ้าแตกประคองกล้วยาแพรกและตอกมะเขือ”

๓ Piperbetel. พลเป็นของถวายเมื่อเสิร์ฟพิททุกพิธเสมอไป. ลัทธิไสยศาสตร์ข้างไทย ใช้นิยมใช้ ใบพลคัยเทียนไชยเมื่อเสิร์ฟพิทกันจะออกจากรัน.

๔ ศัพท์เกิม Tu (ทิด) มีคำละตินว่า Sesamum Indicum ซึ่งแปลเป็นไทยตรงกัน ทั้งสองภาษาว่า “งา.” ไม้เป็นเครื่องพลีสำคัญในการบูชาพระลัทธิ. ในวันสงกรานต์ มีประเพณีเจิมกันด้วยงายก แล้วกินขนมซึ่งทำด้วยงาเจล่าน้ำตาล. งาประสมนี้เรียกว่า “ทิดาญชั”, ใช้เป็นเครื่องเช่นอันจำเป็นในการบูชาพลี.

๕ ต้นตะบับเขียนว่า Myrobalan อริยาน Webster's New International. อธิบายว่าเป็น พรรณไม้ชนิด Terminalia Bellerica ซึ่งแปลตามพจนานุกรมว่า “สมอพิเพท.” คำว่า “อกข” ซึ่งแปลเป็นไทยว่า “สมอพิเพท,” อริยานซิลเคอร์สมีคำ ภาษาละติน ว่า Belleric Myrobalan ตรงกัน.

พินิจ คำานมาว่า ครึ่งหนึ่ง ฤษัทรวาส กฤตทิกา (สิบสอง) ค้วย.
 แสงพระอินทร์ ให้นั้น และพวกเทวดาก็ได้ พิชัยาพระคณเศในวันกลางเดือนไพศาช
 รัชส่วนบาศัก้วย. พระอินทร์ ต้องไปวิงวอน (พระคณเศ เกิดในวันเพ็ญ กลางเดือนไพศาช
 ขอความกรุณาต่อพระลักษมี จึงกลับมั่งมีขึ้น หรือวิชาชคือเกื่อน ๖) อันเป็นพิศำคัญของ
 ตามเดิม. เพราะฉะนั้นผู้ ที่หวังความเจริญ ผู้บูชาต้องเขียนรูป
 ในโลก ทรพิชต้อง กระทำ เป็นการ ประ จำ. คอกยวิ ๘ กลับด้วยกระแจะจันทน์, แล้ว
 วันบูชาทกใน วัน พฤษศิก หรือ ศุกร ชำงขึ้น วางรูปพระคณเศลงตรงกลาง, สัวงค้วย
 ของเกื่อนฤษัย (ยี่), จิตร (ห้า), ภัทรบท ชนม ที่ ทำค้วย แะ น้ำตาล เนย กับ ผล ฑัฑิม
 (สิบ) เสมอไป. บางทีแถมวันขึ้น ๑๕ คำ ๑๒. เอาใบส้ม, ๑ ใบรัก, ๒ หนุ้าแพรว
 เกื่อนอัครวิน (สิบเอ็ด) กัชขึ้น ๑ คำเกื่อน วางบนรูปนั้น. ส่วนตัวผู้บูชาต้องทาวร่างกาย

๑ ภาษาละตินเขียน *Prosopis spicigera* ยังไม่พบภาษาพฤษศาสตร์ไทยแปลว่าอะไร.
 ในคันฉะบับมีคำว่า *Shami* กำกับอยู่ค้วย. ศมี หรือ สมี แปลเป็นไทยว่าคันส้ม หรือไม้
 พิมาน, แต่ถ่อถิษานซิลเคอร์สเรียก ศมี เป็นภาษาละตินว่า *Mimosa suma*. ส่วนชำงไทย
 เรียกคันส้มเป็นภาษาละตินว่า *Sesbania aegyptiaca*. คันสมีน ใบใช้บูชาพระคณเศ กังแะ
 เป็นเชือสำคัญในการบูชาไฟ.

๒ คันฉะบับเขียน *Rui*, มีภาษาละตินกำกับว่า *Calotropis gigantia* ซึ่งตรงกับภาษา
 พฤษศาสตร์ไทยว่า “รัก” หรือ “ปอเถื่อน.” ได้หาคำว่า “ไม้รัก” ในถิษานบัพท
 ยัการ, พบศัพท์ “วิกรโณ” ซึ่งสอให้จากถิษานซิลเคอร์สว่าเป็น *Calotropis gigantia*
 ตรงกัน, จึงเข้าใจว่าเป็นไม้รักแน่. นอกจากนั้นยังมีเคล็ดชำงชินคณบับสนนอีกว่า ชายใด
 ภรรยาตายถึง ๒ คน จะทำการสมรสใหม่ต้องแต่งงานกับไม้ น เพื่อขำยเคราะห์เสียก่อนค้วย.
 คัมภีร์ทรมาสมหาทมะยะว่าไม้ น เป็นภากของพระสิริยาภิกษ คัมภีร์ สมิติสารครนดให้ ใช้
 ไม้ น ถูพนในงานพิธีต่าง ๆ. กังแะใช้บูชาไฟ. หนุ่มนกัยปรากกว่าสวมาลัยคอกรัก.

พ.ศ. ๒๔๗๑

ตำนานดอกบัว

ด้วยงามกับผลมะขามข้อม แล้วชาน้ำในคอน
เข้า. คอนเย็นชาน้ำอีกหนหนึ่ง, บุษาดาว
นพเคราะห์ก็ถอนแล้วจึง ทำการไหว้ พระคเณศ.
พินัน คัมภีร์ พรหมฉายาจะประณาดกล่าวว่าเมื่อ
พระพรหมจะสร้างโลกนั้นไม่มีอะไรเลยนอกจาก
น้ำ. พระพรหมทำพินัน, พระคเณศจึงประทาน
อานภาพให้สร้างโลกได้. เพราะฉะนั้นผู้ใด
มีความปรารถนาสิ่งใด ถ้าได้ทำพินันก็จะ
สำเร็จทั้งมโนรถ.

พืชผลกรรมต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้น เป็น
ลักษณะการศาสนาอันหนึ่งของชาวมัชฌิมประเทศ.
การศาสนาเป็นการสำคัญที่สุดของมนุษย์ชาติ.
ดังนั้นเมื่อศาสนาเสื่อมและพินันก็เสื่อม
ดอกบัวมาก ก็ต้องนับว่าคตินิยมดอกบัวว่า
เป็นสิ่งสำคัญนั้น ก็เริ่มช่น จาก ชาตธรรมาจารย์
ต้นลัทธิไสยศาสตร์ ซึ่งเป็นคตินิยมที่เก่าแก่
ก็คำยรรพหลายพันปีก่อนแล้วทีเดียว.

อักษรศาสตร์และวรรณคดีของชาวมัชฌิม
ประเทศ ก็เป็นหลักฐานสำคัญอันหนึ่งที่ชี้ให้เห็น
ว่าดอกบัวเป็นดอกไม้ที่ชอง อยู่ใน ความ นิยม
ของคนทั่วไป. คำประพันธ์ต่าง ๆ ชอชยก

เขาคอกบัวช่นมากแล้วไม่ว่าจะพระณาดังภูมิ
ประเทศหรือมนุษย์ ตลอดจนใช้ ไหว้
เปรียบเทียบ ลักษณะของดอกบัวกับความงาม
ของธรรมาจารย์ด้วย. นาฎกาสันสกฤต
เรื่อง ปรียทรรคิกาชของ พระเจ้าศรีธรรมวรมัน
มีพระณาดังคอกบัวอย่างไพเราะหลายแห่งเช่น
ชมภาพอ่ามบัวว่า “อุทยานเทวตาสะ สผฏ
ปัจจุสถานคิหาวินิ สวสุดา

ทฤษฎีวิวิ ทิวชมิเกย์รมยติ มา ทวฺศเนโนว
This (crystae) pool, (which is captivating
through the charm of its full-blown lotuses),
enchants me by its mere sight,

As if it were the (lustrous) eye of the
gardeu-nymph, (which robs the full-blown
lotuses of their charm).”

“อ้างแก้วกอยมยงกชหลาย ล้อจิตต์สยบ
แม่เพียงเมือทอดทรรคินา

งามเหมือนนเนตรเทวดา เล้าสวนโคภา
ผู้เนตรงามยังบัวหลว.”

คอน กล่าว ถึงนาง อารยณกา ถอดคอกบัว
ใช้คำยอว่า “ เกย์ ทสฺตคตลฺลิตฺเตน กมฺเล

๑ ภาษาสันสกฤตและภาษาไทยนั้นและต่อไปได้อีกตามพระราชนิพนธ์ ปรียทรรคิกาชของสมเด็จพระ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่ง ทรง ถอด ออกจากมรณนิพนธ์เดิม.

กาญจนาภรณ์

พฤษภ

นาโลกยศ ศีวีรวิ

กุล ยวนลกษมี ตต กุศล คว้า

“ใครหนองาม ตะละองค์ พระศรีวรศุภา ตยชนก”

ถ้อยบัวสง่างาม ฌหัตถ์?”

“ข้ากรืออย่างถัว ฌมร่ายท่าอะไร

ตอนเปรียบ ถึง ความรู้ ลึก พอใจ ใน นาง
อริณยกาใช้ ไหวท้าว

มันตอมณพักตร์ ไสร์ ก็เพราะพิศตระปานปฐม
เนตร คนและกายสั่น เพราะระพรรณก็ยังประทุม

“อาพทุมุขมัยที่ กณฤกิติ กมลกลานัน

งามแม่นอยบลกลุ่ม ฌมร่ายวังไฉน”

สุ กุมารปาดิ ปลดลวสัส ปุศ สุก ก ฌยตัว

ตอนกล่าวชมมีอวภาพรรณว่า

ทสยะ”

“สทโยคยบายพินทุยติกรศิริระ ฌิม

“ซ้อยัวแม่หน้าหุ่ยไซร์ ยังบอกแจ้งไค

ภเวศ ปทุมโกโค”

ประหนึ่งจะส่งภษา

“ฌานคือขั้มทุมมเย็น เพราะระศิริระ

โดยเกสรช้นันว่า มันสุชนักหนา

กระเซ็น ต้องณกลียเหิน จะปานกัน?”

เพราะฌมอหล่อนละมุน”

ในเรื่องราวสวทิตาของสุพนัษ ๑ อันเป็น

นอกจากนับรรพชาความงามของ สตรี ย่อม

วรรณคดีสำคัญชิ้นหนึ่งของชาวมัยมประเทศ

ถูกเปรียบกับกอนัต่าง ๆ เช่นกล่าวชมดวง

พรรณาถึง ความงาม ของนางวสวทิตา ที่กัน

หน้าของนางอริณยกาว่า

ทรงเปล่งขึ้นเหินว่า “...อุปโคภิกา ภาสวทาล

“อปี วสฤช วิษามุ ฌิรุ ฌฤกาศ

กาเรณ ศเวทโรจิสา สมิเตน โลหิตเณนารเณ

ทไวเต

เสามุเณ ทวศเนน ฌุรณ นัคัพเพเน สีเตน

ปวิมลสสุพุชา วุทระปทุม ปตุนทิ

หาเรณ ศโนศุเรณ ปาเทน ตมสา เกศปาเคน

วิกิริสิ ยทิ ภยส ฌุราสโลลายตากุ

วิกเณ โฉงโนคูปเลน...”

๑ เรื่องวสวทิตาเป็นนิยายสันสกฤตของสุพนัษ ซึ่งนักปราชญ์วันคดสันนิฐานว่าแต่ง
ในระหว่าง พ.ศ. ๑๐๘๓-๑๑๘๘. ส่วนตัวสุพนัษจะอยู่ในราชสำนักใดไม่ปรากฏ. แต่เชื่อว่า
เป็นนักนิพนธ์สมัยเดียวกันกับพาดะ ผู้เป็นกวีเอกในราชสำนักของพระเจ้าศรีหรรษวรรณะ ผู้ทรง
นิพนธ์เรื่อง ปรียทรรคการระหว่าง พ.ศ. ๑๑๘๕-๑๑๘๖.

พ.ศ. ๒๔๗๑

ตำนานคอกขวิด

“นางนั้น ประทับว่า สร้างขึ้นด้วย พระ
อาทิตย์ เพราะมีเครื่องอาหารอันแวววาว,
ด้วยพระจันทร์ เพราะมีพัศตรอันกลมงาม,
ด้วยพระอังคาร เพราะมีริมฝีปากแดงคม
เป็นกุหลาบแดง, ด้วยพระพุธ เพราะมีรูปโฉม
โฉมพระนาค, ด้วยพระพฤหัสบดี
เพราะมีตะโพกนูนกลม, ด้วยพระศุกร เพราะ
มีท้าวทองกีบม้า, ด้วยพระเสาร์ เพราะมี
ก้ามอันยาวนัก, ด้วยพระราหู เพราะมี
คำก.”^๑ ตอนนางวาสวาทิตราพินความ
งามของกันทรประเทศว่า “ปากคอกขวิดอันมีริม
ฝีปากแดง คอกขวิดของเขาเผื่อยม พรม
พราย คุรุสมีละลอกคลื่นแห่งเกษียรสมุทร
ที่กระพือโดยเขามันทรสันต์” (คือ
เมื่อคราวกวนน้ำอมฤตในกูรมาวตาร ใช้เขา
มันทรวางลงในเกษียรสมุทร แล้วเขาพญานาค
พัน เทวกายอยู่ข้างหาง, อสุรอยู่ข้างหัว,
ชักให้เขามันทรหมุนไปมา). นอกจากตัวอย่าง

ส่วนต่าง ๆ ที่ยกมาให้เห็นยังมีปรากฏใน
หนังสืออื่น ๆ ที่ใช้คอกขวิดเปรียบกับหน้า, คา,
ปาก ฯลฯ อีกมากมาย.

ตามเรื่องราวที่บรรยายมาแสดงให้เห็นโดย
ฉ่องแท้ว่าคอกขวิด เป็นที่ นิยถิ ของ ชาวอินเดีย
ประเทศ ทั้งในลัทธิศาสนา และขนบธรรมเนียม
ประเพณีมาตั้งแต่ยุคไทรเพทอันเป็นสมัยโบราณ
อีกถ้าบรรพ ๒๕๐ ปีมาแล้วโดยไม่มี
นิยถิกว่า ๓๐๐ ปีมาแล้วโดยไม่มีเลื่อมถอย. ทน
ลงใจพิจารณาคุณลัทธิศาสนาพุทธอันอุบัติขึ้นใน
ภารตวรรษข้าง ก็จะได้เห็นว่าคอกขวิดเป็น
บุษยชาติสำคัญอันหนึ่ง ในทางองคิยกัน.

พระพุทธศาสนา อุบัติ ขึ้น หลัง จากยุค
ไทรเพทราว ๖๕๐ ปี แต่ทว่าก่อนยุคประ
อันเป็นยุค ที่ เกิด คัมภีร์ ทาง ลัทธิไสยศาสตร์
ต่าง ๆ อย่างแพร่หลาย, แม้กระนั้นก็นับว่า
อุบัติ ขึ้น ใน ระหว่าง ความ นิยม คอกขวิด แล้ว.
เพราะฉะนั้น คัมภีร์ ทางพระพุทธศาสนา ต่าง ๆ

๑ คำแปลนี้ ถัดตามตัวอังกฤษ. เพราะประ โยค สันสกฤต นั้น กล่าวพรรณนาความงาม
รวมกันไว้ ยศยาวมาก, ข้างพัวจึงคักเอามาแต่ละเพราะ ตอนที่ต้องการ. ที่คักมาลงมากมาย
ก็เพราะเห็นเขาแดงเปรียบไว้ คัก, จึงสู้สละเวลาแปล หมดทั้งตอน. อนึ่ง ประ โยค สันสกฤต
เรียงไม่ตรงกับประ โยคอังกฤษ เช่นเปรียบคอกขวิด คุพระศุกรนั้น ในภาษาสันสกฤต
อยู่ท้ายทีเดียว. (คำว่า “วิก” แปลว่า “ดาวพระศุกร”)

กาญจนาศพนธ์

พฤษภ

จึงมีกอกขั้วเข้าไปเฝ้าอยู่ด้วยตามคตินิยม
เป็นธรรมเนียม. ทั้งน้อมเนื่องด้วยผู้แต่งคัมภีร์
พระพุทธศาสนา ก็เห็นว่า กอกขั้ว เป็นบุปผชาติ
สำคัญอันหนึ่งซึ่งจำเป็นจะต้องอุทิศถวายสมเด็จพระ
พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่น้อยไปกว่า
ผู้แต่ง คัมภีร์ปุราณะ จะยกอุทิศถวาย พระผู้เป็น
เจ้าต่าง ๆ เสียฝ่ายเดียว. แต่ในที่สุดเมื่อศาสนา
พราหมณ์ หรือลัทธิไสยศาสตร์หม่น เข้ามาหา
ลัทธิพุทธศาสนา เช่นแต่งคัมภีร์นารายณ์
สิบปาง โยงเอาพระพุทธเจ้าเข้ามาเป็นอวตาร
ปางหนึ่งด้วย ก็เลยทำให้ความนิยมกอกขั้ว
ทั้งสองคติเข้ารวมกันไต่สนธิ.

เรื่องกอกขั้ว ในคัมภีร์พุทธศาสนาคติ
คล้ายคลึงกับลัทธิไสยศาสตร์ แทบทุกประการ.
ที่เป็นดังนี้ก็เพราะ ความนิยม กอกขั้ว มีปรากฏ
เป็นพื้นประเพณีอยู่แล้ว. ฉะนั้นเมื่อ ใคร
แต่งคัมภีร์ทางศาสนาอันเป็น ของศักดิ์สิทธิ์ขึ้น
ก็ย่อมยกเอาสิ่งทั้งนั้นขึ้นย่อนั้นขึ้นมายูชา. ใน
คัมภีร์ โลกสันฐานทางคติฝ่ายพระพุทธศาสนา
กล่าวถึงจักรวาลว่า เมื่อไฟบรรลัยกัลป์มาล้าง
โลกจนเกิดแผ่นดินขึ้นใหม่แล้ว, ท้าวสุทวาราศ
มหาพรหมเป็นผู้ส่งมากอกขั้วก่อนอื่นว่าเกิดมี
ขึ้นหรือไม่. ถ้าไม่มีก็เห็นสัญญาว่าไม่มีพระ
พุทธเจ้ามาตรัส, เรียกว่า สูญกัลป์, เป็นกัลป์

ที่เปลี่ยนเปลวเศร้าใจ สำหรับเทวดา และมนุษย์
ทั่วไป. ถ้ามีกอกขั้ว ก็เห็นสัญญาว่ามีพระ
พุทธเจ้ามาตรัส, เรียกว่า สูญกัลป์, เป็นกัลป์
ที่เทวดามนุษย์พากันชื่นชมยินดี โดยหวังสำเร็จ
มรรคผลนฤพานอันเป็นแก่นตมบรมสุข. สำหรับ
ในกัลป์นี้ปรากฏตามเรื่องว่ามีกอกขั้ว & กอกขิง
มีพระพุทธเจ้ามาตรัส & พระองค์ คือพระ
กุกสันธิ, พระโกนาคม, พระกัสสป, พระ
สมณโคตม และพระศรีอารยเมตไตรย. สาม
พระองค์แรกล่วงไปแล้ว, ระหว่างน้อยในศาสนา
ของพระสมณโคตมสัมมาสัมพุทธเจ้า, ส่วน
พระศรีอารยเมตไตรยจะ มาตรัสใน ภายหลัง,
คัมภีร์ โลกสันฐานนี้ คล้ายคลึงกับคัมภีร์
ปุราณะของพราหมณ์ ที่ว่าด้วยเรื่องสร้างโลก
ต่าง ๆ เช่นคัมภีร์บทมะปุราณะที่กล่าวแล้ว
ข้างต้นนั้น. คติข้างไสยศาสตร์ ถือว่าเมื่อ
จะสร้างโลกได้เกิดกอกขั้วขึ้นก่อน คือ ออกขึ้น
จากพระนาภีพระนารายณ์ แล้วพระวิษณุจึง
เกิดขึ้น จาก กอกขั้ว มาสร้างโลก อีก หนึ่งชั้น.
ส่วนคติข้างพุทธศาสตร์ถือกอกขั้วเป็นเกณฑ์
ในการที่ พระพุทธเจ้า จะมาตรัส เช่นเคียวกัน.
เมื่อพิจารณาถึงความมุ่งหมายทั้งสองคติก็เห็นว่า
คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ คติข้างไสยศาสตร์
มุ่งให้ กอกขั้ว เป็นที่ เกิด ของ พระนารายณ์ มา

พ.ศ. ๒๔๗๑

ตำนานคอกบัก

อุปถัมภ์เทวคามนุษย์ในทางโลกโดยทรง. แต่
คติข้างพุทธศาสตร์ มุ่งให้คอกบักเป็นสัตตยา
แห่งการตรัสของพระพุทธเจ้า มาเป็นองค์
อุปถัมภ์เทวคามนุษย์ในทางธรรม.

ไวยาหาร การนิพนธ์ทาง คัมภีร์ พระพุทธ
ศาสนา ก็ยกเอาคอกบักขึ้นไว้ในที่สูงทำนอง
เกี่ยวกับคัมภีร์ทางไสยศาสตร์อีก. ในคัมภีร์
ปฐมสมโพธิ ตอน คัมภีร์กัมมปริวรรต กล่าว
ถึงพระพุทธองค์ในขณะที่ยังอยู่ในครรภ์ว่า
“เมื่อปราถนาจะทอดพระเนตรในขณะใดก็เห็น
พระโอษฐ์อันหนึ่งเป็นอันถึงกับสมาธิพระพักตร์
มาข้างบนพระอุทรแห่งพระมารดา ๕ วรรค
ปฐมมา อันสถิตอยู่บนผกอันในท้องแห่งกลีบ
คอกบักสมาธิ” เมื่อขณะประสูติมีความว่า
“อย่างพระบาทไป ๗ ก้าวบนพื้นทอง อัน
ทั่วทุกโลกบาล ถึงรองรับ แล้วหอยกขึ้นบน
ทิพยปฐมขุณ्डชาตีมักกลีบได้ ๓๐๐ กลีบ” กับใน
ท่ามกลางฝ่าพระบาทที่มีรอยรูปสัตว์ตระกูล
มงคล ๓๐๘ ประการนั้น ก็มีรูปคอกบักน้อย ๓
รูปคอกบักใหญ่ ๓ รูปคอกบักกลาง ๓ รูป
คอกบักเล็ก ๓ รูปคอกบักขาว ๓ รวม ๕ ชนิด
อยู่ในจำนวน ๓๐๘ ประการนั้นด้วย. การที่
ผู้แต่งคัมภีร์พุทธศาสนา อธิษฐานคอกบักถวายให้
เป็นอาสนะที่นั่งและที่นอนของพระพุทธเจ้าเช่น

นี้ก็คล้ายกับ คติ ข้างไสยศาสตร์ ที่ อธิษฐานให้พระ
วิษณุหนึ่งตนคอกบักนั้นเอง. เลยทำให้ลึกลับ
กันกับที่ข้างฝ่ายไสยศาสตร์ จัดเอาพระพุทธรูป
เป็นพุทธรูปขาว คือ อวตารปางหนึ่ง ของพระ
วิษณุหรืออนารายณ์นั้นทีเดียว.

ระหว่างพุทธกาล คือเมื่อพระพุทธองค์
เสด็จออกสู่มหาภิเนษกรรม และได้ตรัสรู้แก่
พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นองค์สมเด็จพระ
พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประกาศศาสนา สอน
ธรรมแก่ชาวมนุษย์ประเทศแล้ว คำสั่งสอน
ของพระองค์ที่เรียกว่าพระสูตรต่าง ๆ ก็มีเรื่อง
จำพวกชาวกบักก็เกี่ยวกับคอกบักอยู่มาก. จึง
อยู่ พระสูตรต่าง ๆ เหล่านั้น แม้ว่าฟังจะ
มาจับร้อยกรองขึ้นเป็น พระไตรปิฎก เรียบร้อย
บริบูรณ์ในสมัย เมื่อพระพุทธองค์เสด็จดับขันธ
เข้าสู่พระนิพพานแล้ว เกือบ ๔๐๐ ปี ก็ดี แต่
เรื่องในพระสูตร ก็ยังต้องนับว่าเป็นนิทานเก่า
ของชาวอารยธรรม ซึ่งมีมาแล้ว ก่อนพุทธกาล
หรือไม่อย่างนั้นน้อยกว่า ๒๐๐๐ ปีมาแล้ว. คัมภีร์
พุทธศาสนา จึงเป็น วรรณคดีสำคัญ อันหนึ่ง ที่
ฉายส่องให้เห็นว่า ความนิยม คอกบัก ก็มีอยู่ใน
คติข้างฝ่ายพุทธศาตร์มาแล้วแต่โบราณนาน
ไกล.

ต่อไปนี้จะนำนิทาน บางเรื่องในพระสูตร

กาญจนาศพนธ์

พฤษภ

ที่ควรยก มากล้ามาเล่าย่อ ๆ พอให้เห็นว่า
คอกบิ๊วเป็นต้นนิยมนับถือตามคติข้างพุทธศาสนา
ฐานไว้บ้าง. ในอรรถถาถยานมีเรื่องว่า
นางปทุมมาวดีเป็นคนเฉลียว ใจ ได้ถวายเข้าคอก
(ซึ่ง นาง อธิษฐานว่า ขอให้มีบุตรเท่าจำนวน
เข้าคอก) ก็ยกคอกบิ๊วแก่พระยัเจกพทุทเจ้า.
คอกบิ๊วนั้น พอถวายไปแล้ว นางกลับคิดว่า ท่าน
เป็นสมณะคงไม่ชอยคอกไม้ จึงไปเอาถั่วคอก
มา. แต่แล้วก็ได้สติใหม่ว่าถ้าท่านไม่ชอย
ท่าน คงไม่รับ, จึง กลับเอาไปถวายใหม่.
ผลานิสัย ที่ ถวาย คอก บิ๊ว ทำให้ นาง ได้ ชื่น
สรวรคชังเมื่อจุกได้มาเกิดในคอกบิ๊ว. พระอุปั
ไปเยี่ยมมาเลี้ยงไว้. นางนั้นจะก้าวเท้าเดินไป
ไหนก็มีคอกบิ๊วผูกพันมารับทุกย่าง. ภายหลัง
นาง ได้ ไป เป็น มเหสี พระเจ้า กรุง พาราณสี.
ครั้งหนึ่งใน ขณะ ที่ นางทรงครรภ์ พระเจ้า
พาราณสี ต้องไป ปราย ภรรยา ณ ชนบท
ปลายแดน. นาง ก็ ประสูติโอรส จาก ครรภ์
องค์หนึ่ง ก็บังเกิด จาก ฟอง โลหิต นาง อีก

๔๘๘ องค์ รวมเป็น ๕๐๐ องค์ เท่าจำนวนเข้า
คอกที่นางอธิษฐานไว้. ฝ่ายพวกนางสนมมี
ใจอูญยานางอยู่แล้ว ก็เกลี้ยเอากุมารทั้ง ๕๐๐
ใส่ตะออยซ่อนไว้, แล้วเอาท่อนไม้มาให้นางดู,
บอกว่านางประสูติโอรสเป็นท่อนไม้. พอที่
พระเจ้ากรุงพาราณสีกลับจากปรายภรรยา, พวก
นางสนมก็กราบทูลยกราว่า นางเป็นคนกล้านาน
กล้าเมือง ซึ่งทำให้พระองค์หลงเชื่อ และขับ
นางออกจากเมือง. นางก็ซัดซเรซเรहन
ตระกล้าลากต่าง ๆ นา ๆ และคอกบิ๊วที่
เคยผูกพันรับเท้านางก็หายไป. ต่อมาภายหลัง
พระเจ้ากรุงพาราณสีได้ละออยและรู้ว่ากุมารทั้ง
๕๐๐ เป็นโอรสแท้ ก็ให้รับนางกลับมาเป็นมเหสี
ตามเดิม. การที่นางมีบุญแล้วลากแล้วกลับ
ก็ถึงเกษมเช่นนั้น เป็นด้วยเหตุที่นางถวายคอกบิ๊ว
แล้วเอาถั่วคอกแล้วถวายใหม่ในชาติปางก่อน
นั่นเอง. นางปทุมมาวดีนั้น เมื่อกลับชาติมา
ได้เป็นนางอูลวิธฉมาเถรี อรรคสาวิกาสอง,
เป็นเอตตะกัศคะ ยอดเยี่ยมกว่า ภิกษุทั้งหลาย

๑ เรื่องนี้ เกี่ยวเกี่ยวกับเรื่อง นางคานธารี มเหสีท้าวชक्र ในคัมภีร์ มหาภารตะ ที่ประสูติ
โอรส เป็นก้อนเลือด. พระเวทียาสม์ออก ๑๐๐ ก้อน แล้วใส่ตะออยไว้. โอรส ทั้ง ๑๐๐ นั้น คือ
พวกโกรพ มีพระทูลโยชนเป็นเชษฐภคินา.

๒ เรื่องไชยเชษฐ ของไทย ก็มีว่า นางสิริวิมลชาคตกลูกเป็นท่อนไม้ เกี่ยวเกี่ยวกับเรื่องนี้.

พ.ศ. ๒๔๗๑

ตำนานตอกบิว

ในเชิงมฤตยู.

ในทศชาติก มีเรื่องปรากฏใน มโหสถ ว่า
ครั้งหนึ่งมโหสถ เฝ้ายกม เสนกว่า ขัณฐา กับ
ทวัญ ไทจะประเสริฐกว่ากัน. เสนกว่า
ทวัญประเสริฐ และยกเอาโควิทเศรษฐี ขึ้น
เป็นอุทาหรณ์ว่า โควิทเศรษฐีมีทวัญ ถึง
๘๐ โกฏิ แต่ไร ขัณฐา ทั้งรูปร่าง ก็ทรลัษณ์.
เวลาพามี น้ำลายไหลยักออกจาก ร่องปาก ทั้ง
สองข้าง. ถึงกระนั้น ยังมีสตรีสาว รูปร่าง
ประจักษ์งามอัศจรรย์ แต่งตัวด้วย อาภรณ์ อันวิจิตร
ดิศ คอกล้วนด้วย คอขอรอง น้ำลาย ชุ่มทุก ขณะ.
พวกนักเลงที่ทำการ ตอกบิวได้พากัน มาคอย
เก็บ คอกล้วน ทาง ช่อง หน้าต่าง ไปล้าง น้ำลาย
ประจักษ์กายเสมอ.

ในเอกนิบาต มีชนมณเฑาะส, เรือง
มิตทวินทุชาต มิว่า มิตทวินทุทะ เป็นลูก
เศรษฐี, มารดา จ้างให้ ไปพึ่งเทศน์ ถึง
๓๐๐๐ กษาปณ์. มิตทวินทุทะ ได้เงินแล้วก็จะ
ไปเที่ยวทะเล. มารดาห้ามกลับทำร้ายมารดา.
ครั้งลงเรือไปทะเลเกิดไม่มิลม. คนในเรือจึง
ทำฉลากกาฬกันณีกะ. ฉลากตกอยู่กับ

มิตทวินทุทะถึง ๓ เที้ยว. คนเหล่านั้นจึงจับ
มิตทวินทุทะ โยนทะเล. มิตทวินทุทะเกาะท่อน
ลอยไปถึงเกาะแห่งหนึ่ง เลยได้อยู่กับนาง
เวมานิกเปต ซึ่ง มี วิมานแก้วผลึก วิมานเงิน
และวิมาณแก้วมณีถึง ๓ พวก. แต่มิตทวินทุทะ
ไม่พอใจ, ทั้งนางเสียแล้วไปต่อไปอีก. สัก
ไปพบ สัตว์วันกร มี จักรกรท พัก อยู่ บน คีรีระ,
มิตทวินทุทะเห็นเป็นตอกบิวหลวง สวยงามก็ขอ
เอา. สัตว์วันกรบอกว่า เป็นกัจจกรกรท แต่
มิตทวินทุทะไม่เชื่อ, กลับหาว่า แล้งดวง
จะไม่ให้ตอกบิวแก่ตน. ถึงนั้นสัตว์วันกรจึง
เอา กัจจกร ครอบคิริระ มิตทวินทุทะ ให้ แล้วก็
หนีไป. มิตทวินทุทะเลยต้องเสวยทุกข์เวทนา
สาหัสเพราะขายทำร้ายมารดานั่น. ตาม
เรื่อง ข้าง ฝ่าย พุทธศาสนา ที่ยก มา นี้ จะเห็น
ว่า คตินิยมตอกบิวย่อมมีคล้ายคลึงกับ ข้าง ฝ่าย
ไสยศาสตร์ไม่ต่างไกลกันเลย.

นอกจาก ไหวหว ในทาง นิพนธ์ตาม นิทาน
นัยถึงแสดงมา, ยังมีภาพิตต่าง ๆ ของชาว
มัธยมประเทศที่เกี่ยวกับ ตอกบิวอีกไม่ใช่น้อย.
ในนิติศตกม ภาพิตของภรรยาคฤหิ* กล่าว

* ภรรยาคฤหิ เป็น ผู้ เลื่อมใส ใน พุทธศาสนา แต่ จำนวน คฤหิจะเคยไป ข้างศาสนา
พราหมณ์. ภาพิตเหล่านั้นมีอายุกว่า ๓๒๕๐ ปี.

กาญจนาศพนธ์

พฤษภ

ไว้ว่า

“ศศิ ทิวสธุสโร กลิตยาวนา กามินี
สโร วิคตวารีช มุขม อนุภร สุวากฤเท
ปรภร ชนปราชณะ สทททฤคิ: สชชใน
นฤปางคณคทะ ขโล มนสิ สยท ศลยานิ เม”

“พระจันทร์มีวันกลางวัน, หนึ่งราคะจิต
พันวัยเป็นสาวแล้ว, สรรปราศจากขั้ว, คนมี
หน้างามพุดเหลวไหล, คนมีมีละ โมภทพัย,
คนก็ถูกโซ่กร่ายมาหาเนื่อง ๆ, คนร้ายอยู่ใน
พระราชวัง—เหล่านี้ คือหนามทั้งเจ็ดอันในใจ
ข้าพเจ้า.”

“สัปตสุ มหาคำ จิตกั ภเวท อุตพลโกมลมุ
อาปตสุ จ มหาไศลศีลาสัฆาตกรกตมุ”

“ดวงจิตต์ของเหล่าผู้มีใจใหญ่ ย่อม
อ่อน ละมุน เหมือน ดอก บัว ในเวลา สมบูรณ์,
และแข็งกร้าวเหมือนก้อนหิน แห่งเขาหลวงใน
เวลาวิบัติ.”

“ปทุมากั ทินโร วิกรั กโรติ จนุโร
วิกาสยติ ไกรวกรรवाल मु नाभयुतिโต ชลชโร
यी चल तहाति सनते सुय प्रहि ते विहागिโย
का”

“ดวงตะวันย่อมทำ สระบัวให้เหลืองาม,

ดวง เดือน ย่อม ทำ กลุ่ม ดอกบัว ให้ เรืองพราว,
แม้ ไม่มีใครขอร้อง เมฆก็ให้น้ำ, สัตย์รุษ
ย่อมเตรียมตัวพร้อมในการเกิดผู้ขึ้น.”

“อติคตปรมาภานา ปณฺชิตานา มา
วมสฺสาสุ ทถณฺม ชิว ลขุ ลกษณฺมิ ไนว ทาน
สํรณฺทมิ อภินวทเรทคฺยามคณฺหาสุตถานา น
ภวติ พิสฺสนทฺร วารณฺ วารณานาม”

“อย่าเกลียดชังพวกบัณฑิตผู้บรรลุนิพพาน
จริงแล้ว. พระลัคนมี (โภคะทพัย) ยัง
ไม่กลบลยหย้าแพรกเสีย. ไยข้าพเจ้าไม่
เป็นเครื่องเห็นยววัง เหล่าข้างสารผู้มีแก้มอัน
คำด้วยลายน้ำมันเยือก ๆ.”

ในวาทการศตกมุ มีกล่าวไว้ว่า

“อตุพลสยารวินทสฺย มคฺสยสฺย กุมฺทสฺย
เอกโยนิปฺรสุตานิ เตยํ คนธะ ปุถุก
ปุถุก.”

“ดอกอุบล, ดอกประทุม, ปลา, ดอก
กุ่ม, เกิดในกำเนิดอย่างเดียวกัน แต่มีกลิ่น
ต่าง ๆ กัน”

ในโลกนิคิภายิตกล่าวไว้ว่า (โคลง
แปลเป็นสำนวนเก่าของไทย)

“มัจฉาโก สหฺย ปทมฺ คณฺธน ลภติ

* ภาษิตนี้เป็นของเก่าในการทววรรษเช่นเดียวกันแต่เป็นข้างฝ่ายลัทธิพระพุทธศาสนา.

พ.ศ. ๒๔๗๑

ตำนานตอกบิว

ภมรา วาสทรม์ ปทมิม์ ปทมคัน เสด์ ลกั”

“กบถยัฆเกิดโกลั กัณนา

รสแห่งคอกบถยัฆา ห่อนรู้

แมลงภู่อยู่คณนา นัยโยชนั

เซยชานเกสรลั สอดสร้อย แสงวหา”

“ชลปมาณั กุ มุทมาลั กุลปมาณั วินโย
ปชานั พยัคคิปมาณั ถติถวากั ยถวิปมาณั
กิดมิลลาคั”

“ประมาณชลชอยชั้วกัณ โทมุท

มารยาตรกอบกบถยัฆา ยอกแจ้ง

วาทวยค้อยทช ยกโศก ฉลลาคช

ทญัชัฒนชเยวแห่ง ชั้วชัคคิน”

ภายหลังกัณมิรยัชัฒนชกัมว่า “การุท
ประทัปใน เคหะย้อมเปรียบ ทัวยัสมะมีคอกบถ”

เรื่องคอกบถเท่าที่พระรณามานั กล่าวตาม
รูปวรรณคดี ของชาวมัชฌิมประเทศอย่างเกียว.
ตั้งนั้นถ้าจะหาหลักฐานให้มันคงยังขึ้น ก็ะ
ได้ความรู้จากศิลปกรรมอีกฝ่ายหนึ่งเป็นเครื่อง
สนับสนุน ชั้ว ความที่ กล่าว มา แล้ว ทั้ง มวล.
ศิลปกรรมนั้น ๆ ก็รูปโบราณวัตถุ ทั้งคคิข้าง
พระพุทธรูป และ คคิ ข้างลัทธิไสยศาสตร์.
คคิข้างพระพุทธรูปปรากฏว่า หลัง
จากสมัยที่ พระเจ้าอเล็กซานเดอร์ มหาราช แห่ง
อาณาจักร โยนก คือ ครั๊ก กัริชามหา พยท

แสนยาก มาที่ แคว้นขัณจาป ทางภาคอินเดีย
วันตกเฉียงเหนือได้ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗ และ
แคว้นนี้มีอาทิเช่นคณาราชยัฆร ตกอยู่ในความ
ปกครองของ กษัตริย์ เซอสาโยนก ตลอดมา
แล้ว, กษัตริย์ วงศ์ โยนก ซึ่งได้รับลัทธิ
พุทธศาสนา ก็สร้าง พระพุทธรูป ขึ้นเป็น ปฐม
เนื่องจาก คคินิยม ข้าง ฝ่ายคคิ มีประเพณี ทำ
เทวรูปขึ้นบูชา มาแต่ กัณเภิร. การสร้าง
พระ พุทธรูป นั้น เป็น ขวรมคาค ที่ นายช่าง ต้อง
ชน โลมตามแนวความนิยมและประเพณีนิยม
แห่งพณบ้านพณเมือง. เพราะฉะนั้นพระพุทธรูป
ที่สร้าง ขึ้นใน ยุค กษัตริย์ โยนก ครอง แคว้น
คณาราชยัฆรระหว่าง พ.ศ. ๓๐๐—๔๐๐ ภาย
มหาปญัหาร (ยมกปญัหาร) จึงทำให้
ประทัปนฐาน ตอกบิว ตามความ นิยม ข้าง คคิ
พุทธศาสนา นั้น เป็น แรกเริ่มเดิมที มา แด่นั้น.
พระพุทธรูปยุคนี้ เรียก ว่า พระคณาราชยัฆร
และ ได้แพร่ หลาย ออก ไป จน ประเทศจีนใน
รัชสมัยของ พระเจ้าวี่ ที่ กษัตริย์ วงศ์ โชชั้น
ซึ่ง ทรง ราชช เมื่ พ.ศ. ๔๐๓—๔๕๗ โดย
ในระวาง นั้น จึง ทำ สงครามรบกับ พวกยงเหนา
(คือพวกชาติชนหรือที่ชาวมัชฌิมประเทศเรียก
หุฉะ) มาจนครกัณสถานซึ่งลัทธิพุทธศาสนา
ได้เข้าประดิษฐานอยู่แล้ว, จึงมาได้ ไหว

กาญจนาศพนธ์

พุทธภ

ประเทศจีนเป็นครั้งแรก. พระพุทธรูปคันธาร
ราชบุรี น ข้างไทย นับถือว่า เป็น ปางขอฝนจึง
ใช้ ในพระราชพิธีพิชิตมารมาทุกวันนี้.

จำเดิม แต่ พวก โยนก สร้าง พระ พุทธ
ปฏิมากรขึ้นเป็นแบบแล้ว, ในกาลต่อมา
มีผู้นิยมสร้างพระพุทธรูปแพร่หลายตลอดไปทั้ง
ประเทศอินเดีย. แต่เมื่อพุทธศักราชล่วงแล้วได้
๓๘๘ ปี อาณาจักร มอญราชบุรี ของราชวงศ์
เมารยะ (คือวงศ์พระเจ้าอโศก) อันเป็นที่
ประดิษฐาน พระพุทธ ศาสนา มั่นคงได้ พินาศ
ลงและราชวงศ์คุงศ์ได้เป็นใหญ่. ราชวงศ์
นี้เป็นพราหมณ์เลื่อมใสในลัทธิไสยศาสตร์, จึง
ทำลายล้างลัทธิพุทธศาสนาและยกย่องศาสนา
พราหมณ์ ขึ้น. การสร้างเทวรูปตามลัทธิ
ไสยศาสตร์ ก็กลืนแพร่หลาย (ประเพณีทำรูป
ทวยเทพขึ้นบูชาตาม ลัทธิไสยศาสตร์เคยมีมา
แล้วก่อนพุทธกาล แต่ใน สมัยนั้น ยังไม่
เจริญ) และเกิดมีรูปเคารพฐานกอกบิ๋วต่าง ๆ
มากจนในยุคนั้นด้วย.

อาณาจักรมอญใน กาลต่อมาไม่สู้ จะร
บายเป็นปกตินัก, ทำให้ลัทธิทางพุทธศาสนา
ซบถ อยู่จน ราว พ.ศ. ๘๖๓ ราชวงศ์คุปต์ ได้
เป็นใหญ่ (คือวงศ์พระเจ้าวิกรมมกิตผู้มี
พระนามโด่งดัง) จึงตั้งคนผู้ขึ้นใหม่. การ

สร้าง พระพุทธรูป ของ ชาวชาวมอญใน ยุคนั้นก็
เลยเปลี่ยนแปลงไปตาม ความนิยม กอกบิ๋วใน
เชิงศิลปกรรม ขึ้นหลัง กล่าวคือทำฐานบัวรอง
พระพุทธรูปปางต่าง ๆ ซึ่งแต่เดิมมีแต่ปางมหา
ปายหารปางเดียวนั้นตลอดทุกปางไป, นอก
จากนี้ยังแสดงเป็น บิ๋วว่า บิ๋วหงาย ให้ วิจิตร
รนาชนอีกด้วย. การที่สร้างพระพุทธรูป
หรือเทวรูปให้ มีฐานเป็น กอกบิ๋วเช่นนี้ย่อมเป็น
องค์พยานสำคัญ ซึ่งให้เห็นว่า กอกบิ๋วเป็นสิ่ง
ศักดิ์สิทธิ์ ในทางศาสนาเพียงไร.

ลัทธิศาสนา และขนบธรรมเนียม ประเพณี
ของชาว มอญมีประเทศใด แพร่หลาย นอกจาก
ชาติภูมิเดิม มาตั้งแต่ พุทธ ศักราช ล่วงแล้วได้
เกือบ ๓๐๐ ปี คือเริ่มขึ้นเมื่อ ครั้งพระเจ้าอโศก
ตกถึงคราวถูกล้อมมาจนทำสังคายนาพระไตร
ปิฎกและส่งสมณทูตไปประกาศพระพุทธศาสนา
ยังนานาประเทศเป็นต้นมา. ลัทธิและประเพณี
นั้น ๆ จึงได้เข้ามาถึงแคว้นสุวรรณภูมิเป็นที่แรก
และได้เจริญขึ้นตลอดสมัยที่ชาติขอมปกครอง
ดินแดนอันนี้. ครั้นชาติไทยมาชิงอำนาจ
ได้จากขอมและตั้งคนเป็นใหญ่ขึ้นเมื่อราวพุทธ
ศักราช ๙๐๐, ก็ ได้ เจริญรอย ตามขนบ
ชาวมอญมีประเทศทั้ง ใน ทาง ขนบธรรมเนียม
ประเพณีและ ในทางลัทธิศาสนารวมไปด้วยกัน.

กาญจนาภรณ์

พฤษภา

ยิวว่ายิวหายยิวพันหรือเพดาน, หัวไม้และ
ยอกต่าง ๆ มักทำเป็นคอกยิวคอก, กระดางทำ
เป็นรูปยิวแย้ม, พานทำเป็นรูปยิวยาน, โคม
ทำเป็นรูปคอกยิว ฯลฯ ของสิ่งต่าง ๆ ถิ่นนิยม
ทำเป็นคอกยิวเช่นพระเศียรพนมมิตร์ทอง, เงิน,
นาก, สารีริก, พระสุพรรณศรี ยิวแดง, แล้วยัง
กลียยิว ฯลฯ

คติการเปรียบเทียบคอกยิวกับบุคคลตามที่
ปรากฏในเชิงวรรณคดีต่าง ๆ, ข้างไทยก็มี
ในทำนองเดียวกับข้างชาวมัยยิมประเทศ. ตาม
ศุภอักษรต่าง ๆ นิยมใช้จำนวนเปรียบเทียด้วย
คอกยิวโดยมาก เช่นในพงศาวดารกล่าวตอน
เจ้าพระยาโกษาธิบดีมีหนังสือถึงเสนาบดีเมือง
อริยว่า “หนังสือเราผู้เป็นมหาจักรพรรดิปรินายก
กุฎ จักรแก้ว อัน ประทับฐานใต้ เบื้อง บงกช
เรณูมาศพระบาทสมเด็จพระบรมชนก พระ
พุทธเจ้าอยู่หัว——” การเปรียบเทียด้วย
คอกยิว ฉะนั้น เค้า ก็เคย กัน กับ ของ ชาวมัยยิม
ประเทศ เช่นมีในหนังสือปริยทรรคิกว่า
“อพุทธา วัฒนโคตสว สพหุมานมาหุย นานา
ทิกุเทศาทากเตน ราชญะ คุรทรมทอสุข ปาต
ปทุโมยชีวนา” “ในพิชิตันโคตสววันัน
ข้าพเจ้าได้รับเชิญให้ ไปยังที่ประชุมทั่วพญา
ผู้ ได้มาทากนานาทิศ, เพื่อเล่าพระยิวา

สมเด็จพระศรีพระเทพ” กับในหนังสือเรื่อง
วาสวทิตาก็มีกล่าวถึงทั่วกันตามถ้อยว่า “พระ
สาครศาัยว่า นนทโกกิจูชาวมณิ คุเรณิ ญชิต
ปาทะ ปทุโม”

“พระองค์มีพระยิวาบทพราวด้วยรัง แห่ง
หงอนเพชรของพวง ปานสาครศาัยมีพระยิว
ยาบทพราวด้วยรัศมีแห่งจากาณิของพญาอนันต
นาคราช” (คือนาคอันเป็นมดลึงก์พระ

นารายณ์ และพื้นโลกตั้งอยู่บนหัวนาคตัวนี้)
และแม่ ทศก ลำนวน ข้างฝ่าย พุทธศาสนา ก็มี
เช่นในปฐมสมโพธิว่า “พระมหาภักตสเประ
ก็เทียบคอกซึ่งพระหัตถ์ผู้คล ครวนาคุริต
ปทุมาวิลิตชาติเจ้ารองรับพระพุทของกษยา
ทั้งสี่อง——” ในทำนองเดียวกันเหมือนกัน.

ในส่วนสตรี ข้างไทยนิยมเปรียบคอกยิวคล้าย
คลึงกับของชาวมัยยิมประเทศ. หนังสือสมุท
ไสย ตอน พระ ราชนิพนธ์ สมเด็จ พระนารายณ์
มหาราชอันเป็นยศ ของกลอนฉันที่เปรียบสตรี
ด้วยคอกยิวว่า

“อแม่คือยงกชอันงาม, แลกรมมาชม
ชราบ ชีพตรพนักมาชาน, นชกามแลถึงผง”
โวหารการเปรียบทำนองนี้คล้าย กับข้างมัยยิม
ประเทศ ก็ปรากฏในหนังสือปริยทรรคิกว่า
ตอนทั่วอูกัน รำพึง ถึงตนว่า

พ.ศ. ๒๔๗๑

ตำนานตอกบัว

“สี่ชาติฐานทุรมกรนุทรล้า กรเมณปากุ
ศตศุจ กลิก้า กมลสุข ภฤุคะ ทคฺชาน ิยคฺย
สทโธว หิเมน ไชยา วาเม วิเชาน หิ ผลนคฺย
ภิวาศุณฺคานี”

“สิ่งเห็นภาพพระลัม รสทวงกมลอ่อน
รวรบนระคนอมฤตวร มชฺที่กมลกลั่น
แท่นบัวสี่เศียรพระหิเมสเสน คีตะมากระทยปล้น
ยามร้ายฉะราฤติระฉั่น กัยสิทมิผลไร”,
และกวีไทยมักนิยมใช้กันโดยมาก เช่นพระ
อภัยมณีของสุนทรภู่ว่า

“แม่นเนือเย็นเย็นเย็นทวังมทรณพ
พิชอพยศรีสวัสดิคเ็นมัจฉา
แม่เป็นบัวทวิพเ็นภุมรา
เชษผลกาโกสุมปทุมทอง.”

ในลิลิต พระลออพระราชนิพนธ์ ของ สมเด็จพระ
นารายณ์มหาราชอันเป็นยอด ของหนังสือกลอน
ลิลิต มีคำเปรียบสัตรีด้วยดอกบัวหลายอย่างว่า

“สองบัวบุษยอยู่ถ้ำ ฟังข่าวพระลอเข้า
อกรอื่นคือไฟ”

อีกแห่งหนึ่งว่า

“บัวนมบัวนครหน้า บัวยาน”

บัวกลั่นจวรหอมหวาน รศเร้า
บัวสมรสลงลาญ ไชยานันนา
บัวบาทงามจวยเ้า เกษแก้วงามจริง”

หนังสืออนิรุทธคำฉันท์ ของศรีปราชญ์
ซึ่งแต่งในราวสมัยเดียวกันว่า

“บัวตมกิตชีขั้วยังไข ยังไขทั่วไทย ว่า
เ้าสุภาทวงมาลย์

ทวงมาลย์ยังกชเมิกยาน เมิกยานเปรมปาน
ประกายพิศตร พิมล

พิมลเสนนิโลคยล นิลอคยลล
ว่าเนตรพิศพิสมัย

พิสมัยแลลาญหฤทัย หฤทัยทั่วไท ว่า
แก้วก็ใช้กาลฉลงน

กาลฉลงนจงกลนึ่งกล จงกลรศคน
ธรรสุชาติพรศ

ทิพรสรวทเร้ามานช มานชลาดค
กลทวยกลัไทย ไทยไ

ไทยไจกลัวกลั่นบัวโส บัวโสชายไชย
ว่านวลกลัโยลเปรมปราง”

อีกแห่งหนึ่งว่า

“พระกรรณเอยบาง ก็อกลีบบุณจาริกขี”
เสภาชวนช้างชวนแผนอันเป็นยอดของกลอน

สุภาพมีว่า

“ขุนช้างแอบซุ่มพุ่มชิงชี่

ฉวยฝ้าด้านคณพันหัว

คอบพิมหน้ากรั่มเป็นไขบัว

ยิมหัวเมิกยานล้ำาญใจ”

กาญจนาภินิ

พฤษภ

ตอนปลายแก้วเจ้าห้องสายทองว่า
“อันสาวใหญ่แถมคาย กลเม็ด
เย็บเคล็ดการเล่น เห็นไม่ชั่ว
ว่าพลางทางชยท เข้าใกล้ตัว
ต้องบัวไม่ขย ะบมมื่อ”

เพลงยาวกลบทวิมานกลับขยาย พระ
ราชินิพนธ์รัชกาลที่ ๓ มีว่า

“เจ้ารามพักตร์ผ่องเพียงบุหลันฉาย
เจ้ารามนครประหนึ่งนันทรา
เจ้ารามชนก่งละม้ายคันศรทรง
เจ้ารามนาสายลึงก์กลซอ
เจ้ารามสอเหมือนคอสวรรณหลัง
เจ้ารามกรรณกลคล้ายบุษบง
เจ้ารามวงวิลาสเรียบระเียบไร”

นอกจากนี้ ยังมี ส่วนอื่น ๆ ในเชิง
วรรณคดีที่แสดงว่าคอกบฏข้องอยู่ในความนิยม
ของชาติไทย เช่นพระราชินิพนธ์โอเหนาใน
รัชกาลที่ ๒ อันเป็นยอดของ จำพวก กลอน
ยทละครว่า

“ชัชม โกสุมภ์ประทุมมาศ
ชาวแฉงเคียรกายประหลาดหลาย
ชูก้านยานกลับคลัดคล้าย
เกสรร่วงรายเรณวนวล
เหล่าระเอนเล่นน้ำในสระนั้น

ยัมแถมหยอกกันเกษมสรวล
พระทรงฤทธิ์คึกกระสันวันจวน
คั่นนวลโฉมงามสามสุภา
บุษบงส่งสรวลวริน
ทอมลมายคล้ายกลั่นจินตะทรา
ถวิลวันลงสรวงคงคา
เมอไปเฒ่าปณิกไอยก”

ภาษิตต่าง ๆ เป็นลักษณะประเภทหนึ่ง ที่
สำแดงให้ทราบถึงความนิยมของมนุษย์, จึง
ชาติไทยอันเป็นชาติ ที่นิยมคอกบฏ ก็มีภาษิตที่
เกี่ยวกับคอกบฏด้วยเช่นกัน. ภาษิตในจำพวก
นี้ก็คือ ข้างตายทั้งตัวเอาไขขั้วชีวิต, เห็น
กงจักรเป็นคอกบฏ (เข้าใจว่าชอกจากเรื่อง
มีคทวนทุกระชาทกข้างต้น), เกิดขั้วไม่ไว้ใจ,
และขั้วไม่ให้ข้าน้ำไม่ให้ขุน. ในวรรณคดี
ต่าง ๆ กล่าวถึงภาษิตเหล่านี้ไว้ เพราะ
หลายแห่ง เช่นลิลิตพระลอว่า

“จำจากใช้จากคัวย ชังสมร แม่นา
จากแม่รักฤจอรอน ชาติไท
เกิดขั้วแม่คัอร ยังเื่อ ไบนา
ไปยลิมน้องไท อัยาร้อนทรวง”

พระราชินิพนธ์กรมพระราชวังยวรว
“แต่มียราที่มคุดนอมขั้วญ
แล้วยังกระสันถึงเมษฤกษณ

พ.ศ. ๒๔๗๑

ตำนานดอกบัว

จะไม่ถอนเส้นหย่างที่ทำงาน
เหมือนเด็กก้านอวบโยโยไม่ไวโย”

ยทละควขันข้างขันแสน (ไม่ใช่เสภา) ว่า

“ผูกข้างมาหาบคอนผ่นยรรทุก

เกษมสุขเห็นหาเออเพอไม่

เหมือนเด็กก้านอวบมาลย ไม่ไวโย

จะไปบ้านเขาชนไก่ประเคียวนี้”

หนึ่งสี่มิวเข็มว่า

“ลวงกินปลาด้วยอุบาย

ขีวขี้สลายซอกซ้า

น้ำขีระคายขุ่นมิว

ปลาแก้ตัวบ่หลอ”

ยภิกษุณกะคคิของอศัพพาหว่า

“ถ้อยคำเหล่านี้อยู่ในวิซซชาวุฐุประสาคร
ชั้นสูงอันจำเ็นต้องข้งแรงโดยความระมกัระวัง
ละมิให้ขีวขี้หน้าขุ่นไ้”

สมทสวรมิพระราชินพนัในรัชชกาลที่๖ว่า

“นิยมงจกัรแก๊น คอกขีว

ยัยจกัรมาทลหิว

จกัรยาบ

เลือคอาบทรายขี้ขัว

ขี้คเพื่อน กันชื้อ

ตัวผิกคิควิปลา

ไทยลื้อนโณน”

เพลงยาวเก๋าว่า

“แต่แรกรักหักจิรว ไม่คิตกลลว

เห็นจกัรหลอเก็นคอกขีวักเ่ว่มมา

ครันเห็นซกัลเมอพลคิเขาคคิ

จะถอนทงกัไม่ซาคเหมือนปราดนา”

เหล่านัเป็นอาทิ. ภาณิคน้องจากคณานิยม

คอกไม่เหล่านัไม่คิอะไรกันกับภาณิของนนานา

ชาติ ซึ่งเกิดจากคณานิยมคอกไม้นั ๆ เลย.

สำหรับคณานิยมอื่น ๆ คอกขีวข้งข้งอยู่

ในเคว็อยู่อยู่โลกขวิโลกของชาติไทยอีกหลาย

ประการ มีอาทิเช่นนำมาประคอบยารักษาโรค,

ใช้เป็นอาหาร, มวนยั่วหุสับ ฯลฯ. นาม

ต่าง ๆ กันนิยมิใช้คอกขีว เป็นคัณว่าเมืองขี

ปทุมธานี, กลบทชกัณกรเก็ขีว, กบเค้นกลาง

สระขีว, ขีวขานกลบขยาบ ฯลฯ. นอกจากนั

“ปทุมมา ทิคันโ” ใครผ่นว่าไค้คัมคอกขีว

จะไค้พญาคัณณังข้งอยู่ไกลมาหา. “ปทุม

ขี้คเคสึนเลาญข้ง” ใครผ่นว่าไค้ขวิโลก

เง่าวากและ ขีวขีวกับผลหารอันมิร่สระหายโรค

และมีกัลล. ผ่นว่านุงขาวทั้งคณ ลงไปอาบชล

ในสระ เก็บคอกขีวขั่น คอกคัม เกิดคัมเล่นพลัน

จึงเกิดคัจรวัย คณเคว็ไปยนคองคาค คัพันจะ

นัยเหลือตรา สคัรผ่นนา จะไค้ขีวขีวคณ ถ้า

ชายผ่นเห็นนิยมิ จักไค้เซยเซม สคัรทมิยคดา

สิ่งไค้มุงมาตระปราดนา ไค้คังจินคาค อยู่เป็น

เป็นสุขทุกขัไกล.

ในทาง พระพุทธศาสนา ชาติไทย ถือว่า

อินทวาที

อินทวาที ดูเหมือนจะเข้าใจกันอยู่โดยมาก
แล้วว่าไม่จำเป็นจะต้องมีอยู่ท้ายเล่มทุก ๆ เคียน
ไป สำหรับในฉบับนี้ ก็ดูเหมือนจะไม่
อินทวาทีกินเสียจริง ๆ ด้วย เพราะข้าพเจ้า
เห็นว่าในฉบับวิทยาศาสตร์ เรื่องที่น่าสงสัยล้วน
เป็นเรื่องวิพากษ์ ไปเสียทั้งนั้น อินทวาทีก็น่า

จะเที่ยวไป ทำนอง เกี้ยวกัน อย่าง สาลักษณ เคย
เขียนในฉบับวิทยาศาสตร์ พ.ศ. ที่ผ่าน มา ถึง
มีเรื่องจำเป็นจะต้องแสดง ก็จะต้องทำให้รู้
กันเอาเอง ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงนั่งเสีย ครุ่นหนังสือ
จนจะพิมพ์เสร็จ มีชาวคณะหลายคนด้วยกัน
ทราบดีและระคายในการเปลี่ยนแปลง จึงมา
ขอข้าพเจ้าให้ข้าพเจ้าแสดงการฉ้อฉลเปลี่ยนแปลงนี้
ในหน้าอินทวาที ว่าจำเป็นอย่างนั้นอย่างนี้
รวมใจความ ว่า จะเป็นผล ดีกว่าไม่พบเสียเลย
ข้าพเจ้าแพ้ ค่ะแน ใน เหตุ ผล จึง ยอม จำน
อินทวาทีในฉบับนี้ จึงอุทิศขึ้นเพราะการเปลี่ยน
แปลงบรรณาธิการเปลี่ยนชื่อใหญ่
เนื่องด้วยอินทวาทีก่อนหน้าซึ่งข้าพเจ้า (ผู้
ซึ่งใช้นามว่า ข้าพเจ้าไม่ยอมเปิดหน้า ขอยก
ให้อยู่ใน ความ รบรึกชเย ของ บรรณาธิการ)

เป็นผู้เขียนแผนที่เข้าใจว่า ไทยเขมม โรงพิมพ์
และหนังสือพิมพ์ ที่อยู่มาไ้ก็ด้วยอาศัย
ซึ่งกันแลกัน จะแยกกันไม่ได้เสมือน ๒ คน
เข้าทำงานรวมกัน คน ๑ (หนังสือพิมพ์
ไทยเขมม) เทียบว่าประกาศความสามารถ
ในการทำงาน. อีกคน ๑ (โรงพิมพ์ไทยเขมม)
เป็นแรงทำ การงานที่เจริญขึ้นจึงต้องอาศัย
ซึ่งกันแลกัน

ยั้กับการข่าวประกาศของหนังสือพิมพ์เป็น
ผล งานจ้างทางโรงพิมพ์จึงมีมากขึ้น ตาม
จำนวนเงินค่าบำรุงของหนังสือพิมพ์ รายจ่าย
มากกว่ารายรับ เพื่อหวังความเจริญของ
หนังสือไทยเขมม โรงพิมพ์ จึงต้องหันเข้าหา
รายได้มาจ้ะงาน จึงเป็นเหตุให้หนังสือล่าช้า
นับว่าเป็นการบกพร่องอันสำคัญอันหนึ่ง เพราะ
เป็นของธรรมดา การงานใด ๆ ซึ่งมีทุนน้อย
จึงจำเป็นต้องใช้ คนน้อย เพื่อเป็นการ ประหยัด
รายจ่าย การงานทั้ง ๒ แผนกจึงได้เป็นกัน

เพื่อหวังในความเจริญ ในการงานทั้ง ๒
แผนก ให้ดำเนินยิ่งขึ้น จึงเห็นพร้อมกันว่า
ควรที่จะแบ่งกันรับหน้าที่เป็นส่วนเป็นสัด ต่าง
ฝ่ายต่างจะได้จะมีทักษะเม้นมุ่งหาความเจริญได้

เต็มเมื่กเต็มหน่วย ในหน้าที่ของตน ใน
ตำแหน่งบรรณาธิการไทยเขมม คณะเห็นพ้อง
กันว่า เมื่อนานิตยน์เรศวร สามารถที่จะทำ
ความเจริญให้แก่หนังสือพิมพ์ไทยเขมมได้เป็น
อย่างใดคนหนึ่ง จึงได้ขอมอบความเจริญใน
แผนกหนังสือพิมพ์ให้ไว้แก่เมื่อนานิตยน์เรศวร
เพราะฉะนั้น ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ถ้าท่าน
ผู้ใดจะทำการติดต่อกับหนังสือพิมพ์ ไทยเขมม
ขอ ได้ โปรด แจ้ง ความ ประสงค์ ไปยัง เมื่อน
านิตยน์เรศวร โดยตรง ส่วนตัวข้าพเจ้าจะได้
เป็นผู้ช่วยเหลือในกิจการฉนั้นก่อน ๆ เพื่อยัง
ผลแห่งความเจริญแก่ไทยเขมมต่อไป.

อนึ่งคณะ ไทยเขมม ขอ ขอบคุณ เมื่อนเทพ
กรุณาทร บรรณาธิการ ผู้จัดการและเจ้าของ
หนังสือพิมพ์ ไทย. และนายมานิต วสุวัต ผู้
จัดการหนังสือพิมพ์รายวันศรีกรุง ซึ่งได้
กรุณาส่ง หนังสือพิมพ์ วันละฉบับยังสำนักงาน
ไทยเขมม พร้อมด้วย พระยาโชฎีการาชเศรษฐี
ส่งหนังสือสารธารณะสุขพิเศษ ซึ่งพิมพ์แจก
เป็น มิตรพลีใน การ ปลด ศพ สนองคุณ มารดา
๑ เล่มมาด้วย